

Г.Д.Зайнуллина

**Türkçe-Başkurtça
Başkurtça-Türkçe
sözlük
Төрөксә-башкортса
Башкортса-төрөксә
һүзлек**

G.D.Zeynullina
**Türkçe-Başkurtça
Başkurtça-Türkçe
sözlük**

Г.Д.Зәйнулина
**Төрөксә-башкортса
Башкортса-төрөксә
һүзлек**

81.2 БАШ-4
З 95

Зэйнуллина Г. Д.

З 95 Төрөксә-башкортса, башкортса-төрөксә һүзлек. —
Өфө: Башкортостан «Китап» нәшриәте, 1996. — 184 бит.
ISBN 5-295-01920-9

Кич кулланмалы был һүзлек мәктәптәр, гимназиялар, колледждар
һәм югары укыу йорттары өсөн төзөлгән. Һүзлек шулай ук ике кәрзәш
телде өйрәнүселәр өсөн дә файзалы кулланма булып хезмәт итер.

З $\frac{4602030000-57}{M 121/03/-96}$ 197-96

81.2 Баш-4

ISBN 5-295-01920-9

© Зэйнуллина Г. Д., 1996

ТӨРӨК ТЕЛЕ ХАКЫНДА КЫСКАСА МӘФЛҮМӘТ

Хәзерге төрөк теле X—XI быуаттарга Анатолия ярымутрауына үтеп ингән уғыз-сәлжүк кәбилә телдәре нигезендә формалаша. Элек уны ғосманлы теле, ә халкын, шул телдә һөйләшкәнгә күрә, ғосманлылар тип атағандар. Төрөк тел ғилемендә ғосманлы телен өс осорға бүлеп йөрөтәләр.

1. Иске ғосманлы осоро (Eski Osmanlıca) — XIII—XV б. б.

2. Урта ғосманлы осоро (Orta Osmanlıca) — XV—XIX б. б.

3. Яңы ғосманлы осоро (Yeni Osmanlıca) — XIX—XX б. б.

Беренсе осорза төрөк теле формалаша һәм ғәрәп-фарсы телдәренән көслө йоғонтоһо астында үсә. Был осорза юғары (yüksek Türkçe), урта (orta Türkçe) һәм түбән (kaba Türkçe) стилдәре барлыкка килә.

Икенсе осорза ғосман теленең юғары стиле ғәрәп-фарсы теленән үзләштерелгән һүззәр иҫәбенә нык үсә башлай, хатта һүз байлығының 90 процентын тәшкил итә. Шулай итеп, әзәби телдән юғары стиле менән һөйләү теле араһында зур ғына айырмалыктар барлыкка килә.

Яңы ғосманлы осоро Танзимат реформаһы (1839—1878) һәм «Йәш төрөктәр» революцияһына бәйлә. Алдыңғы карашлы әзиптәр Намык Кәмал, Әхмәт Мидхәт, Ибраһим Шинаси әзәби тел менән халык телен яқынайтыу, йәғни мөмкин тиклем ғәрәп-фарсы һүззәрен төрөк һүззәре менән алмаштырыу яғын карайзар. Был осорза мәзәниәт өлкәһендә Европаға эйәрәү күренеше күзгә ташлана. Күп кенә филми, ижтимағи, мәзәни, техник терминдар француз теленән үзләштерелә башлай. Шуну әйтергә кәрәк: яңы ғосманлы осоронда тел өлкәһендә ыңғай һөзөмтәләргә ирешелмәй. Фәкәт Ғосманлы империяһы емерелеп, 1923 йылғы революция еңгәс кенә, тел сәйәсәтендә киҫкен боролош яһала. Ул вақыттағы тел өлкәһендә күрелгән саралар «Тел революцияһы» (Dil Devrimi) тип аталды. Уның төп максаты тел байлығын кайтанан карап сығыу, стилдәр араһындағы айырманы бөтөрөү, тел нормаларын халык теленә яқынайтыу ине. Был милли хәрәкәттең башында Төрөк республикаһына нигез һалыусы, уның тәүге президенты Кәмал Ататөрөк торзо. Реформаның беренсеһе ғосманлыһы (Osmanlıca) төрөксә (Türkçe) терминдар менән алмаштырыу; икенсеһе — 1928 йылда ғәрәп графикаһынан латин языуына күсеү; өсөнсөһе — 1929 йылдан мәктәптәргә ғәрәп теле укытыуы туктатыу булды. 1932 йылда Кәмал Ататөрөк тарафынан лингвистик йәмғиәт (Türk dil kurumu) төзөлә, ул реформалардың филми һәм ғәмәли үзәгенә әйләнә. Реформалардың төп максаты телде сит тел йоғонтоһонан һаклап алып калыу, уның милли нигезҙәр үстөрөү һәм артабанғы үсешенә төрөк йүнәлеш биреү.

Һуңғы йылдарға Башкортостандың Төркиә йөмһүриәте менән бәйләнеше көсәйгәндән-көсәйә. Был бәйләнештәр фән, мәзәниәт, мәғрифәт өлкәһендә

генә түгел, сауза кешеләре һәм эшкыуарзар араһында ла көсәйзе, туризм ар-та бара. Башкорт балалары Төркиә укыу йорттарында, төрөк йәштәрә Башкортстанда белем ала башланы. Ошо аркала төрөксә-башкортса, башкортса-төрөксә-русса һәм башка төрлө һүзлектәргә, һөйләшеү құлланмаларға, дәреслектәргә ихтыяж бермә-бер артты.

Был һүзлек тормош үзе талап иткән ихтыяжды иҫәпкә алып әзерләнде лә инде. Ул ике як өсөн дә файзалы булыр һәм халыктарыбыз аралашуына, бәйләнештәр нығыуына туранан-тура булышлык итер, тип ышанабыз.

*З. Урақсин,
Башкортстан Фәндәр академияһы
академигы*

ХЭЗЕРГЕ ТӨРӨК ТЕЛЕНЕҢ ФОНЕТИК ҮЗЕНСӘЛЕКТӘРЕ

Түбәндә төзөүсә тарафынан әзерләнгән хәзерге төрөк теленәң кайһы бер фонетик үзенсәлектәре, график системаһы, алфавиты бирелә һәм Төрөксә-башкортса һүзлектәң составы, төзөлөшө аңлатыла.

Хәзерге төрөк телендә 29 өн бар, шуларҙың 8 һузынғы өн, 21 тартынғы өн.

Һузынғыларға: **a, e, ı, i, o, ö, u, ü** өндәре инә.

a — башкорт телендәге **a** өнө кеүек әйтелә: **baba** — атай, **para** — акса, **masa** — өҫтәл, **araba** — арба, автомобиль.

e — киң әйтелешә **e**, кайһы бер һүззәрзә **ə** өнөнә яқын әйтелә: **ben** — мин, **sen** — һин, **erkek** — ир кеше, **deri** — тире.

o — башкорт телендәге **o** кеүек әйтелә: **oda** — бүлмә, **sonuç** — һөзөмтә, **okul** — мәктәп.

ö — киң әйтелешә башкорт телендәге **ө** өнөнә окшатып әйтелә: **kötü** — насар, **köşe** — мөйөш, **ördek** — өйрәк, **önlük** — альяпкыс.

u — башкорт телендәге **u** кеүек әйтелә: **kutu** — тартма, **kuş** — кош, **uçak** — самолет, **odun** — утын.

ü — башкорт телендәге **ү** кеүек әйтелә: **tütün** — тәмәке, **süt** — һөт, **ütü** — үтек, **üzüm** — йөзөм.

ı — башкорт телендәге **ы** кеүек әйтелә: **kız** — кыз, **işik** — яқтылык, нур, **kırmızı** — кызыл, **fırın** — мейес.

i — башкорт телендәге **и** өнө кеүек әйтелә: **iş** — эш, **ilaç** — дару, **insan** — кеше, **iyi** — якшы, **it** — эт, **istemek** — теләү.

Тартынқыларға түбәндәге өндәр инә. Йәйә эсендә башкорт теленә тап килгән өндәр күрһәтелә. Мәсәлән: **b**(б), **c**(дж), **ç**(ч), **d**(д), **f**(ф), **ğ**(калын һәм нәзек ижектерзә төрлөсә әйтелә), **h**(х, һ), **j**(ж), **k**(к), **l**(л), **m**(м), **n**(н), **p**(п), **r**(р), **s**(с), **ş**(ш), **t**(т), **v**(в), **y**(й), **z**(з).

Түбәндәге тартынқылар башкорт өндәренән бөтөнләй айырылмай тиерлек. Уларға **b, d, f, g, k, l, m, n, p, r, ş, s, t, y, z** өндәре инә. Мәсәлән: **göz** — күз, **patates** — картуф, **sert** — каты, **temel** — нигез, **kedi** — бесәй.

Калған тартынқылар **за, әйтәйек, с, ç, ğ, h, j, v** бер ни тиклем айырмалык һизелә. Мәсәлән:

с — тартынқыһы ике өн кушылмаһынан (**т + ж**) тора, йомшак **ж** өнө һымак әйтелә: **sam** — быяла, **ser** — кеҫә, **cesur** — кыйыу, **sor** — таяк.

ç — тартынкыны шулай ук ике өн кушылмаһынан (т + ш) тора, рус телендәге ч өнө һымак әйтелә: **çam** — карагай, **çalışma** — эш, хезмәт, **çamur** — бысрак, баткак, **çok** — күп, бик, **çöl** — сүл.

ğ — һүз башында кулланылмай, калын һузынкылар араһында әйтелмәй: **ağaç** (аач) — ағас, **soğuk** (соук) — һыуык. һүз азағында шулай ук ишетелер-ишетелмәс кенә әйтелә: **dağ** (da) — тау, **sağ** (ca) — уң як һ. б.

h — өнө калын ижектәрзә йомшак х өнө һымак, ә йомшак ижектәрзә һ өнө һымак әйтелә: **hasta** — ауырыу, **hat** — һызык, сик, **hava** — һауа, **hürmet** — хөрмәт, **horoz** — этәс.

j — сит илдән үзләштерелгән һүззәрзә кулланыла: **jurnal** — журнал, **judo** — дзюдо.

v — рус телендәге в өнөнә окшатып әйтелә: **devlet** (дәвлет) — дәүләт, **sevgili** (севгили) — һөйөклө, кәзерле, **vakit** (вакит) — вақыт.

y — башкорт телендәге й өнө һымак әйтелә: **yol** (йол) — юл, **uyku** (уйку) — йоко, **söyle** (сөйлә) — әйт.

ҺҮЗЛЕКТЕҢ СОСТАВЫ ҺӘМ ТӨЗӨЛӨШӨ

Төрөксә-башкортса һүзлеккә хәзерге төрөк теленә матур әзәбиәттә, публицистикала һәм филми терминологияла киң кулланылған өс меңдән ашыу лексик берәмеге алынды.

Баш һүз итеп алынған төрөк һүззәре алфавит тәртибендә урынлаштырылды һәм башкортса тәржемәне бирелгәндән һун, миһалдар, йәғни һүзбәйләнештәр, менән тәһмин ителде. Баш һүз итеп барлык һүз төркөмдәре лә алынды. Миһалдар:

1. Исем бер ниндәй грамматик тамғаһыз төп килештә, берлектә бирелде:

çocuk бала, сабый; **çocuk arabası** бала арбаһы; **çocuklar bahçesi** балалар баксаһы; **çocuğa ad koymak** балаға исем кушыу.

2. Сифат бер ниндәй грамматик тамғаһыз алынды:

ağır ауыр, кыйын; **ağır yük** ауыр йөк; **ağır iş** кыйын эш; **ağır söz** ауыр һүз.

3. Рәүеш бер ниндәй грамматик тамғаһыз алынды:

sonra һуңынан, азактан; **sonra ne oldu?** һуңынан нимә булды?

4. Алмаш, уның төркөмсәләре шулай ук бер ниндәй грамматик тамғаһыз алынды:

ben мин; **biz** без; **biz Ankaraya uçuyoruz** без Анкараға осабыз.

5. һан, уның төркөмсәләре лә баш һүз итеп бер ниндәй тамғаһыз бирелде:

on ун; **on çocuk** ун бала; **on yumurta** ун йомортка

onuncu унынсы; **onuncu kat** унынсы кат.

6. Кылым инфинитив формаһында, йәғни **-mak**, **-mek** ялғаулары ярзамында бирелде:

binmek менеү, ултырыу; **ata binmek** атка менеү; **uçuğa binmek** самолетка ултырыу.

7. Киҫәксәләр, бәйләүестәр һәм ымлыктар грамматик тамға менән алынды.

8. Омонимдар, йәғни язылышы һәм әйтелеше тап килгән, әммә мәғәнәләре менән айырылған һүззәр, айырым ояла рим цифрзари менән бирелде:

boy I 1. буй; **boyu kısa** буйы кыска

2. бейеклек; **ağacın boyu** ағастың бейеклеге

3. озонлок; **ömür boyu** гүмер озонлоғо

boy II ырыу, кәбилә

9. Төп мәғәнәгә тап килмәгән һүзбәйләнештәр, шулай ук әйтемдәр, мәкәлдәр, фразеологик берәмектәр һүз ояһының азағында ◊ тамғаһынан һуң бирелде.

Миҫалдар: **söz** һүз;...◊ **sözün doğrusunu çocuk söyler** бала бар ерзә бур ятмаҫ (һүззән дөрөҫөн бала һөйләр)

serçe турғай;...◊ **serçeden korkan darı ekmez** сиңерткәнән курккан иген икмәҫ (турғайзан курккан тары икмәҫ)

sürü көтөү;...◊ **sürüden аурылан koyunu kurt kapar** бүленгәнде бүре ашар (көтөүзән айырылған куйзы бүре ашар)

inek һыйыр;...◊ **sen ağa, ben ağa bu inegi kim sağa?** һин дә мулла, мин дә мулла — атка бесән кем хала? (һин әфәнде, мин әфәнде — был һыйырзы кем һауыр?)

ФАЙЗАЛАНЫЛҒАН ЭЗӘБИӘТ (төп сығанактар)

1. Türkçe sözlük. Beşinci baskı. Hazırlıyan Ali Ağakay. Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları, 1973.

2. Türkçe-Rusça sözlük. Denetleyenler: E. M. -E. Mustafayev ve L. N. Starostov. Moskova: «Russkiy yazık» yeyinevi, 1977.

3. Türkçe sözlük (I, II), Ankara, 1988.

4. Rusça-Türkçe sözlük. Hazırlıyan V. G — Çerbinin.

Moskova: «Ruskiy yazık» yayınevi, 1989.

5. Башкортса-русса һүзлек. М., 1958.

6. Башкорт теленен һүзлеге. (I, II), М., 1993.

7. Русса-башкортса һүзлек. М., 1964.

8. Төрөк теле дәрәслеге. М.: «МИВ» нәшриәте, 1979.

ШАРТЛЫ КЫҫКАРТМАЛАР

анат.	анатомия
биол.	биология
бот.	ботаника
бәйл.	бәйләүес
геол.	геология
дини	дини һүз
зоол.	зоология
киҫ.	киҫәксә

күсм.	күсмэ мэгэнэ
лингв.	лингвистика
мат.	математика
мед.	медицина
мод.	модаль хүз
поэзия	поэзия
радио	радиотехника
сыг. к.	сығанак килеш
сэнг.	сэнгэт
спорт	спорт
терк.	теркэүес
тех.	техника термины
төб. к.	төбэү килеш
төш. к.	төшөм килеш
у.- в. к.	урын-вақыт килеш
филос.	философия
хим.	химия
хэрби	хэрби термин
эй. к.	эйэлек килеш
эзэб.	эзэбиэт термины
юр.	юридик термин

TÜRK ALFABESİ
ТӨРӨК АЛФАВИТЫ

Төрөк теленең алфавиты 29 хәрефтән тора

Төрөк хәрефтәре	Хәрефтен исеме	Әйтелеше	Төрөк хәрефтәре	Хәрефтен исеме	Әйтелеше
Aa	а	а	Mm	ме	м
Bb	бе	б	Nn	не	н
Cc	дж	дж	Oo	о	о
Çç	че	ч	Öö	ө	ө
Dd	де	д	Pp	пе	п
Ee	е	е	Rr	ре	р
Ff	фе	ф	Ss	се	с
Gg	ге	г гь	Şş	ше	ш
Ğğ	йомшак ге	гь	Tt	те	т
Hh	хе	х (h)	Uu	у	у
İı	ы	ы	Üü	ү	ү
İi	и	и	Vv	ве	в
Jj	же	ж	Yy	йе	й
Kk	ке	к, къ	Zz	зе	з
Ll	ле	л, ль			

A

abide һәйкәл, монумент; **harp şehitleri abidesi** һуғыш кор-
бандары һәйкәле

acar 1. көслө, ғәйрәтле, кеүәтле; **acar rüzgar** көслө ел 2. ба-
тыр, кыйыу; **acar yiğit** батыр егет

acele ашығыс, қабалан; **acele iş** ашығыс эш

acı 1. әсе (*тәм*); **biber acısı** борос әсеһе 2. күсм. кайғы,
хәсрәт, ғазап; **yürek acısı** йөрәк ғазабы; **gönül acısı** күнел ғазабы
3. күсм. үзәккә үтерлек, әсе; **acı soğuk** әсе һыуык

acıklı кайғылы, көйөнөслө, хәсрәтле; **acıklı haber** кайғылы
хәбәр

acıkmaq ашағы килеү, асығыу; **karnım acıktı** карыным
асыкты

açı *мат.* мөйөш; **dik açı** тура мөйөш; **geniş açı** йәйенке
мөйөш

açık 1. асык; **açık deniz** асык диңгез; **açık mektup** асык хат
2. аяз **bugün hava açık** бөгөн көн аяз

açılmak асылыу; **kapı açıldı** ишек асылды

açlık аслык; **açlıktan ölmek** аслыктан үлеү

açmak 1. асыу; **okul açmak** мәктәп асыу 2. сокоу, казыу;
çukur açmak сокор казыу 3. күсм. иелан итеү, асыу; **harp açmak**
һуғыш иелан итеү

ad 1. исем, атама; **adı nedir?** исеме нисек? **ad koymak** исем
кушыу 2. дан, шөһрәт; **ad almak** дан қазаныу 3. *лингв.* исем
ada утрау

adam кеше, ир кеше, абруйлы кеше, эшмәкәр; **ilim adamı**
фән эшмәкәре; **din adamı** дин эшмәкәре

âdap 1. ғөрөф-ғәзәт; **milli âdap** милли ғөрөф-ғәзәт 2. әзәп,
тәрбиә; **iyi âdap** якшы тәрбиә; **âdap görmek** тәрбиә алыу

adaş 1. азаш 2. *лингв.* омоним; **adaş sözler** омоним һүззәр

aday кандидат; **aday göstermek** кандидат күрһәтеү

adet 1. һан; **çift adet** йоп һан; **tek adet** так һан 2. дана, эк-
земпляр; **beş adet kitap** биш дана китап

adım азым; **adımları geniş** азымдары зур (киң)

adil фәзел; **adil bir mahkeme** фәзел хөкөм

ağ ау; **balık ağ** балык ауы

ağaç ағас; **ağaç dikmek** ағас ултыртыу

ağarmak 1. ағарыу, уңыу; **kumaşın rengi ağardı** тукыманың
төсө уңды 2. кобара осоу, төсө касыу, ағарыныу; **yüzü ağardı**

төсө касты 3. таң атыу, яктырыу; **gün ağarıyor** көн яктыра башланы

ağ ағыу, ыу; **ılan ağısı** йылан ағыуы

ağlamak ағыулау, ағыу халыу

ağır 1. ауыр; **ağır bir yük** ауыр йөк 2. кыйын, катмарлы, ауыр; **ağır iş** ауыр эш 3. киммөтле, затлы; **ağır hediyeler** затлы бүлөктөр 4. тонсоу, насар, ауыр; **ağır hava** тонсоу haya 5. күсм. хәтер (күнел) калдыра торған, ауыр; **ağır sözler** ауыр һүззәр

ağız ауыз; **dar ağızlı şişe** тар ауызлы шешә

ağızlık ауызлык

ağlamak илау; **ağlamaktan gözleri kızarmak** илаузан күззәр(е) кызарыу

ağrımak ауырыу, һызлау; **başım ağrıyor** башым ауырта

agustos август

ahır атлыкса, мал һарайы; **ahıra çekmek** атлыксаға бикләу

ahir 1. азақ, һуң 2. азақкы, һуңғы, ахыр; **ahir zaman** ахыр заман

ahit вәғәзә, нәзер, ант; **ahitinde durmak** вәғәзәндә тороу

ahitleşmek вәғәзәләшеу, һүз биреу, килешеу

ahitname килешеу, договор

aile ғаилә; **çok çocuklu aile** күп балалы ғаилә; **bir aile kurmak** ғаилә короу

ak ак, сал; **ak saç** ак сәс; **yumurta akı** йомортка ағы; **ak**

düşmek ак төшөү (күзгә)

akar ағым; **akar su** ағым һыу

akciğer anat. үпкә; **akciğer atardamırı** үпкә артерияһы

akıl акыл

akmak ағыу; **dam akıyor** түбәнән аға; « **akmasa da damlar** акмаһа ла тамыр

aksırmak сөскөрөү

akşam акшам, кис; **akşam gazetesi** акшам гәзите

alâmet билдә, тамға; **kiş alâmetleri** кыштын билдәләре

alan 1. майзан, майзансык; **çocuk oyun alanı** балалар майзансығы; **harp alanı** һуғыш майзаны 2. тармак, өлкә, майзан; **ilim alanında** фән өлкәһендә

alarm тревога; **askeri alarm** хәрби тревога; **yanlış alarm** ялған тревога

alatürka төрөксә, төрөк; **alatürka yemek** төрөк кухняһы (ашы)

alay 1. төркөм 2. полк; **avcı alayı** уксылар полкы

alçak 1. түбән, тәпәш; **alçak dağ** тәпәш тау 2. күсм. эшәке, кәбәхәт; **alçak adam** эшәке кеше

âlem донъя, гәләм; **hayvanlar âlemi** хайуандар донъяһы

aleniyyet асыклык, билдәлелек; **aleniyyet zamanı** билдәлелек заманы

alet корал, корамал; **tarım aletleri** ауыл хужалығы корамалдары

alev ут, ялкын; **alev almak** ялкын ялмау

alfabe алфавит; **başkurt alfabeti** башкорт алфавиты

alın 1. маңдай; **alın kemigi** маңдай һөйәге 2. ал як, фасад

âlim ғалим; **ünlü âlim** күренекле ғалим

alkış алкыш; **şiddetli alkışlar** көслө алкыштар

almak алыу; **elma almak** алма алыу; **ev almak** өй алыу; **haber**

almak хәбәр алыу; **izin almak** отпуск алыу; **öğüt almak** кәңәш алыу

alt 1. асқы; **alt kat** асқы кат; **alt dudak** асқы ирен

2. алыстағы

altı алты; **altı saat** алты сәғәт; **altı defa** алты тапкыр

altın алтын; **altın saat** алтын сәғәт

altmış алтмыш; **altmış yaş** алтмыш йәш

ama *терк.* ә, ләкин, әммә; **güneş doğdu, ama hava hâlâ soğuktur** кояш сыкты, әммә һауа әле һыуык

amaç мақсат; **amaç tutmak** мақсат тоту; **amaçla** мақсат менән

ambulans 1. поликлиника, амбулатория 2. ашығыс ярзам машинаһы

amca ағай, олатай

amel 1. эш, ғәмәл, шөғөл 2. практика; **ilim ve amel** теория һәм практика

amele эшсе; **amele fırkası** эшселәр фиркәһе

ameliyat 1. операция; **ameliyat masası** операция өғтәле

2. практика

anahtar асқы; **kapı anahtarı** ишек асқысы; **anahtarla açmak** асқы менән асыу

ancak тик, фәкәт; **ancak beş dakika** фәкәт биш минутка

anne әсәй; **anne sütü** әсә һөтө; **anne hayır duası** әсә фатихаһы

ant ант; **ant etmek** ант итеү

araba арба, ылау, еңел машина; **bir araba saman** бер арба һалам; **ilk yardım arabası** ашығыс ярзам машинаһы

aramak эзләү; **telefonla aramak** телефондан эзләү

arazi ер; **arazi beyi** ер биләүсе

arı бал корто; **ana arı** инә корт

arıcılık кортсолок; **arıcılıkla uğraşmak** кортсолок менән шөғөлләнәү

arkadaş дуҫ, иптәш, эшнә; **okul arkadaşı** мәктәп дуҫы

artık артык, калдык; **yemek artığı** икмәк калдығы

asır, yüzyıl быуат; **geçen asır** үткән быуат

asker һалдат, хәрби хезмәт; **askere gitmek** хәрби хезмәткә китеү

aslan арыслан; **erkek aslan** ата арыслан; **dişi aslan** инә арыслан

astar астар, эслек; **palto astarı** пальто эслеге
aş аш-һыу, ашамлык; **aş evi** аш-һыу бүлмәһе, кухня
aşağı ас як, асқы, түбәнге; **aşağı kat** түбәнге кат
aşçı ашнак

âşik ғашик; **bir kıza aşık** бер кызға ғашик

at ат; **ata binmek** атка атланыу; **at kılı** ат кылы

atar пульс; **atarı atmak** пульсы һуғыу

ateş ут, янғын, эселек, кызыулык; **ateş koymak** ут төртөү;

ateş çıktı янғын сыкты; **ateşi düştü** кызыулығы төштө

av һунар; **av köpeği** һунар эте; **ava çıkmak** һунарға сығыу

avuç ус; **avuçum gidişiyor** усым кысыта

ay ай; **ağustos ayı** август айы; **ay aydınlığı** ай яктыһы; **ay**

doğdu ай тыузы

aya ус, ая; **el ayası** кул аяһы

ayak 1. аяк; **ayak tabanı** аяк табаны; **ayağına giymek** аяғына

кейеү **2.** бағана; **köprünün ayakları** күпер бағанаһы

ayakkabı аяк кейеме

ayaz аяз; **ayaz gün** аяз көн; **ayaz olmak** аяз булуы

aydınlık якты, яктылык; **ay aydınlığı** ай яктыһы

ayı айыу; **erkek ayı** ата айыу; **dişi ayı** инә айыу; **kutup ayısı**

котоп айыуы

ayna көзгө; **el aynası** кул (кеçә) көзгөһө

ayran айран; **ayran içmek** айран эсеү

az эз; **az miktarda** эз микдарза (һанда)

azap ғазап, яфа, ыза; **azap çekmek** ғазап сигеү

azat азат; **azat etmek** азат итеү

azgın 1. которған; **azgın köpek** которған эт **2.** азғын; **azgın**

bir boğa азғын үгез

azık азык; **azık dükkanı** азык мағазины

azili йырткыс, кырағай; **azili hayvanlar** йырткыс хайуандар

aziz ғәзиз; **aziz anne** ғәзиз әсәй; **aziz çocuk** ғәзиз бала

В

baba атай; **baba evi** атай йорто; **benim babam Doktor** миңә атайым табиб

bagır 1. түш **2.** күсм. йөрәк, бәғер; **bağına basmak** йөрәгенә басыу

bağırsak эсәк ◊ **bağırsak tıkanması** эс қатыу

bağlam бәйләм, косак, ус, көлтә; **bir bağlam ekin** бер көлтә

ашлык

bağlamak бәйләү; **boyunbağı bağlamak** галстук бәйләү

bahar яз; **bahar oldu** яз килде

bahçe бакса; **elma bahçesi** алма баксаһы; **çocuk bahçesi** балалар баксаһы

bakan министр; **bakanlar kurulu** министрлар советы; **maliye bakanı** финанс министры

bakanlık министрлык; **Maarif Bakanlığı** Мәғариф министрлығы

bakmak карау, тәрбиэләу; **hastaya bakmak** ауырыузы карау

bal бал; **bal başı** тәүге бал; **bal peteği** бал кәрәзе

baldır балтыр; **ayak baldırı** аяк балтыры

balık балык; **balık ağı** балык ауы; **balık avlamak** балык то-

тоу

balta балта; **balta sapı** балта һабы

banyo ванна; **güneş banyosu** қояш ваннаһы; **kum banyosu** ком ваннаһы; **banyo almak** ванна инеү

bar 1. ишек, капка **2.** глава, бүлек; **üçüncü bar** өсөнсө бүлек

bardak стакан, кружка; **bir bardak süt** бер стакан һөт

barut дары; **barut dumanı** дары төтөнө; **barut çamuru** дары

еңе

basamak баһкыс, баһма; **en yüksek basamak** иң бейек баһкыс

basım 1. китап баһыу **2.** типография

basın матбуғат, пресса

baskıç, merdiven баһкыс

basmak 1. баһыу, йөрөү, атлау; **ayaklarının uçlarına basmak** аяк осона баһыу **2.** башланыу; **karanlık bastı** караңғы төштө; **ay bastı** ай башланды

baston таяк; **baston ucu** таяк осо

baş 1. баш; **baş çanağı** баш һөйәге; **başım ağrıyor** башым ауырта **2.** башлык, хужа кеше, етәксе; **başına geçmek** етәксе булыу

başak башак; **başak bağlamak** башак ебөрөү

başlamak 1. башлау; **okula başlamak** мәктәпкә йөрөй башлау **2.** башланыу; **okul bugün başladı** бөгөн укуу башланды

başlangıç 1. башланғыс, баш; **başlangıçtan beri** баштан бирле **2.** инеш, инеш мәкәлә

başlık 1. башлык, каска, шлем; **çelik başlık** қорос каска (башлык) **2.** етәксе (баш) кеше; **bu işe başlığı o yapıyor** был эштең етәксеһе ул

batak 1. баткак, баткаклык; һаз, һазлык **2.** күсм. юғалған, елгә оскан; **batak para** елгә оскан акса

batı көнбайыш; **batı sınırı** көнбайыш сик; **batı memleketleri** көнбайыш илдәре

batmak батыу; **suya batmak** һыуға батыу

bavul сумазан; **bir bavul kitap** бер сумазан китап

bay бай, әфәнде; **sayın Bay Ahmet** хөрмәтле Әхмәт әфәнде

bayağı ябай, гәзәти; **bayağı gün** гәзәти көн
baygın һуштан язған, аңын юғалтқан; **yarı baygın bir halde**
һуштан язған килеш

baygınlık һуштан языу, аң юғалтыу хәле; **baygınlık geçirmek**
аңын юғалтыу

baykuş өкө; **baykuş gagası** өкө сукушы

bayrak флаг, байрак; **kırmızı bayrak** кызыл байрак; **yeşil bayrak** йәшел байрак

bayram байрам, тантана; **Bayramınızı kutlarım!** Байрам менән котлайым! **Cumhuriyet bayramı** Республика байрамы; **bayram etmek** байрам итеу

baz база, нигез; **üretim bazı** производство базаһы

bazan, bazen бәғзе (кайһы) вақыт

bed насар, шәп түгел, хөрт

bedava буш, бик арзан; **bedavaya almak** арзанға алыу

bedel хаҡ, баһа; **bilet bedeli** билет хақы

beden кәүзә, тән, организм; **beden cezası** тән язаһы; **beden terbiyesi** физик тәрбиә

bekar буйзак; **koca bekar** карт буйзак

bekçi карауылсы; **bekçi evi** карауылсы өйө

bel бил; **beli ince** нәзек билле; **bel kuşağı** билбау

bela бәхетһезлек, бәлә-каза, бәлә; **belaya düşmek** бәләгә калыу

belge документ, расписка; **belge almak** расписка алыу

belirli билгеле; **belirli gün** билгеле көн

belki бәлки; **belki de hiç gelmez** бәлки ул бөтөнләй килмәс

bellek хәтер; **bellekten silinmek** хәтерҙән сығыу

ben I мин; **ben değil** мин түгел; **ben öğretmenim** мин укытыу-сымын

ben II миң; **siyah ben** кара миң

bende кол, ялсы

benzer окшаш; **benzer şekiller** окшаш фигуралар

beraber бергә, күмәкләп; **beraber geldik** бергә килдек

berber парикмахер; **berber dükkanı** сәсалык (парикмахерская); **berber salonu** сәсалык салоны; **otelde berber var mı?** кунакханала сәсалык бармы?

bereket бәхет, рәхәт тормош, бәрәкәт, муллык; **bereket harekette** хәрәкәттә бәрәкәт

beş биш; **beş saat** биш сәғәт; **beş yaş** биш йәш; **beş parmak** биш бармак

beşik бишек, сәңгелдәк

bet бит; **bet beniz** бит төсө; **beti benzi atmak** ағарыныу

beyan 1. әйтеп (язып) аңлатыу, аңлатма; **beyan ilmi** риторика
2. ғариза, декларация

beyaz ak; beyaz yüzlü ак йөзлө; **beyaz boya** ак буяу

beyin 1. *анат.* мейе 2. акыл, аң, иң
beylik 1. дэүлэт, казна; **beylik bina** дэүлэт бинаһы
bez I 1. бэз, тукыма; **branda bezi** брезент, калын киндер; **gaz bezi** тюль, газ 2. сепрэк; **toz bezi** тузан сепрәге
bez II биз; **tükürük bezleri** шайык биззәре; **yağ bezleri** май биззәре

bezek бизэк; **pembe bezek** зәңгәр бизэк

bıçak бысак; **bıçak sırtı** бысак һырты; **bıçak yüzü** бысак йөзө

bırakmak 1. ташлау; **sigaryı bırakmak** тәмәке ташлау
2. һалыу, калдыру; **parayı bankaya bırakmak** аксаны банкыға һалыу 3. ыскындыру; **çocuğun kolunu bırakmak** баланы кулдан ыскындыру

biyük мыйык, мыйыкса (*йәшелсәләргә карата*); **biyük bırakmak** мыйык ебәрәү (үҗтерәү)

bildiri иғлан; **bildiri yazmak** иғлан языу

bildi белеш, мәелүмәт, информация

bilim фән, филем

bilmek 1. белеү, таныу; **yazabilmek** яза белеү; **iyilik bilmek** яқшылықты таныу 2. иҗәпләү; **ben onu dost biliyordum** мин уны дуҗ тип иҗәпләнем

bin мең; **bin lira** мең лира

binmek менеү, атланыу, ултырыу; **ata binmek** атка атланыу; **uççağ binmek** самолетка ултырыу

bir бер; **bir elma** бер алма; **bir insan** бер кеше

bira һыра; **bira fabrikası** һыра заводы

birahane һыраhana

birim берәмек; **uzunluk birimi metredir** озонлок берәмеге — метр; **para birimi** акса берәмеге

birinci беренсе, **birinci sınıf** беренсе синиф

birleşmek берләшеү

birleşmiş; Birleşmiş Milletler kurumu Берләшкән Милләттәр Ойошмаһы

bitki үсемлек; **bitki yağları** үсемлек майзары

bitmek бөтөү, тамам булыу; **yapi bitti** төзөлөш тамамланды

biz I без; **bizlerden biri** беззең беребез

biz II без; **kunduracı bizi** итек безе

boğa үгез; **boğa eti** үгез ите

boğaz 1. *анат.* тамак, йотколок; **boğaz hastalığı** тамак ауырыуы 2. боғаз, муйын; **şişenin boğazı** шешәнең муйыны

boğazlamak боғазлау, һуйыу; **inek boğazlamak** һыйыр һуйыу

boğmak быуыу; **iple boğmak** еп менән быуыу

boğum быуын, төйөн; **sinir boğumları** нервы төйөндәре

bol киң, иркен, зур, мул; **bol ayakkabı** иркен аяк кейеме; **bol elbise** киң күлдәк

bolluk кинлек, иркенлек, муллык, байлык; **bolluk içinde yaşamak** байлык эсендә йәшәү
borc бурьс; **borc almak** бурьска алыу; **borcunu kapatmak** бурьсты түләү; **borca batmak** бурьска батыу
boru торба; **soba borusu** мейес торбаһы; **petrol borusu** нефть торбаһы
bostan йәшелсә бақсаһы, бакса
boş буш; **boş ev** буш өй; **boş vakit** буш вакыт; **boş adam** буш кеше; **boş söz** буш һүз
boşluk 1. бушлык; **uzay boşluğu** йыһан бушлығы 2. кыуышлык; **ağız boşluğu** ауыз кыуышлығы
boy I буй; **boy almak** буйға үсәү; **ömür boyu** ғүмер буйы
boy II ырыу, кәбилә, нәсел; **bizim boyumuzdan insanlar** безҙең ырыу кешеләре
boya буяу; **sulu boya** акварель буяу; **yağlı boya** майлы буяу
boyamak буяу; **kumaşı siyaha boyamak** тукыманы караға буяу (маныу)
boyun муйын; **boyun atkısı** шарф
boz буз, хоро; **boz ayı** хоро айыу; **bozkurt** хоро бүре; **kızıl boz** ерән (*атжа карата*)
bozmak бозоу; **ant bozmak** антты бозоу; **iş bozmak** эш бозоу
bozuk бозок; **bozuk makine** бозок машина; **bozuk adam** бозок кеше
böbrek анат. бөйөр ◊ **böbrek taşı** бөйөр ташы
böcek бөжәк; **böcek yumurtası** бөжәк йоморткаһы
bölge район, зона, округ, пояс; **sanayi bölgesi** промышленность районы
bölük киҫәк, өлөш, төркөм; **bir bölük halk** бер төркөм халык
bölüm бүлек; **dil bölümü müdürü** тел бүлеге мөдире
bu был; **bu günlerde** был көндәрҙә; **bu kız** был кыз
bucak мөйөш; **dik bucak** тура мөйөш
buçuk ярты, ярым; **bir buçuk** берәү ярым; **dört buçuk** дүрт ярым; **saat iki buçuk** сәғәт өсөнсө ярты
budak ботак; **ağaç budağı** ағас ботағы
buğday бойзай; **kış buğdayı** ужым бойзайы; **buğday lapası** бойзай буткаһы
buğu быу; **buğu bağlamak** быуланыу (*тәҙрәгә карата*)
bugün бөгөн; **bugün hava sıcak** бөгөн көн эҫе; **bugün hava kötü** бөгөн көн насар
bugünkü бөгөнгө, хәҙерге; **bugünkü dil** хәҙерге тел
buhar пар, быу; **buhar kazanı** пар казаны; **buhar gemisi** пароход
buhran кризис; **sanayi buhranı** промышленность кризисы; **buhran geçirmek** кризис кисереү
bulanık болғансык; **bulanık su** болғансык һыу
bulaşmak бысраныу; **çamura bulaşmak** баткакка бысраныу

bulut болот; **bulutlar açıldı** болоттар таралды (асылды)
bura был урын, был ер
burada был урында, бында; **burada şifalı su kaynaklari var**
 бында шифалы шишмәләр (сығанактар) бар
burçak борсак; **burçak ekmek** борсак сәсеү
burmak бороу; **biyük burmak** мыйык бороу
burun танау, морон; **burun deliği** танау тишере; **burun silmek**
 танау һөртөү
buruş йыйырсык; **derin buruşlar** тәрән йыйырсыктар
buruşmak йыйырсык менән капланыу, йыйырсыкланыу;
alın buruşmak маңлай йыйырсыкланыу
buruşuk йыйырсыклы, борсолған, тәпәрләнгән, таушалған;
buruşuk eller йыйырсыклы кулдар; **buruşuk kumaş** таушалған
 тукыма
but бот; **kuzu butu** һарык бото
buz боз; **buz bağlamak** боз менән капланыу; **buz kütlesi** айс-
 берг
buzağ бызау; **inek buzağı** һыйыр бызауы
bülbül былбыл; **bülbül ötüşü** былбыл һайрауы
bütün бөтөн, бар, барыһы; **bütün çocuklar** бар балалар
büyük эре, зур; **büyük arsa** зур участок; **büyük baş** эре баш
 мал
büyüklük 1. эрелек, зурлык **2.** киң (хуш) күнеллек, саф
 күнелле булыу; **büyüklük göstermek** хуш күнеллек күрһәтөү

C

cadde проспект, урам; **Salavat caddesi** Салауат урамы
cahil белемһез, тупаҫ, назан, кара; **cahil bir halk** кара ха-
 лык
cam быяла; **kırılmaz cam** ватылмай торған быяла; **pencere**
camı тәзрә быялаһы; **cam dökmek** быяла койоу
cami мәсет; **cami minaresi** мәсет манараһы
can 1. йән, рух **2.** ғүмер, йәшәү; **can ve mal emniyeti** баш һәм
 мал именлеге
canlanmak йәнләнеү; **yağmurdan sonra ekinler canlandı**
 ямғырзан һуң игендәр йәнләнеп китте
canlı йәнле, тере; **canlı balk** тере балык
cefa ыза, яфа, ғазап; **cefa çekmek** яфа сигеү; **cefa görmek**
 яфа күреү
cehennem йәһәннәм; **cehennem azabı** йәһәннәм ғазабы
cemaat йәмәғәт, халык, **köy cemaati** ауыл халкы
cenaze үлек кәүзә, мәйет; **cenaze kaldırma** мәйет сығаруу;
cenaze yıkamak мәйет йыууу

- cennet** 1. ождах, йәннәт; **cennet bahçesi** йәннәт баксаһы
2. күсм. матур тормош
- cenup** көньяк, көньяк йүнәләш
- cep** кеңә; **cep saati** кеңә сәғәте; **mendil cebi** кульяулык кеңәһе
- cereyan** ағым, ағыш; **hava cereyanı** һауа ағымы
- cerrah** хирург; **cerrah bıçağı** хирург бысағы
- 431 **cetvel** таблица, йәззүәл, расписание; **tren cetveli** поезд расписаниеһы
- cev** атмосфера, йыһан
- cevap** яуап; **cevap vermek** яуап биреү
- cevaz** рөхсәт; **cevaz vermek** рөхсәт биреү
- cevdet** якшылык, йомартлык
- cevher** 1. руда; **bakır cevheri** бакыр рудаһы; **demir cevheri** тимер рудаһы; **faydalı maden cevherleri** файзалы казылмалар
2. матдә
- cevherci** ювелир; **cevherci dükkânı** ювелир магазинһы
- ceviz** сәтләүек; **ceviz ağacı** сәтләүек ағасы
- ceza** яза; **ceza kesmek** штраф һалыу
- ciliz** көчһөз, хәлһөз, сибек; **ciliz çocuk** сибек бала
- cilk** 1. һағык, серек; **cilk yumurta** серек йомортка 2. эренле; **cilk yara** эренле яра
- ciddi** етди; **ciddi bir çalışma** етди эш; **ciddi bir hastalık** куркыныслы ауырыу
- ciğer** 1. бауыр 2. үпкә; **ciğer hastalığı** үпкә ауырыуы
- cihan** ер, йыһан, донъя; **cihan harbi** донъя һуғышы
- cihaz** прибор, аппарат, аппаратура; йыһаз; **tibbi cihazlar** медицина йыһаздары
- cihet** 1. йүнәләш, як, тараф; **her cihetten** төрлө яктан
2. караш; **bu cihetten** был караштан (йәһәттән)
- cilasun** батыр, каһарман, кыйыу; **cilasun adam** кыйыу кеше
- cilt** тире; **cilt hastalığı** тире ауырыуы
- cimri** һаран, комһөз; **cimri adam** комһөз кеше
- cinas** һүз уйнатыу, каламбур; **söz cinası** һүз уйнатыу
- cinayet** енәйәт; **cinayeti ispat** енәйәтте иҫбатлау **cinayet bilim** криминология
- cins** 1. төр, сорт, тип 2. током, нәсел; **bir cins at** бер токомдағы ат 3. енес, зат; **cinsi latif** йомшак зат; **dişi cins** катынкыззар заты
- cinsi** енси; **cinsi hayat** енси бәйләнеш
- cisim** есем
- cop** таяк, һуйыл; **copu basmak** таяк менән дәмбәсләү
- çoşkun** 1. кайнар, кызыу, ярһуу, дәртле; **çoşkun faaliyet** кайнар эшмәкәрлек 2. ярһыған, тулкынланған **çoşkun gönül** ярһыған йөрәк

çoşmak 1. ярһыу, тулкынланыу 2. кыза барыу, көсәйтеу;
yağmur yine coştı ямғыр йәнә көсәйзе
cömert йомарт, киң күңелле; **cömert adam** киң күңелле кеше;
cömert toprak йомарт тупрак
cuma йома; **cuma namazı** йома намазы
cumartesi шәмбе
cumhuriyet республика; **muhtar cumhuriyet** үз аллы республика;
Türkiye Cumhuriyeti Төрөк республикаһы
cümle I һөйләм; **bağmsız cümle** баш һөйләм; **basit cümle** ябай һөйләм
cümle II бары, барыһы, бөтә, бөтәһе; **cümle alem** бөтә донъя
cüret кыйыулык, батырлык, батырсылык; **cüret etmek** батырсылык итеу

Ç

çaba көсөргәнеш, көс, тырышлык; **çaba harcamak** көс һалыу
çabalamak көс һалыу, тырышлык күрһәтеу; **boş yere çabalamak** бушка көс һалыу
çabuk тиз, етез, шәп, йәһәт, йыш; **çabuk solumak** йыш тын алыу
çabuklaştırmak тизләтеу, йәһәтләтеу
çağ 1. мәл, сак, вақыт; **akşam çağ** киске мәл 2. эпоха, заман; **atom çağ** атом заманы
çağdaş замандаш
çağırma сақырыу; **çağırma zili** сақырыу тауышы
çağırmaq сақырыу; **düğüne çağırmaq** туйға сақырыу; **hastaya doktor çağırmaq** ауырыуға доктор сақырыу
çalış туқылдаған, шақылдаған тауыш
çalışkanlık эш һөйөүсәнлек, тырышканлык
çalışma эш, хезмәт; **çalışma odası** эш бүлмәһе
çalışmak эшләу, хезмәт итеу; **öğretmen olarak çalışmak** укытыусы булып эшләу
çalkama; çalkalama туғыу; **çalkama ayran** туғылған айран
çam карағай; **ak çam** ак карағай; **dağ çamı** тау карағайы;
çam ormanı карағай урманы
çamaşır 1. ястау каралтыһы 2. эске күлдәк 3. кер, йууылған кер; **çamaşır makinesi** кер йуууы машинаһы; **çamaşır sabunu** кер һабыны
çamur бысрак, баткак; **çamura batmak** баткакка батыу
çan кыңғырау; **çan tokmağı** кыңғырау теле; **çan çalmaq** кыңғырау қағыу
çanak балсык һауыт, мискә; **süt çanağı** һөт һауыты
çanta сумка, портфель, сумазан; **sırt çantası** аркаға аса торған ток, артмак; **el çantası** кул сумкаһы

çapar I сапкын, кыуғынсы, курьер, почтальон; **çapar çantası** почтальон сумкаһы
çapar II кәмә, баркас
çaparız каршылык, кәртә; **çaparız vermek** кыйынлык тыузырыу
çapul талау, юл баһыу; **çapul etmek** талау
çaput иҫке-моҫко сепрәк; **çaput olmak** иҫкереп сепрәккә әйләнәү
çare сара, ысул, юл; **çare aramak** сара эзләү
çaresizlik сараһызлык
çark тәгәрмәс; **çark çevresi** тәгәрмәс тирәсе; **çarka kapılmak** тәгәрмәс аҫтына калыу
çarpık кәкре, салыш, кыйыш; **çarpık ökçeler** кыйыш үксәләр
çarpılmak 1. кәкрәйеү, салышайыу, кыйшайыу **2.** асыулану, үпкәләү
çarpınmak 1. каушау, тулкынлану, өтәләнәү **2.** үрһәләнәү, өзгөләнәү
çarşaf түшәк-яҫтык тышлығы; **yatak çarşafı** акйәймә; **yorgan çarşafı** юрған тышлығы
çarşamba шаршамбы
çatal 1. сата, аса; **ağaç çatalı** ағас сатаһы **2.** сат, айырса; **yol çatalı** юл саты **3.** сәнске; **gümüş çatal** көмөш сәнске
çatı бура, каркас, һөлдә; **uçak çatısı** фюзеляж
çatlak сатнаған, шартлаған, ярылған; **çatlak bardak** сатнаған стакан
çatlamak сатнау, шартлау, ярылыу; **dudakları çatladı** уның ирендәре ярылған
çavdar арыш; **çavdar ekmeği** арыш икмәге; **çavdar ekmek** арыш сәсеү
çay I йылға; **çay yolu** йылға үзәнә (йырзаһы)
çay II сәй; **çay içmek** сәй эсеү; **çay koymak** сәй койоу
çayevi сәйхана
çayır 1. болон, туғай, аклан **2.** туғай (аклан) үләнә; **çayır biçmek** бесән сабыу (*туғайза*)
çeç өйөм, көшөл (*игенгә карата*); **buğday çeçi** бойзай өйөмө
çehre бит, йөз; **manevi çehre** әхләки йөз
çeki ауырлык, йөк; **bir çeki odun** бер йөк утын
çekic сүкеш; **demirci çekici** тимерсе сүкеше; **orakla çekic** урак менән сүкеш
çekidüzen тәртип, йыйнаклык; **odada çekidüzen kalmadı** өйзә тәртип калманы; **işlere çekidüzen vermek** эштәрзе тәртипкә килтерәү
çekingen оялсан, тартыныусан, базау; **çekingen kız** оялсан кыз

çekinmek оялыу, тартыныу; **çekinecek bir şey yok!** оялырлык бер нәмә юк!

çekirdek 1. ем, емеш, орлок, төш, һөйәк; **erik çekirdeği** өрөк һөйәге **2.** ядро; **atom çekirdeği** атом ядроһы

çekirge kuşu сыйырсык; **çekirge kuşu yuvası** сыйырсык ояһы

çekmek тартыу, һөйрәү; **araba çekmek** арба һөйрәү

çelgi баш яулығы; **ipek çelgi** ебәк яулык

çelik корос; **çelik eritmek** корос иретеү

çelişik капма-каршы; **çelişik bir söz** капма-каршы һүз

çeltik (*тазартылмаған*) дөгө; **çeltik değirmeni** дөгө тирмәне; **çeltik tarlası** дөгө баһыуы (плантация); **çeltik samanı** дөгө һаламы; **çeltik ekmek** дөгө сәсеү

çember 1. mat. түңәрәк **2.** тирәс, коршау; **elek çemberi** иләк тирәсе

çene эйәк; **çene kemiği** эйәк һөйәге

çenebaz күп һөйләүсән, ләпелдәк; **çenebaz çocuk** ләпелдәк бала

çentmek кыркыу, турау, ваклау; **lahana çentmek** кәбеһтә турау; **soğan çentmek** һуған турау

çepel бысрак, эшәке, насар; **çepel yol** бысрак юл; **çepel hava** насар һауа; **çepel adam** эшәке кеше

çerçeve рам; **pencere çerçevesi** тәзрә рамы

çeri һалдат, һуғышысы, ғәскәр, армия; **çeri düzmek** ғәскәрзе яуға күтәрәү

çesit сорт, төр; **çesitlere ayırmak** сорттарға айырыу

çetin 1. қаты, ярып булмай торған; **çetin ceviz** қаты сәтләүек **2.** ауыр, қатмарлы; **çetin günler** ауыр көндәр

çetrefil ауыр, буталсык, қатмарлы; **çetrefil bir dava** ауыр эш (мәсьәлә)

çevik енел, хәрәкәтсән, етез, өлгөр, сапсан; **ayağına çevik** йөрөгә етез

çeviz бирнә; **çeviz düzmek** бирнә әзерләү

çeyrek сирек; **çeyrek asır** сирек быуат; **bire çeyrek var** ун биш минуттан бер

çiban шешек, күпертке, бағана (*бармак араһында*), һызлауык, сикак; **çiban çıkmak** сикак сығыу

çıdamak түзеү, сызау; **çetinlige çıdamak** ауырлыкка түзеү

çıdamlı түземле, сызамлы; **çıdamlı çocuk** сызамлы бала

çığır һукмак, юл; **geleceğe çığır açmak** киләсәккә юл асыу

çığırış шау-шыу

çığıрмак кыскырышыу

çıkarmak десант

çıkarmak сығарыу, һурып (бороп) сығарыу; **ampülü çıkarmak** лампы бороп алыу; **çivi çıkarmak** сөйзө һурып сығарыу; **dişini çıkarmak** теште һурып сығарыу

çiki төйөнсөк; **yemek çikisi** азык төйөнсөгө
çikik тайған, быуыны сыккан; **ayağı çikiktir** уның аяғы тайған
çikiş сығыш (сыға торған ишек йэки урын); **bu mağaranın iki çikişi var** был мәмерйәнең ике сыға торған урыны бар
çikmak сығыу; **evden çikmak** өйзән сығыу
çilgin акылһыз, уйланмай эшлэнгән; **çilgin bir davranış** уйланмай эшлэнгән эш
çinlama зың-зың итеу, сыңлау, шаулау; **kulak çinlaması** колак шаулауы
çinlamak зың-зың иткән тауыш сығарыу, шаулау; **kulağı çinhyor** уның колағы шаулай
çiplak яланғас, шәрә; **çiplak ağaçlar** яланғас ағастар; **çiplak adam** шәрә кеше
çiplanmak яланғасланыу, шәрәләнеу; **ağaçlar çiplandı** ағастар яланғасланды
çıra сыра; **çıra yakmak** сыра яғыу
çirpmak дертелдәу, лепелдәу, калтырау, кағыу (*йөрәккә карата*)
çirpmak һелкеп төшөрөү, кағыу, һелкеу; **halı çirpmak** балаç кағыу; **kanat çirpmak** канат кағыу
çitçit сыртлак; **çeket çitçiti** куртка сыртлағы
çiçek I сәскә; **çiçek balı** сәскә балы; **kır çiçekleri** кыр сәскәләре
çiçek II мед. сәсәк; **çiçek çikarmak** сәсәк сығарыу
çiçeklik 1. ваза **2.** сәскә түтәле, клумба
çift 1. парлы, ишле, куш; **çift kürek çekme** кушлап ишеу
2. йоп һан
çiğ бешерелмәгән, кайнатылмаған, сей; **çiğ et** сәй ит; **çiğ süt** кайнатылмаған һөт
çiğnemek сәйнәу, көйшәу; **çiklet çiğnemek** һағыз сәйнәу
çiklet һағыз, резинка
çil I сел (*кош*); **çil tüyü** сел кауырһыны
çil II һипкел; **çil yüzlü** һипкел йөзлө
çilek еләк, ер еләге; **çilek reçeli** еләк кайнатмаһы
çiriş елем; **çiriş ile yapıştırmak** елем менән йәбештереу
çirkin йәмһез, һасар, яман; **çirkin bir muamele** һасар мөнәсәбәт; **çirkin bir ses** йәмһез тауыш; **çirkin huy** яман һолок
çiy ысык; **çiy düştü** ысык төштө
çizgi һызык; **dik çizgi** тура һызык
çizim черчение; **çizim dersi** черчение дәресе
çizme итек; **lastik çizme** резина итек; **çizme kalıbı** итек калыбы
çizmeci итексе
çoban көтөүсе, чабан; **çoban alacığı** чабан кыуышы

çocuk бала, сабий; **çocuğa ad koymak** балаға исем кушыу; **çocuk bezi** бала йүргәге; **çocuk arabası** балалар коляскаһы
çocuk bilimi педагогика
çoğu күпселек
çoğulluk лингв. күплек һан
çok 1. күп; **çok defa** күп тапкыр **2. кич.** бик; **çok çabuk** бик шәп **3.** озақ; **çok beklemek** озақ көтөү
çoktan күптән, әллә қасан
çomak таяк, һуйыл
çorap ойок; **çorap kaçmak** ойоктоң күзе китеү; **ipek çorap** ебәк ойок; **yün çorap** йөн ойок; **kapron çorap** капрон ойок
çorba һурпа; **balık çorbası** балык һурпаһы, уха; **çorba pişirmek** һурпа бешереү
çotuk ағас тамыры
çökmek сүгеү, ултырыу, бағылыу; **ev çöktü** өй ултырзы
çöküş емерелеү, ишелеү, бүҗерелеү
çöl сүл, дала; **çöl otu** сүл үләне
çömlek сүлмәк; **süt çömleği** һөт сүлмәге
çöp 1. үлән һабағы **2.** сүп-сар; **çöp sepeti** сүп кәрзине
çöplük сүплек
çöreklenmek йомарланыу
çözmek 1. сисеү, ыскындырыу, туғарыу; **atları arabadan çözmek** ат туғарыу; **ayakkabının bağını çözmek** аяк кейеме бауын сисеү; **düğmeleri çözmek** тәймәне ыскындырыу **2.** сисеү, осона сығыу, хәл итеү
çözümleme анализ, тикшеренеү; **nicel çözümleme** һан яғынан анализ; **gramerce çözümleme** лингв. грамматик анализ
çuha буҗтау; **kara çuha** кара буҗтау
çukur сокор; **çukur açmak** сокор казыу
çuval ток; **un çuvalı** он тоғо; **bir çuval patates** бер ток картуф
çürük 1. сөрөк, серек, күгәргән, бәҗәргән; **çürük ağaç** серек ағас; **çürük diş** серек теш **2.** нигезләнмәгән, нигезһез; **çürük fikir** нигезһез фекер
çürümek сереү, күгәреү, бәҗәреү; **havuç çürüdü** кишер серене

D

da кич. ла-лә, за-зә, та-тә, да-дә; **ben onu da gördüm** мин уны ла күрзем; **bu hiç de doğru değil** был һис кенә лә дөрөҗ түгел
dağ I тау; **dağ adamı** тау кешеһе; **dağ başı** тау башы; **dağ eteği** тау итәге; **dağ iklimi** тау климаты
dağ II тамға; **dağ basmak** тамға бағыу
dağdağa 1. шау-шыу, ығы-зығы **2.** вак-төйәк эш, мәшәкәт; **yaşama dağdağası** донъя мәшәкәте

dağılmak 1. таралыу, таркалыу; **bulutlar dağıldı** болоттар таралды 2. тағатыу, тузыу; **kızın saçı dağıldı** қыздың сәсе туззы **dağıtıcı** таратыусы, почтальон; **gazete dağıtıcıları** гәзит таратыусылар

dağıtım бүлеп (өләшеп) биреу, бүленеш; **milli gelir dağıtımı** милли керем бүленеше

dağıtmak 1. бүлеу, өләшеу; **para dağıtmak** акса өләшеу; **yemek dağıtmak** азык өләшеу 2. кыуып ебәреу, таратыу; **düşmanı dağıtmak** дошманды кыуып ебәреу; **rüzgar bulutları dağıttı** ел болоттарзы таратты 3. бола яһау, болартыу; **kağıtları dağıtmak** қағыззарзы болартыу; **odayı dağıtmak** өйзө болартыу

dağlamak 1. (өтөп) тамға яһау, тамғалау 2. нык итеп әсетереу, өтөу; **hiber ağzını dağladı** борос ауызын өттө; **soğuk yüzümü dağladı** һыуык битемде өттө

daha әле, әлеге, әле һаман, тағы, тағы ла; **daha gelmedi** әле һаман килмәне; **daha çabuk** тағы ла шәберәк; **daha erken** тағы ла иртәрәк; **ne kadar daha** тағы күпме

dahi шулай ук, хатта; **bunu ben dahi bilmiyorum** быны хатта мин белмәйем

dahili эске; **dahili emniyet** эске хәүефһезлек; **dahili hastahklar** эске ауырыузар; **dahili ticaret** эске сауза

dahiliye эске; **Dahiliye nezareti. Dahiliye Vekaleti** Эске эштәр министрлығы

daimî даими, өзлөкһөз, мәңге, мәңгелек; **daimî bitaraflik** даими битарафлык; **daimî encümen** даими комитет; **daimî karlar** мәңгелек карзар; **daimî ordu** даими армия

dair нимәгәлер мөнәсәбәт булған, нимәгәлер қағылған; **dile dair mesele** телгә қағылған мәсьәлә; **size dair** һезгә карата, һезең хакта

daire 1. түңәрәк; **daire alanı** түңәрәк майзаны 2. фатир; **sıcak sulu daire** эсе һыуы булған фатир 3. учреждение, контора, ида-ра, бүлек, бюро; **personel dairesi** кадрзар бүлеге; **evlendirme (nikah) dairesi** никахты теркәу бюроһы

dakik камил, анык, теүәл; **dakik aletler** анык приборзар

dakika минут; **bu iş beş dakika sürmez** был эш биш минут та алмаç

dal 1. ботак; **çam dalı** карағай ботағы 2. күсм. тармак; **ilim dalı** фән тармағы; **sanayi dalı** промышленность тармағы

dalamak 1. тешләшеу 2. өтөу, сағыу, ауырттырыу; **ısırgan elimi daladı** кесерткән кулымды сакты

daldırmak 1. төшөрөу, батырыу; **kaşığı çorbaya daldırmak** калакты һурпаға төшөрөу 2. индереу, тығыу; **elini cebine daldırmak** кулды кеçәгә тығыу

dalga 1. тулкын; **kısa dalga** кыçқа тулкын 2. ағым; **insan dalgası** халыктар ағымы

dalgalanmak тулкынланыу

dalmak 1. сумыу; **denize dalmak** диңгезгә сумыу 2. ойоп китеу, йокоға талыу; **hasta yine daldı** ауырыу тағы ла ойоп китте
daltaban ялан аяк; **daltaban yürümek** ялан аяк йөрөу
dam өй түбәһе, кыйык; **bütün damlar karla örtülü** кыйыктар кар менән капланған

damak *анат.* аңкау; **damak eteği** йомшак аңкау; **damak kemiği** каты аңкау

damar 1. *анат.* тамыр, вена; **kan damarı** кан тамыры
2. *күсм.* гәзәт, холок; **damarı bozuk** бозок холокло

damla 1. тамсы; **bir damla su** бер тамсы һыу 2. паралич

damlamak тамыу; **örtüye yağ damlamış** ашъяулыкка май тамған

dana тана; **dana eti** тана ите

danışım кәңәшмә, консультация

danışma белешмә, кәңәшмә; **danışma bürosu** белешмәләр бюроһы

danışmak кәңәшләшеу; **avukata danışmak** адвокат менән кәңәшләшеу

danışman кәңәшсе, советник, консультант

danış филем, белем, фән; **ehli danış** фән эйәләре; **encümeni**

danış филми кәңәшмә (совет)

dar 1. тар, кысык; **dar ayakkabı** кысык аяк кейеме 2. ярлы, фәкир; **dar bütçe** ярлы бюджет; **dar dirlik** ярлылык, фәкирлек

darbe 1. һуғыу, бәреу, тибеу; **darbei şems** кояш һуғыу (көн тейеу) 2. алмашыныу; **hükümet darbesi** хөкүмәт алмашыныуы

darbimesel мәкәл, әйтем

darılmak 1. асыу килеу, асыу тотоу, асыуланыу 2. үпкәләу, хәтер калыу; **darılmayınız!** үпкәләмәгез!

dava *юр.* суд процессы; **dava açmak** хөкөмгә тарттырыу

davar вак мал **davar sürüsü** кәзә, һарык (вак мал) көтөүе

davet 1. сақырыу; **davet varakası** сақырыу билеты 2. қабул итеу, банкет; **davel vermek** банкет биреу

davetiyi сақырыу, сақырыу хаты

dayak тән язаһы; **dayak atmak** бәргеләп алыу, тукмау

dayanık ныклык, көслөлөк

dayanmak таяныу; **ağaca dayanmak** ағаска таяныу; **değneğe dayanmak** таякка таяныу

dede картатай, олатай

defa тапкыр; **defalarca** күп тапкыр, бер нисә тапкыр; **bazi defa** кай сақта, бәғзелә; **bir defa** бер тапкыр, бер вакыт; **bu defa** был юлы; **çok defa** күп тапкыр

defter дәфтәр, журнал; **defter sayfası** дәфтәр бите

değer 1. һак, баһа; **değer biçmek** баһа биреу 2. *күсм.* әһәмиәт, киммәт

değerli 1. затлы, киммәтле 2. күсм. кәзерле, хөрмәтле; **değerli anne** кәзерле әсәй

değil түгел; **değilim** мин түгел; **değilsin** һин түгел; **değil mi?** түгелме? **iyi değil** якшы түгел; **memnun değil** кәнәфәт түгел

değişmek үзгәрәү, алмашыныу; **hava değişti** һауа алмашынды

değmek I тейеү, кағылыу; **elime değdi** кулыма тейзе

değmek II тороу; **bu kitap on lira değer** был китап ун лира

тора
değnek таяк; **kızak değneği** саңғы таяғы
deli акылдан язған, акылһыз, тиле; **deli adam** тиле кеше
delice 1. дууамал, тинтәк 2. кырағай (*үсемлектәргә, хайу-*

андарға карата); **delice hayvan** кырағай хайуан

delik 1. тишек, ярык 2. күсм. төрмә; **deliğe girmek** төрмәгә инеү
demeç сығыш, телмәр; **demeç vermek** сығыш яһау
demek әйтеү, һөйләү; **ben bir şey demedim** мин бер нәмә лә әйтмәнем

demir тимер; **demir cevheri** тимер мәғзәнә ◊ **gemi demiri** якорь

deniz диңгез; **açık deniz** асык диңгез
deprem ер тетрәү

derece 1. дәрәжә 2. градус; **otuz derece** утыз градус 3. гра-

дусник; **derece koymak** градусник куйыу
dergi журнал, йыйынтык; **dergi kapağı** журнал тышы

deri тире, күн; **tavşan derisi** куян тиреһе
derin тәрән; **derin bir kuyu** тәрән койо; **derin bir uyku** тәрән йоко

derman көс, көс-хәл; **yürümeye dermanı yok** йөрөргә көсө юк
ders дәрес, лекция; **ders çalışmak** дәрес әзерләү; **ders**

girmemek дәрескә йөрөмәү
dert яфа, ғазап; **dert çekmek** ғазап сигеү

deste бәйләм, ус, өйөм, косак; **bir deste çamaşır** бер өйөм кер

deve дөйә; **deve köçeği** дөйә балаһы
devir дәүер, эпоха, заман, осор; **devri felek** язмыш

devirmek ауҙарыу, колатыу, түңкәрәү; **hükümeti devirmek** хөкүмәтте колатыу

devlet дәүләт, империя; **devlet başkanı** хөкүмәт башлығы, президент

dikkat диккәт, иғтибар; **dikkate almak** иғтибарға алыу
dikmek I куйыу, урынлаштырыу, ултыртыу; **direk dikmek**

бағана ултыртыу; **bir heykel dikmek** һәйкәл куйыу; **ağaç dikmek** ағас ултыртыу

dikmek II тегеү; **elbise dikmek** күлдәк тегеү
dil 1. *анат.* тел; **küçük dil** кескәй тел 2. тел, һөйләш, телмәр; **bölge dili** урындағы һөйләш; **konuşma dili** һөйләү теле

dilek теләк; **kutsal dilek** изге теләк
dilemek теләү; **sıhhat dilerim** саулык теләйем
dılmaç тәржемәсе; **bize dılmaç lâzım** безгә тәржемәсе кәрәк
dinlemek тыңлау; **şarkı dinlemek** йыр тыңлау
dinmek тымыу; **yağmur dindi** ямғыр тымды; **göz yaşları dindi**
күз йәштәре тымды
direk бағана; **direk dikmek** бағана ултыртыу
diri 1. тере 2. бешмәгән, сей; **diri et** сей ит
dirsek терһәк; **dirsek kemiği** терһәк һөйәге; **dirsek vurmak**
терһәк менән этеү
diş теш; **diş çıkarmak** теш сығыу; **dişini çıkarmak** теште
һурыу
dişi инә (*хайуандарға карата*); **dişi kedi** инә бесәй
diz тез; **diz kapağı** тез капкасы
dizi рәт; **öncü diziler** алдағы рәттәр
dobra эскерһез, саф күңелле, тоғро, намыҫлы; **dobra adam**
саф күңелле кеше
doğa 1. тәбиғәт; **doğa bilimleri** тәбиғәт фәндәре 2. тәбиғи
үзенсәлек, асыл; **suyun doğası** һыузың тәбиғи үзенсәлеге
doğan ыласын; **doğan yavrusu** ыласын балаһы
doğmak доньяға килеү, тыуыу; **eksik doğmak** вақытынан ал-
да тыуыу; **ikiz doğmak** игез тыуыу; **yeni doğan çocuk** яңы тыуған
бала
doğramak турау, киҫәктәргә бүлеү; **eti doğramak** ит турау;
soğanı doğramak һуған турау
doğru 1. тура (*һызык, мөйөшкә карата*) 2. тигез, шыма;
doğru yol тигез юл 3. ысынбарлыкка тура килгән, дөрөҫ; **doğru**
haber дөрөҫ хәбәр
doğu көнсығыш; **doğu dilleri** көнсығыш телдәре
doğuş 1. тыуыу; **çocuğun doğuşu** бала тыуыу 2. сығыш (*кояш*
һәм башкаларға карата) **güneşin doğuşu** кояш сығышы; **dillerin**
doğuşu телдәрҙең сығышы
dokumak тукуу; **halı dokumak** балаҫ тукуу
dokunaklı тулкынландырғыс; **dokunaklı türküler** тулкынлан-
дырғыс йырҙар
dokuz туғыз; **dokuzumuz** туғызбыз (туғыз кешебез); **dokuz-**
da bir туғызҙан бер; **dokuz buçuk** туғыз ярым; **saat dokuzda**
сәғәт туғызға; **saat dokuza on var** ун минуттан туғыз
dolak силғау
dolamak урау, бәйләү; **başına bir şal doladı** башына бер шәл
бәйләне; **beline kuşak dolamış** биленә билбау ураған
dolap 1. шкаф, тумбочка, комод; **aynalı dolap** көзгөлө шкаф;
elbise dolabı күлдәк шкафы; **duvar dolabı** стена шкафы; **sofra**
takımı dolabı һауыт-һаба шкафы; **çelik dolap** сейф; **yemek dolabı**

буфет 2. карусель; **çocuklar bayramlarda dolaba binerler** балалар байрамдарза каруселдә бәуеләләр

doldurmak тултырыу; **sandığı eşya ile doldurmak** хандыкты нәмәләр менән тултырыу; **hindi doldurmak** күркә тултырыу

dolgu пломба; **lütfen dolgu yapın** зинһар өсөн пломба куйығыз

dolgun 1. тулы, тултырылған; **dolgun yastık** нык тултырылған ястык 2. тулы кәүзәле; **dolgun çocuk** тулы кәүзәле бала

dolu I тулы; **su ile dolu şişe** һыу менән тулы шешә

dolu II боз, борсак; **dolu yağıyor** боз яуа

domuz суска; **domuz eti** суска ите; **dişi domuz** инә суска

don I кальсон, ирзәр ыштаны

don II һыуык, каты (сатлама) һыуык; **dona çekmek** тундырыу

donatmak бизәү, матурлау; **misafir salonunu donatmak** кунак бүлмәһен матурлау; **şehri donattılar** қаланы бизәнеләр

dondurma тундырма; **kaymaklı dondurma** каймаклы тундырма

donmak 1. туңуу; **sular dondu** йылғалар тунды 2. нык өшөү

3. *хим.* каты хәлгә килеү

dost дуҫ; **dostum** дуҫым; **can dostu** йән дуҫы; **kara gün dostu** ысын дуҫ

doymak туйыу, туйғансы ашау; **doydum, başka bir şey yiyemem** мин туйзым, башка ашай алмайым

dökmek түгеү, койоу; **çiçeklere su dökmek** сәскәләргә һыу койоу; **göz yaşı dökmek** күз йәше түгеү; **ter dökmek** тир түгеү

dökülmek түгеләү, койолоу; **çorba döküldü** һурпа түгелде

döküman 1. документ, материал 2. язма сығанак

dökümanter документаль; **dökümanter film** документаль фильм

döl 1. биол. бәбәк, түл, бала (*корһактағы*) 2. бот. емшән, емешлек 3. нәсел, током; **döl almak** якшы током алыу

dönek тоторокһоз, үзгәреүсән

dönem 1. осор, дәүер; **hazırlık dönemi** әзерлек осоро 2. сақырылыш, сессия

dönmek 1. әйләнәү; **başım dönüyor** башым әйләнә 2. кире килеү, кайтыу; **Ufadan ne zaman döndünüz?** Өфөнән қасан кайттығыз?

3. боролоу; **atlılar köşeyi döndüler** һыбайлылар мөйөшкә боролдо 4. баш тартыу; **sözünden döndü** һүзенән баш тартты 5. капыл үзгәреү; **hava birdenbire döndü** һауа капыл үзгәрзе

dönüş боролош; **dönüş yapmak** боролош яһау

dört дүрт; **dördümüz** дүртебез; **dört defa** дүрт тапқыр; **dört buçuk** дүрт ярым; **dört saat** дүрт сәғәт

döş түш; **döş eti** түш ите

döşek түшәк; **döşek yapmak** түшәк түшәү

döşeme 1. изэн; **tahta döşeme** такта изэн **2.** йорт йыһаздары (мебель); **döşeme takımı** йорт йыһаздары гарнитуры
döşemek түшәү; **kilim döşemek** келәм түшәү; **çini döşemek** кафель түшәү

dövmek 1. тукмау, бәргеләү **2.** онтау, тәйөү; **kahve dövmek** кәһеүә тәйөү; **tuz dövmek** тоз тәйөү **3.** туғыу; **yumurtayı dövmek** йомортка туғыу **4.** сүкеү, һуғыу; **demir dövmek** тимер сүкеү **5.** тупка тотоу; **düşman siperlerini dövmek** дошман окоптарын тупка тотоу

dövüş көрәш, алыш; **dövüşü kaybetmek** көрәштә еңелеү

dövüşmek көрәшеү, алышыу

dua доға; **duasını almak** фатиха алыу

dudak 1. ирен; **alt dudak** асқы ирен; **üst dudak** өскө ирен; **dudak boyası** ирен буяуы; **dudağı çatlamak** ирен ярылыу **2.** күсм. (нәмәнәңдер) сите, кырыйы; яр; **bardağın dudağı** стакандың сите; **deniz dudağı** диңгез яры

dul тол; **dul kadın** тол катын; **dul kalmak** тол калыу

duman 1. төтөн, ыс; **dumanda balık kurutmak** балык ыслау **2.** томан, монар, саңыт, ыржа; **dağ başını duman almış** тау башын томан каплаған

dumanlamak төтөн ебәрәү, төтәтәү, ыслау; **balıkları dumanlamak** балыктарзы ыслау

dumanlı төтөнлө, томанлы, ысланған; **dumanlı balık** ысланған балык; **dumanlı hava** томанлы һауа

dun 1. түбән; **dun fiyat** түбән хак **2.** күсм. яман, бозок, әшәке, түбән; **dun adam** түбән кеше

durak тукталыш; **son durak** һуңғы тукталыш; **Taksi durağı nerede?** такси тукталышы кайза?

duraklama торғонлок; **duraklama devri** торғонлок дәүере

durgun акмай торған, елһез, тыныс; **durgun hava** елһез һауа; **deniz bugün durgun** бөгөн диңгез тыныс

durmak 1. тороу; **tek durmak** тик тороу **2.** туктау, тымыу; **saat durdu** сәғәт туктаны; **yağmur durdu** ямғыр тымды

durum тормош, хәл; **siyasi durum** сәйәси хәл; **ne durumda?** ни хәлдә?

duvak туй фатаһы

duvar стена; **duvar saati** стена сәғәте

duygu 1. тойғо; **vazife duygusu** вазифа тойғоһо **2.** мөхәббәт, һөйөү; **vatan duygusu** илде һөйөү тойғоһо

duymak тойоу; **vicdan azabı duymak** выждан ғазабы тойоу

duymaz һаңғырау; **duymaz olmak** һаңғырау булыу

düğme 1. тәймә; **düğme deliği** тәймә тишеге **2.** бот. бөрә; ағаç **düğmesi** ағас бөрөһө

düğün 1. туй; **düğün hediyesi** туй бүләге; **düğün kurmak** туй яһау **2.** ғайлә байрамы, байрам; **düğün başı** тамада

dükkan 1. лавка, магазин; **dükkan açmak** магазин асыу
2. оҫтахана
dün кисә, кисәге; **dün akşam** кисәге кис
dünkü кисәге; **dünkü gün** кисәге көн
dür; **dürr** ынйы; **dür gerdanhk** ынйы муйынсақ
dürbün бинокль; **tiyatro dürbünü** театр бинокле
dürüst дөрөс, хатаһыз
düşman дошман; **düşman ağızı** фәйбәт
düşmek 1. төшөү, колау; **ağaçtan bir yaprak düştü** аҫастан яп-
рак төштө; **saçlarına ak düştü** сәстәренә сал төштө; **şehir düştü**
кала коланы 2. төшөү, яуу; **dağlara kar düştü** таузарға кар
яузы

düşünce 1. төшөнсә, фекер, караш; **düşünce birliğine varmak**
бер фекергә килеү 2. күсм. тынғыһызлык, мәшәкәт, борсоу;
beni bir düşünce aldı мине борсоу алды

düşünmek 1. уйлау, фекер йөрөтөү; **her vakit sizi düşündüm**
һәр вакыт һеззе уйланым 2. уйлап табуу; **bir kurnazlık düşündü**
бер хәйлә уйлап тапты 3. хәстәрлек күрһәтеү, кайғыртыу;
bizim müdür memurlarını düşünür безең мәдир хезмәткәрзәре
хақында кайғыртыр 4. бошоноу, кайғырыу; **bu kadar düşünme,**
elbet bir çare bulunur был кәзәр кайғырма, әлбиттә, бер сара та-
былыр

düşürmek 1. төшөрөү, төшөрөп ебәрәү; **cüzdaniini düşürmek**
акса янсығын төшөрөп ебәрәү; **fincanı düşürmek** сынаякты
төшөрөп ебәрәү 2. төшөү, арзанайуу; **malın fiyatını düşürmek**
тауарзың хақы төшөү; **para düşürmek** акса арзанайуу

düz төз, тигез; **düz arazi** тигез урын

düzeltemek 1. йыйыштырыу, тәртипкә килтерәү; **bahçe düzel-**
di бакса тәртипкә килтерелде; **oda düzeldi** бүлмә йыйыштырыл-
ды 2. якшырыу, төзәлеү; **sıhhati düzeldi** һаулығы якшырзы;
hava düzeldi көн якшырзы

düzen 1. тәртип; **düzeni bozmak** тәртип бозоу 2. королош,
система; **çok partili düzen** күп фиркәле королош 3. күсм. хәйлә,
мәкерлек; **düzen kurmak** хәйлә короу

düzgün 1. тигез, шыма; **düzgün tahta** шыма такта; **düzgün yol**
тигез юл 2. тәртипкә килтерелгән, тәрбиәләнгән, тәртипле,
тәрбиәле; **düzgün bir bahçe** тәртипкә килтерелгән бакса

düzmek тәртипкә килтерәү, төзөү, короу; **ev düzmek** өй
төзөү

Е

ecel әжәл, үлем; **eceli mevut** тәбиғи үлем

ecnebi 1. сит илдән килгән (килтерелгән), сит; **ecnebi mal**
сит илдән килгән тауар, сит ил тауары 2. сит ил кешеһе

eczane аптека; **eczane ne zaman kapanıyor?** аптека қасан ябыла?

edebiyat әзәбиәт; **edebiyat türler** әзәби жанрзар

edep әзәп; **edep göstermek** әзәп күрһәтәү

eder баһа; **bu kitabın ederi ne kadar?** был китаптың баһаһы күпме?

edevat қорамалдар, приборзар, инструменттар; **yazı edevati** языу-һызыу қорамалдары

egemen 1. суверенлы, үз аллы; **egemen devlet** суверенлы дәүләт **2.** диктатор

eğе игәү; **yassı eğе** ясы игәү

eğitim тәрбиә, уқыу, өйрәнәү, уқыу-уқытыу, белем-тәрбиә; **eğitim görmek** белем алыу; **halk eğitimi** халық мәғарифы; **Milli Eğitim Bakanlığı** халық мәғарифы министрлығы

eğitimli 1. тәрбиәүи; **eğitimli hikâye** тәрбиәүи хикәйә **2.** тәрбиәле

eğitmek белем бирәү, тәрбиә бирәү

eğitmen тәрбиәсе; уқытыусы; **köy eğitmeni** ауыл уқытыу-сыһы

eğreti куйылмалы, яһалмалы; **eğreti dış** куйылмалы теш

eğri кәкрә, бөгөлгән, кәкрә-бөкрә; **eğri kılıç** кәкрә кылыс

ehemmiyet әһәмиәт; **ehemmiyet taşımak** әһәмиәт тотоу

ehil 1. йыйылыш, йәмғиәт **2.** белгес, әһел, оқта; **ehli kalem** кәләм оқтаһы

ehliyet маһирлык, оқталык, белем; **işçilerin ehliyetini artırmak** әшселәрзең белемен арттырыу

ehven 1. арзан; **ehven fiyat** арзан хак **2.** льготалы

ek 1. кушымта, өстәмә **2.** лингв. аффикс; **iyelik eki** әйәлек аффиксы

ekili сәселгән; **ekili tarla** сәселгән баһыу

ekim октябрь; **ekim ayı** октябрь айы

ekin иген; **ekin ekmek** иген игәү; **ekin biçmek** иген урыу

ekip команда, экипаж, төркөм, отряд, бригада, смена

eklemek өстәү, кушыу; **yeni şeyler eklemek** яңы нәмәләр өстәү

ekmek I 1. игәү, сәсеү; **tarlaya buğday ekmek** баһыуға бойзай сәсеү **2.** һалыу, һибәү; **yemeğe biber ekmek** ашка борос һибәү

ekmek II икмәк; **beyaz ekmek** ак икмәк; **çavdar ekmeği** арыш икмәге; **taze ekmek** яңы бешкән икмәк; **yufka ekmek** йәймә, кәлсә

eksik кәмселек; **eksik doldurmak** кәмселекте бөтөрөү

ekşi әсе, бешмәгән; **ekşi elma** әсе алма

ekşimek әсеү; **hamur ekşidi** камыр әсене; **süt ekşidi** һөт әсене

el кул; **el ayası** ус аяһы; **el bezi** кул тақтаһы

elbette әлбиттә; **elbette, ben size ilaç yazıyorum** әлбиттә, мин һезгә дарыу язып бирәм

elbise күлдөк; **bayram elbisesi** байрам күлдөгө
elçi илсе, посол; **Türkiyenin Moskova elçisi** Мәскәүзәгә төрөк
илсеһе

elçilik посольство; **elçilik ticaret uzmanı** посольствоның сауза
аттаһеһы

eldiven бейәләй, бирсәткә; **kürklü eldiven** йорон бейәләй

elek иләк; **elek çemberi** иләк тирәсе

elemek иләү; **un elemek** он иләү

elişi кул эше; **elişi makası** кул эше кайсыһы

elkap 1. титул, звание, чин **2.** кушамат, псевдоним

elli илле; **elli kilo** илле кило; **elli kilo un** илле кило он

elma алма; **elma ağacı** алмағас

emek эш, хезмәт; **kafa ile baden emegi** ақыл менән физик
хезмәт

emekli пенсия алған кеше, пенсионер; **emekli aylığı** пенсия;
emekliye ayrılmak пенсияға сығыу

emektar эшен яқшы белгән, тәжрибәле; **emektar bir memur**
тәжрибәле хезмәткәр

emel көслө теләк; **emeline ermek** теләгенә ирешеү

emin ышаныслы, тоғро; **bu yol pek emin değil** был юл бик
ышаныслы түгел

emir әмер; **emir vermek** әмер биреү

emmek имеү; **meme emmek** имсәк имеү

emniyet хәүефһезлек; **emniyet hizmeti** хәүефһезлек хезмәте

en I иң; **en güzel kız** иң матур кыз

en II иң; **kumaşın eni** тауарзың ине

encam йомғак, һөзөмтә, азағы, **bu işin encamı** был эштең
азағы

encümen комиссия, комитет, коллегия **encümen üyesi** комис-
сия ағзаһы

endaze күләм, размер; **endaze vurmak** размерын алыу

engel каршылык, кәртә; **engeli kaldirmak** каршылыкты
бөтөрөү

engin киң, икһез-сикһез; **engin deniz** икһез-сикһез диңгез

er 1. ир **2.** һалдат, һуғышы; **avcı er** уксы һалдат

erbaп юғары дәрәжәле белгестәр, талант эйәләре, маһир;
işinin erbabı үз эшенең маһиры

erik слива; **erik ağacı** слива ағасы

erimek 1. иреү, эреү; **buz eridi** боз ирене **2.** кәмеп юкка
сығыу, бөтөү; **paralarımız eridi** аксаларыбыз бөттө **3.** ябығыу;
çocuk hastalıktan eridi ауырыузан бала ябықты **4.** һүрелеү, һүте-
леү (*тукымаға карата*)

erişmek 1. көтөп алыу, ирешеү; **bahara erişmek** яззы көтөп
алыу; **yüksek bir mevkiye erişmek** юғары дәрәжәгә ирешеү **2.** ки-
леү, килеп етеү, тыуу; **bahar erişti** яз килеп етте

erkek 1. ата; **erkek kedi** ата бесәй **2.** ир-ат; **genç erkekler** йәштәр, йәш кешеләр
erkin ирекле, үз аллы; **erkin meslekler** ирекле профессиялар
erzak ризык; **erzak dükkani** ризык магазины
esas 1. нигез, фундамент, база; **esas bilmek** нигез итеп алыу;
2. асыл, хәкикәт
esbap сәбәптәр, мотив; **esbabı mazeret** фәфү ителерлек сәбәптәр
esenleşmek ифәнләшеү; **çocuklar ile esenleşmek** балалар менән ифәнләшеү
eser әсәр; **sanat eseri** сәнғәт әсәре
esham акция; **esham borsası** фонд биржаһы
esir әсир; **esir düşmek** плен төшөү
eski 1. иске, искергән; **eski bir palto** иске бер пальто
2. күптәнге, әллә қасанғы; **eski dost** күптәнге дуҫ **3.** боронғо; **eski adetler** боронғо ғәзәттәр
esmek исеу; **batıdan esmek** көнбайыштан исеу
eş иш; **eş tutmak** иш табыу
eşek ишәк; **dişi eşek** инә ишәк
eşik тупһа (*ишектең*); **kapı eşiği** ишек тупһаһы
eşlik окшашлык
eşmek казыу, сокоу; **çukur eşmek** сокор казыу
eşya нәмәләр; **eşya vagonu** багаж вагоны
et ит; **dana eti** тана ите; **sığır eti** һыйыр ите
etek итәк; **elbise eteği** күлдәк итәге
etmek итеу; **iyilik etmek** изгелек итеу
etraf тирә-йүн, тирә-як; **etrafta yağmur yağdı** тирә-якта ямғыр яузы
ev өй, йорт; **ahşap ev** ағас өй; **doğum evi** бәпесләү өйө; **ev hanımı** хужабикә; **ev kirası** фатир хақы
evet әйе бит, әйе; **evet, ben razıyım** әйе, мин риза
evlât балалар, уландар; **üvey evlât** үгәй балалар
eyer эйәр; **eyer kolanı** эйәр айылы; **eyer kaşı** эйәр кашы
eylem эш, хезмәт; **eylem adamı** эш кешеһе
eytam етемдәр; **eytam evi** етемдәр өйө (йорто)
ezber яттан (уқыу), хәтерзән; **ezbere bilmek** яттан белеу;
ezber okumak яттан уқыу
ezmek изеу, төйөү, ваклау, онтау, тартыу; **tuz ezmek** тоз ваклау

F

faal эшлекле, эшмәкәр, тырыш, актив, теремек, етез; **faal bir adam** эшлекле кеше
facia фажиға, бәлә-каза **yol faciası** юл фажиғаһы

fahri почетлы, фаһри (*званиеларға карата*); **fahri aza** почетлы (фаһри) ағза; **fahri akademisyen** почетлы (фаһри) академик

fayda файза; **fayda vermek** файза биреү

faydalı файзалы; **faydalı boşluk** файзалы майзан

felaket бәлә, каза, һәләкәт, бәхетһезлек, бәхетһез язьмыш;

felaket getirmek бәхетһезлек килтереү; **felaket geçirmek** бәлә-каза кисереү

fen 1. гилем тармағы, фән; **fen adamı** фән кешеһе, ғалим

2. тәбиғәт фәндәре; **fen fakültesi** тәбиғәт фәндәре факультеты

fena насар, эшәке, яман; **fena haber** насар хәбәр; **fena hava** насар һауа; **fena huy** яман холок

fert 1. шәхес, индивидум; **fert hürriyeti** шәхес азатлығы

2. ағза (*ғаилләгә, йәмғиәткә карата*); **aile fertleri** ғаилә ағзалары

feryat шау-шыу, тауыш; **feryat koparmak** тауыш күтәреү

fesat көйһөзләнеү, ауырып тороу; **fesatı dimağ** психик яктан көйһөзләнеү; **mideve fesat vermek** ашказан ауыртыу

fırça щетка; **diş fırçası** теш щеткаһы; **elbise fırçası** күлдәк щеткаһы; **tıraş fırçası** помазок

fırın мейес; **fırın ağızı** мейес ауызы; **fırın kapağı** мейес капкасы; **atom fırını** атом реакторы; **maden fırını** домна мейесе; **mutfak fırını** кухня плиткаһы

firka фиркә; **firka azası** фиркә ағзаһы

fırsat форсат, уңайлы мәл, мөмкинлек; **fırsat çıktı** форсат сықты; **fırsat gözetmek** уңай мәл көтөү; **fırsat rüzgardır, bilinmez nerden eser** уңайлы мәл, ел һымак кайзан иҫерен белмәшәң

fırtına буран, дауыл, ел-дауыл; **fırtına çıkmak** ел-дауыл купты; **fırtına dinmek** дауыл тымды; **fırtına geçti** ел-дауыл үттә; **dolu fırtınası** йәшенле ел-дауыл

fikir фекер; **fikir arkadaşı** фекерҙәш

film фильм; **belgesel film** документаль фильм; **dizi film** күп сериялы фильм; **çizgi film** мультфильм; **renkli film** төслө фильм

fincan сынаяк (*кәһүә эсә торған*); **bir fincan kahve** бер сынаяк кәһүә

fişek 1. патрон, гильза **2.** ракета; **fişek atmak** ракета осороу

fiyat хаҡ, баһа; **fiyat ayarlamak** баһа куйыу; **biletin fiatı nedir?** билеттың хақы күпме тора?

fren тормоз; **frene basmak** тормозға бағыу

G

gaga сукушы; **kartal gagası** бөркөт сукушы

galebe еңеү, триумф; **galebe çalmak** еңеү яулау

galiba моғайын; **galiba gelmeyecek** моғайын килмәс
gam кайғы, моң-зар, һағыш, кайғы-хәсрәт; **gam çekmek**
кайғырыу, хәсрәтләнеү
gar I вокзал, станция; **tren garı** поезд (тимер юл) вокзалы
gar II бот. лавр; **gar yaprağı** лавр япрағы
garaj гараж, парк, депо; **otomobil garajı** автогараж
garp көнбайыш; **Ankaranın garbında** Анкараның көнбайы-
шында; **garp ülkeleri** көнбайыш илдәр
gayret I. тырышлык, көс, ғәйрәт; **bütün gayretini sarfetmek**
бар тырышлығын һалыу; **gayret göstermek** тырышлык күрһәтеү
2. дәрт, илһам; **gayret vermek** илһам биреү
gayrı I. икенсәһе, башкаһы, калғаны; **doğrusu bu, gayrısı**
yalan дөрөҗә ошо, калғаны ялған **2.** бәйл. башка; **bundan gayrı**
бынан башка; **bunlardan gayrı kimsem yok** быларҙан башка бер
кемем дә юк
gaz I марля; **lütfen bana gaz bezi verin** зинһар миңә марля би-
регеҙ
gaz II газ; **gaz borusu** газ торбаһы
gaz III кәрәсин
gazap асыу, ярһыу, нәфрәт; **gazaba getirmek** асыу китереү
(кабартыу)
gazaplandırmak асыуландырыу, асыуын кабартыу
gazete гәзит; **gazete sayfası** гәзит бите; **gazete çıkarmak** гәзит
сығарыу
gazeteci гәзитсе, журналист; **gazeteciler toplantısı** пресс-кон-
ференция; **yabancı gazeteci** сит ил журналистары
gazetecilik журналистика; **gazetecilik fakültesi** журналистика
факультеты
gebe ауыр аяклы, йөклө, быуаз; **gebe kadın** ауыр аяклы
катын
gabelik ауыр аяклы булыу, быуаз булыу; **gebelik izni** декрет
отпускыһы
gebertmek салыу, һуйыу (*малға карата*); **ineği gebermek**
һыйырҙы һуйыу
gece I. төн, төнгө ваҡыт, кис, киске ваҡыт; **gece bastı** төн
булды; **geceyi geçirmek** төн үткәреү **2.** кисә; **sanat gecesı** ижад
кисәһе
gecelemek төн үткәреү, кунуу; **açık havada gecelemek** асык
һауала төн үткәреү
geç һуң, кисәү; **geç vakit** ваҡыт һуң; **vakit çok geç** ваҡыт бик
һуң
geçen үткән, уҙған, аккан; **köyün içinden geçen nehir büyük**
değil ауыл уртаһынан аккан йылға зур түгел; **geçen ay** уҙған ай
geçende күптән түгел, ошо арала
geçer үтемле; **geçer mal** үтемле тауар

geçilen үтелгэн; **geçilen yol** үтелгэн юл
geçme күсеу, күсеш; **daha kısa iş haftasına geçme** тағы ла кыскарак эш азнаһына күсеу

geçilmek үтелеу; **iki günde 500 kilometre yol geçildi** ике көндө 500 километр юл үтелде

geçilmez үтә алмаслык; **geçilmez arazi** үтә алмаслык урын

geçim 1. йәшәү өсөн кәрәк нәмә; **geçim sağlamak** йәшәү өсөн кәрәк нәмәләр табыу **2.** йәшәү, көн күреу; **geçim endeksi** йәшәү минимумы; **geçim şartları** йәшәү шарттары

geçindirmek йәшәү өсөн кәрәк нәмәләр менән тәъмин итеу; **onu kızı geçindiriyor** уны кызы тәрбиәләй; ул кызы тәрбиәһендә

geçirmek 1. үткәреу, күсереу, озатыу; **demiryolunu geçirmek** тимер юл үткәреу; **eşyayı başka odaya geçirmek** мебелде башка бүлмәгә күсереу; **arkadaşımı geçirmeye gittim** иптәшемде озатырға киттем **2.** узғару, үткәреу; **geceyi dışarda geçirmek** тәндө тышта үткәреу **3.** кейзереу; **ayağına geçirmek** аяғына кейзереу; **yorgana kılıf geçirmek** юрғанға тышлык кейзереу **4.** тышлау, төрөү, урау; **deftere kaplık geçirmek** дәфтәрҙе тышлау **5.** куйу, урынлаштыру; **pencereye çam geçirmek** тәзрәгә быяла куйу **6.** кисереу; **(bir) buhran geçirmek** кризис кисереу; **diş ağrısı geçirmek** теш ауыртыуын кисереу

geçmek 1. нимәләр аша сығыу, үтеу, узыу; **hudutu geçmek** сикте үтеу; **sokağı geçmek** урам аша сығыу **2.** күсеу, күсеп ултырыу; **siz şu koltuğa geçin** һез шул креслоға күсеп ултырығыз

gedik 1. ярык, ек, тишек; **gediği kapamak** тишекте каплау **2.** күсм. кыйынлык, ауырлык, кыйын (ауыр) хәл; **gediğe takılmak** ауыр хәлгә калыу

gedikli 1. кадровый, сроктан тыш хезмәт иткән; **gedikli çavuş** унтер-офицер; **gedikli er** ветеран **2.** даими; **gedikli müşteriler** даими йөрөүселәр (*мәс. дауаханаға*)

gelecek 1. киләһе, киләсәк; **gelecek ay** киләһе ай; **ben gelecek durakta ineceğim** мин киләһе тукталышта төшәм **2.** лингв. киләсәк; **gelecek zaman** киләсәк заман

gelenek ғәзәт, традиция; **devrimci gelenek** революцион традиция; **ilerici gelenek** прогрессив традиция

gelin килен; **çeyizsiz gelin** бирнәһез килен

gelir килем, табыш; **gelir getirmek** табыш килтереу

geliş килеу; **gidiş geliş bileti** килеу-китеу билеты

gelişme үсеу, үсеш, үсеу процессы; **gelişme çağı** үсеу барышы; **coşkun gelişme** котороп үсеу

gelişmek үсеу, өлгөрөү, үсешеу; **etraflica gelişmek** төрлө яклап үсеу

gelişmiş үсешкән, алға киткән; **gelişmiş sanayi ülkeleri** промышленность яғынан нык үсешкән илдәр; **her bakımdan gelişmiş** төрлө яктан үсешкән

geliştirilme үсөү, үсөшөү, алға китеү; **halk ekonomisinin geliştirilmesi için** халык хужалыгының (иктисадының) үсөү өсөн; **milletlerarası kültür bağlarının geliştirilmesi** милләт-ара мәзәниәт бәйләнештәрәнең үсөү

geliştirmek үстөрөү, алға ебәрөү; **etrafıca geliştirmek** төрлө яклап үстөрөү

gelme килеү; **buraya gelmeniz çok iyi oldu** бында килеүегез бик якшы булды; **gidip gelme bileti** килеп-китеү билеты

gelmek килеү; **at ile gelmek** ат менән килеү; **boşuna gelmek** бушка килеү; **misafirliğe gelmek** кунакка килеү; **uçakla gelmek** самолет менән килеү; **yarın size geliriz** иртәгә һезгә килербез

gemi карап; **gemi bordası** карап борты; **gemiden inmek** караптан төшөү; **gemi yürütmek** карап йөрөтөү; **gemi yüklemek** карапка йөк тейәү

gen киң; **gen nehir** киң йылға

genç йәш; **genç adam** йәш кеше; **genç evliler** йәштәр; **gençler toplantısı** йәштәр форумы

gençlik йәшлек, йәш быуын, йәштәр; **çağdaş gençlik** хәзерге йәштәр; **Türk gençliği** төрөк йәштәре; **Dünya Demokrat Gençlik Birliği (DDYB)** Демократик йәштәрзең Бөтә донъя федерацияһы **gene** тағы, йәнә; **gene ben geldim** йәнә мин килдем

genel 1. дөйөм; **genel eğitim** дөйөм белем; **genel eğitim okulu** дөйөм белем биреү мәктәбе; **genel grev** дөйөм забастовка; **genel oy** дөйөм фекер; **genel başvurma** референдум; **genel seçim** дөйөм һайлау; **genel silahsızlanma** дөйөм коралһызланыу **2.** баш, төп, генераль; **genel başkanlık** баш идара; **genel Emniyet** баш хәүефһезлек идараһы

genellikle дөйөм алғанда, фөмүмән; **onlar genellikle yiğit, insanlardır** улар, фөмүмән, шәп кешеләр

geniş 1. киң, иркен, зур; **geniş aile** зур ғаилә; **geniş elbise** иркен күлдәк; **geniş halk yığınları** киң халык массалары; **geniş sesliler** лингв. киң һузынкылар **2.** киңәйтелгән, йәйелдерелгән; **geniş toplantı** киңәйтелгән ултырыш **3.** күсм. фәмһез, кайғыһыз, вайымһыз; **geniş adam** вайымһыз кеше

genişletmek киңәйтеү, иркенәйтеү, йәйелдереү; **sanayi alanlarını genişletmek** промышленности киңәйтеү

genişlik 1. киңлек, иркенлек; **cephe genişliği** фронт киңлеге **2.** күсм. күләм, колас; **büyük endüstrinin şimdiki genişliği** әре промышленностиң хәзерге күләме **3.** муллык, байлык; **genişlik içinde yaşamak** байлык эсендә йәшәү

gerçek ысынбарлыкка тап килгән, ысын; **gerçek hayat** ысынбарлыктағы тормош

gerçekçilik сәнг., әзәб. реализм

gerçekleşmek 1. раслаңыу, дөрөсләнеү, дөрөс булып сығыу; **bu haber gerçekleşti** был хәбәр дөрөс булып сыкты 2. тормошка (ғәмәлгә) ашыу; **ümitlerim gerçekleşti** өмөттәрәм ғәмәлгә ашты

gerçekten ысынлап, ысынлап та

gereç материал; **yapı gereçleri** төзөлөш материалдары

gerek кәрәк; **bana sen gereksin** миңә һин кәрәкһең **gerekli** кәрәкле; **gerekli olmak** кәрәкле булыу

gerginleşme кыркыулашыу, насарайыу, катмарланыу, кы-йынлашыу; **milletlerarası durumun gerginleşmesi** милләттәр араһындағы хәлдең кыркынлашыуы

geri артка, артка табан; **geri atmak** артка ташлау; **geri basmak** артка сигеү

gerici реакционер, реакция; **gerici güçler** реакция көстәр

gerilik артталык, артта калғанлык; **iktisadi gerilik** иктисади яктан артталык; **zeka geriliği** ақыл яғынан артта калғанлык

getirmek килтереү, алып килеү; **arkadaşımı size getireceğim** иптәшемде һезгә алып киләм

gevşek 1. йомшак, насар (*tartımkə karama*) 2. हुлыған, быжыған; йомшарған; **havuçlar pek gevşek** кишерзәр бик нык быжыған

gevşemek йомшарыу, йомшара төшөү; **havalar gevşedi** көн йомшарзы

geyik болан; **dişi geyik** инә болан; **geyik boynuzu** болан мөгөзө

gezdirmek йөрөтөү; **çocuğu bahçeye gezdirmek** баланы баксаға йөрөтөү

gezi сәфәр йөрөү, экскурсия, ил гизеү; **geziye çıkmak** сәфәр сығыу

gezinti (ял итеп) йөрөү, экскурсия; **gezinti yapmak** ял итеп йөрөү

gezmek йөрөү, кызырыу, гизеү; **yukarıda biri geziyor** юғарыла кемдер йөрөй

gıda ризык, азык; **gıda darlığı** ризык етешмәү; **hayvan gıda maddesi** фураж; **müzik** — **ruhun gıdasıdır** музыка — рухи азык

gıdalı туклыклы; **gıdalı maddeler** туклыклы матдәләр
gırtlak anat. тамак, тын юлы, трахея; **gırtlak kemiği** боғаз төйөнө

gibi бәйл. кеүек, һымак; **arı gibi çalışmak** бал корто кеүек эшләү

girişmek керешеү, тотоноу; **bir işe girişmek** бер эшкә тотоноу

girmek 1. кереү, инеү; **girebilir miyim?** инергә мөмкинме?
bahçeye girdim баксаға керзем; **hizmete girmek** эшкә кереү
2. килеү; **yaz giriyor** йәй килә

gitmek китеү; **ava gitmek** һунарға китеү; **gezmeğe gitmek** йөрөргә сығыу; **atla gitmek** ат менән китеү

giydirmek кейендереү, кейзереү; **elbise giydirmek** күлдәк кейзереү

giyim кейем; **değerli giyim** киммәтле кейем

giyimevi кейем магазины; **en yakın giyimevi nerede?** иң яқын кейем магазины кайза?

gizlemek йәшереү, сер итеп тотоу

gizli йәшерен, йәшерелгән; **gizli сер** йәшерен кеңә; **gizli oylama** йәшерен һайлау

gizlilik сер

göç йөрөш, күсеш, миграция; **kavimler göçü** халыктарзың күсеше

göçebe күсеп йөрөүсә, күсмә тормош кешеһе

göçebelik күсмә тормош

göçmek күсеү, күсеп йөрөү; **köye göçmek** ауылға күсеү

göğermek 1. йәшел төс алыу, йәшелләнеү; **tarlalar göğerdi** баһыузар йәшелләнде 2. көрән, зәңгәр, күк төс алыу, күгәрәү; **dudakları soğuktan göğerdi** һыуыктан ирендәре күгәрзе

gögüs 1. күкрәк, түш; **gögüs kafesi** күкрәк ситлеге \diamond **gögüs darlığı** тын қысылуы, астма 2. имсәк, түш; **gögüs iltihabı** түш шешеүе

gök I зәңгәр, күк; **gök gözlü** күк күзле; **gök yakut** күк якут

gök II күк, күк көмбәзе; **gök bulutlanıyor** күк болотлай башланы

gökkuşağı йәйғор; **gökkuşağı renkleri** йәйғор төстәре

göl күл, быуа; **acı göl** тоҙло күл; **göl balığı** күл балығы; **set gölü** быуа

gölge күләгә; **gölge düşmek** күләгә төшөү

gölgelemek күләгәләү, ышыклау, каплау; **bu ağaç penceremizi gölgeliyor** был ағас тәҙрәбеззе ышыклай

gömlek 1. күлдәк; **yazlık gömlek** йәйге күлдәк; **gecelik gömlek** йоко күлдәге; **iç gömleği** еске күлдәк 2. тышлык, футляр

gömme 1. күмеү, ерләү 2. йәшерен, йәшеренгән; **gömme dolap** йәшерен шкаф

gömmek күмеү, ерләү; **ölüyü gömdüler** мәйетте күмделәр

gön күн (*иләнгән*); **ham gön** иләнмәгән тире

gönderen адресант, ебәрәүсә

göndermek ебәрәү, озатыу; **adam göndermek** кеше ебәрәү; **doktoru çağırmağa göndermek** доктор артынан ебәрәү; **dövüşе göndermek** һуғышка ебәрәү; **para göndermek** акса ебәрәү

gönen еүешлек, дымлылык

gönenç именлек, бәхет, тыныслык

gönül күнел, йөрәк; **gönül açmak** күнел асыу

gönüllü үз ирке менән эшләнгән, ирекле; **gönüllü cemiyet** ирекле йәмғиәт

gönülsemek килешеү, ризалашыу

gönülsüz 1. бағалқы, инсафлы, ябай **2.** йыуаш, бағынқы
gönülsüz olmak йыуаш булыу

göre бәйл. күрә; **adamina göre** кешененә күрә
görenekli гөрөф-ғәзәт тотқан (һаклаған) кеше

görev 1. хезмәт, вазифа, эшмәкәрлек даирәһе; **görevinden çıkarmak** вазифаһынан бушатыу **2.** бурыс, йөкләмә; **görevini yapmak** хезмәт бурысын үтәу **3.** роль, тотқан урын, миссия; **müziğin eğitsel görevi** музыканың тәрбиәүи роле

görevlendirmek бурыс йөкмәтеү

görgü тәжрибә, белем; **görgüsü çok** бик тәжрибәле

görgülü 1. тәжрибәле **2.** тәртипле, тәрбиәле кеше

görgülü adam тәрбиәле кеше

görkem тышкы киәфәт, күркәмлек

görme күреү, күз; **görme siniri** күреү нервылары; **görme yatağı** күз төбө; **uzaktan görme** алыстан якшы күреү, йырактан күреүсәнлек; **yakından görme** күрәшлек

görmez һуқыр; **görmez insan** һуқыр кеше

görmüslük таныш булыу, танышлык; **bu adamı görmüslüğüm var** был кеше менән танышлығым бар

görsel күреү, күрһәтеү, күргәзмә; **görsel araçlar** күргәзмә әсбәптәр; **görsel maharet** күреү һәләте

görünmek күренеү; **göneş göründü** кояш күренде; **güzel görünmek** матур күренеү; **hoş görünmek** күңелгә оқшау

görüntü шәүлә, кәүзәләнеш, күренеш; **güzel görüntülü yer** матур күренешле урын

görünürlerde тирә-якта, тирә-йүндә, якында; **görünürlerde yok mı?** якында ул юкмы?

görünüş 1. тышкы күренеш, йөз, киәфәт; **görünüşüne göre altmışlık var** киәфәтенә карағанда алтмыш йәш бар **2.** күренеш, панорама, пейзаж; **genel görünüş** дөйөм күренеш

görüş 1. күреү, күзәтеү, күзәтеү ысулдары; **görüş sahası** күреү майзаны **2.** озрашыу, күрешеү; **onu son görüşüm oldu** уның менән һуңғы озрашыуым булды **3.** күреү; **görüş keskinliğı** күреү үткерлеге **4.** караш, фекер, позиция, донъяға караш; **görüşünü açıklamak** үзенең карашын әйтеп биреү

görüşme 1. озрашыу, күрешеү; **görüşme günü** күрешеү көнө **2.** һөйләшеүзәр, кәңәшмә, әңгәмә, интервью; **görüşmelerde bulunmak** һөйләшеүзәр алып барыу; **görüşmeleri durdurmak** һөйләшеүзәрзе туктатыу

görüşmek күрешеү, озрашыу, аралашыу; **seyrek görüşürüz** һирәк күрешәбез; **komşularla görüşmek** күршеләр менән аралашыу

gösteri 1. күрһәтмә, күрһәтмәле; **gösteri uçuşu** күрһәтмәле осош **2.** демонстрация, митинг; **gösteri ve toplantı hürriyeti** ми-

тинг һәм йыйылыштар иреклеге 3. сығыш, программа, номер; **spor gösterileri** спорт сығыштары

gösterme 1. күргәзмә; **gösterme salonu** күргәзмә залы
2. күрһәтмә, тоҫкама, сығанаҡ; **kaynak gösterme** тоҫкама
götürmek алып барыу, алып китеү; **beni evime kadar götürdü**
мине өйгә кәзәр алып килде; **lütfen beni hava alanına götürün**
зинһар өсөн мине аэропортка алып барығыз

götürü барыһын бергә, барыһын бер юлы, тотош; **götürü satmak** тотош һатыу

gövde 1. кәүзә, түшкә; **insan gövdesi** кеше кәүзәһе; **bir gövde koyun** бер түшкә һарыҡ 2. корпус, фюзеляж; **mermi gövdesi** снаряд корпусы 3. олон; **ağaç gövdesi** ағас олоно 4. лингв. нигез, тамыр

göz 1. күз; **gözlerini açmak** күззәрҙе асыу; **gözlerini kapamak** күззәрҙе йомоу; **göz dumanı** мед. катаракта; **göz hekimi** окулист
2. күреү; **görüş alanı** күреү майҙаны, күз күреме; **göz açıklığı** уяулыҡ, һизгерлек, һаклыҡ

göze biol. күзәнәк; **göze çoğalması** күзәнәктән үрсөү, күзәнәктәр үрсөү

gözetmek 1. бағыу, карау, тәрбиәләү, хәстәрләү; **büyük kardeşler küçükleri gözetir** өлкән туғандары бәләкәйҙәрен карай
2. күзәтөү, һаклау, яклау; **hak gözetmek** ғәзеллекте яклау; **disiplin gözetmek** тәртип һаклау 3. көтөү, көтөп тороу, һағалау; **fırsat gözetmek** уңайлы мәлде көтөү

gözlemek көтөү, көтөп тороу, көтөп алыу; **yolunu gözlemek** килеүен түземһезлек менән көтөү

gözlük күзлек; **gözlük camı** күзлек быялаһы; **gözlük kılıfı** күзлек һауыты (футляр); **gözlük takmak** күзлек кейеү; **gözlüğünü çıkarmak** күзлегенде сисеү

grev забастовка, стачка; **genel grev** дөйөм забастовка; **oturma grev** ултырма забастовка; **grev ilan etmek** забастовка иғлан итеү

grup группа, төркөм; **ağaçlar grubu** ағастар төркөмө
gubat тупаҫ, килбәтһез, килешһез; **gubat elbise** килешһез кейем

guguk кәкүк; **guguk kanadı** кәкүк канаты
gurbet ят ил, сит ер, ят ер; **gurbet ellerde yaşamak** ят илдәрҙә йәшәү

gurur ғорурлыҡ; **milli gurur** милли ғорурлыҡ; **gurur duymak** ғорурлыҡ тойғоһо кисереү

gururlanmak ғорурланыу
güçeniklik үпкә, хәтер калыу, күңел кырыу, үкенес
güçenmek үпкәләү, хәтере калыу, күңелен кырыу
güç I көс, кеүәт; **harp gücü** хәрби көс; **ruh gücü** рух көсө; **sözün gücü** һүз көсө

güç II ауыр, кыйын; **güç bir duruma düşmek** ауыр (бер) хәлдә калыу

güçlük 1. ауырлык, кыйынлык; **güçlük çıkarmak** кыйынлык тыузыруу 2. ярлылык, мохтажлык; **güçlük çekmek** мохтажлык кисереу

güdüк 1. кәмселек, етмәу, етешмәу 2. кыска, токор; **güdüк aylar** кыска айзар

gül сәскә, роза; **gül bayramı** сәскә байрамы

güldürmek көлдөрөү; **kendini âleme (herkese) güldürmek** бар кешене көлдөрөү

gülme көлкө; **gülmesini tutmak** көлкөнө тыйыу

gülmek көлөү; **gülmekten ağlamak** илағансы көлөү

gülünç көлкөлө; **gülünç hale düşmek** көлкөлө хәлгә калыу

gümrük таможня, пошлина; **gümrük beyannamesi** таможня декларацияһы

gümüş көмөш; **gümüş takımı** көмөш һауыт-һаба

gün кояш; **gün atmak** кояш сығыу; **gün batmak** кояш батыу

günah гонаһ; **günah işlemek** гонаһ кылыу

gündelik көндәлек; **gündelik elbise** көндәлек кейем

gündüz көндөз, көндөзгө; **gündüz nöbeti** көндөзгө дежурство

güneş кояш; **güneş batmak** кояш батыу; **güneş çıkmak** кояш сығыу

güney көньяк; **pencereler güneye bakar** тәзрәләр көньякка карай

güneybatı көньяк-көнбайыш; **güneybatı rüzgarı** көньяк-көнбайыш еле

güneydoğu көньяк-көнсығыш; **ülkenin güney doğusunda** илдең көньяк-көнсығышында

günlük көнлөк; **günlük erzak** көнлөк ризык

gür куйы, кабарынкы; **gür kaşlar** куйы каш

güreş спорт. көрәш; **millî güreş** милли көрәш

güreşçi көрәшсе \diamond **boğa güreşçisi** тореадор

gürlemek 1. шау-шыу килеү, гөрләү 2. котороноу

gürültü шау-шыу; **şehir gürültüsü** кала шау-шыуы

gütmek 1. кыуыу (*кочу-корму*) 2. көтөү; **çoban hayvanları**

güdüyor чабан мал көтә

güven ышаныс, ышаныусанлык, өмөт; **güven kazanmak** ышаныс қазаныу

güvence гарантия, залог; **zaferin tek güvencesi** еңеүзең төп залогы

güvenlik 1. хәүефһезлек; **Güvenlik konseyi** хәүефһезлек советы 2. тәьмин ителеү; **maddi güvenlik** матди яктан тәьмин ителеү

güvey кейәү егете; **güvey girmek** өйләнәү

güz көз; **güz güneşi** көзгө қояш

güzel 1. гүзэл, матур, сибэр, күркәм; **güzel çiçek** матур сәскә; **güzel kız** сибэр кыз **2.** якшы, һәйбәт; **güzel düşünce** якшы фекер
güzellik гүзәллек, матурлык, сибәрлек

Н

haber 1. хәбәр; **haber almak** хәбәр алыу; **haber filmi** кино-хроника; **dünya haberleri** халык-ара хәбәрзәр **2.** лингв. хәбәр; **haber kipi** хәбәр һөйкәләше

hac хаж; **hacca gitmek** хажға барыу

hacer таш; **haceri ahmer** рубин

hâcet 1. хәжәт, мохтажлык; **hâcet görmek** мохтажлык күреү
2. ялыныу, ялбарыу, алланан horaу

hacim күләм; **sanayi mamülleri hacimi** сәнәғәт етеште-реүсәнлегенең күләме

had сик, сама; **haddini aşmak** саманан ашыу

hadise хәл, вакиға, күренеш; **fonetik hadise** лингв. фонетик күренеш

hafi йәшерен, йәшертен; **hafi celse** йәшерен кәңәшмә

hafif еңел; **hafif elbise** еңел кейем; **hafif sanayi** еңел промышленность

hafifletmek еңеләйтеү; **insan emeğini hafifletmek** кеше хезмәтен еңеләйтеү

hafiflik 1. еңеллек; **kendimde bir hafiflik duydum** ниндәйзер еңеллек һиззем **2.** еңел акыллылык; **hafiflik etmek** уйламай эшләү

hafta азна; **ayın ilk haftası** айзың тәүге азнаһы; **geçen hafta** үткән азна; **gelecek hafta** киләһе азна

hain хыянатсы, хаин, һатлык йән; **vatan haini** ватанды һаткан кеше

hainlik хыянат, хыянат итеү, һатылыу; **hainlik etmek** хыянат итеү

hak 1. хокук; **hak bahşetmek** хокук биреү; **kanuni hak** законлы хокук **2.** ғәзеллек, дөрөслөк, һак; **hak kazanmak** һаклы булыу

hakaret мысқыл итеү, намыска тейеү; **hakaret etmek** мысқыл итеү

hakikat дөрөслөк, ысынбарлык, хәкикәт

hakim 1. һаким **2.** судья; **hakim heyeti** судьялар коллегияһы

hakimiyet һакимиәт, власть

hakkında һакында, тураһында; **dil hakkında bir yazı** тел тураһында мәкәлә

haksızlık хокукһызлык, законһызлык, ғәзелһезлек; **haksızlık уармак** ғәзелһезлек күрһәтеү

hal 1. хэл; **harp hali** һуғыш хэле; **hava hali** һауа хэле, **olağanüstü hal** ғәзәттән тыш хэл 2. бәлә-каза; **başına hal gelmek** бәлә-каза килеү 3. *лингв.* килеш; **hal eki** килеш ялғауы

halel зыян, зарар; **halel getirmek** зыян килтереү

hali балаҫ, келәм; **hali döşemek** келәм түшәү

hâlis саф, таза, ысын, натураль; **hâlis kahve** натураль кәһүә;

hâlis süt яңы һауған һөт

halk халык; **halktan bir adam** халыктан сыккан кеше; **şehir**

halkı қала халкы

halvet яңғызақ, яңғыз; **halvete çekilmek** яңғызлыкка бирелеү

ham 1. өлгөрмәгән, бешмәгән, йәшел; **ham meyva** йәшел емеш 2. эшкәртелмәгән; **ham deri** эшкәртелмәгән тире

hamam мунса; **hamam takımı** мунса нәмәләре

hamız 1. *хим.* кислота; **limon hamızı** лимон кислотаһы

hamil йөклөлөк; **hamil vakti** йөклөлөк осоро

hamiyet патриотизм, каһарманлык

hamule йөк, тейәлгән нәмә

hamur камыр; **mayasız hamur** сөсө камыр

hane 1. йорт, өй; **bu köyde seksen hane var** был ауылда һикһән өй бар 2. бүлмә, камера

hap пилюля, таблетка; **uyku hapi** йоко таблеткаһы

hapis 1. кулға алыу, төрмәгә бикләү (ябыу); **ağır hapis cezası** каты режимлы яза 2. төрмә, карцер; **hapise koymak** төрмәгә ултыртыу

hapishane төрмә; **hapishaneyi boylamak** төрмәгә эләгеү

hapsetmek 1. бикләү, бикле тотоу, йәшереү, йәшереп тотоу; **kediyi odaya hapsetti** бесәйзе бүлмәгә бикләне 2. кулға алыу, төрмәгә ултыртыу; **suçluyu hapsettiler** еңәйтсене төрмәгә ултырттылар

harabe емерек, хараба

harabelik емереклек, бөлгөнлөк; **savaştan sonra harabelik** һуғыштан һуңғы емереклек

haram хәрәм; **haram para** хәрәм акса; **haram yemek** хәрәм ризык

harap емерелгән, харап (һәләк) ителгән; **harap duvar** емерелгән стена; **harap ev** емерелгән өй

hararet 1. кызыулык, эселек; **güneş harareti** қояш эселеге 2. кызыулык, температура; **hastanın çok harareti var** ауырыуың температураһы юғары 3. һыуһын, һыуһау; **hararet basmak** нык һыуһау; **hararet kesmek** һыуһын кандырыу 4. көслө теләк

harcamak тотоноп бөтөү, эрәм итеү, түгеү, тотоноу; **bu adam çok para harcıyor** был кеше бик күп акса тотона

hardal горчица; **hardal yakısı** горчичник

hareket 1. хэрэхэт; **harakete gelmek** хэрэхэткэ килеү, кузғалып китеү; **milli kurtuluş hareketi** милли азатлык хэрэхэте
2. эш, кылык; **harakete geçmek** эшкэ тононоу; **kanuna aykırı hareket** законға каршы килгэн кылык 3. транспорттың килеү-китеүе; **hareket zamanı** (поездың) килеү-китеү вақыты

haricî 1. тышкы; **haricî emniyet** (илдең) тышкы хәүефһезлек;

haricî siyaset тышкы сәйәсәт 2. сит илгә (ерзәге)

harita карта (*географияныкы*), картограмма, чертеж (*урындагы*), план (*жаланыкы*); **harita almak** карта төзөү; **harita memuru** картограф

harman 1. ашлык һуғыу, уңыш йыйыу; **harmanları daha kaldırmadılar** уңыш йыйып алмағандар әле; **harman dövmek** иген (ашлык)һуғыу; **harman makinesi** иген һуғыу машинаһы, молотилка 2. һуғылмаған иген 3. катышма, катнашма (*төрлө сорттагы сәйгә, тәмәкөгә карата*); **çay harmanı** сәй катнашмаһы; **tütün harmanı** тәмәке катнашмаһы

harp һуғыш; **harp açmak** һуғыш башлау; **harp akademisi** хәрби академия

has 1. хас; **bu memlekete has bir âdet** был илгә хас ғәзәт 2. таза, саф, бер нәмә кушылмаған; **has gümüş** саф көмөш; **has ekmek** ак икмәк

hasar зыян, зарар, бәлә-каза; **hasar getirmek** зыян килтереү; **hasara uğramak** бәлә-казаға оспау

hasis һаран, комһоз кеше

hasret хәсрәт, һағыш; **hasret çekmek** һағыш кисереү

hassa үзенсәлек; **mıknatisiyet hassası** магнит үзенсәлеге

hassas анык, теүәл, дөрөс; **hassas alet** анык корал

hasta ауырыу; **hastaya bakmak** ауырыузы бағыу; **hasta arabası** санитар машинаһы

hastalık ауырыу, сир; **hastalık almak** ауырыу йоктороу

hastane больница, госпиталь, лазарет; **hastaneye yatırmak** больницаға һалыу

hasut көнсөл, көнләшеүсән; **hasut olmak** көнсөл булыу

haşlama быктырылған; **haşlama et** быктырылған ит

haşlamak быктырыу, бешкәкләү; **kabak haşlamak** кабак быктырыу

hat 1. линия, һызык; **hattı müstakim** тура һызык 2. рейс, юл; **hattı kebir** оло юл; **hat uçağı** рейс самолеты 3. языу, почерк, каллиграфия; **dest hattı** автограф

hata хата, яңылыш; **gramer hatası** грамматик хата; **hatayı düzeltmek** хатаны төзәтеү

hatır 1. хәтер; **hatırdan çıkarmak** хәтерзән сығарыу; **hatırına getirmek** хәтергә китереү 2. хөрмәт, ихтирам; **hatırına almak** хөрмәт яулау

hatira иштәлек, хәтирә; **hatira eşyası** иштәлекле бүләк, сувенир

hatip оратор

hatta бәйл. хатта; **onu gördüm, hatta konuştum da** уны күрҙәм, хатта һөйләштем дә

hatun катын; **hatun kişi** катын кеше

hava 1. һауа, атмосфера; **hava rutubeti** һауа дымлылығы
2. һауа торшо, көн; **hava bozmaq** көн бозолоу; **yağışlı hava** ямғырлы көн
3. климат; **hava deęiştirmek** климат алмаштыруу
4. ел; **durgun hava** елһез көн; **bugün hiç hava yok** бөгөн бөтөнләй ел юк, бөгөн бөтөнләй тыныс
5. көй; **köy havaları** ауыл көйҙәре

havaalanı аэродром; **havaalanı şehirden uzak mı?** аэродром каланан алышмы?

havacılık авиация; **askeri havacılık** хәрби авиация;

havlu тастамал, һөлгө; **hamam havlusu** мунса тастамалы;
yüz havlusu бит тастамалы

havsala анат. янбаш (таз) һөйәге; **havsala kemięi** таз һөйәге

havuç кишер; **havuç suyu** кишер һуты; **havuç rengi** кишер төсө

havuz быуа, бассейн; **spor havuzu** спорт бассейны

havyar ыуылдырык; **siyah havyar** кара ыуылдырык

haya хая, оят; **onun hayası yok** уның ояты юк

hayal 1. хыял, фантазия; **hayal içinde yaşamak** хыял эсендә йәшәу
2. һын, кәүзәләнеш, шәүлә; **hayali gözümün önünden gitmiyor** уның һыны күз алдынан китмәй

hayat тормош, ғүмер; **hayata atılmak** тормош кора башлау;
hayatını koymak ғүмерен корбан итеу; **hayat sürmek** тормош көтөү

hayır 1. якшылык, изгелек; **hayır işlemek** якшылык эшләу
2. файза; **hayır görmek** файза күреу

hayız мед. күрем; **hayız zamanı** күрем вақыты

hayran хайран; **hayran bırakmak** хайран калдыруу

hayret гәжәп, хайран; **hayrete düşmek** хайранға калыу

hayvan 1. хайуан, йырткыс
2. мал-тыуар; **büyük baş hayvan** эре баш мал

hayvanat хайуандар донъяһы, хайуандар; **hayvanatı vahşiye** кырағай хайуандар

haz кәнәғәтлек, рәхәтлек, шатлык, ләззәт; **haz duymak** ләззәт алыу

hazır әзерләнгән, әзер; **hazır elbise** әзер кейем; **yemek hazır, buyurun!** аш-һыу әзер, рәхим итегеҙ!

hazırlamak әзерләу; **odun hazırlamak** утын әзерләу

hazırlık әзерлек; **hazırlık sınıfı** әзерлек синыфы; **harp hazırlığı** хәрби әзерлек

hazin кайгылы, хэсрэтле, һағышлы, әсе, **hazin bir ses** һағышлы тауыш

hazine казна, касса; **hazinei devlet** дәүләт казнаһы

hece лингв. ижек; **açık hece** асык ижек; **hece okumak** ижек-ләп укыу

hedef 1. сәп, мәрәй 2. күсм. максат; **hadef tutmak** максат то-тоу

hediye бүләк; **hediye vermek** бүләк биреү; **ylbaşı hediyesi** яңы йыл бүләге

hekim врач, доктор; **diş hekimi** теш врачы

helâk 1. һәләкәт, үлем 2. юкка сығыу, юк булыу; **helâk olmak** юкка сығыу, үлеү

hem терк. һәм; **masa hem sandalye** өстәл һәм ултырғыс; **ede-biyat hem sanat** әзәбиәт һәм сәнғәт

hemsınıf класташ, синифташ

hemşeri якташ, ватандаш

hendek сокор, канау, окоп, траншея; **hendek tabanı** сокор төбө; **hendek kazmak** сокор (окоп) казыу

her һәр; **her gün** һәр көн

herç тәртипһезлек, ығы-зығы, сыуалыш, бола

hesap 1. хисап, арифметика; **hesap dersi** арифметика дәре-се; **hesap memuru** казначей, хисапсы 2. счет, расчет; **hesap açmak** счет асыу

hesaplamak 1. иҫәпләү, хисаплау 2. иҫәпкә алыу; **bunu hesaplamamıştım** быны иҫәпкә алмағанмын

heves мауығыу, кызығыу, дәрт итеү, һәләтлек, көслө теләк; **hevese gelmek** нык мауығыу; **hevesini kırmak** теләген бөтөрөү

heveskâr һәүәҫкәр, һөйәрмән

heybet олпат (мөһабәт) киәфәт, олпатлык, бөйөклөк; **babaların heybeti** ата-бабаларзың олпатлығы

heyecan тулкынланыу, каушау, ярһыу, кызыу; **heyecan duy-mak** нык тулкынланыу

heyet комиссия, комитет, состав, миссия, төркөм, делега-ция; **heyeti vekile** министрҙар советы; **sefirler heyeti** диплома-тик корпус

hiң нәфрәт, асыу, үс; **hiң beslemek** үс йөрөтөү

hirs 1. көслө хис (тойғо, теләк); **hırsla düşürmek** көслө теләк уяныу 2. комһозлок, комарлык 3. дан (власть) һөйөүселек, кар-рьеризм; **iktidar hırsı** власть һөйөүсәнлек

hırslı комһоз, һаран; **hırslı insan** һаран кеше

hısım туған-тыумаса

hişim асыу, ярһыу, ярһып котороноу; **hişima gelmek** ярһып котороноу

hiyanet хыянат; **dostluğa hiyanet** дуҫлыкка хыянат

hız тизлек; **alçak hız** бэлэкэй тизлек; **ilk hız** башлангыс тизлек; **ses hızı** тауыш тизлеге; **işik hızı** яктылык тизлеге

hızlı тиз, етез, шәп; **hızlı yürüyüş** шәп йөрөү

hicap оят, оятлык, оялыусанлык; **hicabından kızarmak** оятынан кызарыу; **hicap etmek** оялыу

hicaplı оялсан; **hicaplı öğrenci** оялсан укыусы

hicran 1. айырылышыу 2. үпкә, күнел яраһы; **o sözü bana hicran oldu** уның ул һүзе күнелемә яра һалды

hiç хис, бөтөнләй; **onu hiç görmedim** уны бөтөнләй күрмәнем

hiçbir хис бер, хис ни, хис нәмә; **hiçbir şey** хис бер нәмә

hiddet асыу, ярһыу; **hiddete gelmek** асыуы килеү

hidrojen хим. водород; **mayi hidrojen** шыйык водород

hiffet еңел акыллылык; **hiffet göstermek** еңел акыллылык күрһәтеү

hikaye хикәйә; **tarihi hikaye** тарихи хикәйә

hikmet хикмәт

hile хәйлә, һылтау; **savaş hilesi** һуғыш хәйләһе

himmet 1. тәрән хөрмәт, оло ихтирам, мәрхәмәт, шәфкәт, якшылык, рәхимлек; **himmetin var olsun!** хөрмәтең өсөн рәхмәт! 2. көсөргәнеш, көс, тырышлык, талпыныш, атлығыу, ашкыныу, күнел биреү; **bu iş çok himmet ister** был эш бик күп тырышлык талап итә;

hiras куркыу, кот осоу, куркыныс; **havfi hiras** үлем куркынысы

hurfet һөнәр, профессия; **ehli hurfet** һөнәр эйәһе

his хис, тойғо; **hislerini açıklamak** тойғоларын күрһәтеү; **hislerine kapılmak** хистәренә буйһоноу; **hissi vermek** тойғо уятыу; **vazife hissi** яуаплылык тойғоһо

hisse 1. өлөш, порция, пай; **hissesine düşmek** өлөшөнә тейеү 2. акция, пай; **hisse senedi** акция; **hisse senedi ihracı** акция сығарыу; **temettü hissesi** дивиденд 3. күсм. фәһем, һабак, өгөт, нәсихәт; **kissadan hisse** киссанан фәһем

hitam азақ, ахыр, тамам; **hitam bulmak** тамам булыу; **hitam vermek** тамам итеү; **hüsnü hitam** хәйерле (бәхетле) азақ

hitap мөрәжәғәт; **hitap etmek** мөрәжәғәт итеү

hiza 1. кимәл; **bir hizada** бер кимәлдә 2. йүнәләш; **karşı hizası** қаршы йүнәләштә

hizmet 1. хезмәт, ярзам; **faydalı hizmetler yapmak** файзалы ярзам күрһәтеү 2. эш, хезмәт, вазифа; **hizmete girmek** эшләй башлау, эш башлау

hoplamak 1. һикереү, ырғыу 2. нык қағыу (тибеү), лепелдәү (йөрәккә қарата); **yüreğim hopluyor** йөрәгем лепелдәй

horoz 1. этәс; **horozlar öttü** этәстәр қысқырҙы 2. тәте, сирт-кес; **tüfek horozu** мылтык тәтеһе

hortum 1. томшок **2.** шланг; **lastik hortum** резина шланг
hoş күңелгә ятышлы, яғымлы, хуш; **hoş bir ses** яғымлы тауыш; **tadı pek hoş** тәме бик татлы; **hoş geldiniz!** хуш килдегез!

hoşaf компот; **hoşaf içmek** компот эсеу

hoşamedi каршылау тантанаһы; **beyanî hoşamedi etmek** сәләм биреу, сәләмләу

hoşbeş сәләмләу; **hoşdeş etmek** ләстит һатыу, һөйләшеу

hoşbu хуш еңле

hoşlanmak кәнәғәтләнеу, окшау; **bu sözlerden hoşlandı** был һүзәрзән кәнәғәтләнде

hoşnutluk кәнәғәтлек, ризалык; **hoşnutluk getirmek** шатландыруу, кинәндереу

hörgüç үркәс (*дөйәнең*)

hörgüçlü үркәсле; **iki hörgüçlü deve** ике үркәсле дөйә

hudut сик; **davlet hudutu** дәүләт сиге; **hududu geçmek** сикте бозоу

hudutlandirmak сик үткәреу; сик куйыу

hukuk 1. хокук; **hukuki siyasiye** сәйәси хокук; **şahsın hukuku** шәхес хокуғы **2.** дуслык, дуслык мөнәсәбәте; **onunla eski hukukumuz var** уның менән иске дустарбыз

hulûsa төп нигез, айыш, асыл, һығымта, йомғак; **bir yazının hulasası** мәкәләнең һығымтаһы

hulus 1. асыктан-асык, ихлас; **hulus ilekonuşmak** асыктан-асык һөйләшеу **2.** ярамһаклык, куштанлык; **hulus çakmak** куштанлык күрһәтеу

humma бизгәк, тапма; **humma alçak** бизгәк тотоу

hurda вак-төйәк нәмәләр, иҫке-моҫқолар, металл һыныктары; **hurda demir** тимер һынығы

husul гәмәлгә (бойомға, тормошка) ашыу, үтәлеу, ирешеу; **husulü maksat** мақсатка ирешеу

husumet дошманлык, хаслык, кенә, күрә алмаусылык, нәфрәт; **izharı husumet etmek** кенә тотоу

husus эш, хәл, мәсьәлә; **bu hususta** был мәсьәләлә; **bu hususta ne düşünüyorsunuz?** был эш буйынса нимә уйлайһығыз?

hususî үзенсә башка, үзенә бер төрлө, махсус; **hususî şerait** үзенә бер төрлө шарт; **hususî talim ve terbiye** махсус әзерлек; **hususî muhabir** махсус корреспондент

hususiyet үзенсәлек, үзенә бер төрлө сифат; **hususiyet vermek** үзенсәлек биреу

huy холок, кылык, фәзәт; **huyu suyu** характер; **huyunu suyunu bilmiyorum** характерын (холкон) белмәйем; **huyuna suyuna gitmek** күңелен күреу; **melek huylu** фәрештә холокло

huyulanmak 1. нык борсолоу, нык тулкынланыу **2.** нык асууланыу, кызыу, тузыу **3.** баш бирмәу (*малға карата*)

huzur 1. тыныслык, күңөл тыныслыгы; **huzurunu bozmak** тыныслыкты бозоу 2. кемдендер алдында; **huzurunuzda** һеззән алда; **davetliler huzurunda** килеүселәр алдында

hücre камера, бүлмә, каюта; **tek kişilik hücre** бер кешелек каюта

hücum һөжүм, атака, штурм; **hücum hattı** спорт. һөжүм һызығы

hüküm законлылык, көс; **hükümü cari kalır** көсөндә калыр; **hükümden düşmek** көсөн юғалтыу

hükümdarlık монархия, юғары хакимиәт, хакимлик; **meşrutiyetçi hükümdarlık** конституцион монархия; **hükümdarlık etmek** батшалык итеү

hükümet хөкүмәт; **hükümeti düşürmek** хөкүмәтте бәрәп төшөрөү

hüner һөнәр, маһирлык, талант; **hüner göstermek** һөнәр күрһәтөү

hür азат, хөр, ирекле; **hür seçim** ирекле һайлау; **hür olmak** азат булыу

hürlük азатлык, хөрлөк, ирекле

hürmet хөрмәт; **hürmet görmek** хөрмәт күреү

hürriyet азатлык, ирек, ирекле, хөрриәт; **hürriyete kavuşmak** азатлык алыу; **siyasi hürriyet** сәйәси азатлык

I

ılık йылы; **ılık hava** йылы һауа; **ılık su** йылы һыу; **ılık söz** йылы һүз

irz намыс; **irzina dokunmak** намысына тейеү

ısı 1. йылылык; **ısı enerjisi** йылылык энергияһы 2. температура; **en büyük ısı** иң юғары температура

ısınmak йылыныу, эсенеү; **su ısındı** һыу йылынды

ısırmak тешләү; **dudak ısırmak** ирен тешләү

ısıtmak йылытыу, эсетеү; **suyu ısıtmak** һыузы йылытыу

ıslah 1. үзгәртеү, реформа 2. төзәтөү, яңынан тәрбиәләү

ıslak һыулы, еүеш, дымлы; **ıslak bez** еүеш сепрәк; **ıslak yer** дымлы урын

ıslatmak еүешләү, ебетеү; **tohum ıslatmak** орлок ебетеү

ısrar ныкышлык, ныкышмалылык; **ısrar etmek** ныкышыу

ıstılah термин; **fenni ıstılah** фәнни термин

ıstılahat терминология

ıstıraplı ғазаплы, ауыр, кайғылы; **ıstıraplı günler** ғазаплы көндәр

ışık яктылык, ут; **ışık almak** ут яктыртуу; **ışık söndürmek** ут
һүндөрөү
ışıldamak балкыу, йымылдау, йылтылдау; **yıldızlar ışıldar**
йондоззар балкыр
ışıldak прожектор
ışın нур; **güneş ışınları** кояш нурзары

İ

iare заем, ссуда, прокат; **iare etmek** үтескә биреү; прокатка
биреү

ibare әйтелгән һүз, фекер; **ibarenin açıklığı** фекер асыклығы
ibcal хөрмәт, ихтирам, кәзер-хөрмәт; **ibcal etmek** хөрмәт
итеү

ibik кикрек; **horoz ibiği** әтәс кикреге
ibret һабак, фәһем, фибрәт; **ibret almak** фәһем алыу
icabet ризалык; **icabet etmek** ризалашыу
icat асыш, уйлап табыу; **icat etmek** уйлап табыу, асыу
icbar мәжбүрилек; **icbar etmek** мәжбүр итеү, көсләү
icmal кыскаса языу, әстәлек, конспект, резюме; **icmal
etmek** кыскаса языу

icra 1. башкарыу, үтәү; **icra komitesi** башкарма комитет
2. музыкаль әсәр башкарылышы; **şarkının icrası** йырзың
башкарылышы

iç 1. әс, әске; **evin içi** өйзәң әсе; **iç cebi** әске кеңә 2. әске
донъя, күнел; **iç ferahlığı** күнел күтәрәнкелеге

içeri әске өлөш, әске як; **içeri girmek** әс якка үтеү; **içeri
buyurun!** әске якка рәһим итегең! **içerisi soğuktur** әске якта
һыуык

içerlek алыштағы, ситтәге; **bir içerlek dükkân** алыштағы ма-
газин

içilir әсә торған, әсәр; **içilir su** әсә торған һыу

içim 1. әсеү 2. тартыу; **sigara içimi** тәмәке тартыу 3. бер йо-
том; **bir içim su** бер йотом һыу

için бәйл. өсөн; **annem için** әсәйем өсөн; **dünya barışı için**
донъя тыныслығы өсөн; **bugünü anlamak için dünü bilmek gerek**
бөгөнгөнә аңлар өсөн үткәнде белеү кәрәк

içinde бәйл. әсендә; **orman içinde** урман әсендә; **rahat ve
huzur içinde yaşamak** тыныслык һәм хозур әсендә йәшәү

içindeki әсендәге; **devletin içindeki düşmanlar** дәүләт әсен-
дәге дошмандар

içirmek 1. әсереү; **çay içirmek** сәй әсереү 2. тарттырыу; **tütün
içirmek** тәмәке тарттырыу

içişleri эске эштәр; **İçişleri Bakanı** Эске эштәр министры; **İçişleri Bakanlığı** Эске эштәр министрлығы

içli 1. емешле, төшлө (*емешкә карата*) 2. хисле, тойғоло; **içli kız** хисле кыз 3. матур, күркәм, йылы; **içli sözler** йылы һүззәр

içmek 1. эсеү; **çay içmek** сәй эсеү; **çorba içmek** һурпа эсеү 2. тартыу; **tütün içmek memnudur!** тәмәке тартыу тыйыла! **pipo içmek** төрөпкә тартыу 3. һеңдерәү, үзенә тартыу, һурыу; **toprak suyu içer** тупрак һыузы һеңдерә

içten 1. ысын күңелдән, ихлас, эскерһез, саф күңелдән; **içten bir dilek** ысын күңелдән әйтелгән теләк 2. эске; **içten bağıntılar** эске бәйләнештәр; **içten sebepler** эске сәбәптәр

içtihat фекер, караш, ышаныс; **benim içtihatım böyledir** ми-нең карашым шулай

içtima 1. тупланыш, концентрация 2. йыйылыш, кәңәшмә, ултырыш; **içtima binası** кәңәшмәләр бинаһы

içtimai ижтимағи, социаль; **içtimai hayat** ижтимағи тормош

idame дауам; **idame etmek** дауам итеү

idare идара; **yurt idaresi** ил менән идара итеү

idman спорт. күнегеүзәр, тренировка; **idman yapmak** күне-геүзәр яһау; **sabah idmanı** иртәнге зарядка

idmançı спортсы, физкультурасы

iffet 1. һиффәтлек, сафлык 2. намыслығы, инсафлык

ifham ақыл биреү, өйрәнәү, аңлатыу, төшөндөрөү; **ifham etmek** аңлатып биреү, төшөндөрөү

iflah 1. якшылык, рәхимлек 2. сирзән котолоу, һауығыу; **Allah iflah etsin!** Алла ярзам итһен (ауырыузан котолһон)!

iflas бөлгөнлөк, банкротлык; **iflasını ilân etmek** банкротлык иғлан итеү

ifsat 1. бозоу, тар-мар итеү, емереү 2. котко, сыуалышка (буталышка) сақырыу

iftihar ғорурлык, намыс, дан; **iftihar etmek** ғорурланыу, ғорурлык тойғоһо кисереү

iğne 1. энә; **iğne gözü** энә күзе; **iğneye iplik geçirmek** энәгә еп һаплау 2. төйрәмес (булавка), брошка; **iğne topu** төйрәмес ба-шы 3. ук, тел; **saat iğnesi** сәғәт уғы 4. каяу; **iğnesini batırmak**

каяуын батырыу 5. ырғак (*кармактыкы*); **balık iğnesi** кармак ырғағы 6. ылыс, энә; **iğne yapraklılar** ылыслығылар ғәиләһе

iğnelemek сәнсеү, энә менән сәнсеү

iğneleyici сәнскеле, үткер; **iğneleyici dil** үткер тел; **iğneleyici sözler** сәнскеле һүззәр

iğrenç ерәнес, ерәнәү, сикәнес; **iğrenç kişi** ерәнес кеше

iğtinam һуғышта баһып алынған табыш, трофей; **iğtinam etmek** баһып (талап) алыу

ihata камау, осада; **ihata hareketi** камау хәрәкәте

ihda бүлөк; **ihda etmek** бүлөк итеү
ihlas ихласлык, саф күңеллелек
ihmal игтибарһызлык, һүлпәнлек; **ihmalı etmek** игтибарһызлык күрһәтеү

ihraç 1. экспорт, сит илгә сығарыу; **ihraç eşyaları** сит илгә сығарыу тауарзары 2. эштән (хезмәттән) сығыу; **ordudan ihraç** армиянан кайтыу 3. десант; **deniz ihracı** диңгез десанты

ihsan якшылык, изгелек, миһырбанлык

ihtikâr еңел кәсеп, спекуляция; **ihtikâr etmek** еңел кәсеп менән шөгөлләнәү

ihtilaf килешмәүсэнлек, бәхәс, конфликт, аңлашылмаусылык, төрлөлөк; **fikir ihtilafı** фекер төрлөлөгө

ihtilal 1. революция; **proletarya ihtilali** пролетарийзар революцияһы 2. сыуалыш, бола; **ihtilal çıkarmak** бола сығарыу

ihtimal мөмкинлек, ихтималлык

ihtimam 1. хәстәрлек күрәү, кайғыртуу, хәстәрлек; **ihtimam göstermek** хәстәрлек күрһәтеү 2. тырышлык, тырышыу; **ihtimam etmek** тырышыу

ihtiram ихтирам, хөрмәт, кәзер-хөрмәт; **ihtiram etmek** кәзер-хөрмәт күрһәтеү

ihtiyaç ихтыяж; **ihtiyaç duymak** ихтыяж кисереү

ihtiyar I карт кеше; **ihtiyar kadın** карт катын, карсык; **ihtiyar olmak** қартайыу

ihtiyar II ихтыяр

ihtiyat 1. һаклык, абайлык; **ihtiyat tedbirleri** һаклык саралары 2. резерв, запас; **altın ihtiyatı** алтын запасы

ikamet йәшәгән (торған) урын; **ikamet mahalli** йәшәгән урын

ikbal 1. бәхет, рәхәтлек, муллык, уңышлык; **devlet ve ikbal ile** хәйерле юл! хәйерле сәғәттә! 2. хөрмәт, кәзер-хөрмәт; **ikbalden düşmek** кәзерен төшөрөү

ikdam 1. алға килеш, прогресс 2. алға ынтылыусанлык, тырышлык; **ikdam etmek** тырышлык күрһәтеү, тырышыу

iki 1. ике; **iki kat** ике кат 2. икеле; **edebiyattan iki aldı** эҙәбиәттән икеле алды

ikinci икенсе; **İkinci Cihan Harbi** Икенсе Донъя һуғышы

ikindi 1. төштән һуңғы вакыт 2. өсөнсө намаз

iki yüzlü 1. ике йөзлө; **iki yüzlü adam** ике йөзлө кеше 2. уңы-һулы бер, ике яғы бер төслө; **iki yüzlü kumaş** уңы-һулы бер тауар 3. ике йөзө лә үткер; **iki yüzlü kılıç** ике йөзө лә үткер кылыс

ikiz игез; **ikiz doğmak** игез тыуыу

iklim климат; **sert iklim** урта климат

ikram 1. һамыс, хөрмәт 2. һый, мәжлес; **ikram yapmak** һыйлау

iktidar 1. көс, кеуэт; **muharebe iktidarı** хәрби көс **2.**власть; **iktidara çıkmak** власка килеу

iktidarlı 1. көслө, кеуэтле **2.** булдыклы, зирәк, талантлы

iktisat 1. иктисад, халык хужалығы; **İktisat vekaleti** Иктисад министрлыгы

il ил, ватан; **gurbet iller** сит илдәр

ilâç дарыу, медикамент; **ilâç dolabı** аптечка; **ilâç içmek** да-
рыу эсеу

ilân 1. иғлан, публикация, декларация; **harp ilâni** һуғыш
иғлан итеу **2.** афиша, реклама, белдереу, анонс; **ilan tahtası**
белдереу тактаһы

ilâve өстәмә, кушымта; **ilâveler yapmak** өстәмә яһау

ile бәйл. менән; **büyük bir alaka ile** зур кызыкһыныу менән;
kiminle? kimle? кем менән? **atla** ат менән; **biçakla kesmek** бысак
менән киҫеу

ileri 1. ал, алды; **kafilenin ilerisinde** колонна алдында **2.** ахы-
ры, дауамы, киләсәге; **ilerisini düşünmek** киләсәген уйлау

ilerici алдыңғы, прогрессив; **ilerici bir yazar** алдыңғы языу-
сы; **ilerici insanlık** прогрессив кешелек

ileride 1. алда **2.** артабан, киләсәктә

ileri gelen 1. танылған, билдәле, күренекле, абруйлы; **ileri
gelen devlet adamı** күренекле дәүләт эшмәкәре **2.** алдыңғы, про-
грессив

ilerilik прогрессивлык, прогресс

ilerlemek алға барыу; **vakit ilerliyor** вақыт үтә

iletmek илтеу, алып китеу, тапшырыу; **Ahmet beye selam-
lârınızı ilettim** Әхмәт бейгә сәләмдәрегеҙе тапшырҙым

ilgi 1. мөнәсәбәт, бәйләнеш; **ilgiyi kesmek** бәйләнеште өзөү
2. иртибар итеу, кызыкһыныу; **ilgi çekmek** кызыкһыныу уятыу

ilgilenmek кызыкһыныу; **bu işle çok ilgilendim** был эш менән
нык кызыкһындым; **ülkenizdeki eğitim sistemi ile ilgileniyorum**
мине илегеҙҙәге мәғариф системаһы кызыкһындыра

ilham илһам; **ilham almak** илһам алыу

ilik анат. елек; **murdar ilik** арка елеге

iliklemek элеу, каптырыу; **düğümleri ilikleme** тәймәләрҙе
каптырыу

ilim фән, ғилем, белем; **ilim adamı** ғилми хезмәткәр; **ilimi
ahlak** этика

ilişki бәйләнеш; **Başkurtistan-Türkiye ilişkileri** Башкортос-
тан-Төркия бәйләнештәре

ilk 1. тәүге, беренсе; **ilk adım** тәүге азым; **ilk ders** беренсе
дәрәс **2.** алғы, алдыңғы; **ilk hat** хәрб. алғы һызык

ilmi ғилми; **ilmi araştırma** ғилми тикшеренеу; **ilmi araştırma
enstitüsü** ғилми тикшеренеу институты

iltibas буталсык, аңлашылмаусылык; **iltibasa düşmek** буталуу, буталып бөтөү

iltifat асык йөзлөлөк, зур ифтибар, ягымлылык; **iltifat göstermek** хөрмөт (илтифат) күрхәтөү; **iltifat etmek** асык йөз күрхәтөү

iltimas яклау, яклаусылык, протекция; **iltimas görmek** (кем-деңдер) канат астында булуу

iman иман; **imana gelmek** үз теләге менән мосолман динен кабул итеү

imar төзөлөш; **imar planı** төзөлөш планы

imdat ярзам; **imdat arabası** ашыгыс ярзам машинаһы

imge билдә, билге, симптом

imlâ дөрөҗ языу, орфография; **imla lügatı** орфография һүзлеге

imsak сама белеү, самалык, диета; **yemek hususunda imsak** ашау-эсеүзә сама белеү

imtihan һынау, имтихан, экзамен; **imtihan vermek** имтихан биреү

imtizaç мөнәсәбәттәрзең тап килеүе, татыулык, ризалык; **hüsünü imtizaç** якшы мөнәсәбәт; **imtizaç etmek** татыу йөшөү

imza имза, автограф; **imza koymak** имза куйыу

imzalamak имза (кул) куйыу

in өң; **ayı ini** айыу өңө

inan 1. ышаныс, инаныс; **inanı kaybetmek** ышанысты юғалтыу 2. гарантия; **inan vermek** гарантия биреү

inanmak ышаныу, инаныу; **inanası gelmek** ышанаһы килеү

inat тиҫкәрелек, үзһүзлек, кирелек; **inata binmek** карышыу, тиҫкәреләнеү

ince 1. йока; **ince zar** йока кабык 2. вак; **ince kum** вак ком; **ince tuz** вак тоз; **ince yağmur** вак ямғыр 3. эзәпле, нәзәкәтле, ипле; **ince adam** ипле кеше

inceleme өйрәнеү, тикшеренеү; **dil incelemeleri** тел буйынса тикшеренеүзәр; **kozmetik incelemeler** космик тикшеренеүзәр

incelemek өйрәнеү, тикшереү, тикшереүзәр алып барыу; **durumu incelemek** урындағы хәлде өйрәнеү

inci ынйы; **inciden gerdanlık** ынйы муйынсак; **halis inci** саф ынйы; **inci küpe** ынйы кашлы алка

incitmek 1. һуғып (бәреп) имгәтөү, кимәйетөү, биртендереү, қаймыктырыу; **ayağını incitti** аяғын қаймыктырзы 2. үпкәләтөү, хәтер қалдырыу; **sözlerinizle beni çok incittiniz** һүззәрегеҙ менән мине бик нык үпкәләттегеҙ

indirim кәметөү, төшөрөү (*хакха карата*); **indirim yapmak** хак төшөрөү

indirmek төшөрөү; **bayrakları indirmek** байрактарзы төшөрөү; **gemiyi denize indirmek** карапты диңгезгә төшөрөү;

fiyatını indirmek хак төшөрөү; **tahttan indirmek** тәхеттән төшөрөү

inek һыйыр; **sağmlı inek** һауым һыйыр; **kısır inek** кысыр һыйыр; **sütlü inek** һөтлө һыйыр; **inek eti** һыйыр ите

infial асыу, ризаһызлык; **infial etmek** ризаһызлык белдереү

ingin тәпәшәк, түбән; **ingin yer** түбән урын

inkılap революция; **Oktobr inkılabı** Октябрь революцияһы

inkıta тәнәфес, тукталыш, вақытлыса тукталыу; **inkıta etmek** туктап тороу

inmek төшөү, ергә төшөү, ултырыу; **iner kalkar köprü** күтәрелмәле күпер; **perde indi** пәрзә (шаршау) королдо (төштө); **uçak indi** самолет ултырзы; **yağmurdan duvar inmiş** ямғырзан стена ултырзы

insaf 1. фәзеллек, намыс; **insafa davet etmek** фәзеллеккә өндәү 2. миһырбанлык, шәфкәтлелек

insan кеше, кешеләр; **insan hayatı** кеше ғүмере

insanlık кешелек; **insanlık tarihi** кешелек тарихы

inşa төзөлөш, королош, королма, йыһаз; **inşa maddesi** төзөлөш материалы; **inşa etmek** төзөү, короу, ижад итеү

inşaatçı төзөүсә

intan 1. һасык (яман) ес 2. инфекция, йоғошло ауырыу

intihap һайлау, һайланыу; **intihap dairesi** һайлау округы **mebus intihabı** депутат һайлау

intikal күсеү; **intikal devri** күсеү осоро

intikam үс, кон; **intikam almak** үс алыу

intizam тәртип; **intizama koymak** тәртипкә килтереү

intizar көтөү, көтөп алыу; **intizar salonu** көтөү залы

ip бәй, бау, еп, шнур, канат, трос; **iple bağlamak** бау менән бәйләү; **çamaşırı ipe sermek** керзе бауға элеү

ipek ебәк; **ipek fabrikası** ебәк фабрикаһы; **ipek astar** ебәк эс-лек; **ipek çorap** ебәк ойок

iplik еп; **kahn iplik** калын еп; **makara ipliği** кәтүк ебе; **iplik bükme** еп иләү

irade ихтыяр; **irade kuvveti** ихтыяр көсө

irat доход, төшөм, килем; **saf irat** саф килем; **iradı senevi** йыллык килем

iri 1. зур, эре; **iri bir elma** эре алма; **iri buğday** эре бойзай; **iri damlalar** эре тамсылар 2. тупас, хәтерзе калдыра торған; **iri laflar** тупас һүззәр

irin эрен; **irin bağlamak** эренләү, эрен йыйыу

irsal ебәрәү, һалыу, озатыу; **mektubu tayyare ile irsal etmek** хатты авиапочта менән ебәрәү

irsî нәсәлдән килгән, нәсәл буйынса килгән; **irsî hastalıklar** нәсәлдән килгән ауырыулар

irtifa бейеклек, түшәм

is ыс, кором, һөрәм; **is çıkarmak** һөрәмләү; **isi tutmak** ыслау (балыкты)

isim 1. исем, атама; **isim koymak** исем кушыу; **isimi nedir?** исеме кем? 2. дан, шөһрәт, билдәлелек, танылғанлык; **isim yapmak** дан қазаныу 3. грам. исем; **basit isim** ябай исем

iskarpin туфли; **rugan iskarpin** лакланған туфли; **şık iskarpin** модаль туфли; **ökçeli iskarpin** үксәле туфли

iskele пристань, причал

iskemle эскәмйә, табуретка, ултырғыс; **bebek iskemlesi** балалар ултырғысы; **bahçe iskemlesi** бакса эскәмйәһе

islemek ыслау

isli ысланған, ыслы; **isli balık** ысланған балык; **isli sucuk** ысланған колбаса

ispat раслау, иҫбатлау; **ispat kudreti** иҫбатлау көсө; **cinayetin ispatı** енәйәтте иҫбатлау

ispatlamak иҫбатлау; **belgelerle ispatlamak** документтар ярзамында иҫбатлау

ispirto спирт; **saf ispirto** саф спирт; **kafurlu ispirto** камфоралы спирт; **ispirto çekmek** спирт кыуыу

israf әрәм-шәрәм итеу, туззырыу, бушка сарыф итеу; **para israfı** акса туззырыу; **israf etmek** сарыф итеу

istasyon станция, вокзал, платформа; **demiryolu istasyonu** тимер юл станцияһы; **tecrübe istasyonu** тәҫрибә станцияһы; **gelecek istasyon nedir?** киләһе станция ниндәй?

istek 1. теләк; **istek olmak** теләк булыу; **bugün sinemaya gitmeğe isteğim yok** бөгөн киноға барырға теләгем юк 2. талап, һорау; **hayati istekler** тормош талаптары

istemek 1. теләү; **canım istemiyor** йәнем теләмәй 2. һорау; **benden bir kitap istedi** минән бер китап һораны 3. талап итеу; **hürriyet istemek** азатлык талап итеу 4. нимәгәләр мохтаж булыу, нимәнелер яратыу; **elma (ağacı) sıcak ister** алмағас йылыны ярата 5. кемделер һорау, сақырыу, эзләү; **beni mi istedin?** мине эзләнеңме? **doktoru yine bir köyden istemişler** докторзы йәнә бер ауылға сақырғандар 6. қозалау, киленлеккә һоратыу; **Ali'den kızımı istemişti** Ализың кызын киленлеккә һоратты

istek кәрәклек, ихтыяж, талап; **şehir halkının istekleri** қала халкының талаптары

istida үтенес, үтенеу, һорау, юллау, ғариза, петиция; **istida vermek** ғариза биреу; **izin istidası** отпуск һорап язылған ғариза

istidat һәләт, һәләтлелек, талант; **istidat muziki** музыкаға һәүәһлек

istikbal 1. киләсәк; **istikbalde** киләсәктә; **istikbal için planlar** перспектив пландар; **büyük bir istikbali var** уның киләсәге зур 2. орашыу, каршылау; **istikbale çıkmak** каршыларға сығыу;

istikbale gelmek каршыларға килеү; **istikbal merasimi** тантаналы орашыу

istilâ 1. басыу, ябырылыу; **çekirge istilâsı** саранча ябырылыуы; **su istilâsı** һыу басыу **2.** басып алыу, оккупация; **istilâ harbi** басып алыу һуғышы

istilâci басып алыусы, оккупант

istinas өйрәнәү, өйрәнәп китеү; **istinası iklim** климатка өйрәнәү

istirahat ял, тыныслык; **istirahatı ruh** рухи тыныслык; **istirahat evi** ял йорто; **istirahat günü** ял көнө; **istirahata çekilmek** ялга китеү; **istirahat etmek** ял итеү

istismar изеү; **insanın insan tarafından istismarı** кешенең кеше тарафынан изелеүе

istismarcı изеүесе; **istismarcılara karşı mücadele** изеүселәргә каршы көрәш

isyan бола, сыуалыш, бунт, восстание; **silahlı isyan** кораллы восстание; **isyanı bastırmak** восстаниены бақтырыу; **isyan etmek** бола күтәрәү

iş эш, хезмәт; **iş aleti** эш коралы; **iş elbisesi** эш кейеме; **iş borsası** хезмәт биржаһы; **iş arkadaşı** хезмәттәш, коллега; **işe almak** эшкә алыу; **işten atmak** эштән сыгарыу; **işim çiriş** эшем хөрт

işaret сигнал; **işaret bildirmek** сигнал биреү

işçi эшсе, хезмәткәр; **işçi sınıfı** эшселәр синыфы; **güzel sanatlar işçileri** сәнғәт хезмәткәрзәре

işçilik 1. эшсе шөғөлө (профессияһы); **işçilik cüzdanı** хезмәт кенәгәһе **2.** эш (хезмәт) хақы; **işçilik almak** эш хақы алыу

işitme 1. ишетәү; **işitme aleti** ишетәү аппараты; **işitme siniri** ишетәү нервыһы

işitmek ишетәү; **ağır işitmek** насар ишетәү, колакка каты булыу

işlem 1. процедура, операция; **resmî işlem** официалъ процедура **2.** эш, кылык, процесс; **teknolojik işlem** технологик процесс

işleme эш; **işleme tarzı** эштең характеры (методы)

işlemek 1. эшләү, йөрөү (*пароходка, поездга карата*); **boş işlemek** бушка эшләү; **trenler tarifelere göre işliyor** поездар расписание буйынса йөрөй **2.** эшкәртеү; **deriyi işlemek** тире эшкәртеү; **toprağı işlemek** тупракты эшкәртеү **3.** эренләү, эрен йыйыу; **parmağı işliyor** бармағы эренләй; **yaraları işliyor** яраһы эрен йыя

işleten йүнсел, хужа, эйә; **bar işleten** бар хужаһы

işlik 1. эш кейеме **2.** оҫтахана

iştah 1. аппетит; **iştahı açılmak** аппетит асылуу; **kapalık iştah** аппетита насар 2. теләк, дәрт; **iştahı kaçmak** дәртен һүндерөү

iştibah шик, шөбһә; **iştibah etmek** шикләнеү, шөбһәләнеү, икеләнеү

iştidat көсәйеү, катмарланыу, азыу (*ауырыуга карата*); **iştidat etmek** көсәйеп китеү, катмарланыу, азыу

iştirak катнашлык (теләктәшлек, хезмәттәшлек) итеү; **iştirak etmek** катнашлык итеү, теләктәшлек күрһәтеү, хезмәттәшлек итеү

it эт; **it eniği** көсөк; **it kulübesi** эт ояһы

ithal ситтән индерелгән тауар, импорт; **ithal malı** импорт тауары

itibar хөрмәт, ихтирам, абруй, авторитет; **itibarı artmak** абруйы артыу

itilaf осрашыу, күрешөү, әңгәмә

itimat ышаныу, ышаныс; **itimadını kazanmak** ышаныс яулау

itina хәстәр, хәстәрлек күреү, игтибар; **itina göstermek** хәстәрлек күрһәтеү

itiraz каршы төшөү (килеү), каршылык, протест; **itirazları çürütmek** каршылыкты кире кағыу; **buna itirazınız var mı?** быға каршы килмәйһегезме?

itmek этеү; **masayı itmek** өстәлде этеү

ittifak ризалашыу, килешөү, берләшеү, союз; **ittifak etmek** үз-ара ризалык белдерөү

ittihat берләшеү, федерация; **ittihat etmek** кушылыу, берләшеү

iyi 1. якшы; **iyi alamet** якшы билдә; **en iyi dilekler** иң якшы теләктәр 2. файзалы, якшы; **süt çocuklar için iyidir** һөт балаларға файзалы

iyice якшы ғына, арыу ғына, һәйбәт кенә; **iyice bir ev** һәйбәт кенә өй; **hasta iyicedir** ауырыу үзен арыу ғына тоя

iyileşmek 1. якшырыу, арыуланыу 2. һауығыу, сәләмәтләнеү, төзәлеү; **hasta iyileşti** ауырыу сәләмәтләнде; **araları iyileşti** мөнәсәбәттәре якшырзы; **hava iyileşti** көн арыу-ланды

iyilik 1. именлек, тыныслык, бәхет 2. якшылык, киң күңел-лелек, изгелек; **iyilik göstermek** изгелек күрһәтеү

iz тамға, эз; **ayak izi** аяк эзе; **parmak izi** бармак эзе; **izine basmak** эзенә бағыу

izafet лингв. изафет; **izafet zamiri** эйәлек алмашы

izah аңлатма; **izah etmek** аңлатыу, асыклау

izam һалып (озатып) ебәрөү; **izam etmek** озатып ебәрөү

izanlı акыллы, зирәк, һизгер; **izanlı çocuk** зирәк бала

izin 1. рөхсәт, ризалык 2. отпуск, ял; **izin almak** отпуск алыу

izinname язма рөхсәт

izlemek күзәтәү, карау, тыңлау; **maçı izlemek** матч карау; **televizyon izlemek** телевизор карау

izlenim тәьсир, тәьсорат; **izlenim bırakmak** тәьсир калдырыу; **seyahat izlenimleri** юл тәьсораттары

izlenmek иғтибар менән карау, тыңлау; **Ahmedin konseri ilgi ile izlendi** Әхмәттең концерты иғтибар менән тыңланды

izzet намыс, хөрмәт, ихтирам, дан, бәхет, кеүәт; **izzetü ikbal içinde ömrünü tamamlamak** бәхет эсендә гүмер үткәрәү; **izzetü ikbal ile!** хәйерле юл!

J

jambon ветчина; **yarım kilo jambon** ярты кило ветчина
jet реактив көс; **jet motoru** реактив двигатель; **jet uçağı** реактив самолет

jiyan канһыз, рәхимһез, куркыныс

julide тузған, ялбыраған; **julide saçlar** тузған сәстәр

jübile юбилей; **jübile gecesi** юбилей кисәһе

jüri жюри; **jüri üyesi** жюри ағзаһы

K

kaba 1. тупаҫ, вульгар, үтә ябай; **kaba adam** тупаҫ кеше; **kaba aletler** үтә ябай корал 2. эре; **kaba un** эре тартылған он
◊ **kaba yel** көньяк еле

kabahat гәйеп, қылык, енәйәт; **kabahat işlemek** енәйәт эшләү; **kabahati yüklemek** гәйепте кемгәлер япһарыу; **kabahat benimdir** гәйеп миндә, мин гәйеплемен

kabahatli гәйепле, енәйәт эшләгән; **kabahatli göstermek** гәйепләү, гәйеп табыу

kabak қабақ; **kabak haşlaması** бықтырылған қабақ

kabakulak мед. свинка; **kabakulak bulaşıcı bir hastalık mı?** свинка йоғошло ауырыумы?

kabalık тупаҫлық, тәртипһезлек; **kabalık göstermek** тупаҫлық күрһәтәү

kabarmak кабарыу, кабарып сығыу, күтәреләү, күбекләнеү; **hamur kabardı** камыр кабарзы

kabile I кендек әбейе, акушерка

kabile II кәбилә

kabine 1. кабинет, министрзар советы; **kabine buhranı** хөкүмэт кризисы; **kabine başkanı** премьер-министр 2. эш бүлмәһе, кабинет; **dişçi kabinesi** теш табибы кабинеты

kabir кәбер; **kabir taşı** кәбер ташы

kablo кабель; **kablo çekmek** кабель һузыу

kabuk кабык; **ağaç kabuğu** ағас кабығы

kabul 1. риза; **kabulü olmak** риза булыу 2. кабул, кабул итеү; **kabul günü** кабул итеү көнө; **kabul imtihanı** кабул итеү имтиханы; **kabul odası** кабул итеү бүлмәһе

kaburga кабырға; **kaburgaları çıkmak** нык ябығыу, кабырғалары сығып тороу

kaç нисә? **kaçta?** ни хак? күпме тора? **kaçta?** нисәлә? нисә сәғәттә? **kaç tane?** нисә дана? **kaç tarihinde?** касан? ниндәй вақытта? **bugün ayın kaçındır?** бөгөн айзың ниндәй көнө? **saat kaçtır?** сәғәт нисә? **Müzeeye kadar kaç durak var?** Музейға кәзәр нисә тукталыш?

kaçar күпмешәр? нисәшәр? күпмешәр тора? **sınıflarda kaçar talebe var?** һәр бер класта нисәшәр укыусы?

kaçıncı нисәнсе? **kaçıncı katta oturuyorsunuz?** нисәнсе катта йәшәйһегез?

kaçınmak қасыу, қурқыу; **mesuliyetten kaçınmak** яуаплылықтан қасыу; **masraftan kaçındı** сығымдан қурқты

kaçırmak 1. қасыруу, урлап қасыу; **kız kaçırmaq** қыз қасыруу (урлау); **uykumu kaçırды** йокомдо қасырзы 2. ыскындырыу, ебәреу; **elden kaçırmaq** қулдан ыскындырыу; **fırsatı kaçırmaq** яйлы (уңайлы) мәде ыскындырыу

kaçlık 1. күпме? күпме тора? **kaçlık kumaş?** материал (тауар) күпме тора? 2. нисә йәш? нисә йәштә? **bu adamı kaçlık tahmin edersiniz?** һеззәңсә, был кешегә нисә йәш?

kaçmak қасыу, қасып йөрөү, күренмәү; **hapisten kaçmak** төрмәнән қасыу; **erkekten kaçmak** ирзәргә күренмәү; **ben zahet-ten kaçmam** мин қыйынлықтан қурқмайым; **uykusu kaçtı** уның йокоһо қасты; **rahatı kaçtı** тыныслығын юғалтты

kadar 1. кәзәр, тиклем; **bu kadar** был кәзәр; **ne kadar** шул кәзәр 2. кеүек, шикелле; **aslan kadar kuvvetli** арыслан кеүек көслө; **çöl kadar geniş** сүл кеүек сикһез

kadın қатын, қатын-қыз; **kadın çorabı** қатын-қыз ойғоғо; **kadın hastalıkları** қатын-қыз ауырыузары; **ev kadını** хужабикә

kadife бәрхәт; **pamuklu kadife** вельвет

kadit һөлдә; **kaditi çıkmak** нык ябығыу

kadro кадрзәр, штат; **kadroyu eksiltmek** штатты қысқартыу

kafa баш; **kafa işçisi** ақыл хезмәте кешеге; **kafası boş** буш баш; **kafasından atmak** башынан сығарып ташлау; **kafası işlemek** башы эшлөү

kafes 1. ситлек; **kuş kafesi** кош ситлеге 2. рәшәткә; **kafes çit** рәшәткә теҙмә

kafi етерлек; **kafi derecede** етерлек дәрәжәлә; **kafi olmak** етерлек булыу

kağıt 1. қағыз; **matbaa kağıdı** типография қағызы; **amdalaj kağıdı** төрөү қағызы; **kopya kağıdı** күсергес қағыз 2. хат, язма, таныклык, документ, справка; **aşı kağıdı** прививка яһалғанлык хақында справка; **iyi hal kağıdı** ыңғай характеристика

kahpe 1. азғын (бозок) катын 2. әшәке, кәбәхәт, яһил, кәһәрле; **kahpe düşman** яһил дошман; **kahpe felek** кәһәрле язмыш

kahraman каһарман, герой; **Sosyalist emek kahramanı** Социалистик хезмәт геройы

kahvaltı 1. иртәнге аш 2. әз-мәз капкылау; **kahvaltı etmek** иртәнге ашты ашау; әз-мәз капкылап алыу

kahve кәһеүә (кофе); **sütlü kahve** һөтлө кәһеүә; **kaymaklı kahve** каймаклы кәһеүә; **acı kahve** шәкәрһез кәһеүә; **şekerli kahve** шәкәрле кәһеүә; **kahve pişirmek** кәһеүә кайнатыу

kaide кағизә; **ahlak kaideleri** әхләк кағизәләре

kalay ак курғаш; **kalay kaplamak** курғашлау, курғаш йүгертеү

kalbur эре иләк; **kalbur deliğinden düşmek** иләк аша үтеү

kalça бот, бот ите; **kalça kemiği** бот һөйәге

kaldırmak 1. күтәрәү, калкытыу; **baş kaldırmak** баш күтәрәү; **hastayı bir haftada kaldırdı** ауырыузарзы бер азнала аякка баһтырзы 2. йыйыу, йыйып алыу, алып китеү; **ekinleri kaldırmak** игенде йыйып алыу; **hastayı hastahaneye kaldırmak** ауырыузы хастаханаға алып китеү 3. бөтөрөү, юкка сығарыу, юк итеү; **askeri üsleri kaldırmak** хәрби базаларзы бөтөрөү 4. уятыу, торғозоу; **onu erken kaldırmalı** уны иртә уятырға кәрәк 5. күңел болғатыу, коһко килтереү, укшытыу; **bu yemek benim içimi kaldırdı** был аш күңелемде болғатты 6. асыу; **perdeyi kaldırmak** пәрзәне асыу

kale 1. крепость, нығытма; **kale duvarı** крепость стенаһы 2. *спорт.* капка; **kaleye gol atmak** капкаға туп индереү

kalem 1. кәләм, ручка, перо; **renkli kalem** төһлө кәләм; **boya kalemi** буяу кәләме; **kalem açmak** кәләм ослау; **kalem kutusu** пенал; **mürekkepli kalem** авторучка

kalın 1. калын; **kalın dudak** калын ирен; **kalın iplik** калын еп; **kalın kumaş** калын тауар 2. куйы, тығыз; **kalın kaş** куйы каш; **kalın sis** куйы томан

kalıntı калдык; **radioaktif kalıntılar** радиоактив калдыктар

kalıp 1. форма, модель, калып 2. киһәк; **bir kalıp sabun** бер киһәк һабын 3. тышкы киәфәт; **kalıbına bakarsan aslan gibi**

тышкы киэфәтенә караһан, арыслан кеүек 4. хәйлә, алдык; **kalıp etmek** алдау

kalite сифат, сорт; **kaliteli mal** сифатлы тауар; **kalitesi bozuk** насар сифатлы (сортлы)

kaliteli (юғары) сифатлы; **kaliteli çay** юғары сифатлы сәй; **kaliteli eser** юғары художестволы әсәр

kalkmak 1. аякка бағыу, тороу; **sofradan kalkmak** өстәл артынан тороу; **saat kaçta kalkarsınız?** сәғәт нисәлә тораһығыз?

2. китеү; **tren kalktı** поезд китте 3. юғалыу, юк булыу, бөтөү;

bu adet çoktan kalktı был гөрөф-ғәзәт күптән юғалды

4. һызырылыу, һызырылып төшөү, шыуыу, шыуып төшөү,

кубыу, кубып төшөү; **örtü kalktı** япма шыуып төштө; **yüzünün**

derisi kalktı битенең тиреһе кубып төштө 5. йыйып алыныу;

ürün kalktı уңыш йыйып алынды

kalmak калыу, тукталыу; **siz nerede kalıyorsunuz?** һез кайза тукталдығыз? **yalnız kalmak** яңғыз калыу; **adı kaldı** исеме калды

kalp йөрәк; **kalp atması** йөрәк тибеше; **kalbim ağrıyor**

йөрәгем ауырта

kambur бөкрө, көмрө; **kambur adam** бөкрө кеше

kamçı камсы, сыбырткы; **kamçı çalmak** камсы менән һызырыу

kamış камыш; **kamış dam** камыш түбә; **kamış şeker** камыш шәкәрә

kamp лагерь; **talim kampı** укыу (өйрәнөү) лагерьы; **turizm**

kampı туристар лагерьы; **çadırli kamp** палаткалы лагерь; **kamp**

kurmak лагерь короу; **kamptan dönmek** лагерьдан кайтыу

kampana кыңғырау; **kampana çalmak** кыңғырау кағыу

kamus һүзлек, һүз байлығы, лексика; **kamusu ulum** энциклопедия

kamyon йөк машинаһы; **kalkar karasörlü kamyon** самосвал

kan кан; **kan damarları** кан тамырҙары; **kan basıncı** кан бағымы; **kan gelmek** кан агыу

kanat канат; **kanat açmak** осоп китеү

kanca ырғак, багор; **kanca atmak** ырғакка эләктерөү

kancık инә, орғасы, кәнтәй; **kancık eşek** инә ишәк; **kancık köpek** кансай эт

kangal баһма, бәйләм (*en*), урау, уратым; **halat kangalı** бер уратым канат

kanser.med. рак; **akciğer kanseri** үпкә рагы; **kanser olmak** рак менән ауырыу

kantar бизмән; **kantara çekmek** бизмәндә үлсәү

kanun закон; **toprak kanunu** ер тураһында закон; **tabiat**

kanunu тәбиғәт законы; **kanun koymak** закон сығарыу; **ana**

kanun конституция

kap I 1. хауыт, хауыт-хаба, пакет, сумка һ. б.; **kap kasak** кухня хауыт-хабаһы; **yemek kabı** мискә, тәрилкә **2.** тыш, тыш-лык, кап, футляр, чехол; **yorgan kabı** юрган тышы

kap II плащ, бөркәнсек; **kap giymek** плащ кейеү

kapak 1. капкас, тығын; **tencere kapađı** кәстрүл капкасы; **şışe kapađı** шешә тығыны **2.** ишек; **elbise dolabının kapađı** күлдәк шкафы ишеге

kapalı 1. ябык, бикле; **kapalı elbise** (түше) ябык күлдәк; **kapalı celse** ябык ултырыш (йыйылыш) **2.** болотло, йонсоу (*көнгә карата*); **bugün hava kapalıdır** бөгөн көн йонсоу

kapamak ябыу, бикләү, каплау; **dolabı kapamak** шкафты ябыу; **karıyı kapamak** ишекте ябыу; **kitabı kapamak** китапты ябыу; **kitapları dolaba kapamışlar** китаптарҙы шкапка бикләгәндәр

kapı 1. ишек, капка; **kapıyı çalmak** ишек шакыу; **sokak kapısı** капка **2.** хезмәт урыны; **kapı yoldaşı** хезмәттәш, коллега **kaput** шинель; **kaput giymek** шинель кейеү

kar кар; **kar fırtınası** кар бураны; **kar düşmek** кар яуу

kara I кара ер, континент, материк; **kara iklimi** континенталь климат; **kara sular** территориаль һыузар \diamond **karada kaplan, denizde aslan** коро ерзә — юлбарыс, диңгеззә — арыслан

kara II 1. кара; **kara toprak** кара тупрак; **kara derili** кара тәнле **2.** кайғылы, ауыр, кара; **kara haber** кайғылы хәбәр; **kara kuvvet** кара көстәр

karabiber кара борос; **karabiber ekmek** кара борос һибеү

karabuğday карабойзай; **karabuğday lapası** карабойзай буткаһы

karaciğer anat. бауыр; **karaciğer atardamarı** бауыр артерияһы

karalamak бысратыу; **duvarı karalamışlar** стенаны бысраткандар

karanlık 1. караңғылык, караңғы; **karanlık bastı** караңғылык бақты **2.** күсм. шикле, шөбһәле; **kara işler** шикле эштәр

karar 1. карар, резолюция; **karar almak** карар кабул итеү; **karara bağlamak** карар сығарыу **2.** тыныслык; **kararını bozma-mak** тыныслыкты бозмау **3.** тотороклолоқ, тотороқ, какша-маşлык; **havanın kararı yok** көндөң тотороғо юк

kararlaşmak хәл ителеү; **benim gitmem kararlaştırıldı** минең китеүем хәл ителде

kararlı тоторокло, тәүәккәл; **kararlı adam** тәүәккәл кеше

kararmak караңғылануы, караңғы төшөү; **hava karardı** көн караңғыланды; **gözleri kararmış** күз алды караңғыланған

kardeş бер туған апай-һеңле (ағай-эне); **kardeş kızı** бер туғандың кызы; **kardeş oğlu** бер туғандың улы; **öz kardeş** бер туған ағай-эне

kardeşlik туғанлык, дуслык, берзәмлек; **kardeşlik bağları** дуслык бәйләнештәре

karga карға; **karga yuvası** карға ояһы

kargış карғыш, кәһәр, ләғнәт; **kargış etmek** карғау, кәһәрләү, ләғнәт укыу

karı 1. катын, иргә сыккан катын; **karı almak** катын алыу
2. өлкән йәштәге катын; **karı kısmı** катын-кыз

karın 1. карын; **karını aç** карыны ас; **karını tok** тук **2.** акыл, күңел, уй; **karından geçmek** уй килеү

karınca кырмыска

kariş карыш; **kariş boylu** карыш буйлы, бик бәләкәй

karişik аралаш, катнаш; бола, тынычсыз, борсоулы; **karişik orman** аралаш урман; **karişik zaman** борсоулы заман

karişiklik буталсыклык, тәртипһезлек, бола; **karişiklik çıkar-mak** бола сығарыу

kariştirmek аралаштырыу, катыштырыу; **toprağı kumla kariştirmek** тупракты ком менән катыштырыу

karin яқын, күрше; **karin olmak** күрше булыу

karlamak яууу (*карга карата*); **hava karlıyacağa benziyor** кар яуыр шикелле

karmaşık буталсык, тәртипһез; **karmaşık bir fikir** буталсык фекер

karpuz карбуз

karşı 1. каршы; **karşıya geçmek** каршыға сығыу **2.** бәйл. каршы; **akşama karşı** кискә каршы

karşılamaç 1. каршылау, кабул итеү; **teklifi iyi karşıladılar** тәкдимде яқшы кабул иттеләр **2.** каплау, кайтарыу; **masrafları karşılamak** сығымды кайтарыу **3.** булдырмау, юл куймау; **bu ilâç sitmayı karşılar** был дарыу бизгәк ауырыуын булдырмай

karşılaşma озрашыу

karşılaşmak 1. озрашыу **2.** эләгешеү, сәкәләшеү; **toplantıda onunla fena karşılaştık** йыйылышта уның менән нык сәкәләштек

karşılık 1. тап килеү, ярашлылык, эквивалент; **doların Türk parasıyla karşılığı** Төрөк аксаһында доллар эквиваленты **2.** яуап; **ağır bir karşılık** тупаҫ яуап; **mektubunuza karşılık olarak** хатығызға яуап буларак

karşılıklı ике яқлы; **karşılıklı antlaşma** ике яқлы килешеү

kart I карт, өлкән йәштәге; **kart adam** карт кеше

kart II 1. карточка; **duhuliye kartı** пропуск **2.** открытка

kas мускул; **yürek kası** йөрәк мускулы

kasım ноябрь; **kasım ayı** ноябрь айы

kasmak кесерәйтеү, кысқартыу, тарайтыу; **gömleğin kol-larını biraz kasmalı** күлдәк еңен бер аз кысқартыу

kasvet кайғы, хәсрәт, көйөк, һағыш

kasvetli 1. кайғылы, хәсрәтле, һағышлы, күңелһез, бойок;
kasvetli adam кайғылы кеше 2. караңғы, болотло; **kasvetli gün**
караңғы көн

kaş каш; **kalem kaş** кәләм (кыйғас) каш; **kaş atmak** каш
һикертеү

kaşık калак; **çorba kaşığı** аш калағы; **tatlı kaşığı** сәй калағы

kaşınmak тырнаныу, кашыныу; **ayağım kaşınıyor** аяғым
кысыта

kat кат; **alt kat** асқы кат; **evin ikinci katı** өйзөң икенсе каты

katar 1. каруан, төркөм, колонна; **deve katarı** дөйәләр кару-
аны; **otomobil katarı** автомобилдәр колоннаһы; **turna katarı** тор-
налар төркөмө 2. поезд, эшелон, состав; **askeri katar** хәрби
эшелон; **yük katarı** йөк поезы

katı каты; **katı cisim** каты есем; **katı söz** каты һүз

katmak 1. өңтәү, кушыу, катыштырыу; **sirkeye su katmak**
һеркәгә һыу кушыу 2. кушыу, кыуып кушыу; **kuzuları sürüye**
katmak һарыктарзы көтөүгә кушыу

katre тамсы; **katresi kalmadı** тамсыһы ла калманы

katran ысмала, дегет; **bitki katranı** тәбиғи ысмала; **maden**
katranı ташкүмер ысмалаһы

kavak тирәк; **ak kavak** ак тирәк

kavga талаш, ызғыш, ғауға; **kavga çıkarmak** ғауға сығарыу,
ызғышыу

kavruk 1. короған, кипкән; **kavruk yaprak** кипкән япрак
2. күсм. ябык, сибек; **kavruk çocuk** сибек бала

kavuşmak ирешеү, қазаныу, табыу, өлгәшеү, яулап алыу;
hürriyete kavuşmak ирек яулап алыу; **mutlu rahat bir hayata**
kavuşmak бәхетле иркен тормошка ирешеү

kavuşturmak каушырыу; **elleri kavuşturup oturmak** кул кау-
шырып ултырыу

kayak саңғы; **kayak kaymak** саңғыла йөрөү

kaybetmek юғалтыу; **kitap kaybettim** китап юғалттым;
şemsiye kaybettim зонтик юғалттым; **vesika ve paralarımı kay-**
bettim документ һәм аксаларымды юғалттым

kaygı хәстәрлек күреү, кайғыртыу, хәстәрлек; кайғы,
һағыш; **kaygı göstermek** хәстәрлек күрһәтеү

kayık кәмә; **balıkçı kayığı** балыксы кәмәһе; **yelkenli kayık**
елкәнле кәмә; **motörlü kayık** моторлы кәмә

kayıkçı кәмәсе, ишкәксе

kayıp юғалтыу; **acı bir kayıp** ауыр юғалтыу

kayırmak хәстәрлек күреү, ярзам итеү

kayısı абрикос, өрөк; **kayısı ağacı** өрөк ағасы

kayış кайыш; **bel kayışı** бил кайышы
kayıt язылуу, теркәлеу, регистрация; **kayıttan düşmek** учет-тан төшөү; **müfredat kayıti** ведомость
kaymak I каймак, крем; **kaymak ağı** каймак өңтө
kaymak II шыуу, тайуу; **ayağım kaydı** аяғым тайзы
kaynak 1. шишмә, сығанақ; **kaynak suyu** шишмә һууы; **ısı kaynağı** эселек сығанағы; **ışık kaynağı** яқтылык сығанағы
2. тех. иретеп йәбештереу, сварка; **kaynak çeliği** иретеп йәбеш-тереу коросо
kaynaklamak иретеп йәбештереу
kaynamak 1. кайнау; **çay kaynamaya başladı** сәй кайнай башланы **2.** тулкынланыу; **deniz kaynıyor** дингез тулкынлана
3. бығырлау, көтөрләу; **midem kaynadı** эсем көтөрләне
kaynaşma сыуалыш, бола; **memleketteki kaynaşmalar** идәге сыуалыштар
kaupak тайғак; **kaupak bir yol** тайғак юл
kaz қаз; **kaz palazı** қаз бәпкәһе; **kaz tüyü** қаз қауырыһы
kaza 1. каза, бәлә-каза; **kaza geçirmek** каза кисереу
2. язмыш; **kazaya rıza** язмыш менән килешеу
kazan қазан; **buhar kazanı** пар қазаны; **kazan tozu** қазан юшқыны
kazanç эш хақы, керем; **senelik kazanç** йыллык керем; **bu adamın aylık kazanıcı bin liradır** был кешенең эш хақы мең ли-ра
kazanmak 1. эшләп акса алыу, акса табыу; **hayatımı kazanmak** йәшәу өсөн акса табыу **2.** яулау, қазаныу; **birinciliği kazanmak** беренселекте яулау; **şöhret kazanmak** шөһрәт қазаныу
kazı казып эзләу, казып тикшереу эштәре; **kazı yapmak** казып тикшереу
kazık казык, бағана, свай; **kazığa bağlamak** казыкка бәйләу; **kazıklar üzerinde kurulmuş bina** свай өңтөнә һалынған бина
kazmak казыу, сокоу; **çukur kazmak** сөкор казыу
keçe кейез; **keçe parçası** кейез киçәге
keçi кәзә; **keçi yavrusu** кәзә бәрәсе
keder хәсрәт, һағыш, қайғы; **keder getirmek** қайғы китереу; **keder etmek** хәсрәтләнәу, қайғырыу
kedi бесәй; **kedi yavrusu** бесәй балаһы; **erkek kedi** ата бесәй
kel таз, яланғас; **kel baş** таз баш; **kel dağ** яланғас тау
kelebek күбәләк; **gece kelebekleri** төнгө күбәләктәр
keler кәçәртке
kelime һүз; **kelime hazinesi** һүз байлығы
kelle баш; **bir kelle peynir** бер баш сыр; **iki kelle lahana** ике баш кәбестә
keman скрипка; **keman çalmaq** скрипкала уйнау

kemik һөйәк; **boyun kemikleri** муйын һөйәктәре
kenar сит, кыр; **köy kenarı** ауыл сите; **orman kenarı** урман сите

kere тапкыр; **birkaç kere** бер нисә тапкыр; **çok kere** күп тапкыр; **kaç kere?** нисә тапкыр?

kese I капсык, янсык; **para kesesi** акса янсығы; **tütün kesesi** тәмәке янсығы

kese II кыска, кыскаса; **kese yol** кыска юл

kesir кәсер; **kesir sayısı** кәсер ханы

keskin 1. осло, үткер; **keskin bıçak** үткер бысак; **keskin göz** үткер күз **2.** үткер, әсе; **keskin rüzgar** әсе ел; **keskin bir soğuk** әсе һыуык **3.** көслө, каты; **keskin tütün** көслө тәмәке

kesmek 1. киҗеу, кыркыу; **tırnak kesmek** тырнак кыркыу; **eti kesmek** итте киҗеу **2.** һуйыу, салыу; **koyun kesmek** һарык һуйыу **3.** туктатыу, өзөү, бөтөрөү; **ateşi kesmek** атышты туктатыу; **münasebeti kesmek** мөнәсәбәтте өзөү

keyif кәйеф; **keyfiniz iyi mi?** кәйефегез якшымы? **keyifi boz-mak** кәйеф бозоу

kıl кыл, сәс, шырт; **at kılı** ат кылы

kılçık кылсык; **balık kılçığı** балык кылсығы

kılıç кылыс; **kılıç namlusu** кылыс йөзө; **kılıç açmak** кылыс үткерләү

kılık тышкы киәфәт, йөз; **kılığını değiştirmek** киәфәтен үзгәртеү

kımız кымыз; **kımız içmek** кымыз эсеу

kın кын, кобура, футляр; **kınından çekip çıkarmak** (пистолетты) кобуранан сығарыу

kır һорғолт, асык һоро, сал, бурыл; **kır at** бурыл ат; **kır saçlı** сал сәсле; **kır sakal** сал һакал

kırık 1. ватылған, һынған, емерелгән, ватык, һынык, емерек; **kırık sandalye** емерек ултырғыс; **beli kırık** биле һынған **2.** ярма; **arpa kırığı** арпа ярмаһы; **buğday kırığı** бойзай ярмаһы

kırılmak 1. кырылыу, ватылыу, емерелеу; **bu evin pencere-keleri kırılmıştır** был өйзөң тәзрәләре ватылған **2.** күмәкләп һаләк булыу, үлеу, кырылыу; **açlıktan kırılmak** аслыктан кырылыу

kırk кырк; **kırkta bir** кырктан бер

kırlangıç карлуғас; **kırlangıç yuvası** карлуғас ояһы

kırmak 1. ватыу, емереу, кырыу, кыркыу, ярыу; **odun kırmak** утын кыркыу **2.** онтау, вақлау; **taş kırmak** ташты вақлау **3.** тар-мар итеу, кырыу; **düşmanı kırmak** дошманды кырыу **4.** төшөрөү, кәметеу; **fiat kırmak** һакты төшөрөү

kırmızı кызыл; **kırmızı bayrak** кызыл байрак

kısa кыска, тэбэнэк; **kısa etek** кыска итэк; **kısa boylu** тэбэнэк буйлы

kısır кысыр; **kısır inek** кысыр һыйыр; **kısır toprak** кысыр (уңдырышһыз) тупрак

kısmak 1. кысқартыу; **masrafı kısmak** сығымды кысқартыу
2. кысыу; **gözleri kısmak** күззәрзе кысыу

kıssa хикәйә, повесть; **kıssa okumak** хикәйә укыу

kıstırmak кыстырыу; **parmağını kapıya kıstırdı** бармағын ишеккә кыстырҙы

kış кыш; **kış kıyamet** үтә һыуык кыш; **Kış Baba** Кыш бабай; **kış bastırdı** кыш башланды

kıt (кәрәгенсә) етмәгән, (теләгәнсә) етешмәгән, йока, такыр, ярлы; **kıt mal** (кәрәгенсә) етмәгән тауар; **bu yıl mahsul kıt** быйыл уңыш йока; **kıt akıllı** акылы такыр

kıtlık кытлык, мохтажлык; **kıtlıkta kalmak** мохтажлыкта калыу

kıvanç 1. ғорурлык; **kıvanç duymak** ғорурлык тойоу, ғорурланыу
2. шатлык, кыуаныс; **kıvanç hisi** кыуаныс хисе

kıvrıcık тулқынланып торған, бөзрә; **kıvrıcık saç** бөзрә сәс
kiyafet 1. тышкы күренеш, киәфәт, йөз
2. кейем, костюм; **sahra kiyafeti** юл кейеме; **spor kiyafeti** спорт костюмы

kiyomet 1. баһа, хак; **kiyomet biçmek** хак куйыу
2. мөһимлек, әһәмиәт; **kiyometini bilmek** әһәмиәтен беләү

kız кыз, кыз бала; **yetişkin kız** еткән кыз; **ihtiyar kız** карт кыз; **kız çocuk** кыз бала; **kız arkadaşı** әхирәт

kızak сана; **kızak arabası** сана; **kızak kaymak** санала шыуыу; **ayak kızakları** саңғы, коньки; **su kızıağı** һыу саңғыһы

kızarmak кызарыу; **yüz kızarmak** йөз кызарыу

kızıl қызыл; **kızıl bayrak** қызыл байрак

kızışmak кызыу; **kavgı kızıştı** бәхәс кыззы

kibrit шырпы; **kibrit başı** шырпы башы; **kibrit kutusu** шырпы кабы

kilise сиркәү, собор; **katolik kilisesi** католик сиркәүе

kilit йозак; **kilit açmak** йозакты асыу

kim кем; **kimin** кемдеке, кемдең; **kiminle?** кем менән? **benimle kim gelecek?** минең менән кем бара? **senin kimin var?** һинең кемең бар?

kimi бәғзе, кайһы бер; **kimi insanlar** кайһы бер кешеләр; **kimi gün** кайһы сакта; **kimi zaman** кайһы вақытта

kimse кемдер; **bir çok kimseler** күптәр

kimya химия; **organik kimya** органик химия; **kimya olayları** химия күренештәре

kinaye 1. кинәйә, ситләтеп әйтеү; **kinaye ile söylemek** ситләтеп һөйләү
2. әзәб. метонимия, метафора

kip 1. өлгө, калып, модель 2. *лингв.* һөйкөлөш; **kip ekleri** һөйкөлөш ялгаузары

kir бысрак, кер; **kir götürmek** кер күтәрәү (*төскә карата*)

kiralık арендаға алынған; **kiralık araba** арендаға алынған машина, такси

kiracı арендатор; **biz bu evde kiracıyız** без был өйзең арендаторы

kireç эзбиз; **kireç harcı** эзбиз измәһе

kirlenmek керләнеү, бысрануы; **havlu kirlendi** таңтамал керләнде

kirpi терпе; **kirpi iğnesi** терпе энәһе

kirpik керпек; **kirpiği kirpiğine deġmemek** керпек тә какмау

kişi кеше; **bilgin kişiler** ғалим кешеләр

kitabe тышына (өстөнә) язылған языу, эпитафия; **mezar kitabesi** кәбер ташына язылған языу; **orhon kitabeleri** орхон языузары

kitabət язма, языу; **kitabət dili** язма тел

kitap китап; **kitap zarfı** китап тышы; **el yazması kitaplar** кульязма китаптар; **ders kitabı** дәреслек

koca I ир; **kocaya gitmek** иргә(кейәүгә) сығыу; **kocaya vermek** кейәүгә биреү

koca II 1. бик зур, бик өлкән, сикһез зур; **koca memleket** бик зур ил 2. карт, оло 3. бөйөк, танылған; **koca şair** бөйөк шағир **kocamak** картайыу, олоғайыу

koç тәкә

koku 1. еҫ; **güzel koku** хуш еҫ; **bahar kokusu var** яз еҫе килә 2. хушбый; **koku sürmek** хушбый һөртөү

kol 1. кул; **kol saati** кул сәғәте; **kolları arasına almak** косаклау 2. ең; **kol карағи** манжет, беләзек 3. тотка, рычаг

kolay еңел, анһат; **kolay ders** еңел дәрес; **kolay iş** еңел эш

kollamak 1. көтөү, көтөп тороу, һағалау; **fırsat kollamak** форсат көтөү 2. кайғыртуу, хәстәрлек күрөү; **zayıfları kollamak** көшөззәр һақында кайғыртуу 3. карау, күзәтеү, өйрәнөү; **etrafı kollamak** тирә-йүнде күзәтеү

koltuk култык; **koltuk altında** култык аҫтында

komisyon комиссия; **teftiş komisyonu** ревизия комиссияһы

komşu күрше; **bizim komşunun çocuġu** беззең күршенең балаһы; **komşu memleket** күрше ил

konak қуныр урын; **konak göstermek** қуныр урын биреү

konçerto концерт; **piyano konçertosu** фортепьяно концерты

konferans 1. конференция, кәңәшмә 2. лекция, доклад, әңгәмә; **konferans vermek** лекция укыу

kongre конгресс, съезд; **Bariş taraftarlarının dünya kongresi** тыныслык яклыларзың Бөтә донья конгресы

konmak 1. йоклап калыу, кунуу **2.** ултырыу, кунуу; **kelebek çiçeğın üzerine kondu** күбөлэк сәскәгә кунды

konsey совет; **Dünya Barış konseyi** Бәтә донъя тыныслык советы

konsol тумбочка; **konsol kapısı** тумбочка ишеге

konu тема, сюжет; **yazma konusu** инша темаһы; **söz konusu** һөйләшеу темаһы; **konunun dışına çıkmak** теманан ситләшеу

konuk кунак; **konuk gelmek** кунакка килеу

konuşmak һөйләшеу, әңгәмәләшеу; **çocuk daha konuşamıyor** бала һөйләшмәй әле

koparmak 1. өзөу; **çiçek koparmak** сәскә өзөу; **meyva koparmak** емеш өзөу **2.** куптарыу, күтәрәу; **toz koparmak** саң күтәрәу

korkmak куркыу; **gök gürültüsünden korkmak** күк күкрәүзән куркыу; **sokağa çıkmaya korkuyor** ул урамға сығырға курка

koşmak I егеу; **atları arabaya koşmak** аттарзы арбаға егеу; **birini işe koşmak** берәйһен эшкә егеу

koşmak II йүгерәу, сабыу, саптырыу; **koşup gelmek** йүгереп (сабып) килеу

koşu йүгерәу, йүгереш, узыш, бәйге; **koşu atı** бәйге аты; **koşuda koşmak** бәйгелә катнашыу

koşucu 1. бәйгелә катнашыусы, йүгерәүсе **2.** бәйге ат

koşuk азәб. бәйет, шиғыр; **koşuk düzmek** шиғыр языу

koşulmak егелеу; **araba koşuldu** арбаға егелде; **işe koşulmak** эшкә егелеу

koşum егем, камыт-дуға (сбруй); **koşumu almak** ат туғарыу; **koşum atı** егем аты

kova бизрә; **bir kova su** бер бизрә һыу; **kuyudan kova kova su çekmek** койонан бизрәләп һыу һирпеп алыу; **bahçe kovası** бакса һиптергесе

kovan умарта; **kovan yeri** умарталык

kovmak кыуыу; **ineği bahçeden kovmak** һыйырзы баксанан кыуып сығарыу

kovuk 1. кыуыш, сокор; **ağaç kovuğu** ағас кыуышы; **diş kovuğu** теш сокоро **2.** кыуышлык; **ağız kovuğu** ауыз кыуышлығы

koymak куйыу, һалыу; **kağıdı cebine koymak** кағыззы кеҫәгә һалыу

koyu куйы; **koyu süt** куйы һөт

koyun һарык, тәкә; **koyun eti** һарык ите; **koyun derisi** һарык тиреһе

koz сәтләүек; **koz helvası** сәтләүек хәлүәһе

köfte котлет; **salçalı köfte** соуслы котлет

kök тамыр; **kök tutmak** тамыр ебәрәу

köpek эт; **av köpeği** һунар эте; **ev köpeği** өй эте; **kapı köpeği** бәйле эт; **çoban köpeği** овчарка; **dişi köpek** кансай

köprü күпер; **köprü ayağı** күпер бағанаһы (таянысы); **köprü gözü** күпер аркаһы

köpük күбек; **sabun köpüğü** һабын күбеге; **köpük almak** күбеген алыу

köpürmek күпертеу, күбекләнеу; **reçel köpürdü** кайнатма (варенье) күперзе

kör 1. һуқыр; **kör adam** һуқыр кеше; **kör doğmak** һуқыр булып тыуыу **2.** үтмәс; **kör bıçak** үтмәс бысак **3.** тонок; **kör ışık** тонок ут

körpe йәш; **körpe hıyar** йәш кыяр

köşe мөйөш; **dört köşe** дүрт мөйөш; **köşede oturmak** мөйөштә ултырыу

kötü насар, яман, әшәке; **kötü adam** әшәке кеше; **kötü bir huy** насар холок

köy ауыл; **köy adamı** ауыл кешеһе; **köy hayatı** ауыл тормошо; **köy okulu** ауыл мәктәбе

köydeş ауылдаш; **köydeş kız** ауылдаш кыз

kucak қосақ; **kucağına almak** қосағына алыу; **bir kucak odun** бер қосақ утын; **kucak çocuğu** имсәк бала

kucaklamak қосақлау; **çocuğı kucaklamak** баланы қосақлау

kudret көс, кеуәт, көзрәт; **askeri kudret** хәрби көс

kula көрән, куңыр, ерән; **kula at** ерән ат

kulak қолак; **kulak davulu** қолак ярыһы; **kulak kepçesi** қолак япрағы

kule башня; **kule saati** башня сәғәте

kullanmak тотоу, файзаланыу, кулланыу; **aşçı kullanmak** ашнақсы тотоу; **gözlük kullanmak** күзлек кулланыу; **tütün kullanmak** тәмәке тартыу

kulp тотқа, һап; **fincanın kulpu** сынаяк тотқаһы; **kapının kulpu** ишек тотқаһы

kulüp клуб; **askeri kulüp** хәрби клуб; **gece kulübü** төнгө клуб

kum қом; **kum çöllerі** қом сүлдәре

kumandan командир, башлық, комендант; **bölük kumandanı** рота командиры; **merkez kumandanı** қала коменданты

kumaş тукыма; **elbiselik kumaş** костюмлық тукыма

kundak биләүес, йүргәк; **kundak çocuğu** йүргәктәге бала

kundura аяк кейеме; **kundura boyası** аяк кейеме кремы;

kundura fırçası аяк кейеме щеткаһы

kunt ауыр, калын, тупақ; **kunt ayakkabı** тупақ аяк кейеме

kurbağa бақа, тәлмәрийен

kurban қорбан; **kurban қесmek** қорбан салыу

kurmak короу, төзөу, урынлаштырыу; **fabrika kurmak** фабрика төзөу; **düzen kurmak** тәртип урынлаштырыу; **kabineyi kurmak** кабинет төзөу

kurşun қурғаш; **kurşun eritme ocağı** қурғаш иретеу мейесе

kurt I бүре; **erkek kurt** ата бүре

kurt II корт; **ağaç kurtu** ағас корто

kurtulmak котолоу; **hasta kurtuldu** ауырыу котолдо

kuru 1. коро; **kuru soğuk** коро һыуык; **kuru öksürük** коро йүтэл **2.** кипкән, киптерелгән; **kuru yaprak** кипкән япрак; **kuru incir** киптерелгән инжир

kurul совет, комиссия; **bakanlar kurulu** Министрҙар Советы; **sandık kurulu** һайлау комиссияһы

kurulamak коротоу, киптереу, һөртөу; **ellerini havluyla kurulamak** кулдарҙы таһтамалға һөртөу; **saçını kurulamak** сәсте киптереу

kurultay королтай, съезд, конгресс; **Dil kurultayı** лингвистик конгресс

kurum I йәмғиәт, лига, ойошма, институт, учреждение; **Birleşmiş Milleller kurumu** Берләшкән Милләттәр ойошмаһы; **devlet kurumları** дәүләт учреждениелары

kurum II кором; **kurum bağlamak** кором ултырыу

kurumak короу, кибеу; **çamaşırlar kurudu** кер (белье) кипте

kusmak қоҫоу; **çocuk yediğini kustu** бала ашағанын қоҫто

kusur 1. кәмселек, етешһез **2.** хата, яңылышлык, ғәйеп; **kusur bende** ғәйеп миндә; **kusurda bulunmak** хата ебәреу; **kusurum çoktur** мин нык ғәйепле; **kusurumu bağışlayın** ғәйебем өсөн ғәфү үтенәм

kuş кош; **evcil kuş** йорт қошо; **yırtıcı kuşlar** йырткыс коштар; **kuş yuvası** кош ояһы

kuşak 1. кушак, билбау **2.** быуын; **genç kuşak** йәш быуын **3. геогр.** зона, пояс; **orta kuşak** урта пояс

kutlamak котлау, тәбрикләу; **Cumhuriyet bayramını kutlamak** Республика байрамы менән котлау

kutu кумта, қап, йәшник, банка; **kibrit kutusu** шырпы кабы; **posta kutusu** почта йәшниге

kutup полюс, котоп; **kutup iklimi** котоп климаты

kuvvet көс, кеүәт; **kuvvet kullanmak** көс кулланыу

kuyruk койрок; **kuyruğunu oynatmak** койрок болғау

kuyu 1. койо; **kuyudan su çekmek** койонан һыу алыу; **kör kuyu** короған койо; **petrol kuyusu** нефть скважинаһы **2.** шахта, сокор; **kireç kuyusu** эзбиз сокоро

kuzey төньяк; **kuzey kutbu** төньяк котобо; **kuzey yarımküresi** төньяк ярым шары

kuzgun козғон; **kuzgun yuvası** козғон ояһы

kuzu һарык бәрәсе

küçük 1. бәләкәй, вак; **küçük ev** бәләкәй өй; **küçük ülkeler** бәләкәй илдәр; **küçük baş** вак мөгөзлө мал **2.** кесе йәштәге, кесе; **küçük oğlu** уның кесе улы

küçülmek кәмеу, бәләкәйләнеу, кесерәйеу

küf үнэз; **küf bağlamak** үнэз каплау; **küf kokmak** үнэз есе
сығыу

kül көл; **cigara külü** тэмәке көлө

küre шар, тумалак; **kürei arz** ер шары

kürek 1. көрөк, хоҗско 2. ишкэк; **kürek çekmek** ишкэк ишеу

kürsü трибуна, кафедра; **kürsüye çıkmak** трибунаға сығыу

küsmek асыулануу, үпкэләу, асыу килеу; **dünyaya küsmek**
донъяға асыулануу

kütük 1. олон, бүрәнә 2. реестр, исемлек; **seçim kütüğü** һай-
лаусылар исемлеге

kütüphane китапхана, китап магазины

küvet ванна, тас, унитаз; **banyo küveti** ванна

L

laf һүз; **lafı açmak** һүз башлау; **boş laflar** буш һүззәр

lahana кәбестә; **iki kilo lahana** ике кило кәбестә

lâkin *терк.* ләкин

lamba лампа, лампочка, фонарь; **cep lambası** кеҗә фонары

lapa бутка; **bulgur lapası** бойзай буткаһы; **pirinç lapası** дөгө
буткаһы

lastik 1. резина, каучук; **lastik ayakkabılar** резина аяк ке-
йемдәре; **lastik çizme** резина итек 2. шина; **lastik deęiştirme** ши-
наны алмаштырыу; **lastik pompası** шина насосы

latife 1. шаяртыу, кызык, мәрәкә; **latifeye çevirmek** мәрәкәгә
һабыштырыу 2. анекдот

lâzım кәрәк, кәрәкле; **lâzım gelmek** кәрәк булыу

leğen 1. зур тас; **el leğeni** кул йыуа торған тас, кул тасы;
çamaşır leğeni кер тасы 2. *анат.* таз һөйәге, янбаш һөйәге

leke 1. тап; **yağ lekesi** май табы; **mürekker lekesi** кара табы;
leke çıkarmak тапты бөтөрөү 2. мәсхәрә, хурлык, оят; **leke yap-
mak** мәсхәрә итеу, оятка калдырыу

lekelemek 1. таплы итеу, тап төшөрөү 2. бысратыу, яла яғыу

lenger якорь; **lenger atmak** якорь ташлау

leylâk сирень; **leylâk çiçeęi** сирень сәскәһе

lezzet ләззәт; **lezzet almak** ләззәт алыу

liman порт, гавань; **liman amelesi** порт эшеһе

lira лира (*Төржиәнең акса берәмеге*); **sarı lira** алтын лира;

Türk lirası төрөк лираһы

liste исемлек, ведомость, лист; **eşya listesi** нәмәләр исемле-
ге; **aday listesi** һайлау бюллетене; **fiyat listesi** прейскурант;
vemek listesi меню

liyakat 1. күрһәтелгән хезмәт 2. якшы һыҙат, юғары дәрәжәлек, һәләт; **liyakat göstermek** һәләтән күрһәтәү

lokanta ресторан, ашхана; **lokanta saat kaçta kapanıyor?** аш-хана сәғәт нисәлә ябыла?

lügat һүзлек; **lügat ilmi** лексикография

lütfen рәхим итеү, рәхим итеп; **Lütfen bir kilo portakal verin** рәхим итеп бер кило апельсин бирегез

lütuf якшылык, изгелек, илтифатлык, мәрхәмәтлек, шәфкәтлек, миһырбанлык, итәғәтлек

lüzum кәрәккәлек, кәрәге булуы, ихтыяж, мохтаж, хәжәт; **lüzum göstermek** нимәгәлер мохтаж булуы

М

maarif 1. филем 2. белем, укуы, укуы-укуытуу, мәғариф; **Maarif Bakanlığı** Мәғариф министрлығы; **umumi maarif** дөйөм белем

maaş аксалата бүләк, пенсия, эш хақы, ставка, пособие; **asli maaş** төп эш хақы; **açık maaş** эшһез калғандар өсөн түлэгән пособие; **emekli maaşı** пенсия; **maaş kesmek** пенсия тәғәйенләү; **maaş tezyidi** эш хақы арттырыу

Masar мадьяр, венгр; **masar dili** венгр теле

macera мажара, авантюра; **harp macerası** хәрби авантюра; **macera romanı** мажаралы роман

maç матч, бәйге, ярыш; **boks maçı** бокс матчы; **milletlerarası maç** халык-ара бәйге

madalya медаль; **altın madalya** алтын медаль; **gümüş madalya** көмөш медаль

madde 1. филос. материя; **madde dünyası** материя донъяһы 2. есем, матдә; **zehirli madde** ағыулы матдә; **madde deǵışimi** матдәләр алмашынуы 3. нәмә, тауар; **geniş istihlak maddeleri** киң кулланыу тауарҙары 4. ризык, азык, ашамлык; **sütlü maddeler** һөт ашамлыктары 5. статья (*законға карата*) **kanun maddesi** закон статьяһы; **sözlük maddesi** һүзлек статьяһы

maddi матди; **maddi deǵerler** матди байлыктар; **maddi hasar** матди зыян; **maddi sıkıntılar** матди кыйынлык

maden металл; **has maden** асыл металл; **nadir maden** һирәк осрай торған металл; **hafif maden** еңел металл

madeni 1. металл; **madeni para** металл акса 2. минераль; **madeni gübreler** минераль ашламалар; **madeni tuz** минераль тоҙ

mağara мәмерйә, тау тишеге; **mağara adamı** мәмерйә кешеһе

mağaza магазин; **Yiyecek mağazası** азык-түлек магазины

mağmum 1. кайғылы, хэсрэтле, һағышлы 2. йонсоу, болотло; **mağmum bir hava** болотло көн

mahal урын, майзан; **ikamet mahali** йэшэгән (тукталған) урын; **spor mahalli** спорт майзаны, стадион

mahalle квартал, район (*калаға карата*); **kenar mahalle** ситтәге район, кала сите; **mahalle bekçisi** квартал карауылсыһы

mahalli урындағы; **mahalli adetler** урындағы гәзәттәр; **mahalli kıyafet** урындағы (милли) кейем

mahkeme хөкөм, суд; **mahkeme başkanı** суд рәйесе.

mahsul емеш, уңыш; **mahsul kaldırmak** уңыш йыйыу; **hayal mahsulü** хыял емеше

makale мәкәлә; **ilmi makale** филми мәкәлә

makam 1. урын, тукталған урын 2. вазифа, эш урыны, хакимиәт; **büyük makam** юғары хакимиәт

makas 1. кайсы; **bahçıvan makası** бакса кайсыһы, секатор 2. тимер юлы стрелкаһы

makine машина, машинка; **çamaşır makinesi** кер йыуыу машинаһы

maksat максат, ынтылыш, ниәт; **maksata muvafık** максатка ярашлы

mal 1. мөлкәт, байлык, мал; **baba malı** мираҫ малы 2. тауар; **sanayi malları** промышленность тауарзары

malum мәғлүм; **herkesçe malum vakia** һәр кемгә мәғлүм вакиға

malumat белем, филем, мәғлүмәт; **malumat edinmek** белем алыу, мәғлүмәт алыу; **malumatı mühimme** мөһим мәғлүмәт

malül инвалид, фәрип; **harb malülü** һуғыш фәрибе

mamur 1. бөтөн, төзөк 2. эшкәртелгән

mana 1. мәғәнә, ақыл, фекер; **manasına gelmek** мәғәнәгә эйә булыу 2. төш, төш күреү; **alemi mana** төш

mantar бәшмәк; **ak mantar** ак бәшмәк; **sinek mantarı** тырқыш бәшмәк

mantık логика; **çocuk mantığı** балалар логикаһы; **sunı mantık** формаль логика

marangoz балта оҫтаһы

marifet 1. белем, филем, мәғрифәт 2. оҫталык, талант, маһирлык; **marifetini göster!** маһирлығыңды күрһәт! 3. сер, үзенсәлек, филлә; **bu makinenin bir marifeti de...** тағы ла был машинаның бер сере...

mart март; **mart dokuzu** март бураны

masa өҫтәл; **yazi masası** языу өҫтәле; **vemek masası** аш өҫтәле; **ütü masası** үтекләү өҫтәле (тактаһы); **masa örtüsü** ашъяулык; **masa başına oturmak** өҫтәл артынан ултырыу

masal әкиәт, мәсәл, миф; **masal okumak** әкиәт укыу

maskara мэххэрэ; **maskarasını çıkarmak** мэххэрэгэ калдырыу

masraf тотолған акса, сығым; **masraf görmek** акса сарыф итеу

maşrik көнсығыш; **maşrik illeri** көнсығыш илдэре

matem 1. траур, матэм; **matem havası** матэм көйө 2. кайғы, хэсрэт; **matem etmek** кайғы кисереу

mavi күк, зэңгэр; **mavi göz** зэңгэр күз

mayaya сүпрэ, эсетке; **ekmek mayası** икмэк эсеткеһе; **kımız mayası** кымыз эсеткеһе

maymun маймыл

mazbata протокол; **mazbata yazmak** протокол языу

mazbut тэртипле, йыйнак; **mazbut bir adam** тэртипле эзэм; **mazbut bir oda** йыйнак бүлмэ

medus депутат; **Yüksek Sovyet medusu** Юғары совет депутаты

mecal көс, кеүэт; **mecali kalmadı** көсө калманы

mecbur мәжбүр; **mecbur etmek** мәжбүр итеу

meclis 1. мәжлес, парламент, палата, йыйын; **milli meclis** милли йыйын 2. совет; **muharede meclisi** хэрби совет 3. йыйылыш, кэңэшмэ, озрашыу; **aile meclisi** ғаилэ кэңэшмәһе; **meclis kurmak** кэңэшмэ йыйыу

mektep мәктэп, училище, укыу йорто; **orta mektep** урта мәктэп; **kız mektebi** кыззар мәктәбе; **yüksek mektep** юғары мәктэп; **mektep tatili** мәктэп каникулдары; **mektep arkadaşı** мәктэп дусы

mektup хат, корреспонденция; **açık mektup** асык хат; **taahhütlu mektup** заказлы хат; **mektup kutusu** почта йэшниге; **mektubu postaya atmak** хатты почта йэшнигенэ төшөрөу

memat үлем, үлеу; **hayat memat meselesi** йэшәу йәки үлеу мәсьәлэләре

meme түш, имсэк, елен; **memedeki çocuk** имсэк бала; **meme vermek** имсэк имезеу; **inek memesi** һыйыр елене

memleket ил, өлкә; **sömürge memleketler** колониаль илдэр

memur хезмәткәр, чиновник; **devlet memuru** дәүләт чиновнигы; **hesap memuru** хисапсы, бухгалтер

memuriyet 1. хезмәт (эш) урыны, вазифа 2. командировка; **memuriyetle gitmek** командировкаға китеу

mëndil 1. кульяулык; **mendil sallamak** кульяулык болғау 2. салфетка, тастамал

menfaat файза, мәнфәғәт, ихтыяж; **menfaatlerinde kullanmak** үз мәнфәғәтендә кулланыу

meram теләк, ниәт, ынтылыш, максат; **meramina nail olmak** максатына ирешеу

merasim церемония, йола; **askeri merasim** хәрби церемония;
cenaze merasimi ерләү йолаһы
mərdiven баҫкыс, трап
merhamet мәрхәмәт, шәфкәт
merkez үзәк, мәркәз; **eğitim merkezi** укыу үзәге
mermer мәрмәр; **mermer abide** мәрмәр һәйкәл
mermi снаряд, туп, пуля, патрон, мина, ракета; **duman mer-
misi** төтөнлө снаряд
mesele мәсьәлә, проблема; **günün meselesi** көнүзәк мәсьәлә
mesken торлак, йәшәгән урын; **mesken inşaati** торлак төзөү;
mesken tutmak торлакка күсөү
meslek профессия, белгес, карьера; **bir mesleke intisap etmek**
үзәнде бер профессияға бағышлау
mesul яуаплы; **mesul müdür** яуаплы мөдир
mesuliyet яуаплылык; **şahsi mesuliyet** шәхси яуаплылык;
mesuliyet hissi яуаплылык тойғоһо
mesut бәхетле, уңышлы, шатлыклы, күңелле, рәхим, хозур;
mesut hatıra күңелле хәтирә; **mesut zaman** бәхетле заман
meşakkat кыйынлык, ауырлык, мәшәкәт; **meşakkat çekmek**
кыйынлык кисерәү
meşgul мәшғүл, буш түгел; **müdür şimdi meşguldür** мөдир
хәзәргә буш түгел
meşhur атақлы, данлыклы, шөһрәт қазанған, танылған;
meşhur adam танылған кеше
mevsim вакыт, мизғел, мәл, йыл; **ekim mevsimi** сәсәү мизғе-
ле; **firtına mevsimi** дауыл мәле
mevzu тема, сюжет; **mevzua girmek** темаға күсөү
mevdan майзан, ялан, қыр; **mevdanı harp** һуғыш майзаны;
at mevdanı ипподром; **atış mevdanı** полигон; **güreş mevdanı**
көрәш майзаны; **hava mevdanı** аэродром
meyva емеш; **kuru meyva** киптерелгән емеш; **meyva vermek**
емеш бирәү
mezar кәбер; **meçhul asker mezarı** билдәһез һалдат кәбере;
mézar taşı кәбер ташы; **mezar kitabesi** кәбер ташындағы языу
mezat аукцион, һатыу итеү; **mezat etmek** аукциондан һатыу
mezhep тәғлимәт, доктрина, мәктәп; **askeri mezhep** хәрби
доктрина
mıknatis магнит; **sunı mıknatis** яһалма магнит; **tabii mıknatis**
тәбиғи магнит
mintika район, зона, өлкә, сектор, пояс; **sıcak mintika** эсе
пояс; **kutup mintikası** поляр зона
mızıka музыка; **mızıka dinlemek** музыка тыңлау
mide ашқазан; **mide bezi** ашқазан асты бизе; **mide ekşimesi**
үзәк көйөү
mihir мәһәр

mihnet бәхетһезлек, кайғы-хәсрәт, бәлә-каза, ауырлык, кыйынлык, михнәт; **mihnet çekmek** михнәт кисерәү; **mihnet uğramak** бәлә-казаға оспрау

miktar 1. һан, миқдар; **nüfus miktarı** халықтың һаны
 2. дәрәжә, күләм, кимәл; **bulut miktarı** болотлолок кимәле

mikyas масштаб

millet 1. милләт, халык; **hangi milletensiniz?** милләтегез кем? 2. кешеләр, халык; **erkek milleti** ирзәр халкы; **soför milleti** шоферзәр халкы

mimarî архитектура, төзөү сәнғәте; **mimarî şubesi** архитектура бүлегә

miras мираҫ; **miras almak** мираҫ алыу

misafir кунак; **davetsiz misafir** сақырылмаған кунак; **değerli misafirler** хөрмәтле кунактар; **misafir odası** кунак бүлмәһе; **misafir gelmek** кунакка килеү

misal миҫал; **misal göstermek** миҫал итеп күрһәтеү

mizan үлсәү; **mizana vurmak** үлсәүгә һалыу, үлсәү

mola привал, ял итеп алыу

muahede договор, килешеү; **muahede akdetmek** договор төзөү; **muahedeyi feshetmek** договорзы юкка сығарыу; **sulh muahedesi** тыныслык договоры

muamele мөгәмәлә, үзенде тотоу тәртибе; **hüsünü muamele** якшы мөгәмәлә; **kaba muamele** тупаҫ мөгәмәлә

muhabbet мөхәббәт; **ebeveynine karşı derin bir muhabbet besliyor** ата-инәһенә карата тәрән мөхәббәт кисерә

muhabere язышыу, хаттар, корреспонденция, бәйләнеш; **muhabereye girişmek** хат алышыу, бәйләнешкә инеү

muhabir корреспондент; **mahsus muhabir** махсус корреспондент; **askeri muhabir** хәрби корреспондент; **foto muhabiri** фото-корреспондент; **muhabir aza** корреспондент ағзаһы

muhakeme суд, хөкөм; **muhakeme salonu** суд залы

muharebe һуғыш, көрәш; **muharebe açmak** һуғыш асыу

muhit тирә-йүн, мөхит; **muhit yapmak** үзең тирәләй дуҫ-иш булдырыу; **ailəsi muhitinde** ғаиләлә, ғаилә эсендә

muhtar 1. үз аллы, автономиялы, ирекле; **muhtar eyalet** автономиялы өлкә 2. староста; **köy muhtarı** ауыл старостаһы; **mahalle muhtarı** квартал старостаһы

muhtel бозолған; **muhtel safa** бозолған кәйеф

muhteva эстәлек; **muhtevasını beyan etmek** нимәһендәр эстәлеген аңлатыу

mukabele яуап; **mukabele etmek** яуап биреү

mukavele договор, килешеү, контракт, конвенция

mum 1. шәм; **mum yakmak** шәм яндырыу 2. балауыз

murat теләк, ниәт, мақсат, морат; **muradına ermek** моратына ирешеү

muteber хөрмәтле, дан казанған, танылған; **muteber adam** танылған кеше

mutlak абсолют; **mutlak boşluk** абсолют бушлык

mübarek бәхәтле, котло; **mübarek olsun** котло булһын

müdavat дауалау; **ilk müdavat** ашығыс ярҙам

müddet вақыт, осор, дәүер, срок; **müddetini uzatmak** срокты озайтыу

müdür мәдир, директор, администратор, башлык, етәксе;

istasyon müdürü станция башлығы; **mektep müdürü** мәктәп директоры

müedda мәғәнә, эстәлек; **makale müeddası** мәкәлә эстәлеге

müessese учреждение, ойошма, институт, предприятие;

ticari müesseseleri сауза предприятиелары

mühendis инженер; **maden mühendisi** тау инженеры; **askeri mühendis** хәрби инженер

mühim мәһим, етди, зур; **mühim bir mesele** мәһим бер мәсьәлә; **mühim hasarat** зур зыян

mühür мөһөр, мисәт, штемпель

mükaleme һөйләшеү, әңгәмә; **telefon mükalemesi** телефондан һөйләшеү

mülâyemet яғымлылык, мөләйемлек, алсаклык; **mülâyemet göstermek** яғымлылык күрһәтеү

mülâyim яғымлы, асык йөзлө, мөләйем; **mülâyim bir adam** мөләйем кеше

mümkün мөмкин; **mümkün yapmak** мөмкин итеү; **ne mümkün!** шулай мөмкинме!

münakaşa бәхәс, прения, дискуссия, полемика; **harareтли münakaşalar** кызыу бәхәстәр

müracaat мөрәжәғәт; **müracaat etmek** мөрәжәғәт итеү

mürekkep кара; **mürekkep lekesi** кара табы

müsabaka конкурс; **müsabaka açmak** конкурс иглан итеү

müsavat тигезлек; **siyasi müsavat** сәйәси тигезлек

müsellah кораллы; **müsellah isyan** кораллы восстание

müslüman 1. мосолман 2. фәзелле, намыслы; **müslüman adam** намыслы кеше

müşterek дөйөм, уртақ; **müşterek çalışma** уртақ эш

N

nabız пульс; **nabız atışı** пульс тибеше

nadan назан, тупаҫ, эзәпһез; **nadan adam** назан кеше

nahak фәзелһез, наһақ

nakis 1. кәмселек, етешһезлек, үтәлмәгән, ғәмәлгә ашмаған; **nakis borçlar** үтәлмәгән бурыстар **2.** минус; **nakis bir derece** минус бер градус

namaz намаз; **namaz bezi** намазлык; **namaz kılmak** намаз укыу

namlu 1. көбәк **2.** йөз; **kılıç namlusu** кылыс йөзө

nar гранат, анар; **nar suyu** анар हुты

nasıl ниндәй, нисек, ниндәйерәк; **bu nasıl bir adam?** был ниндәй кеше? **sual nasıl ise cevap ta öyledir** һорәу нисек булһа яуап та шулай; **nasil geldiniz?** нисек килдегез?

nasihat кәңәш, өгөт-нәсихәт; **nasihat kabul etmek** кәңәште кабул итеу

naşir нәшер итеүсе

naz кылануы, назлануы, кылансыклануы; **naz çekmek** назлануы

nazar 1. караш; **nazar atfetmek** караш ташлау **2.** иғтибар; **nazara almak** иғтибарға алыу

ne 1. нимә; **o sana ne söyledi?** ул һиңә нимә һөйләне? **2.** ниндәй; **ne kaba adam!** ниндәй тупақ кеше!

nebat үсемлек, үсемлектәр доньяһы; **nebat bahçesi** үсемлектәр баксаһы

neci кем, профессияһы ниндәй; **bu adam necidir?** был кешенең профессияһы ниндәй?

neden ниңә, ни өсөн; **bana neden gücendiniz?** миңә ни өсөн үпкәләнегез?

nefret нәфрәт; **nefret uyandırmak** нәфрәт уятыу

nehir йылға; **nehir kolu** йылға кулы; **nehir limanı** йылға порты

nem 1. еүеш, дым; **nem almak** еүешләнеу, дымлануы **2.** ысык; **nem yağdı** ысык төштө

nemek тоз; **nan ü nemek** икмәк-тоз

nere кайһы ере, ни ере; **neresinden yaralıdır?** ни ере яраланды?

nerede кайза ◊ **nerede hareket orada bereket** кайза хәрәкәт шунда бәрәкәт

nereli кайзан, кайһы яктан; **siz nerelisiniz?** һез кайһы яктан?

nereye кайза? **nereye kadar** кайза тиклем

nesil нәсел; туған-тыумаса; **nesil bozuk** туған-тыумасаһыз

nesne нәмә, әйбер; **nesne kalmamış** бер нәмә лә калмаған

neşe шатлык, якшы кәйеф; **neşesi bozuluyor** уның кәйефе бозола

neşriyat нәшриәт

netice нәтижә, һөзөмтә, йомак, һығымта; **netice çıkarmak** нәтижә сығару

nevi төр, тип, зат; **nevi beşer** кешелек заты; **bu nevi inci görmedim** бындай төр ынйыны күргәнем юк

nezaket яғымлык, инсафлык, эзәплелек; **nezaket göstermek** яғымлылык күрһәтеү

nezaret күзәтеү, контроль; **nezaret altına almak** күзәтеү алып барыу

nice нисә, күпме; **nice kemseler** күптәр

niçin ни өсөн, ниңә; **buraya niçin geldiniz?** бында ни өсөн килдең?

nihayet 1. сик, азақ; **nihayet vermek** сик куйыу; **işine nihayet vermek** эштән сығарыу **2.** ахыр сиктә, ниһәйәт; **ihtilaf nihayet halledildi** каршылык, ахыр сиктә, хәл ителде

nikâh никах; **nikâh akdetmek** никахлашыу

nisan апрель

nispet бәйләнеш, мөнәсәбәт; **bu aileye nispetiniz var mı?** был файләгә мөнәсәбәтегез бармы?

nişan 1. билге, тамға, эз; **nişan bırakmak** эз калдырыу **2.** никах; **nişan halkası** никах балдағы; **nişan merasimi** никах йолаһы **3.** орден; **nişan almak** орден алыу

niyaz ялындырыу, инәлтеү, ялбарыу, үтенеү; **naz niyaz ile yarmak** ялындырып эшләү

niyet максат, ниәт; **niyeti bozuk** насар ниәтле

niza бәхес, ызғыш, ығы-зығы, тауыш; **niza etmek** тауыш сығарыу

nizam королош, төзөлөш, система, тәртип; **sosyal nizam** йәмғиәт төзөлөшө; **nizama getirmek** тәртип урынлаштырыу

noksan кәмселек, етешһезлек; **noksan olmak** етешмәү

nokta 1. пункт, нөктә; **galeyan noktası** кайнау нөктәһе; **iki nokta** ике нөктә **2.** пост; **polis noktası** полиция посы

not 1. билдә, тамға, конспект, языу, мәкәлә; **not düşmek** мәкәлә языу; **not tutmak** конспект языу **2.** балл, баһа; **kırık not** насар баһа; **iyi not** якшы баһа; **tam not** юғары балл; **not koymak** баһа куйыу

nöbet 1. сират, нәүбәт; **nöbet bindirmek** сират булдырыу **2.** наряд, карауыл, дежурлык; **nöbet beklemek** карауылда тороу **3.** өйәнәк, быума; **sıtma nöbeti** бизгәк өйәнәге

nöbetçi дежур; **nöbetçi eczane** дежур аптека; **nöbetçi doktor** дежур доктор

numara 1. номер; **numara çevirmek** (телефондың) номерын йыйыу; **bu evin numarası 25'tir** был өйзәң номеры 25 **2.** размер; **on numara çorap** унынсы размер ойок; **kaç numara ayakkabı giyiyorsunuz?** ниндәй размер аяк кейеме кейәһегез?

numune өлгө, үрнәк; **numune çiftliği** өлгөлө форма

nur яктылык, нур; **ay nuru** ай нуры

nus тәм-том, бал

nutuk телмәр, һүз, сығыш; **nutuk söylemek** телмәр һөйләү
nüfus 1. халык; **nüfusun artması** халыктың үсәүе 2. кеше;
burada beş nüfus var бында биш кеше бар
nüsha экземпляр, номер; **sabah nüshası** иртэнге номер
(*гәзиткә карата*); **son nüsha** һуңғы номер

О

o 1. ул; **o gelmedi, ben geldim** ул килмәне, мин килдем 2. теге; **o iyi değil, bu iyidir** теге якшы түгел, был якшы

ocak 1. усақ, мейес; **mutfak ocağı** кухня мейесе; **ocak kapısı** мейес капкасы; **ocak yaktmak** мейес яғыу 2. ғаилә, өй, усақ; **baba ocağı** ата өйө (йорто); **ocаğı yıkılmak** ғаиләне таркатыу 3. түтәл; **hiyar ocağı** кыяр түтәле 4. ғинуар; **ocak fırtınası** ғинуар бураны

oda бүлмә; **misafir odası** кунак бүлмәһе; **çalışma odası** эш бүлмәһе; **okuma odası** укыу залы; **yatak odası** йоко бүлмәһе; **oda takımı** бүлмә мебеле

odun утын; **bir araba odun** бер арба утын; **odun kömürü** утын күмере; **odun yarmak** утын ярыу

oğlan малай; **çocukların ikisi oğlan, biri kızdır** балаларының икеһе малай, береһе — кыз

oğul ул; **küçük oğlu** кесе улы; **büyük oğlu** оло улы; **biricik oğul** берзән-бер ул

ok ук; **ok atmak** ук атыу

okşamak иркәләү; **çocuğu okşamak** баланы иркәләү

okul мәктәп, училище, укыу йорто; **ilk okul** башланғыс мәктәп; **öğretmen okulu** педагогия училищеһы; **meslek okulu** һөнәр училищеһы; **hava okulu** авиация училищеһы; **okul çantası** укыусылар портфеле; **okul öğretmeni** мәктәп укыусыһы

okumak 1. укыу; **telgrafınızı okudum** телеграммағыззы укыным 2. укыу, өйрәнәү; **o iki yıl İngilizce okudu** ул ике йыл инглиз телен өйрәнде 3. йырлау; **şarkı** йыр йырлау

okunmak укылыу, өйрәнелеү, йырланыу; **kitap okundu** китап укылды; **şarkı okundu** йыр йырланды

okur укыусы (*гәзит-журналды*); **bu derginin okurları çoktur** был журналды укыусылар күп

olağan ғәзәти, ғәзәттәге; **olağan şeyler** ғәзәттәге күренеш (нәмә)

olağandışı ғәзәттән тыш, тәбиғи булмаған, иҫ киткес

olanak мөмкинселек; **olanak sağlamak** мөмкинселекте тормошқа ашырыу

olay вақиға, хәл; **önemli milletlerarası olaylar** мөһим халықара вақиға

olgun 1. бешкэн, өлгөргән; **olgun armut** бешкэн груша
2. бәлиғ булған, еткән; **olgun kız** еткән кыз

olmak булыу; **her gün fırtına oluyor** һәр көн дауыл була; **bu hanım sizin neniz oluyor?** был ханым һеззәң кемегез була? **öğretmen olacağım** укытыусы булам; **anjin olmak** ангина менән ауырыу; **öksürük olmak** йүтәлләү

olmamış өлгөрмәгән, бешмәгән, йәшел; **olmamış bir elma** йәшел алма

olta кармак; **oltayı suya atmak** кармакты һыуға ыргытыу; **oltayı vurmak** балык кабыу (сиртеү)

olur була торған, булыр; **bu olur iş mi?** был була торған эшме?

omurga умырткалык, умыртка бағанаһы

omuz иңбаш, кулбаш; **omuza çıkmak** кулбашына ултырыу
(*балаға карата*)

on ун; **on defa** ун тапкыр; **on saat** ун сәғәт; **on yaşındadır** уға ун йәш; **on iki daha on iki eder** унға икене кушһаң ун ике була; **saat on buçuk** ун беренсе ярты; (**saat**) **ona beş (dakika) var** биш минуттан ун

onamak хуплау, ризалык биреү; **bu iş herkes tarafından onandı** был эш барыһы тарафынан хупланды

onarma ремонт, төзәтәү, һипләү; **esashi onarma** капитал ремонт; **onarma yapmak** ремонт яһау

onarmak ремонт яһау, ремонтлау, төзәтәү; **eski bir evi onarmak** иске йортто ремонтлау; **bozuk bir saati onarmak** бозок сәғәтте төзәтәү

onun уның; **onunla birlikte** уның менән бергә; **onun annesi yok** уның әсәһе юк

ora теге урын, теге ер; **oram değil, buram ağrıyor** теге ерем түгел, был ерем ауырта

orada унда; **orada bütün yaz kalacak** унда йәй буйы каласак
orak урак; **orak ve çekiç** урак һәм сүкеш; **orak vakti** урак вақыты

oramak урыу (*урак менән*); **ekin oramak** иген урыу

ordu армия; **halk ordusu** халык армияһы; **muntazam ordu** регуляр армия

orman урман; **balta girmemiş orman** кеше аяғы баһмаған (кулы теймәгән) урман

orografi орфография

orta урта; **kışın ortası** кыш уртаһы

ortam хәл, шарт; **bu ortamda fazla duramazdı** бындай шартта ул қала алмай

oruç ураза; **oruç günü** ураза көнө; **oruç tutmak** ураза тотоу

ot I үлән; **muzır otlar** кый үләндрә; **kuru ot** бесән, кипкән үлән; **ot biçimi** бесән вақыты; **ot ayıklama** утау вақыты

ot II ут; **ot yapmak** ут ябыу
otluk ялан, көтөүлек; **yeşil otluk** йәшел ялан
otomobil автомобиль, машина; **binek otomobil** еңел машина;
yük otomobili йөк машинаһы
oturak нигез, ултыра торған ер
oturmak 1. ултырыу; **sandalyeye oturmak** ултырғыска ултырыу
2. тороу, йәшәү; **nerede oturuyorsunuz?** кайза йәшәйһегез?
oturum кәңәшмә, йыйылыш; **açık oturum** асык йыйылыш;
gizli oturum ябык йыйылыш
otuz утыз; **otuz yaşındadır** утыз йәшендә
oy 1. фекер, караш; **halk oyu** йәмғиәт фекере **2.** (*хайлауза*)
тауыш, хайлау хокуғы; **oy vermek** тауыш биреү
oyalamak кызыктырыу, әүрәтеү, йыуатыу; **çocuğu oyalamak**
баланы әүрәтеү
oydaş фекерзәш
oylama тауыш биреү; **oylamaya katılmak** тауыш биреүзә
катнашыу
oynamak уйнау; **satranç oynamak** шахмат уйнау; **top oynamak**
туп уйнау
oyun 1. уйын; **satranç oyunu** шахмат уйыны **2.** театр, спектакль;
oyuna çıkmak сәхнәгә сығыу
oyuncak уйынсык; **oyuncak oynamak** уйынсык уйнау

Ö

öbür икенсе, бүтән, башка; **köyün öbür ucunda** ауылдың икенсе осонда
öç үс; **öç almak** үс алыу
ödemek түләү; **borcunu ödemek** бурысты түләү
öğrenci укыусы, студент, талип
öğrenim белем, укыу, укыу-укытыу; **ilk öğrenim** башланғыс белем;
yüksek öğrenim юғары укыу; **parasız öğrenim** буш укыу;
öğrenim araçları укыу әсбәптәре
öğrenmek укыу, өйрәнәү; **dersini öğrenmek** дәрес укыу; **bir lisan öğrenmek**
тел өйрәнәү
öğretim укыу, укыу-укытыу; **öğretim yılı** укыу йылы
öğretmek укытыу, өйрәтеү; **çocuklar öğretmek** балалар укытыу
öğretmen укытыусы; **latince öğretmeni** латин теле укытыусыһы;
öğretmenler kurulu педсовет
öğüt кәңәш, өгөт, өгөт-нәсихәт; **öğüt almak** өгөт алыу; **öğüt vermek**
өгөт биреү
ökçe үксә; **alçak ökçeli bir potin** тәпәш үксәле аяк кейеме
öksürmek йүтәлләү; **çocuk öksürüyor** бала йүтәлләй

öksürük йүтэл; **kuru öksürük** коро йүтэл; **öksürük ilâcı** йүтэл дарыуы; **Bende öksürük var** миндә йүтэл; **lütfen bana öksürüğe karşı bir ilâç verin** зинһар өсөн йүтэлгә каршы берәй дарыу бирегез; **öksürük otu** үгәй инә үләне

öksüz үкһез, етем; **öksüz çocuk** үкһез бала

öküz үгеҙ; **öküz eti** үгеҙ ите

ölçmek үлсәү; **yağ ölçmek** май үлсәү; **buğday ölçmek** бойзай үлсәү; **kumaş ölçmek** тауар үлсәү; **tarlayı ölçmek** ялан үлсәү

öldürmek үлтереү

ölgün уңған, нулығын; **ölgün kumaş** уңған тауар

ölmek үлеү; **savaşta ölmek** һуғышта үлеү

ölmüş тере булмаған, үлгән; **ölmüş balık** үлгән балык

ölüm үлем; **ölüm cezası** үлем язаһы

ölümsüz үлемһез; **ölümsüz bir eser** үлемһез әсәр

ömür ғүмер; **ömrünüz çok olsun!** ғүмерегеҙ озон булһын!

ömrünü tüketmek ғүмерҙе кысқартыу

ön ал (алғы) як, алды; **evin önü bahçe** өй алдындағы бакса;

ön sıralar алдағы рәт; **trenin ön tarafı** поездың алғы яғы

önayak алдан йөрөүсе, инициатор

önce 1. тәүҙә, башта; **önce düşün, sonra söyle!** башта уйла, һуңынан һөйлә! **2.** элек; **bir yıl önce** бер йыл элек; **bundan bir gün önce** бынан бер көн элек

önem әһәмиәт, мәһимлек, файза, мәғәнә; **önem vermek** әһәмиәт биреү; **ne önemi var** бынан ниндәй файза (мәғәнә)

önemli әһәмиәтле, мәһим; **önemli olay** мәһим вақиға

önerge тәкдим; **önerge vermek** тәкдим индереү

önlemek булдырмау сараһын күреү, зыян килеүзән һаклап алып калуу; **dünya savaşını önlemek** донъя һуғышы булдырмау; **yangını önlemek** янғынды булдырмау

önsöz баш һүз; **önsöz yazmak** баш һүз языу

öpmek үбеү; **el öpmek** кулды үбеү

ör кәртә, койма; **ağaç ör** ағас койма

ördek өйрәк; **evcil ördek** йорт өйрәге; **yaban ördek** кырағай өйрәк; **ördek eti** өйрәк ите

örf ғөрөф, ғөрөф-ғәзәт; **milli örf** милли ғөрөф

örgü 1. үреү, бәйләү; **örgü makinesi** бәйләү машинаһы; **örgü şişi** бәйләү энәһе; **örgü örmek** бәйләм бәйләү; **örgü yünü** бәйләү йөнө **2.** үрелгән сәс, толوم; **iki kalın örgüsü var** уның сәсе ике калын толомло; **saçlarını iki örgü yapmış** сәсен ике толوم итеп үргән

örmek 1. үреү, бәйләү; **çorap örmek** ойок бәйләү; **fanila örmek** кофта бәйләү; **sepet örmek** кәрзин үреү; **kız saçlarını örmüş** кыз сәсен үргән **2.** ямау һалыу, ямау; **elbisenin yurtdığını örmek** күлдәктең йыртығын ямау

örselemek туззырыу, таушалдырыу; **firtına çiçekleri örselemiş** дауыл сәскәләрзе туззырып бөткән

örtmek 1. ябыу, каплау, ышыклау; **yemek tabağını örtmek** аш табағын каплау; **yüzünü örtmek** йөззө каплау 2. ябыу; **капыи örtmek** ишекте ябыу

örtü япма, ябыу; **işlemeli örtü** сигелгән япма; **masa örtüsü** өстәл ябыуы; **yatak örtüsü** түшәк ябыуы

örtülü капланған, ябынған; **başı örtülü bir kadın** башына ябынған катын; **ormanla örtülü arazi** урман менән капланған ер **örümcek** үрмәксе, үрмәксе ауы; **örümcek sarmak** үрмәксе ауы үреу

öte теге як; **dağın ötesi** таузың теге яғы

öteki башка, икенсе; **öteki kalemi veriniz** башка кәләм бирегез; **onu tanıyorum, fakat öteki kim?** уны танийым, ә икенсеһе кем?

ötmek һайрау; **kuş ötüyor** кош һайрай

ötücü һайрай торған, һайрап; **ötücü kuşlar** һайрап коштар **ötümlü** лингв. яңғырауыклы; **ötümlü ses** яңғырауыклы өн **ötüşmek** һайрашыу; **bülbüller ötüşmeğe başladılar** былбылдар һайраша башланы

öykü хикәйә, новелла, повесть; **hayat öyküsü** биография

öz I 1. үз; **özünü dünyanın göbeği sanmak** үзенде донъяның кендеге тип исәпләү 2. асылы, айышы, төп нигезе; **esas öz** төп эстәлек; **meselenin özü** мәсьәләнең айышы

öz II 1. бер туған; **öz kardeş** бер туған ағай (апай) 2. ысын, саф; **öz Türkçe** саф төрөксә

özek үзәк; **şehir özegi** кала үзәге

özel 1. үзендеке, шәхси; **özel araba** шәхси машина; **özel hayat** шәхси тормош 2. хосуси; **özel mülkiyet** хосуси милек 3. үзенсәлекле, махсус; **özel bir davet** махсус сақырыу; **özel bir okul** махсус мәктәп

özenmek тырышыу, тырышлык күрһәтеү; **ben bu yazıya çok özendim** мин был мәкәлә өстөндә бик тырыштым; **ressamlığa özeniyor** (ул) рәссам булырға тырыша

özerk(li) үз аллы, автономиялы; **özerk eller** үз аллы илдәр

özetle кыскаса; **basın toplantısında özetle şunları söylemiştir** пресс-конференцияла кыскаса шуларзы әйткәндәр

özetlemek кыскаса йомғак яһау

özü 1. хас, характерлы 2. тәғәйенләгән; **bu bahçe çocuklara özgüdür** был бакса балаларға тәғәйенләнгән

özgün үзәнсәлекле, оригиналь; **özgün bir fikir** оригиналь фе-кер

özgür иркен (*эи-кылыкка, үзен тотоуга карата*); **özgür yaşamak** иркен йәшәү

özlem кайғы, хәсрәт, һағыш, эс бошоу, һағыныу

özlemek эс бошоу, бошоноу, хағыныу; **çocuğunu özlüyor** ул балаһын нык хағына; **köyünü özlüyor** ауылын хағына

özlük үзенсәлек, асыл, айыш

özür 1. гәфү үтенеү, акланыу; **özür dilemek** гәфү үтенеү

2. гәфү итерлек сәбәп; **özürüm vardı, gelemedim** гәфү итерлек сәбәп булды, килә алманым

Р

raha баһа, хак; **raha biçmek** хак куйыу; **rahadan düşmek** баһаһын төшөрөү

pak таза, саф; **pak adam** саф кеше

paklamak тазартыу, тәртипкә килтереү

palaz кош балаһы; **kaz palazı** қаз бәпкәһе; **ördek palazı** өйрәк бәпкәһе

pamuk мамык, кизе-мамык; **pamuk kumaş** кизе-мамык туқыма; **lütfen bana pamuk verin** зинһар миңә мамык бирегез

pancar сөгөлдөр; **yaban pancar** ақ сөгөлдөр; **şeker pancarı** шәкәр сөгөлдөр

parağan тутыйғош

para акса; **ufak para** вак акса; **para bozmak** акса ваклау

paralamak 1. өзгөләү, тарткылау; **aslan geyiği parladı** арысһлан боланды өзгөләнә 2. бозоу; **bir lisanı paralamak** телде бозоу

parça киҫәк, өлөш, һынык, киҫем; **parçalara ayırmak** өлөштәргә бүлеү; **parça kumaş** бер киҫем туқыма

parke паркет; **parke döşemek** паркет түшәү

parlak 1. йылтыр, базык, базлап торған; **parlak bir para** йылтыр тәңкә; **parlak düğme** йылтыр төймә; **parlak yıldız** базык йондоз 2. асык, якты, болотһоз; **parlak bir hava** болотһоз көн 3. якшы, бик шәп, ипле; **parlak bir idareci** бик шәп етәксе

parlamak 1. йылтырау, йылт-йылт итеү, базлау, мызлау; **ayna gibi parlamak** көзгө кеүек йылтырау; **gözleri parladı** күззәре мызланы 2. кабыныу, токанып китеү; **benzin parladı** бензин токанып китте

parmak бармак; **adsız parmak** сыңарсақ бармак; **şahadet parmağı** һуп бармак; **parmak izi** бармак эзе; **parmak kaldırmak** кул күтәреү

parmaklık рәшәткә, текмә; **bahçe parmaklığı** бакса рәшәткәһе

pars леопард; **dişi pars** инә леопард

parti партия; **parti kongresi** партия съезы

pas тут, тутык; **altın pas tutmaz** алтынды тут баҫмай

paslanmak тутығыу, тут баָыу; **bıçak paslandı** бысак ту-
тыкты

pat ясы, йәмшек, шыма, тигез; **pat burun** йәмшек танау

patates картуф; **patates ezmesi** картуф измәһе

paten коньки; **paten kaуmak** коньки шыууу

patlama шартлау, шартлап емерелеу, шартлатыу; **lağım pat-
laması** мина шартлауы

patlamak ярылыу, сатнау, шартлау; **su borusu patladı** һыу
торбаһы шартланы; **lastik patladı** шина шартланы; **bomba pat-
ladı** бомба ярылды

pathıcan баклажан

paydos ял сәғәте, тәнәфес; **yemek paydosu** төшкө тәнәфес

pazar 1. базар; **at pazarı** ат базары; **pazara çıkarmak** базарға
сығару; **pazar kaldırmak** базарҙы ябыу **2.** ял көнө

pazartesi базар арты, дүшәмбе

pek 1. каты, усал; **pek yürekli** каты бәғерле **2.** бик; **pek az**
бик аз; **pek güzel** бик матур

peki бик якшы, бик шәп; якшы, һин әйткәнсе булып!
Dersine çalış — Peki! Дәресеңде әзерлә! — Якшы, һин әйткәнсә
булып!

pencere тәҙрә; **pencere açmak** тәҙрә асыу; **pencere perdesi**
тәҙрә пәрзәһе

perde пәрзә, шаршау; **perde kurmak** пәрзә короу; **kapı
perdesi** ишек шаршауы

pergel циркуль, йәзүәл; **pergel iğnesi** циркуль энәһе

perhiz 1. диета; **perhizde olmak** диетала булуу **2.** ураза; **per-
hiz tutmak** ураза тотоу

perşembe кесазна; **perşembe günü** кесазна көнө

petrol 1. кәрәсин; **petrol lambası** кәрәсин лампаһы **2.** нефть;
petrol kuyusu нефть скважинаһы

peynir сыр; **Lütfen üç yüz gram peynir verin** зинһар өс йөз
грамм сыр бирегез; **beyaz peynir** брынза; **taze peynir** эремсек

pilav былау; **pilav pişirmek** былау бешерәу

piliç себеш; **piliç çıkarmak** себеш сығаруу

pire бөрсә \diamond **bir pire için yorgan yakmak** бөрсәгә үсегеп
юрғанды утка яғыу

pirinç дөгө; **pirinç unu** дөгө оно; **pirinç lapası** дөгө буткаһы

pis 1. бысрак, бысранған, керләнған; **pis tutmak** кер тотоу;
akar su pis tutmaz аккан һыуза бысрак тормай **2.** насар, әшәке,
яман; **pis hava** насар көн; **pis huy** әшәке холок

pişirmek 1. бешерәу, кайнатыу; **ekmek pişirmek** икмәк беше-
реу; **kahve pişirmek** кәһеуә кайнатыу **2.** укыу, әзерләнеу; **dersi-
mi iyice pişirdim** дәресеңде якшы итеп әзерләнем

pişmek бешерәу; **kebab pişti** шашлык беште

piyaz һуған

plan план; **plan kurmak** план короу
polis полиция; **polis noktası** полиция посы; **polis filmi** детек-
 тив
portakal апельсин; **portakal suyu** апельсин हुты
post тире, күн; **ayı postu** айыу тиреһе
posta 1. почта; **posta pulu** почта маркаһы; **posta kutusu** поч-
 та йәшниге; **postahane saat kaçta açılır?** почта касан асыла?
postahane saat kaçta kapanır? почта сәғәт нисәлә ябыла?
 2. команда, пост, пункт; **gözetleme postası** күзәтеу пункты
pul марка; **posta pulu** почта маркаһы; **pul toplamak** марка
 йыйыу
pusula компас; **pusula ibresi** компас теле
put идол, бот, һын, тораташ; **put kesilmek** таш кеүек катып
 тороу

R

rabita бәйләнеш, элемтә, мөнәсәбәт; **dostluk rabitası** дуслык
 мөнәсәбәте
rahat 1. тынлык, һиллек, тыныслык; **rahatına bakmak**
 үзенә тыныслығын кайғыртыу 2. рәхәтлек, муллык; **rahat ve**
huzur içinde yaşamak рәхәтлек һәм иркенлек эсендә йәшәу
rahatlanmak 1. ял итеу 2. үзендә тыныс һәм иркен һизеу
rahmet 1. аяу, йәлләу, кызғаныу, кайғыһын уртаклашыу,
 гонаһтарын ғәфү итеу (*мәрхүмдәргә карата*); **rahmet okumak**
 мәрхүмдәрҙе искә алып доға укыу 2. шифалы ямғыр; **rahmet**
yağyor шифалы ямғыр яуа
rahmetli мәрхүм; **rahmetli dedemiz** безҙең мәрхүм карттайы-
 быз; **rahmetli olmak** үлеу, вафат булыу
rapor доклад, рапорт, справка
ray рельстар; **ray döşemek** рельстар түшәу; **raydan çıkmak**
 рельстан сығыу
recep рәжәб (*ай календарының етенсе айы*); **recep ayı**
 рәжәп айы
reçete рецепт; **reçete yazmak** рецепт языу; **bu ilâçî reçetesiz**
alabilir miyim? был дарыузы рецепһыз алырға буламы?
reis 1. рәйес; **fahri reis** фахри рәйесе 2. баш, башлык, хужа
 кеше; **aile reisi** ғаилә башы; **devlet reisi** хөкүмәт башы, прези-
 дент
renk төс; **renk atmak** төсөн юғалтыу, уңыу; **renği kaçmak**
 төсө касыу
renksiz төсһөз, уңған; **renksiz kumaş** төсһөз тукыма
resim 1. рәсем, һызма, план; **resim yapmak** рәсем төшөрөү
 2. фотография; **resim çekmek** фотографияға төшөү

resmi рәсми; **resmi dil** рәсми тел
ressam рәссам
rey һайлау тауышы; **reyi hafi** йәшерен тауыш; **reye koymak**
 тауышка куйыу
rıza хуп күреү, ризалык; **rızasını vermek** ризалык биреү
rızk ризык; **rızklarını çıkarmak** ризык табыу
rica үтенес, һорай; **ricada bulunmak** үтенеп һорай; **size bir ricam var** һеззә бер үтенесем бар
rivayet риүәйәт, легенда; **rivayet söylemek** риүәйәт һөйләү
roket ракета; **roket atmak** ракета осороу
rota курс, йүңәлеш; **rotasından çıkmak** курсың үзгәртеү
ruhi рухи; **ruhi hayat** рухи донъя
rutubet дымлылык, дым, еүешлек, еүеш; **bu evde rutubet var**
 был өй дымлы; **Bugün hava rutubetli** бөгөн һауа еүеш
rüya төш, хыял; **rüya görmek** төш күреү
rüzgar ел; **rüzgar çıktı** ел сыкты

S

saat сәғәт, вақыт; **çalışma saatleri** эш вақыты; **saat kaç(tır)?**
 сәғәт нисә? **cep saati** кеңә сәғәте; **kol saati** кул сәғәте; **duvar saati**
 асма сәғәт; **kum saati** ком сәғәте
sabah иртән; **bu sabah** бөгөн иртән; **dün sabah** кисә иртән;
yarın sabah иртәгә иртән; **sabah gazetesi** иртәнге гәзит
saban һабан, һука; **saban bıçağı** һабан төрәнә; **saban sürmek**
 һабан һөрөү
sabır сабыр; **sabır etmek** сабыр итеү
sabretmek сабыр итеү; **sabreden derviş muradına ermiş** мәкәл
 сабыр иткән — моратына еткән
sabun һабын; **mutfak sabunu** кер һабыны; **bir kalıp sabun** бер
 киçәк һабын
saç сәс; **kıvrıcık saç** бөзрә сәс; **saçına ak düşmek** сәсенә сал
 төшөү; **saç dökülmesi** сәс койолоу; **saç yapmak** сәс тарау, приче-
 ска яһау
saçmak сәсеү; **tohum saçmak** орлок сәсеү
sadaka сазака, хәйер; **sadaka istemek** хәйер һорай; **sadaka**
vermek сазака биреү
sade I. ябай, гәзәтсә, уртаса; **sade bir kıyafet** ябай костюм
2. таза, саф; **sade Türkçe** саф төрөксә
sadet мәсьәлә, тема; **sadetten ayrılmak** теманан ситләшеү
sadık тоғро, бирелгән; **sadık dost** тоғро дуç
saf I рәт, саф, шеренга; **saf tutmak** сафка тезелеү
saf II таза, саф; **saf hava** саф һауа

safa шатлык, рэхэтлек, күңелле булуу, кәйеф-сафа; **safa sürmek** ләззәтләнәү, рэхәтләнәү

sağ I уң як; **sağ dönme**к уң якка боролоу

sağ II һау-сәләмәт; **anneniz sağ mıdır?** әсәйегез һау-сәләмәтме?

sağanak йәшен, койма ямғыр; **sağanağa tutulmak** койма ямғыр астында калыу

sağlam 1. һау, сәләмәт, таза; **sağlam bir genç** таза егет

2. ныклы, ышаныслы; **sağlam karar** ышаныслы карар

sağlık һаулык, сәләмәтлек; **Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı** һаулык һаклау һәм социаль тәъминәт министрлығы; **sağlık raporu** сәләмәтлек һакында справка

sağmak һауыу; **inek sağmak** һыйыр һауыу

saha ялан, майзан, кыр, зона, район, пространство; **muharebe sahası** һуғыш яланы; **futbol sahası** футбол майзаны; **ceza sahası** штраф майзаны

sahip хужа, эйә; **ev sahibi** өй хужаһы; **rey sahibi** тауыш биреү хокугына эйә

sahne сәһнә, арена; **sahne arkası** сәһнә арты; **sahneye çıkmak** сәһнәгә сығыу

sakal һакал; **top sakal** куйы һакал; **tahta sakal** көрәк һакал; **sakal bırakmak** һакал ебәреү

sakat фәрип, зәғиф; **sakat arabası** фәриптәр коляскаһы

saklamak һаклау, йәшерәү, тотонмай һалып тороу; **bu kitabı size sakladım** был китапты һезгә һакланым

salata салат; **domates salatası** помидор салаты

saldırı һөжүм, ябырылыш, агрессия; **saldırı silahı** һөжүм коралы

saldırıcı һөжүм итеүсе, агрессор

saldırmak һөжүм яһау

salgın эпидемия; **tifo salgını** тиф эпидемияһы

salı шишәмбе; **salı günü** шишәмбе көн

salık 1. хәбәр, яңылык, мәғлүмәт; **salık almak** мәғлүмәт алыу

2. кәнәш, тәкдим; **salık vermek** кәнәш биреү

salıncak бәуелсәк, сәңгелдәк; **çocuklar salıncığı** балалар бәуелсәге

salınmak бәуеләү, сайкалыу

sallamak бәуәтеү, тирбәтеү, болғау; **beşik sallamak** бишек бәуәтеү; **el sallamak** кул болғау

salmak 1. һалыу, түшәү; **yatak salmak** түшәк түшәү

2. ебәреү; **haber salmak** хәбәр ебәреү **3.** ултыртыу, куйыу, һалыу; **ekmeği fırına salmak** икмәкте мейескә һалыу

saman һалам; **samanla örtmek** һалам менән каплау

samur кеш; **samur kürk** кеш тиреһе

san дан, шөһрәт, хөрмәт; **san olarak** хөрмәт йөзөнән

sana һиңә; **sana yakışmaz** һиңә төҗ түгел

sanat 1. сәнғәт; **sanat eseri** сәнғәт әсәре 2. ижад; **sanat gecesi** ижад кисәһе 3. оҗталык, маһирлык 4. һөнәр, профессия; **sanat mektebi** һөнәр училищеһы

sancı сәнсеп алыу, сәнсеп ауыртыу, катыу алыу; **doğum sancıları** тулғаҡ тотоу

sandal кәмә, шлюпка; **sandal çekmek** кәмәлә йөрөү

sandalye ултырғыс; **hasır sandalye** үрмә ултырғыс; **koltuklu sandalye** кресло

sanlı хөрмәтле; **adlı sanlı bir adam** хөрмәтле кеше

sanmak иҗәпләү, һанау, уйлау; **hayır sanmak** кемделер якшы тип иҗәпләү; **kem sanmak** кемделер насар тип иҗәпләү

santral станция; **telefon santralı** телефон станцияһы

sap 1. һабак; **çiçek sapı** сәскә һабағы 2. тотка, һап; **bıçağın sapı** бысак һабы

sapmak боролоу, ситкә боролоу; **delikanlı yoldan saptı** егет юлдан ситкә боролдо

saray һарай, йорт; **Beyaz Saray** Ак йорт; **Ticdret Sarayı** Сауза йорто

sarf 1. тотоноу, әрәм-шәрәм итеү, файзаланыу; **para sarfı** акса тотоу 2. лингв. грамматика, морфология; **sarf ve nahiv** морфология һәм синтаксис

sargı бинт, марля, бандаж; **Lütfen bana sargı verin** зинһар миңә бинт бирегеҙ; **sargı sarmak** бинт бәйләү; **kundak sargısı** биләү, йүргәк

sarı һары; **limon sarısı** лимон һарыһы

sarınmak бөркәнеү, ябыныу; **şal sarınmak** шәл бөркәнеү

sarmak 1. урау, бәйләү; **yarayı sarmak** яраны бәйләү 2. урау, камау; **ordu düşmanı sardı** армия дошманды каманы 3. төрөү; **sigara sarmak** тәмәке төрөү 4. окшау, килешеп тороу; **bu kıyafet sizi sarmadı** был костюм һезгә килешеп тора 5. күңелгә хуш килеү, окшау; **bu ev bizi çok sardı** был өй безгә бик окшаны

sarmısak һарымһак; **bir baş sarmısak** бер баш һарымһак; **bir diş sarmısak** бер теш һарымһак

sarp текә, бейек; **sarp bir dağ** текә тау

sarsılmak һелкенеү, калтырау; **ağaç rüzgarden sarsılıyor** елгә ағас һелкенеү

satır юл; **satır başı** кызыл юл; **bu sayfada beş satır var** был биттә биш юл

satmak 1. һатыу; **el altından satmak** кулдан һатыу 2. үзен әллә кем итеп күрһәтеү, үзен юғары куйырға маташыу; **evlilik satmak** изге бәндә булып кыланыу

savaş һуғыш, көрәш; **dünya savaşı** донъя һуғышы; **iç savaş** граждандар һуғышы; **kutsal savaş** изге һуғыш; **savaş alanı** һуғыш яланы; **savaş açmak** һуғыш башлау

savaşmak һуғышыу, көрәшеү; **Vatanın istikâli için savaşmak** Ватандың бойондорокхозлоғо өсөн көрәшеү
savcı прокурор; **baş savcı** баш прокурор
savmak кыууу, эштән сығаруу; **hizmetçiyi savmak** хезмәтсене эштән сығаруу

savurmak 1. елгәреү, сәсрәтеү; **harman savurmak** орлок елгәреү; **tükürükler savurmak** төкөрөк сәсрәтеү **2.** һелтәү, болғау; **kılıç savurmak** кылыс һелтәү; **yumruk savurmak** йозрок һелтәү

sayfa бит; **kitap sayfası** китап бите

sayfıve дача, бакса; **sayfiye evi** бакса өйө

sayı 1. һан, зурлык; **tam sayı** бөтөн һан; **tek sayı** так һан; **çift sayı** йоп һан **2.** лингв. һан; **asıl sayılar** төп һандар **3.** иҫәп-һисап
sayılı иҫәпле, һаналған, һирәк; **bu gibi olaylar tarihte sayılıdır** бының кеүек күренеш тарихта һирәк

sayım иҫәп алыу; **sayım günü** иҫәп алыу көнө; **nüfus sayımı** халык иҫәбен алыу

sayın хөрмәтле, мөхтәрәм; **sayın bayım** хөрмәтле әфәндем

saymak иҫәпләү, һанау; **birden ona kadar saymak** берзән уңа тиклем иҫәпләү

sebep сәбәп; **sebebini aramak** сәбәбен эзләү

seçmek һайлау; **seçmek ve seçilmek hakkı** һайлау һәм һайлану хоқуғы; **ben bu kitabı seçtim** мин был китапты һайланым
sefer юл йөрөү, сәфәр, рейс, маршрут, йөрөш; **dönüş seferi** кайтыу рейсы; **tramvay seferi** трамвай йөрөшө

seferberlik мобилизация; **seferberlik ilan etmek** мобилизация иғлан итеү

sekiz һигез; **sekiz, iki daha on eder** һигезгә икене кушһаң, ун була; **sekizden üç çıktı beş kaldı** һигеззән өстө алһаң, биш кала

sekmek һикереү, ыргыу, сабып йөрөү

sekte 1. тукталыш, торғонлок; **sekteye uğramak** торғонлокка килеү **2.** зарар, зыян; **sekte getirmek** зыян килтереү

sektekalp мед. йөрәк шартлау, инфаркт

selam сәләм; **selam almak** сәләм алыу

selâmet иҫәнлек, һаулык, сәләмәт

selâmlaşmak сәләмләшеү, иҫәнлек-һаулык һорашыу

sen һин; **sen ne biçim mahluksun?** һин һиндәй әзәмһең (кешеһең)?

sende һиндә; **sende ilâç var mı?** һиндә дарыу бармы?

sendelemek абыныу, һөрөнөү, эләгеү; **ayağı bir taş takılıp sendeledi** аяғы бер ташка эләгеп абынды

sene йыл; **sene başı** йыл башы

senelik йыллык; **senelik gelir** йыллык килем; **beş senelik plan** биш йыллык план

senin хинен, хинеке; **senin için** хинен өсөн; **senin ile (seninle)** хинен менэн; **senin nene lâzım?** хинен ни эшен? **bu senindir** был хинеке

sepet кәрзин; **çilek sepeti** елэк кәрзине

serbest азат, ирекле; **serbest fırka** ирекле партия; **serbest tercüme** ирекле тәржемә; **serbest bırakmak** иреккә сыгарыу, ирек биреү

serçe турғай ◊ **serçeden korkan darı ekmez** мәкәл турғайзан курккан тары икмәс (сиңерткәнән курккан иген икмәс)

sergi 1. күргәзмә; **ziraat sergisi** ауыл хужалығы күргәзмәһе **hayvan sergisi** зоопарк **2.** ларек, киоск; **karpuz sergisi** карбуз ларегы

seri I серия, сериялы; **seri imalât** сериялы эшләп сыгарыу (производство); **seri numarası** тәртип номеры

seri II тиз, ашығыс; **seri telgraf** ашығыс телеграф; **makinede seri yazmak** машинкала тиз басыу

serin саф, таза, һалкын; **serin hava** саф һауа; **serin su** һалкын һыу

serinleşmek һалкыная төшөү, еләсләнеү; **hava serinleşti** һауа һалкыная төштө

sermaye 1. капитал; **esas sermaye** төп капитал; **sanayi sermayesi** промышленность капиталы **2.** үз һакы; **malları sermayesine satmak** тауарзы үз һакына һатыу

sermek һалыу, түшәү, таратып һалыу, эләү; **üzümü güneşe sermek** йөзөмдө қояшка таратып һалыу (*киптереү өсөн*); **yatağı yere sermek** ястау нәмәләрен (*постелде*) ергә түшәү; **çamaşır sermek** кер эләү

serpelemek һибәләү; **yağmur serpeiyor** ямғыр һибәләй

serpmek 1. һибеү; **kuşlara yem serpmek** коштарға ем һибеү **2.** һиптереү, бөркөү; **yüzüne su serpmek** йөзөнә һыу бөркөү **3.** һибәләү, бысқаклау; **yağmur serpiyor** ямғыр бысқаклап яуа

sert каты; **sert arazi** каты ер; **sert iklim** каты климат; **sert adam** каты күңелле кеше

servet байлык; **serveti tabiiye** тәбиғәт байлығы; **toprakaltı servetler** қазылма (ер асты) байлықтар; **milli servet** милли байлык; **servet içinde yaşamak** байлык эсендә йәшәү

ses тауыш, өн; **dik ses** әсе тауыш; **pes ses** һаңғырау тауыш; **çan sesi** қыңғырау тауышы; **ses vermek** тауыш биреү

sesli лингв. һузынқы; **sesli ün** һузынқы өн; **geniş sesliler** киң һузынқылар

sevda мөхәббәт, дәрт; **sevda çekmek** ғәшик булыу

sevimli һөйкөмлө, яғымлы; **sevimli çocuk** яғымлы бала

sevinç шатлык, қыуаныс, һөйөнөс; **sevinç duymak** қыуаныу, шатлык кисереү

sevindirmek шатландырыу, һөйөндөрөү; **bu haber bizi sevindirdi** был хәбәр беззе кыуандырзы

seviye кимәл; **deniz seviyesi** диңгез кимәле; **geçim seviyesi** тормош кимәле

sevkiyat озатыу, ебөрөү, эвакуация; **hasta ve yaralı sevkiyatı** ауырыу һәм яралыларзы озатыу

sevmek һөйөү, яратыу, иркәләү; **çiçekleri sevmek** сәскәләрҙе яратыу; **yurdunu sevmek** ватанды яратыу; **gel çocuğum, seni biraz seveyim** кил балам, һине бер аз иркәләйем

seyahat сәйәхәт, поход, экскурсия, экспедиция; **seyahat masrafları** юл сығымы

seyrek һирәк; **seyrek saç** һирәк сәс; **bu tarağın dişleri pek seyrek** был тарактың тештәре бик һирәк

seyyah сәйәхәтсе, турист, экскурсант
sıcak 1. эселек, эсе; **yaz sıcağı** йәйге эселек; **sıcak yemek** эсе аш
2. мунса; **sıcağa gelmek** мунсаға барыу

sıçan сыскан; **sıçan yuvası** сыскан ояһы
sıfat 1. сифат, үзәнсәлек, билдә **2.** лингв. сифат; **belirsiz sıfatlar** билдәһез сифаттар

sığamak һызғаныу, төрөнөү; **kollarını sığayıp işe başladı** кулдарзы (еңде) һызғанып эшкә тотондо

sığır үгез, һыйыр, эре мөгөзлө мал; **sığır eti** һыйыр ите
sihbat һаулык, сәләмәт; **hepimiz sihatteyiz** һәммәбез зә сәләмәт

sık йыш, куйы, тығыз, беше, тар; **sık orman** куйы урман; **sık kumaş** беше тукыма; **sık saç** куйы сәс

sıkıntı 1. һағыш, бошоноу, кайғы, хәсрәт; **sıkıntıya uğramak** һағыш кисерөү
2. мохтажлык; **sıkıntı çekmek** мохтажлык кисерөү

sıkışmak кысылыу; **parmağı kapıya sıkışmış** бармағы ишеккә кысылған

sıklet ауырлык, үлсәү; **sıkleti safiye** саф ауырлык
sıkmağ 1. кысыу; **dişini sıkmağ** теш кысыу **2.** һырыу; **limon sıkmağ** лимон һырыу

sınav һынау, имтихан; **bitirme sınavı** сығарылыш имтиханы; **giriş sınavları** кабул итеү имтиханы

sınıf 1. сиһыф; **işçi sınıfı** эшсе сиһыфы **2.** сиһыф, курс; **sınıf arkadaşları** курс дуғы, курсташ

sınır сик, граница; **memleketin sınırları** дәүләт сиге
sır сер; **askeri sır** хәрби сер; **sır tutmağ** сер һаклау
sırt һырт, арт, арка; **sırtını sıvazlamak** арканан һыйпау
sıva штукатурка; **sıva harcı** штукатурка измәһе
sıvacı штукатур; **mesleğim sıvacı** профессиям-штукатур
sıvamak 1 штукатурлау, һылау; **duvarı sıvamak** стенаны һылау

sıvamak II Һыҙғаныу, төрөнөү; **kolları sıvamak** кулдарҙы Һыҙғаныу

sızlamak әрнеү, Һыҙлау, ауыртыу; **yarası sızlıyor** яраһы Һыҙлай

sızmak тамыу, һаркыу; **kan sızıyor** кан һарка

sigorta страхование, страховка; **hayat sigortası** ғүмерҙе страховкалау

silâh корал, мылтык; **atom silâhı** атом коралы; **silâhlarını almak** коралһыҙландыруу

silmek 1. һөртөү, һөртөнөү; **ellerini silmek** кулдарҙы һөртөү; **göz vaşını silmek** күҙ йәшен һөртөү 2. тазартыу, йыуыу; **tahta silmek** изән йыуыу; **cam silmek** быяла тазартыу

simge символ, тамға, шартлы билдә; «Т.С.» **Türkiye Cumhuriyetinin simgesidir** «Т. Р.» Төркия Республикаһының кысқартылған тамғаһы

sinek себен; **kara sinek** өй себене; **at sineği** күгәуен; **sinek kâğıdı** себен йәбештергес

sinema кино; **renkli sinema** төслө кино

sinir нервы; **sinir ağrısı** невралогия; **sinir doktoru** невропатолог

sinmek йәшенеү, касыу, ышыкланыу; **çocuk adamların arkasına sindi** бала кешеләр артына касты

sipariş заказ, йомош; **sipariş başarılı** йомош үтәлде

siper окоп, траншея; **siper kazmak** окоп казыу

siyah кара; **siyah biber** кара борос

siyaset сәйәсәт; **açık kapı siyaseti** асык ишек сәйәсәте; **diş siyaset** тышкы сәйәсәт

siz һез

sizde һезҙә; **sizde termometre var mı?** һезҙә градусник бармы?

sizden һезҙән

size һезгә

sizi һезҙе

sizin һезҙең

soba мейес; **soba borusu** мейес мөрйәһе; **sobayı yakmak** мейес яғыу

soğuk һыуык; **bugün soğuk var** бөгөн һыуык; **soğuk iklim** һыуык климат

soğumak һыуыныу; **çorba soğudu** һурпа һыуынды; **araları soğumak** аралары һыуыныу

sokak урам; **sokak arası** тыкрык

sol һул (як); **sol taraf** һул як; **sola dönmek** һулға боролоу

solmak һулыу, төсө үзгәреү, уңыу; **çiçekler susuz kalınca solar** сәскәләр һуһыҙ калһа, һулыр

soluk тын; **soluğum tıkanı** тыным кысылды

solumak тын алыу; **burundan solumak** танаузан тын алыу
son һуңы, азағы; **kışın sonu** кыштын азағы
sonra һуңынан, азактан; **sonra ne oldu bilmem** һуңынан нәмә
булғанын белмәйем

sonuç һәзәмтә, һырымта, йомғак; **sonuçlar çıkarmak** йомғак
яһау

sonuçlamak тамамлау, бәтәрәү

sopa һуйыл; **sopa çekmek** һуйыл менән тукмау

sormak һорау биреү, һорау; **saatin kaç olduğunu sormak**
сәғәттең нисә икәнен һорау

soru һорау; **soru sormak** һорау биреү

sorumlu яуаплы; **sorumlu tutulmak** яуаплы булу

sorumluluk яуаплылык; **sorumluluk duygusu** яуаплылык
тойғоһо; **sorumluluktan çekinmek** яуаплылыктан касыу

sosyal социаль, йәмғиәт; **sosyal hayat** йәмғиәт тормошо;

sosyal nizam йәмғиәт королошо

sovyet совет; **Sovyetler Birliği** Советтар Союзы

soy 1. фамилия, туған-тымаса; **soya çekme** нәсел, ырыу;
insan soyu кешелек, кешелек ырыуы 2. ата-бабалар 3. сырыш,
нәсел-ырыу; током; **soy at** токомло ат

soymak 1. кабығын әрсәү, тазартыу; **patatesi soymak** картуф-
тын кабығын әрсәү 2. кейемен һалыу, сисендерәү; **anne**
çocuğunu soydu ve yıkadı әсә балаһын сисендерзә һәм йууын-
дырзы; **çocuğu soy da yatır** баланы сисендер зә ятқыр

soyunmak сисенеү, кейем алмаштырыу; **soyunup yattı** сисе-
неп ятты

sökmek 1. һүтеү, һүтеп алыу; **giysinin astarını sökmek** кейем-
дең эслеген (астарын) һүтеп алыу 2. туғарыу, һурып (бороп)
сығарыу; **atları arabadan sökmek** аттарзы туғарыу; **vidasını sök-
mek** винтты бороп сығарыу

sömürme эксплуатация, изеү; **insanın insanı sömürmesi** ке-
шенең кешене изеү

söndürmek һүндерәү; **ışıkları söndürmek** ут һүндерәү

sönmek 1. һүнәү; **atış söndü** ут һүнде 2. һауаһы сығыу; **lastik**
söndü шинаның һауаһы сыкты

söylem һүзгә (телгә) оғталык, сәсэнлек; **söylem cömleri**
лингв. хәбәр һөйләм

söylemek 1. һөйләү, әйтеү; **Türkçe söylemek** төрөксә һөйләү;
yalan söylemek ялған һөйләү 2. һорау, заказ биреү; **çorba söyledim**
һурпа һораным 3. йырлау; **şarkı söylemek** йыр йырлау

söz 1. һүз; **söz takımı** һүз бәйләнеше; **bir dilin söz hazinesi** бер
телдең һүз хазинаһы 2. һөйләшеү, телмәр; **sözü kapamak**
һөйләшеүзә туктатыу

sözlük һүзлек; **Türkçe-Başkurtça sözlük** төрөксә-башкортса
һүзлек

özlük bilimi лексикология

spiker диктор (*радиога карата*)

spor спорт; **atlı spor** атлы спорт; **spor yapmak** спорт менэн шөгөллөнөү

su 1. һыу; **deniz suyu** диңгез һыуы; **maden suyu** минераль һыу; **su deposu** һыу һаклағыс; **su tandırı** грелка **2.** һут; **domates suyu** томат һуты

subay офицер; **deniz subayı** диңгез офицеры; **yedek subay** запастағы офицер

sucuk колбаса; **domuz sucuğu** суска колбасаһы; **lütfen iki yüz gram sucuk verin** зинһар ике йөз грамм колбаса бирегез

suç ғәйеп, хата, яңылышлык; **suçu üstüne almak** ғәйепте өҫтөнә алыу

suçlu енәйәтсе; **harp suçuları** хәрби енәйәтселәр

sulh солох, тыныслык; **sulh içinde yaşamak** тыныслык эсендә йәшәү

sulu һутлы; **sulu yemiş** һутлы емеш

sunı яһалма; **sunı ipek** яһалма ебәк

sunmak ебәрәү, күндерәү, бирәү, бүләк итеү; **en iyi dileklerini sunarım** иң изге теләктәремде ебәрәм (күндерәм); **bu kitabı size sunmak istiyorum** был китапты һезгә бүләк итергә теләйем

susamak һыуһау; **çok susadım** бик нык һыуһаным

susmak өндәшмәү, тауыш бирмәү, тымыу, шым булыу; **çocuk sustu** бала тымды

sükun тыныслык, тынып калыу, тынлык, һиллек; **sükuna kavuşmak** тынып калыу

süpürge һепертке; **elektrik süpürgesi** саң һурғыс

·sürat тизлек; **ilk sürat** тәүге тизлек

sürdürmek һузыу, дауам итеү; **konuşmaları sürdürmek** һөйләшеүзәрзе дауам итеү

süre дәүер, мизгел, вақыт; **hizmet süresi** хезмәт вақыты; **tahsil süresi** укыу вақыты; **insan ömrünün ortalama süresi** кеше ғүмеренең уртаса дауамы

sürmek 1. йөрөтөү; **arabayı sürmek** автомобиль йөрөтөү **2.** кыуыу; **hayvanı sürmek** малдарзы кыуыу **3.** һөрөү; **tarlaları sürmek** баһыузы һөрөү

sürü 1. көтөү, өйөр; **bir sürü inek** бер көтөү һыйыр; **bir sürü at** бер өйөр ат **2.** төргәк; **elime bir sürü gazete tutuşturdular** кулыма бер төргәк гәзит тотторзолар

sürünmek һөртөнөү, бизәнәү, кершән яғыу; **krem sürünmek** крем яғыу; **koku sürünmek** хушбый һөртөнөү

süs бизәнәү, туалет; **süs etmek** бизәнәп төзәнәү

süt һөт; **taze süt** яңы һауған һөт; **ekşi süt** әсе һөт; **süt tozu** һөт онтағы; **süt hülasesı** куйыртылған һөт; **süt çocuğu** имсәк бала; **süt kesimi** имсәктән айырыу

sütun бағана; gazete sütunu гәзит бағанаһы
süzgeç фильтр, һөзгөс
süzmek һөзөү, фильтрлау; suyu süzmek һыузы фильтрлау

Ş

şaban шабан (*ай календарының һигезенсе айы*); şaban ayы шабан айы

şaka шаянлык, шуклык; şakaya gelmemek шаянлыкты аңламау

şan дан, билдәлелек, танылғанлык; şan kazanmak дан яулау
şaşı кылый; şaşır gözlü кылый күзле

şaşmak 1. аптырау, хайран калыу; şaşacak şey хайран калырлык нәмә 2. яңылышыу, бутау, азашыу; gününü şaşmak көндәрзе бутау

şayan лайык; şayanı hürmet хөрмәткә лайык

şeker шәкәр; şeker pancarı шәкәр сөгөлдөрө; toz şeker шәкәр комо

şekil 1. образ, форма, һүрәт 2. схема, диаграмма, план; bu kitapta birçok şekiller var был китапта схемалар бик күп

şenlik шатлык, кәйеф-сафа; şenlik yapmak кәйеф-сафа короу

şey нәмә, әйбер, эш-хәл; benim için en güzel şey idi (ул) миңә өсөн иң шәп нәмә ине

şiddet көс, кеүәт; şiddeti cereyan ток кеүәте; şiddet kullanmak көс кулланыу

şiddetli көслө, кеүәтле, каты; şiddetli soğuklar каты һыуыктар

şifa һауыктырыу, сәләмәтләндереү; şifa bulmak һауығыу, сәләмәтләнеү; şifa (lar) olsun! Иңәнлеккә! һаулыкка! (*гәзәттә сөскөргәндә изге теләк менән әйтелә*); Allah şifa versini! Хозай һаулык бирһен! şifa yurdu шифаһана, госпиталь

şifahi телдән (*әйтелгән, бирелгән*); şifahi imtihan телдән бирелгән имтихан

şifalı шифалы, файзалы; şifalı kaynaklar шифалы шишмә, шифалы һыу

şişil, şişir балдак; altın şişil алтын балдак

şiir поэзия, шиғыр; şiir dizmek (işlemek) шиғыр языу

şile бот. мәтрүшкә; şile çiçeği мәтрүшкә сәскәһе

şimdi хәзер, хәзер генә; şimdi geldi хәзер генә килде

şimdiden хәзерзән үк, хәзер үк; şimdiden tezi yok! хәзер үк! тиз генә!

şimdiki хәзерге; şimdiki sosyete хәзерге йәмғиәт; şimdiki zaman лингв. хәзерге заман

şimşek йәшен; **şimşek çaktı** йәшен йәшнәнә
şubat февраль; **şubat fırtınası** февраль бураны
şüphe шөбһә, шик, икеләнәү; **şüpheye düşmek** шикләнәү
şüpheli шөбһәлә, шикле; **şüpheli bir adam** шикле кеше
şüt спорт. һуғыу, тибәү, ыргытыу (*тунка карата*)
şütör спорт. бомбардир, һөжүмсе (*футболға карата*)

Т

taam азык, ризык, аш; **akşam taamı** киске аш; **sabah taamı** иртәнге аш

tabahat аш-һыу оҫталығы, кулинария

tabak I тәрилкә, мискә һ. б. һауыт-һаба; **çay tabağı** сынаяк;
çorba tabağı аш табағы; **kül tabağı** пепельница

tabak II күн эшкәртеүсе, тире иләүсе

tabaka I 1. кат, катлам 2. табак; **bir tabaka kağıt** бер табак
кағыз

tabaka II тәмәке һауыты (кумтаһы); **tütün tabakası** таба-
керка

taban табан, тирәс, нигез, изән; **hendek tabanı** окоп изәнә;
tekerlek tabanı тәгәрмәс тирәсе

tabanca револьвер, пистолет; **tabanca kılıfı** револьвер тыш-
саһы

tabiat 1. тәбиғәт; **tabiat bilgisi** тәбиғәт ғилеме 2. үзенсәлек,
төп сифат; **arazinin tabiatı** ерзең үзенсәлеге

tabip доктор, врач, табип; **tabip çağırmaq** табип сақырыу

tahıl башаклылар, иген, бөртөклөләр; **tahıl tanesi** ашлык
бөртөгө, орлок; **tahıl tarlaları** иген бағыузары

tahlil анализ, тикшерәү; **tahlili kimyevi** химик анализ; **cüm-
lenin tahlili** һөйләмгә анализ

tahsil белем бирәү, белем, укуу-уқытыу; **orta tahsil** урта бе-
лем; **yüksek tahsil** юғары белем

takdim тәкдим; **takdim etmek** тәкдим итеу

takım 1. группа, төркөм, коллектив, команда, отряд, брига-
да, артель; компания; **muhtelif takım** йыйылма команда; **çalgı
takımı** инструменталь ансамбль 2. прибор, сервиз, гарнитур,
комплект, набор; **at takımı** ат камыт-көйәнә 3. разряд, сорт
4. лингв. һүзбәйләнеш; **isim takımı** исем һүзбәйләнеше; **söz
takımı** һүзбәйләнеш

takvim календарь; **masa takvimi** өстәл календары; **takvimden
yapraklar** календарь биттәре

talep 1. талап; **hayati talepler** тормош талаптары 2. үтенес,
теләк; **talepte bulunmak** теләк белдерәү

talih 1. язмыш, тәкдир; **kör talih** уңал тәкдир **2.** бәхет, уңыштар; **talihі açıldı** бәхете асылды

там 1. тулы, бөтөн; **там adet** бөтөн һан; **там cümle** лингв. тулы һөйләм

tamam 1. бөтөн, тулы **2.** әзер, тамамланған; **bu kitap tamam değildir** был китап тамамланмаған

tamamiyet бөтөнлек, тулылык; **mülki tamamiyet** территория бөтөнлек

tamir йүнәтеу, ремонт; **ana tamir** капитал ремонт; **inbari tamir** профилактик ремонт; **tamir etmek** ремонт яһау, йүнәтеу

tan таң, иртәнге шәфәк; **tan attı** таң атты

tane 1. бөртөк, баш (*һанағанда*); **beş tane elma** биш бөртөк алма; **on tane koyun** ун баш һарык; **kaç tane?** нисә бөртөк (баш)? **2.** хәрби граната, снаряд **3.** мед. сабыртма; **kırmızı taneler** кызыл сабыртмалар **4.** тамсы, бөрсөк; **ter tanesi** тир бөрсөгө; **çiğ tanesi** ысык тамсыһы

tanıdık таныш; **bu şehirde hiç tanıdığı yok** был калала унын бер ниндәй танышы юк

tanıklık танытма, күрһәтмә (*судка карата*)

tanımak таныу; **ben sesini tanıdım** мин уның тауышын таныным; **kanunu tanımak** законды таныу

tanışmak танышыу, таныш булыу; **siz tanışmıyor musunuz?** һез танышыһығызмы? **kendisiyle tanışmak ister misiniz?** һез уның менән танышырға теләйһегезме?

tanıtma 1. тәкдим, рекомендация **2.** кыскаса аннотация (*китапка*)

tap бөкө, тығын, тыккыс; **şişe tapası** шешә бөкөһө **tapma** табыныу, культ; **kişiyе tapma devri** шәхес культы дәүере

tapmak табыныу; **güneşe tapmak** қояшка табыныу; **tanrıya tapmak** аллага табыныу

taraf 1. тараф, як; **yüz taraf** йөз як; **arka taraf** кире (арт) як; **ön taraf** алғы як

tarak 1. тарак **2.** тырма; **bahçe tarağı** бакса тырмаһы

taramak тарау; **saçını taramak** сәс тарау

tarım ауыл хужалығы; **tarım aletleri** ауыл хужалығы қорамалдары

tarih 1. тарих, йыльязма, хроника; **dünya tarihi** донъя тарихы; **islam tarihi** ислам тарихы **2.** дата, число; **tarih koymak** дата куйыу

tarik 1. юл; **deniz tarikiyle** диңгез юлы менән **2.** метод, ысул **tarla** бағыу, ялан, плантация; **tarla işleri** бағыу эштәре **tartmak** үлсәу; **sözlerini tartmak** һүззәрзә үлсәп һөйләу **tas** таз; **tas baş** таз баш

taş 1. таш; **kırma taş** кырсын таш; **temel taş** нигеҙ ташы; **çakmak taş** сакма таш; **böbrek taşları** мед. бөйөр ташы; **değerli taş** киммәт (затлы) таш **2. геол.** тау токомо

taşımak ташыу, йөрөтөү, **çanta taşımak** сумка йөрөтөү; **silah taşımak** корал йөрөтөү; **taş taşımak** таш ташыу

taşıt транспорт; **taşıt uçağı** транспорт самолеты; **uzay taşıtları** йыһан карабы

taşmak ташыу; **kahve taştı** кәһүә ташты; **ırmak taştı** йылға ташты

tat тәм, тәм-том; **bu helvanın tadı az** был хәлүә тәмле түгел

tatlı 1. татлы, тәмле; **tatlı elma** татлы алма **2.** мөләйем, һөйкөмлө; **tatlı bakış** һөйкөмлө караш

tava 1. таба **2.** табала кыззырылған (курылған); **balık tavası** кыззырылған балык

tavuk тауык; **tavuk yumurtası** тауык йоморткаһы

tay тай; **tay eti** тай ите

taze яңы (бешерелгән, кайнатылған); **taze ekmek** яңы бешерелгән икмәк; **taze çay** яңы кайнатылған сәй; **taze balık** яңы то-толған балык

tebrik тәбрик, котлау; **tebrik kartı** котлау открыткаһы

tek бер, берзән-бер; **tek adam** берзән-бер кеше

tembel ялкау, мыштыр; **tembel adam** мыштыр кеше

temel нигеҙ; **evin temeli** өйзәң нигеҙе; **köprünün temeli** күперзәң нигеҙе

temiz 1. таза, йыйнак; **temiz oda** йыйнак бүлмә **2.** эскерһез, таза, саф; **temiz adam** эскерһез кеше

ten тән, кәүзә; **teni beyaz** тәне аҡ; **ten rengi** тән төслө

tencere кәстрүл, көршәк; **tencereyi ocağa oturtmak** көршәкте утка ултыртыу

tenkit I тәнкит; **ağır tenkit** каты тәнкит

tenkit II тыныш билдәләре, пунктуация

tepe юғарғы өлөш, ос, баш, түбә; **ağacın tepesi** ағас осо; **dağın tepesi** тау түбәһе

ter тир, быу; **soğuk ter** һыуык тир; **ter dökmek** тир түгеү; **tere batmak** тиргә батыу

terazi үлсәү, бизмән; **terazi gözü** бизмән табағы

terbiye тәрбиә; **terbiye görmek** тәрбиә алыу; **beden terbivesi** физик тәрбиә

terbiyecisi тәрбиәсе

tercüman тәржемәсе

tercüme тәржемә; **harfiyen tercüme** һүҙмә-һүҙ тәржемә; **serbest tercüme** ирекле тәржемә

tereyağ, tereyağı каймак майы; **tuzsuz tereyağ** тоҙһоҙ май

terim термин; **gramer terimleri** грамматика терминдары

terlemek тирләү, быу менән капланыу; **sıcaktan terledik** эсегә тирләнек; **camlar terledi** тәзрә тирләне
ters кире, тишкәре як; **bıçağın tersi** бысактың үтмәс яғы
tertip тәртип; **tertibe sokmak** тәртип һаклау
terzi тегенсе
tesir тәъсир, шаукым
test тест, экзамен, имтихан
testere быскы; **el testeresi** кул быскыһы; **testere dişi** быскы
 теше
teşekkür рәхмәт; **yardım için teşekkür ederim!** ярзам өсөн
 рәхмәт!
teşekkürname мактау грамотаһы
tez I 1. диссертация; **doktora tezi** докторлык диссертацияһы;
tezi müdafaa etmek диссертация яклау 2. тезис
tez II тиз; **tez ol!** тиз бул!
tezgah станок; **dokuma tezgahı** тукума станогы
tırpan салғы; **tırpan atmak** бесән сабыу
ticaret сауза, коммерция; **ticaret evi** сауза йорто; **ticaret filo-**
su сауза флоты
tilki төлкө; **dişi tilki** инә төлкө
tiyatro театр; **bu akşam tiyatroya gitmek istiyorum** бөгөн кис
 театрға барырға теләйем; **Tiyatroya doğru mu gidiyorum?** Те-
 атрға дөрөс бараммы?
top туп; **top oynamak** туп уйнау
toplamak туплау, йыйыу; **çiçek toplamak** сәскә йыйыу
toplantı йыйылыш, кәңәшмә, ултырыш; **açık toplantı** асык
 йыйылыш
toprak тупрак; **kuru toprak** коро тупрак; **mümbit toprak**
 уңдырышлы тупрак
topuk үксә
toz I. тузан, саң; **toz silmek** тузан һөртөү 2. онтак, порошок;
toz sabun онтак һабын
tökezlemek абыныу, һөрөнөү
trampet барабан; **trampet çalmak** барабан қағыу
tren поезд; **posta treni** почта поезы; **sürat treni** ашығыс по-
 езд
tuğla кирбес; **tuğla harmanı** кирбес заводы
tutak тотка, һап; **bıçak tutağı** бысак һабы; **saban tutağı** һабан
 тоткаһы
tutmak тотоу; **ipi tut!** епте тот!
tuz тоз; **sofra tuzu** аш тозо; **tuz ekmek** тоз һалыу, тоз һибеү
tuzlamak тозлау; **lahana tuzlamak** кәбестә тозлау
tüfek мылтык, винтовка; **tüfek namlusu** мылтык көбәге; **av**
tüfeği һунар мылтығы
Türk төрөк; **türk dili** төрөк теле

Türkçe төрөксә; **Türkçe sözlük** төрөксә һүзлек
tütmek тетәү; **soba tütüyor** мейес тетәй
tütün тәмәке; **tütün içmek** тәмәке тартыу
tüy сәс, йөн, төк, мамык; **tavşan tüyü** куюн мамығы

U

ucuz оһоз, арзан; **ucuz kumaş** оһоз тауар (тукыма)
uç ос; **biçağın uçu** бысак оһо
uçak самолет; **uçak alanı** аэродром; **jet uçağı** реактив само-
лет; **yolcu uçağı** пассажирзар самолеты
uçmak оһоу; **Moskovaya uçmak** Мәскәүгә оһоу
uçurmak оһороу
ufak 1. бәләкәй; **ufak ev** бәләкәй өй; **ufak bir çocuk** бәләкәй
бала 2. вак; **ufak para** вак акса
un он; **buğday unu** бойзай оно; **patates unu** картоф оно; **pir-
inç unu** дөгө оно
uyanmak уяныу; **erken uyanmak** иртә уяныу
uyku йоко; **uykuya dalmak** йокоға талыу; **uykusunu açmak**
йокоһон аһу
uyumak йоклау; **çocuk uyuyor** бала йоклай
uzak алыс, йырак; **uzak akraba** алыс туған; **uzak bir şehir**
алыстағы кала
uzatmak оһонайтыу, оһайтыу, һузыу; **ömrü uzatmak** һүмерзә
оһайтыу
uzay 1. бушлык, оһонлок 2. йыһан; **uzay adamı** космонавт,
астронавт
uzman белгес
uzun оһон; **uzun etek** оһон итәк (юбка); **uzun ömür** оһон
һүмер
uzunluk оһонлок; **dalga uzunluğu** радио тулкын оһонлоғо

Ü

ücret гонорар, эш һакы, взнос, түләү; **aza ücreti** ағзалык
взноһы
üç өс; **üç saat** өс сәфәт; **üç defa** өс тапкыр; **üç buçuk** өс ярым;
üçte bir өстән бер; **üç çuval lahana** өс ток кәбестә
üçüncü өсөнсө ◊ **üçüncü şahıs** лингв. өсөнсө зат
ümit өмөт; **ümit beslemek** өмөт итеү
ün 1. өн, тауыш 2. дан, шөһрәт, репутация
ünsüz лингв. тартынкы; **sert ünsüzler** һаңғырау тар-
тынкылар; **yumuşak ünsüzler** яңғырауыклы тартынкылар
ünlem лингв. өндәү; **ünlem cümlesi** өндәү һөйләм

ürkek куркак, өркөк; **ürkek adam** куркак кеше
ürkmek куркыу, өркөү; **at ürkütü** ат өрктө
ürümek өрөү, олоу; **it ürüyor** эт өрө
üs база; **askeri üs** хәрби база
üst өскө өлөш, өс як; **masanın üstü toz içinde** өстөл өстөндө
тузан
ütü үтек; **ütü yapmak** үтекләү
üvey үгәй; **üvey ana** үгәй әсәй; **üvey baba** үгәй атай; **üvey kız**
үгәй кыз
üye ағза; **aile üyeleri** җаилә ағзалары
üyelik ағзалык; **üyelik ücreti** ағзалык взносы
üzeri өстөндө, өстө; **masanın üzeri tozlu** өстөлдөң өстө тузан-
лы
üzüm йөзөм, виноград; **üzüm salkımı** йөзөм тәлгәше

V

vakit вакыт; **ne vakit** қасан; **gece vakti** төнгө вакыт
vapur пароход; **yolcu vapuru** пассажирзәр пароходы
var бар; **bayrama iki gün var** байрамға ике көн бар
vasiyet васыят; **vasiyet etmek** васыят итеү
vatan ватан, атайсал; **vatan hasreti** ватанды һағыныу
vazife вазифа, хезмәт, эш; **vazifeye başlamak** эш башлау
vekil министр; **baş vekil** премьер-министр
verimli уңдырышлы; **verimli tarla** уңдырышлы бағыу
vermek биреү; **ad vermek** исем биреү; **konser vermek** концерт
биреү; **ses vermek** тауыш биреү
vesika документ; **vesika kaybetmek** документ юғалтыу
vida винт, болт, шөрөп; **vida anahtarı** борғос, отвертка
vurmak һуғыу, қағыу; **kapıya vurmak** ишек қағыу; **çivi vur-**
mak сөй қағыу; **damga vurmak** мисәт һуғыу

Y

yabancı сит, ят; **yabancı diller** сит телдәр
yabanilik кырағайлык
yad сит, ят; **yad eller** сит илдәр
yâd хәтер, ис; **yâda getirmek** искә төшөрөү
yadırgamak ятһыныу, ят итеп күрөү; **çocuk sizi yadırgadı** ба-
ла һеззән ятһына
yadırgı сит, ят, таныш түгел; **yadırgı insanlar** ят кешеләр
yadigâr йәдкәр, сувенир
yağ май, эс майы; **yağ sürmek** май яғыу; **balık yağı** балык
майы; **domuz yağı** суска майы

yağmak яууу; **dolu yağıyor** борсак яуа; **kar yağıyor** кар яуа
yağmur ямғыр; **yağmur yağmak** ямғыр яууу
yahut *терк.* йәки; **bu akşam bize gelin, yahut biz size gelelim**
кискә безгә килегез йәки без һезгә киләбез
yaka яға; **açık yaka** асык яға; **kolalı yaka** крахмалланған яға
yakin яқын; **yakin akraba** яқын туған; **yakın dost** яқын дуҫ
yakışmak килешеу, ултырып тороу; **bu şapka size yakışmıyor**
был башлык һезгә килешә
yakmak яғыу; **sobayı yakmak** мейес яғыу
yalan ялған, алдык, алдау; **yalan haberler** ялған хәбәрҙәр
yalaz ялкын; **ateşin yalazı** ут ялкыны
yah яр; **yahı boyu** яр буйы
yalvarmak ялыныу, ялбарыу
yama ямаулык; **yama vurmak** ямау һалыу
yaman иҫ китмәле, һокландырғыс; **yaman bir güzellik**
һокландырғыс матурлык
yan ян, як; **bu yandan gitti** был яктан китте
yanak яңак, бит; **yanak çukuru** бит сокоро
yangın янғын; **yangın çıkarmak** янғын сығарыу
yanık янған (бешкән) урын, янык
yanlış яңылышлык, хата; **yanlışını çıkarmak** хатаны табыу
yanmak 1. яныу, көйөү; **lamba yandı** лампа янды; **ekmek**
yandı икмәк көйзө 2. бешеу; **eli yandı** кулы беште
yapı бина, королма, төзөлөш; **betonarme yapı** тимер-бетон
королма
yapıcı төзөүсе; **ev yapıcı** йорт төзөүсе
yapışmak йәбешеу, һылашыу; **kağıt duvara yapıştı** қағыз сте-
наға йәбеште; **çocuk eteğine yapıştı** бала итәгенә йәбеште
yapıştırmak йәбештереу; **pul yapıştırmak** марка йәбештереу
yapmak эшләу, әзерләу, башкарыу; **resim yapmak** рәсем
эшләу; **dersini yapmak** дәрес әзерләу
yaprak 1. япрак; **yaprak dökümü** япрак койолоу; **çiçek**
yaprağı сәскә япрағы 2. бит; **kitabın yaprakları** китап биттәре
yara яра, йәрәхәт; **bıçak yarası** бысак яраһы; **yara kapanmak**
йәрәхәт бөтәшеу
yaralamak яралау, йәрәхәтләу; **ayağından yaralamak** аяғын
яралау
yaralı яралы; **ağır yaralı** ауыр яралы
yarım ярты, ярым; **yarım saat** ярты сәғәт
yarımada ярымутрау; **Kırım yarımadası** Кырым ярымутрауы
yarın иртәгәһе көн, иртәгә; **yarın sabah** иртәгә иртән
yarış ярыш; **kayak yarışı** саңғы ярышы; **yüzme yarışı** йөзөү
ярышы
yastık ястык, мендәр; **yastık kilifi** мендәр тышы
yaş I йәш; **çocuk daha yaşında değil** балаға йәш тә юк әле
yaş II йәш; **yaş akıtmak** йәш агызыу

yaşam ғүмер, йәшәү, тормош; **yaşam yolu** тормош юлы
yaşamak йәшәү; **köyde yaşamak** ауылда йәшәү
yaşarmak йәшләнәү; **gözleri yaşardı** күззәре йәшләнде
yaşıt йәштәш
yatak 1. постель, карауат; **yatak çarşafı** япма (простыня)
2. үзәк, йырза; **nehir yatağı** йылға үзәге (йырзаһы)
yatmak ятыу; **çocuk yattı** бала ятты
yavaş әкрән, яй, тыныс; **yavaş adam** тыныс кеше; **yavaş konuş**
 яй һөйлә
yay ук; **yay kirişi** ук кереше
yaya йәйәүле
yayın публикация, тапшырыу; **radio yayınları** радио тапшы-
 рыулары
yaz йәй; **yaz günü** йәйге көн
yazi хат, языу, мәкәлә; **bilimsel yazi** филми мәкәлә
yazmak языу; **kalemle yazmak** кәләм менән языу
yedi ете; **yedi buçuk** ете ярым; **yedi defa** ете тапкыр
yel ел; **kara yel** төньяк еле
yem ем, фураж; **kuş yemi** кош еме
yemek 1 ашамлык, азык, ризык, аш; **sisak yemek** эсе аш;
akşam yemeği киске аш
yemek 2 ашау, ашау-әсеү; **ekmek yemek** икмәк ашау
yemin ант, вәғзә; **yemin içmek** ант итеү
yemiş емеш; **kuru yemiş** кипкән емеш
yeni яңы; **yeni ayakkabı** яңы аяк кейеме; **yeni haber** яңы
 хәбәр
yenmek еңеү; **doşmanı yenmek** дошманды еңеү
yer ер, урын; **çalışma yeri** эш урыны
yeşil йәшел; **yeşil ot** йәшел үлән
yığılmak йыйылыу, тупланыу; **halk meydana yığıldı** халык
 майзанға йыйылды
yıl йыл; **doğum yılı** тыуған йылы
yılan йылан; **yılan yavrusu** йылан балаһы
yıldırım йәшен; **yıldırım düştü** йәшен атты
yıldız йондоз; **yıldız akmak** йондоз атылды; **subay yıldızı** офи-
 цер йондозо
yırtılmak йыртылыу; **perde yırtıldı** пәрзә йыртылды
yığıt егет; **köyün yığıtleri toplandı** ауыл егеттәре йыйылды
yirmi егерме; **yirmi insan** егерме кеше
yok юк; **burada kimse yok** бында бер кем юк
yoksa юғиһә
yoksul ярлы, мохтаж кеше; **köy yoksulları** ауыл ярлылары
yol 1. юл; **doğru yol** тура юл; **deniz ve nehir yolları** диңгез һәм
 йылға юлдары; **sidik yolları** анат. һейзек юлдары **2.** әмәл,
 ысул, юл; **yol aramak** әмәлен (юлын) табуу

yolcu юлсы, пассажир; **yolcu treni** пассажирзәр поезы; **yolcu uçağı** пассажирзәр самолеты; **yolcu yolunda gerek** юлсының юлда булыуы хәйерле

yolculuk сәфәр; **yolculuğa çıkmak** сәфәргә сығыу; **iyi yolculuklar!** Хәйерле юл! Хәйерле сәфәр!

yoldaş юлдаш, иптәш

yolharcı юл (командировка) аксаһы

yollamak ебәрәү, озатыу; **mektup yollamak** хат ебәрәү; **bir yere adam yollamak** кешене берәй ергә (урынға) ебәрәү

yollu 1. юллы; **kısa yollu gezi** қысқа юллы прогулка **2.** буйлы, һызатлы, юллы; **mavi yollu bir kumaş** күк буйлы тукыма; **siyah beyaz yollu poplin** кара һәм ак буйлы (һызатлы) поплин **3.** тиз йөрөшлө; **yollu gemi** тиз йөрөшлө карап **4.** нимәлер рәүешендәге, нимәлер билгеһе; **alay yollu** көлкө рәүешендәге; **cevap yollu** яуап рәүешендәге; **nasihat yollu sözler** өгөт-нәсихәт рәүешендәге һүззәр; **şükran yollu** рәхмәт билгеһе

yolmak йолқоу; **kuşun tüylerini yolmak** кош йолқоу; **kaşlarını yolmak** каш йолқоу

yontmak юныу, йышыу, ослау; **ağacı yontmak** ағас юныу; **kalem yontmak** қәләм ослау

yontu скульптура

yorgan юрған; **yorgan çarşafı** юрған тышы

yorgun арыған, йонсоған, хәлһезләнған, хәлдән тайған; **yol yorgunu** юлдан (юл йөрөп) арыған

yorgunluk арығанлык, йонсоғанлык, хәлһезлек; **yorgunluğunu almak** йонсоғанлыкты бөтөрөү

yormak I арытыу, йонсотоу; **bu iş beni yordu** был эш мине йонсотто

yormak II юрау; **hayra yormak** хәйерлегә (якшыға) юрау

yorum комментарий, күзәтеү

yorumcu комментатор; **radio yorumcusu** радио комментаторы

yosun мүк, ылымык, үңәз, ағас бәшмәге (мүге); **yosun**

bağlamak мүк (үңәз) қаплау

yoz 1. эшкәртелмәған; **yoz toprak** эшкәртелмәған тупрак

2. өйрәтелмәған; **yoz hayvan** өйрәтелмәған хайуан (*цирк өсөн*)

yön як, йүнәләш; **ana yön** төп йүнәләш; **ayrı yönlerde** төрлө йүнәләштә; **dört ana yönü** донъяның дүрт яғы

yönerge директива, инструкция

yönetici етәксе; **yönetici organlar** етәксе органдар

yönetim идара, етәкселек; **yönetim kurulu** идара советы;

askeri yönetim хәрби идара (департамент)

yönetmek идара итеү, етәкселек итеү

yönetmenlik етәкселек, идара, администрация, дирекция

yöntem метод; **yöntem bilimi** методология

yudum йотом; **yudum içmek** йотомлап эсеү

yukarı юғары, өскө; yukarı kat өскө кат
yukarıdan юғарынан, өстән; yukarıdan bakmak юғарынан
карау

yumak йомғақ, тәйөр; bir yumak iplik бер йомғақ еп;
boğazıma bir yumak tıkanıdı тамағына тәйөр килеп тығылды

yummak йомоу; ağızını yummak ауыззы йомоу; gözünü yum-
mak күззе йомоу

yumruk йозрок; yumruk atmak йозрок менән һуғыу

yumuk шешмәк; yumuk güzlü шешмәк күзле

yumurta 1. йомортка; yumurta akı йомортка ағы; yumurta
kabuğu йомортка қабығы; kuş yumurtası кош йоморткаһы
2. ыуылдырык; balık yumurtası балык ыуылдырығы; yumurta
dökmek ыуылдырык сәсеу

yumuşak йомшак; yumuşak ağaç йомшак ағас; yumuşak
damak йомшак аңқау; yumuşak iklim йомшак климат; yumuşak
adam йомшак кеше

Yunan грек; Yunan dili грек теле

yurt 1. ил; yurt içi seyahat ил буйлап сәйәхәт 2. ватан; yurt
sevgisi ватанды яратыу 3. йорт, ятак; öğrenci yurdu укыусылар
ятағы

yurttaş ватандаш; değerli yurttaş кәзерле ватандаш

yuva оя; kartal yuvası бөркөт ояһы; tilki yuvası төлкө ояһы

yuvarlak 1. шар, шарик; kırmızı yuvarlak биол. кызыл кан
шаригы 2. түңәрәк; yuvarlak saat түңәрәк сәғәт

yüce юғары; yüce başbuğ юғары командующий

yücelenmek күтәреләу

yük йөк; yük gemisi йөк карабы; bir araba yükü бер арба йөк

yüksek бейек; yüksek dağ бейек тау

yün йөн; yün kumaş йөн тукыма; yün çorap йөн ойок

yürek йөрәк; yürek çarpmak йөрәк қағыу

yürümek йөрөү, атлау; çocuk erken yürüdü бала иртә атланы

yüz I йөз (han); yüz yıl йөз йыл

yüz II йөз; yüzce genç йөзө йәш; deniz yüzü диңгез йөзө
(өңтө)

yüzmek йөзөү; gemide yüzmek кәмәлә йөзөү

yüzsüz битһез, оятһыз; yüzsüz adam оятһыз кеше

yüzlük йөзөк, балдак; nişan yüzüğü никах балдағы

Z

zafer еңеү, триумф, уңыш; zafer kazanmak еңеү яулау
zahmet хезмәт, кыйынлык, мәшәкәт; zahmet çekmek кы-
йынлык кисереү

zait 1. *мат.* (плюс) кушыу билдәһе; **üç zait iki** өскә икене кушыу **2.** кәрәкмәгән, артык; **bir takım zait sözler** кәрәкмәгән һүззәр күплеге (артык һүззәрҙең күп булыуы)

zalim каты бәғерле, уғал; **zalim adam** уғал кеше

zaman 1. вақыт; **iş zamanı** эш вақыты; **uyku zamanı** йоко вақыты **2.** дәүер, эпоха; **imparatorluk zamanında** империя дәүерендә **3.** мәл, сак; **çocukluk zamanı** бала сак; **üzüm zamanı** йөзөм мәле **4.** *лингв.* заман; **geçmiş zaman** үткән заман; **gelecek zaman** киләсәк заман; **şimdiki zaman** хәзәрге заман

zamir 1. нәмәнәңдер асылы **2.** *лингв.* алмаш; **belgisiz zamiri** билдәһезлек алмашы; **işaret zamiri** күрһәтеү алмашы; **şahıs zamiri** зат алмашы

zannetmek уйлау, фараз итеү

zarar зарар, зыян; **zarar görmek** зыян күреү; **maddi zarar** матди зыян

zarf 1. тышлык, футляр **2.** *линг.* рәүеш; **zarf tümlenci** хәл; **yer zarfı** урын рәүеше

zarif 1. нәфис, зифа, гүзәл; **zarif kadın** нәфис катын **2.** үткер фекерле, акыллы; **zarif adam** акыллы кеше

zarp 1. тибеү, һуғыу; **para zarbi** акса һуғыу

zat 1. зат, шәхес **2.** асыл; **zati mesele** мәсьәләнең асылы

zaylf 1. ябык, арык **2.** көчһөз, йомшак; **zaylf nabız** көчһөз пульс **3.** көчһөз, түбән; **zaylf voltaj** түбән көсөргәнешле

zengin бай; **zengin bir adam** бай кеше; **zengin bir dil** бай тел

zenginlik байлык, муллык; **run zenginliği** рухи байлык; **tabii zenginlikler** тәбиғәт байлыктары

zenne катын; **zenne çorabı** катындар ойоґо

zer алтын; **zer küpe** алтын алка

zevk 1. зауык; **zevki selim** якшы зауык **2.** ләззәт; **zevk almak** ләззәт алыу

ziplamak һикереү

zihin 1. зихен, акыл, фекер; **zihini açık** зихене асык **2.** хәтер; **zihinden çıkmak** хәтерҙән сығыу

zil кыңғырау, звонок; **kapı zili** ишек звоногы; **elektrikli zil** электр звоногы; **zile basmak** звонок биреү

ziraat ауыл хужалығы; **ziraat sergisi** ауыл хужалығы күргәзмәһе

ziyan зыян; **ziyan çermek** зыян кисереү

zor көс, кеүәт; **zor kullanmak** көс кулланыу

zorlu көслө, кеүәтле; **zorlu bir yağmur** көслө ямғыр

zorluk кыйынлык, ауырлык; **zorluk çekmek** кыйынлык кисереү

zükâm тымау, һыуык тейеү; **zürâm olmak** тымау тейеү

КУШЫМТА

Haftanın günleri

pazartesi
salı
çarşamba
perşembe
cuma
cumartesi
pazar

Азнаның көндөре

дүшәмбе
шишәмбе
шаршамбы
кесазна
йома
шәмбе
йәкшәмбе

Aylar

ocak
şubat
mart
nisan
mayıs
haziran
temmuz
ağustos
eylül
ekim
kasım
aralık

Айзар

финуар
февраль
март
апрель
май
июнь
июль
август
сентябрь
октябрь
ноябрь
декабрь

Mevsimler

kış
ilkbahar
yaz
sonbahar

Йыл мизгелдәре

кыш
яз
йәй
көз

Renkler

yeşil
kırmızı
mavi
kahverengi
siyah
lacivert

Төҗтәр

йәшел
кызыл
зәңгәр
көрән
кара
күк

beyaz
sarı
pembe
gri

ак
һары
алһыу
һоро

Adıllar

ben — biz
sen — siz
o — onlar
bu
şu

Алмаштар

мин — без
һин — һез
ул — улар
был
шул

Selemlama

Hayırlı sabahlar (günaydın)!
Hayırlı günler (Tünaydın)!
Hayırlı akşamlar (iyi akşamlar)!
İyi geceler!
Hoş geldiniz!
Nasılsınız?
Sıhhatiniz nasıl?
Hoşça kalın!
Güle güle!
İyi yolculuklar!
Başarılar dilerim!
Benden herkese selâm söyleyin!

Сәләмләүзәр

Хәйерле иртә!
Хәйерле көн!
Хәйерле кис!
Тыныс йоко!
Хуш килдегез! Рәхим итегез!
Хәлдәрегеҙ нисек?
Һаулығыҙ нисек?
Хуш булығыҙ! (китеүсе әйтә)
Хуш булығыҙ! (халыусы әйтә)
Хәйерле юл!
Уңыштар теләйем!
Минән барыһына ла сәләм әйтегез!

Tebrik

Doğum gününüz kutlu olsun!
Bayramınız kutlu olsun!
Başarılar, mutluluk, sıhhat dilerim (dileriz)!
Teşekkür ederim!
Çok teşekkür ederim!
Yardım (davet, tavsiye, misafirperverliğiniz) için teşekkür ederim!
Sayın bayan ve baylar!

Котлауҙар

Тыуған көнөгөҙ котло булһын!
Байрамығыҙ котло булһын!
Уңыштар, бәхет, һаулык теләйем (теләйбез)!
Рәхмәт!
Зур рәхмәт!
Ярҙамығыҙ (саҡырыуығыҙ, кәңәшегеҙ, кунаксыллығығыҙ) өсөн рәхмәт!
Хөрмәтле ханымдар һәм әфәнделәр!

БАШКОРТСА-ТӨРӨКСӘ ҺҮЗЛЕКТЕҢ ТӨЗӨЛӨШӨ

Башкортса-төрөксә һүзлек үз эсенә ике менгә якын һүзгә һәм төрлө фән тармактарына караған терминдарзы алды.

1. Баш һүз итеп алынған башкорт һүззәре алфавит тәртибендә урынлаштырылды һәм, төрөксә тәржемәһе бирелгәндән һун, миҫалдар менән тәһмин ителде. Баш һүз итеп барлык һүз төркөмдәре лә алынды. Һүз төркөмдәренән исем, сифат, рәүеш, алмаш, һан һәм кылым бер ниндәй грамматик тамғаһыз бирелде; фәкәт киҫәксәләр, бәйләүестәр, теркәүестәр генә тейешле грамматик тамға менән тәһмин ителде. Миҫалдар:

дарыу илаҫ; йүтәл дарыуы öksürük ilacı; йоко дарыуы уку илаҫ; дарыу эсеу илаҫ içmek

матур güzel; матур кыз güzel kız; матур сәскә güzel çiçek
сәсеу екмек, екин уармак; арыш сәсеу çavdar екмек; бойзай сәсеу buğday екмек

һәм *терк.* ve; атай һәм әсәй baba ve anne

кеүек *бәйл.* gibi; бал корто кеүек эшләү ағи gibi çalıшmak

2. Омонимдар, йәғни язылышы һәм әйтелеше тап килгән, әммә мәғәнәләре менән айырылған һүззәр, айырым ояла рим цифрзари менән бирелде:

сағыу I sokmak, dalamak; баланы корт саккан çocuғи ағи sokmuş

сағыу II parlak; сағыу төҫтәр parlak renkler

BAŞKURT ALFABESİ БАШКОРТ АЛФАВИТЫ

Башкорт теленең алфавиты 42 хәрефтән тора.

башкорт хәрефтәре	хәрефтәр исеме	башкорт хәрефтәре	хәрефтәр исеме	башкорт хәрефтәре	хәрефтәр исеме
Аа	а	Кк	кы	Фф	эф
Бб	бэ	Лл	эл	Хх	ха
Вв	вэ	Мм	эм	Һһ	һы
Гг	гэ	Нн	эн	Цц	цэ
Ғғ	ғы	Ңң	эң	Чч	чэ
Дд	дэ	Оо	о	Шш	ша
Зз	зы	Өө	ө	Щщ	ща
Ее	е	Пп	пэ	ь	калын айырыу билдәһе
Ёё	йо	Рр	эр	Ыы	ы
Жж	жэ	Сс	эс	ь	нәзеклек һәм нәзек айырыу билдәһе
Зз	зэ	Ҙҙ	ҙэ	Ээ	э
Ии	и	Тт	тэ	Әә	ә
Йй	й	Уу	у	Юю	ю
Кк	ка	Үү	ү	Яя	я

А

абай ihtiyatlı; абай кеше ihtiyatlı insan; абай булыу ihtiyatlı olmak

абитуриент aday öğrenci

абрикос kayısı; абрикос ағасы kayısı ağacı; абрикос кайнат-маһы kayısı tatlısı

абыныу sürçmek, tökezlemek; ташка абыныу таша sürçmek

август ağustos; август айы ağustos ayı

авиапассажир uçak yolcusu

авиарейс uçak seferi

авиация havacılık, uçaklar, hava kuvvetleri

автобиография otobiyografi

автобус otobüs; автобус билеты otobüs bileti; Истамбулга автобус қасан килә? Istanbul'a otobüs ne zaman geliyor?

автовокзал otobüs terminali, otobüs garı

автомат otomat; телефон-автомат otomatik telefon

автомобиль otomobil; еңел автомобиль binek otomobil; йөк автомобиле yük otomobil

автор yazar; eser sahibi; хат авторы mektup sahibi; был юлдар авторы bu satırların yazarı

авторучка dolma kalem

агглютинатив лингв. bitişken; агглютинатив телдәр bitişken diller

агроном tarım uzmanı; һөнәрем агроном mesleğim tarım uzmanı

ағай abi; минең ағайым бар benim abim var

ағартыу badanalamak, badana etmek; өй ағартыу evi badana etmek

ағарыу ağarmak, beyazlaşmak; йөзө ағарзы yüzü ağardı

ағас ағас; ағас қабығы ағас kabuğu; ағас күпер ағас köprü

ағза üye, terim; ғаилә ағзаһы aile üyesi; йәмғиәт ағзаһы kurum üyesi

ағзалык üyelik; ағзалык взносы üyelik ücreti

ағым akma, akıcı, akıntı, akım; диңгез ағымдары deniz akıntıları; һауа ағымдары hava akımları; сәйәси ағым siyasal akım

ағыу I акмак; юғарынан **һыу** аға yukarıdan su akıyor; түшәмдән аға dam akıyor; бизрә аға kova akıyor ◊ акмаһа ла та-мыр акмаса да damlar

ағыу II zehir; йылан ағыуы yılan zehiri

ағыулау zehirlemek, zehir etmek

ағыулы zehirli; ағыулы бәшмәк zehirli mantar; ағыулы газ zehirli gaz

адвокат avukat; адвокат яллау avukat tutmak

адрес adres, mektup üstü; өй адресы ev adresi; адрес кенәгәһе adres kitabı

аз аз; аз акса az para; аз вақыт эсендә az zaman içinde

азак son, sonra; ай азағы ay sonu; йәйзең азағы yazın sonu;

азак ни булғанын белмәйем sonra ne oldu bilmem

азаккы son; азақкы мәртәбә son defa; азақкы һүз son söz

азау I кышлык; азау арыш кышлык çavdar; азау бал şekerlenmek bal

азау II: азау теш ази dişi, azıdişi

азаş adaş

азғын sefih, ahlsaksız; азғын катын ahlsaksız kadın

азна hafta; үткән азна geçen hafta; киләһе азна gelecek hafta;

айзың беренсе азнаһы айın ilk haftası; бер азнала ете көн bir haf-tada yedi gündür

азналык haftalık; азналык гәзит haftalık gazete; азналык жур-нал haftalık dergi

азык yemek, besin, gıda; ит азыктары etli yemekler; үсемлек азығы bitkisel besinler; рухи азык fikri gıda

азым adım; беренсе азым yeni adım; зур азым büyük adım

азат azat, özgür, hür; азат халык özgür millet; азат кеше özgür insan

азатлык azatlık, özgürlük, serbestlik; азатлык яулау özgürlüğe kavuşmak

азбука alfabe, abece; Морзе азбукаһы Mors alfabesi

ай ау; декабрь айы aralık ayı; ай нуры ay aydınlığı; ай тыузы ay dağdu

айғыр аугы; айғырзы атлыксаға бикләү аугы ahıra çekmek

айлык aylık; айлык эш хакы aylık ücret; бер айлык бала bir aylık çocuk

айран айran; һыуык айран soğuk айran; айран эсеү айran içmek

айырма fark; йәш айырмаһы yaş farkı

айырылыу ayrılmak, kormak; иренән айырылды kocasından ayrıldı; халыктан айырылыу halktan kormak

айырылышыу ayrılmak, boşanmak; улар айырылышты onlar boşandılar

айырым аугы; айырым фатир аугы daire

айырыу аутмак, kesmek; уларзы бер-беренән айырзылар onları bir birinden ayırdılar; имсәктән айырыу memeden kesmek

айыу ау; инә айыу діші ау; бала айыу ау yavrusu
 ак beyaz; ак айыу beyaz ау; ак икмәк beyaz ekmek; күззең ағы
 gözün beyazı; йомортканың ағы yumurtanın beyazı
 акбуз boz, kir; акбуз ат boz at
 акбур tebeşir; акбур тактаһы tebeşir tahtası
 аккош kuğu; аккош йөнө kuğu tüyü
 акса para; вак акса ufak para; акса йыйыу para biriktirmek
 актамыр аурик от; актамыр сабыу аурик от biçmek
 актарыу араştırmaq, dağıtmak; кеçәне актарыу sebini araştırmaq
 акһак topal, aksak; акһак ат topal at
 акһым protein, albümin; үсемлектәр акһымы bitkiler albümini
 акшам akşam; акшам караңғылығы akşam karanlığı; акшам
 намазы akşam namazı
 акыл akıl, us, zihin, zekâ, kafa; акыл хезмәте kafa işi ◊ акыл
 йәштә түгел — башта akıl yaşta değil — baştadır
 акыллы akıllı, zeki, uslu, makul; акыллы кеше akıllı adam;
 акыллы фекер makul fikir; акыллы кәңәш makul bir öğüt
 акын saz şairi
 акырыу anırmak, bağlamak; ишәк акыра ешек anıryor
 ал I al, kızıl, kırmızı; ал күлдәк al gömlek
 ал II önünde, karşısında; өй алдында бакса evin önü bahçe;
 хөкөм алдына басыу mahkeme karşısına çıkmak
 алгебра cebir; алгебра китабы cebir kitabı
 алға ileri; алға барыу ilerlemek; алға сығыу öne geçmek; сәфәт
 алға китә saat ileri gidiyor
 алғы ön; алғы һыҙат ileri hat; алғы рәттәр ön sıralar
 алдаксы aldatan, yalancı; алдаксы кеше yalancı adam
 алдан önden; алдан барыу önden yürümek
 алдык yalan; алдык хәбәр yalan haber
 алдыңғы öncü, ilerici; алдыңғы кешеләр ilerici insanlar; ал-
 дыңғы караштар ileri görüşler
 алдыңғылык birincilik; алдыңғылыкты яулау birinciliği kazan-
 mak
 алка küpe; бриллиант алка pırlanta küpe
 алкыш alkış; көслө алкыштар şiddetli alkışlar
 алкышлау alkışlamak, alkış tutmak
 алла Allah, Tanrı; Аллаға шөкөр! Allaha şükür!
 аллея ağaçlı yol, park yolu
 алма elma; алма ағасы elma ağacı ◊ күз алмаһы güz elması
 алмағас elma ağacı; алмағас ултыртыу elma ağacı dikmek
 алмас elmas; алмас кашлы алка elmas küpe; алмас муйынсақ
 elmas gerdanlık
 алмаш *лив.* zamir; зат алмашы şahıs zamiri; эйәлек алмашы
 iyelik zamiri
 алоэ sarısabır; алоэ һуты sarısabır suyu

алсак güler yüzlü; алсак кыз güler yüzlü kız
алтмыш altmış; алтмыш йәш altmış yaş; бер сәфәттә алтмыш
минут bir saatta altmış dakika
алты altı; алты өй altı ev; алты йыл altı yıl
алтын altın; алтын сәфәт altın saat; кара алтын kara altın
алфавит alfabe; башкорт алфавиты başkurt alfabesi
альяпкыс önlük; сигеүле альяпкыс işlemeli önlük
алыç uzak, uzun; алыç райондар uzak bölgeler; алыç киләсәк
uzak gelecek; алыç туған uzak akraba; ул алыç йәшәй o uzakta otu-
ruyor

алыçлык uzaklık; каланан өс километр алыçлыкта йәшәй
şehirden üç kilometre uzaklıkta oturuyor

алыу almak, tutmak; балаларзы үзең менән алыу çocuklarını
beraber almak; өйгә эш алыу eve iş almak; бурыска акса алыу borç
para almak; штраф алыу ceza almak; пленға алыу esir etmek; кре-
посты һөжүм менән алыу kaleyi hücumla almak; үрнәк алыу örnek
almak; отпуск алыу izin almak; уңыш алыу mahsul almak

анализ çözümleme, tahlil, analiz; филми анализ bilimsel analiz;
грамматик анализ gramerce çözümleme; логик анализ mantıkça
çözümleme

анализлау çözümlemek, tahlil etmek, analiz yapmak

ансамбль topluluk; йыр һәм бейеү ансамбле şarkı ve oyun
topluluğu

ант yemin, ant; ант биреү yemin içmek; антты бозоу antını boz-
mak

анһат hafif; анһат эш hafif bir iş

аң bilinç, şuur; аңды уятыу bilinç uyandırmak

аңкау damak; йомшак аңкау damak eteği; каты аңкау damak
kemiği; аңкау өндәре damak sessizi

аңкыу kokmak, kokusu olmak; хуш ең аңкыу güzel kokmak;
сәскә еңе кеүек аңкый gül gibi kokuyor

аңлау anlamak; бер-беренде һүзһез аңлау birbirini kelimesiz
anlamak; музыканы аңлау müzikten anlamak

апай abla; кәзерле апай değerli abla

аппетит iştah; аппетитты асыу iştah açmak; аппетитты бозоу
iştah bozmak; аппетит менән ашау iştahla yemek

апрель nisan; апрель айы nisan ayı

аптека eczane; аптека қасан ябыла? eczane ne zaman kaparı-
yor? аптека бик һуң ябыла eczane oldukça geç kapanıyor

аптечка ecza dolabı

аптырау şaşmak, hayret etmek; аптырауға қалыу hayrete
düşmek

ара ара, aralık; ике ауыл араһы iki köyün arası; араны бозоу
aralarını bozmak; араларына инеү aralarına karışmak

аралаштырыу karıştırmak, karmak; тупракты ком менән аралаштырыу toprağı kumla karıştırmak

арба araba; балалар арбаһы çocuk arabası; кул арбаһы el arabası

арзаклы saygın; арзаклы кеше saygın insan

арена arena, sahne, alan; тарихи аренаға сығыу tarih sahnesine çıkmak

арзан ucuz; арзан тукыма ucuz kumaş

армия ordu, asker; армияға сакырылыу askere çağырмак

артык artık, fazla; артык багаж fazla bagaj; артык мал artık mal

арык arık, lağar, çok zayıf, kuru; арык ат arık at

арыслан aslan; инә арыслан dişi aslan; арыслан балаһы aslan yavrusu

арыу yorulmak; yorgun düşmek; юл йөрөп арыу yoldan yorgun düşmek

арыш çavdar; арыш икмәге çavdar ekmeği

ас ас; ас бүре ас kurt

аскыс anahtar; шкаф аскысы dolap anahtarı

аслык ачлык; аслык йылдары ачлык yılları

асык ачык; асык ишек ачык kapı; асык хат ачык mektup

асыл öz, ruk, esas; мәсьәләнең асылы sorunun özü

асылыу ачылмак; сумазан асылды bavul açıldı; театр касан асыла? tiyatro ne zaman açılacak?

асыу I hiddet, öfke; асыуы кабара öfkesi kabarıyor

асыу II ачмак; китапты асыу kitabı açмак; күргәзмәне асыу sergiyi açмак; ултырышты асыу oturumu açмак

асыулы öfkeli, kızgın; асыулы караш öfkeli bakış; асыулы һүз öfkeli söz

аскы alt, ашаğı; аскы кат ашаğı kat; аскы үтәүел alt geçit

ат at; егеү аты araba atı; менге аты binek atı; током аты cins at; эш аты hizmet atı; ат егеү аты arabaya koşмак

ата erkek; ата бесәй erkek kedi; ата эт erkek köpek

атай baba; атай йорто baba oсаğı

атака hücum; атакаға ташланыу hücumla kalkмак

атаклы үnlü, tanınmış; атаклы кеше үnlü insan

атама ad, isim; қала һәм урам атамалары şehir ve sokak adları

атлау yürүmek; бала иртә атланы çocuk erken yürүdü

атыу atmak, atеш etmek, vurmak; мылтык атыу tüfek atmak;

өйрәк атыу ördек vurmak

аунау yuvarlanmak, ağnamak; карза аунау karda yuvarlanmak

ауыз аğıз; мейес ауызы fırının ağıзı

ауызлык gem; ауызлык кейзереү gem takmak

ауыл köy; ауыл кешеhe köy adamı; ауыл тормошо köy hayatı

ауыр ағır; ауыр йөк ағır yük; ауыр һүззәр ағır sözler; ауыр промышленность ағır sanayi

ауырлы gebe, hamile; ауырлы катын gebe kadın
ауырлык аğıрlık, sıkıntı; ауырлык кисереу sıkıntı görmek;
иктисади ауырлык ekonomik sıkıntı
ауыртыу ағтмак, acımak; башым ауырта başım ağrıyor
ауырыу I hasta; ауырып ятыу hasta yatmak ◊ ауырып яткан
үлмәс, әжәле еткән үлер hasta yatan ölmez, eceli yeten ölür
ауырыу II hastalık; йөрәк ауырыуы kalp hastalığı; тире ауыры-
уы cilt hastalığı
аш yemek, besin, gıda; эсе аш sıcak yemek; ит ашы etli yemek
ашау yemek; ашағым килмәй yiyesim yok; ашап эсеу yiyip
içmek
ашлама gübre; минераль ашламалар mineral gübreler; органик
ашламалар tabii gübreler
ашлау gübrelemek; тупрак ашлау toprak güberlemek
ашлык harman, tahıl; бер ток ашлык bir çuval tahıl; ашлык ам-
бары tahıl ambarı
ашхана lokanta, yemekhane
ашъяулык masa örtüsü, sofra örtüsü; ак ашъяулык beyaz masa
örtüsü
ашығыс ivedi, acil, acele; ашығыс телеграмма acele telgraf;
ашығыс ярзам машинаһы cankurtaran arabası
аэровокзал terminal, terminal binası
аэродром havaalanı; аэропорт бынан йыракмы? havaalanı
buradan uzak mı?
аяз ачык, aydın; аяз һауа ачык hava; бөгөн көн аяз bugün hava
ачык

Б

бабай büyükbaba, ağababa, dede, dayı, kaynata, büyük peder
багаж bagaj; багаж вагоны bagaj vagonu
бағана direk, sütun; телеграф бағанаһы telegraf direği; бағана
ултыртыу direk kurmak
бағыу bakmak; тирә-якка бағыу arkasına bakmak; ауырыузы
бағыу hastaya bakmak
баз mahzen; картуф базы patates mahzeni; баз капкасы mahzen
карағı
базар pazar; ат базары at pazarı; базар короу pazar kurmak;
базарзы ябыу pazar kaldırmak
базлау ışıldamak; йондоззар базлай yıldızlar ışıldıyordu
базнат cesaret; базнат итеу cesaret etmek
базык parlak; базык йондоз parlak yıldız
база temel, üs; матди база maddi temel; хәрби база askeri üs;
ракета базаһы fırlatma /füze/ üssü

бай zengin; бай кеше zengin bir adam; бай тәбиғәт zengin bir tabiat; бай тел zengin bir dil

байлык zenginlik; тәбиғи байлыктар tabii zenginlikler; тел байлығы bir dilin zenginliǵi; рухи байлык ruh zenginliǵi

байрак bayrak; кызыл байрак kırmızı bayrak; байрак күтәреү bayrak çekmek

байрам bayram; милли байрам milli bayram; Байрамығыз котло булһын! Bayramınız kutlu olsun!

байуу I zenginleşmek, zengin olmak

байуу II batmak; қояш байыны gün battı

бака kurbaǵa; бака балаһы kurbaǵa yavrusu

бакса баһче; емеш баксаһы meyve bahçesi; балалар баксаһы çocuk bahçesi

баксасылык баһçесилек; баксасылык эше баһçесилек işi

бакыр bakır; бакыр ялатыу bakır kaplamak; бакыр акса bakır ақçe /para/

бал I bal; сәскә балы çiçek balı; йүкә балы ihlamur balı; кәрәзле бал petek balı; бал айырыу bal sağmak

бал II balo; костюмлы бал kostümlü balo; бал-маскарад maske-li balo

бала çocuk, evlat, bebek; етем бала öksüz çocuk; игез бала ikiz çocuk; имсәк бала meme /süt/ çocuǵu; ир бала oǵlan /erkek/ çocuk; кыз бала kız çocuk; яңы тыуған бала yeni doğan çocuk; балаға исем кушыу çocuǵa ad koymak; балалар арбаһы çocuk arabası

балалау doğurmak, eniklemek, kuzulamak, yavrulamak

балалык çocukluk; балалык сағы çocukluk zamanı; балалык душым çocukluk arkadaşım

баланс denge, bilanço; йыллык баланс yıllık bilanço

балауыз balmumu, mum; балауыз шәме balmumu mum

балғалак tatlı kaşık; көмөш балғалак gümüş tatlı kaşık

балдак yüzük; алтын балдак altın yüzük; никах балдағы nişan yüzüǵü

балкыу parlamak, ışıldamak; қояш балкый güneş parlıyor; йондоззар балкыны yıldızlar ışıldadı

балта balta; балта һабы balta sapı

балтыр baldır; балтыр һөйәге baldır kemiǵi

балык balık; қорбан балығы çarap balık; қурылған балык balık tavası; балык ыуылдырығы balık yumurtası; балык тәңкәһе balık pulu; балык тотуу balık tutmak

балыксылык balıkçılık; балыксылык менән шөғөлләнәү balıkçılık yapmak

банк banka; ауыл хужалығы банкыһы ziraat bankası; банк хезмәткәре banka memuru

банка kutu; мед. vantuz; консерва банкаһы konserve kutusu; банка ултыртыу vantuz çekmek

бар *мод. var*; минең балам бар benim çocuğum var
барабан davul, trampet; барабан кағыу davul vurmak /çalmak/
бармак parmak; баш бармак başparmak, сыңарсак бармак
adsız parmak; һук бармак şahadet parmağı
бассейн havuz; йөзөү бассейны yüzmeye havuzu
баңалкы mütevazî; баңалкы кеше mütevazî bir adam
баңкыс baskıç, basamak, merdiven; күсермәле баңкыс el merdiveni;
яңғын баңкысы yangın merdiveni
баңма I köprü, iskele; баңма короу iskele kurmak
баңма II basım, baskı, basılı; баңма табак basılı tabaka
баңма III basım, baskı; һүзлектен яңы баңмаһы sözlüğün yeni baskısı

баңылыу kesilmek, dinmek; ел баңылды rüzgar dindi; ямғыр
баңылды уағмур dindi; теш ауыртыуы баңылманы diş ağrısı dinmedi

баңыу I basmak; бысракка баңма! çamura basma! китап баңыу
kitap basmak; кунактар баңты misafirler bastı
баңыу II tarla, kır; баңыу эштәре tarla işleri
баткак çamur; баткак юл çamurlu yol
батмус tepsi; тәрән батмус derin tepsi
батша çar; батша хөкүмәте çar hükümeti
батшалык çarlık

батыр I cesur, yürekli, gözüpek; батыр кеше cesur adam
батыр II kahraman, bahadır, pehlivan, yiğit, cesur adam; Салауат
батыр Kahraman Salavat

батырлык kahramanlık, cesaret, yüreklilik, yiğitlik; батырлык
күрһәтеү cesaret göstermek

батырыу batırmak; карапты батырыу gemiyi batırmak
батыу batmak; карап бата gemi batıyor; кояш батты güneş battı;
бурыска батыу borca batmak; тиргә батыу tere batmak; уйға батыу
düşüncelere batmak

бау ip, urgan, kaytan, bağ; ботинка бауы ayakkabı bağı; бау
менән бәйләү iple bağlamak

бауыр ciğer, karaciğer; бауыр артерияһы karaciğer atardam; бауыр
шеше karaciğer iltihabı

бауырһак bağırsak; бауырһак бешереү bağırsak pişirmek
бахыр zavallı, biçare, kadıncağız, kızcağız; бахыр кеше bicare
insan

баһа fiyat, maliyet, değer, kıymet; тауар баһаһын күтәреү mal-
ların fiyatını artırmak

баш I baş, kafa, kelle, kalıp, kök; баш һөйәге baş taşı; баш ауыр-
тыу baş ağrımak; биш баш һарык beş baş koyun; бер баш сыр bir
kalıp peynir; ике баш кәбестә iki kök lahanası; баш һөйләм *лингв.*
baş cümle; баш ватыу kafa yormak

баш II başkan, baş; хөкүмәт башы hükümet başkanı
башак I başak; башак ебәреү başak bağlamak /utmak, vermek/
башак II temren, uç; ук башағы okun temreni
башка başka; башка кала başka şehir; башка вақытта başka bir zamanda; һеззән башка sizden başka; бынан башка bundan başka
башкорт Başkurt; башкорт теле Başkurtça, Başkurt dili
башланыу başlamak; ямғыр башланды yağmur başladı
башлау başlamak; укыу башлау okumaya başlamak
башлык I başkan, müdür, amir; дәүләт башлығы devlet başkanı
башлык II kalpak, şarfa, başlık; мех башлык kürk kalpak
башня kule, taret; башня сәғәте kule saati; танк башняһы tank kulesi

башта önce, ilkin; иң башта en önce; башта ул һөйләне önce o söyledi
башта уйла, һуңынан һөйлә önce düşün sonra söyle
бегемот su aygırı

без I biz; без Ағизел кунакханаһында тукталабыз biz Akidel Oteline kalacağız

без II biz; итек беҙе kunduracı bizi

беҙгә bize; беҙгә кунакка килегеҙ bize misafirlige geliniz

беҙҙе bizi

беҙҙеке bizimki

беҙҙең bizim

беҙҙә bizde

беҙҙән bizden

бейек yüksek; бейек йорт yüksek уары; бейек ағас yüksek ағас;
бейек тау yüksek дағ

бейеү оунамәк; оҫта бейеү ustaca оунамәк

бейеүсе оуынсу; танылған бейеүсе tanınmış oyuncu

бейә kısırak; быуаз бейә gebe kısırak; тыу бейә kısır kısırak

бейәләй eldiven, kolçak; йөн бейәләй yün eldiven; йорон бейәләй kürklü eldiven

белгес uzman, usta; метеорология белгесе meteoroloji uzmanı

белдереү I bildirmek, göstermek, izhar etmek; теләк белдереү arzu izhar etmek; ризалык белдереү rıza göstermek

белдереү II ilân, duyuru

белем öğrenim, öğretim, tahsil; башланғыс белем ilk öğrenim; урта белем orta öğrenim; юғары белем yüksek öğrenim

белеү öğrenmek, bilmek; юлды беләһеңме? yolu biliyor musun?

был телде ул белмәй bu dili bilmiyor

белешмә danışma, rehber; белешмә бюроһы danışma bürosu; телефон белешмәһе telefon rehberi

беләзек bilezik; алтын беләзек altın bilezik

беләк önkol, kol; беләк һөйәге önkol kemiği

бензин benzin; бензин койоу benzin kaymak

бер бир: бер бүлмә бир ода; бер өстәл бир маса; бер кеше бир адам; бер заман бир zaman ◊ бер кулы майза, бер кулы балда бир eli yağda, bir eli balda

бергә birlikte, beraber; бергә эшләү birlikte çalışmak

берзән-бер biricik, tek; берзән-бер кыз biricik kız; берзән-бер өмөт tek umut

беренсе birinci, birincilik, ön; беренсе синыф birinci sınıf; беренсе сорт birinci kalite; беренсегә аш биреү birinci yemeğe çorba vermek; birinciye yemek vermek

беренселек birincilik; беренселек яулау birinciliği kazanmak

берет бере: ак берет beyaz bere

берлек I birlik; караштарзың берлеге karşılığın birliği

берлек II bir, sıfır, tekil; берлек һан *лингв.* tekil

берләштереү birleştirmek; көстәрзе берләштереү güçleri birleştirmek

берәмек birim; озонлок берәмеге uzunluk birimi; акса берәмеге para birimi

бесәй kedi; ата бесәй erkek kedi; инә бесәй dişi kedi; бесәй баланы kedi yavrusu

бесән kuru ot; бесән сабыу ot biçmek

бесәнлек otluk, ot ambarı, ot biçimi

бет bit; баш бете baş biti; бет һеркәһе bit sirkəsi

беше sık, sağlam, dayanıklı; беше тукыма sık dokuma /kumaş/; беше кағыз sağlam kağıt; беше кеше sağlam adam

бешекләү kaynatmak, haşlamak; тауык бешекләү tavuk haşlamak

бешеренеү yemek pişirmek, hazırlamak; иртәнгелеккә бешеренеү kahvaltı hazırlamak

бешереү pişirmek, hazırlamak, haşlamak; картуф бешереү patates haşlamak; бәләш бешереү börek pişirmek

бешеү I pişmek; шашлык беште kebar pişi

бешеү II çırıp köpürtmek, çalkalamak; кымыз бешеү kımız çalkalamak

бешмәгән çiğ; бешмәгән ит çiğ et; бешмәгән емеш çiğ yemiş; библиотека kitaplık, kütüphane; балалар библиотекаһы çocuk kütüphanesi

бигерәк *киç.* çok, pek, gayet; бигерәк күп pek çok

бидон bidon; һөт бидоны süt bidonu

биз bez; май биззәре yağ bezleri; төкөрөк биззәре tükürük bezleri

бизеү bezmek, bıkamak, usanmak; тормоштан бизеү canından bezmek

бизрә kova; һөт бизрәһе süt kovası; бер бизрә һыу bir kova su

бизәк motif, bezek, bezeme, desen; декоратив бизәк dekoratif motif

бязэклэу süslemek, bezemek, donatmak
бизэу süslemek, bezemek, donatmak. каланы бизэнелэр şehri
donatular

бизмэн el kantarı; бизмэн менэн үлсэу el kantarı ile ölçmek
бик кич, çok, pek, gayet; бик арзан pek ucuz; бик күп pek çok
биклэу karimak, karatmak; ишекте биклэу каруи karimak
бил bel; нэзек билле beli ince; бил умырткалары bel omurları
билге nişan, işaret

билгеле ünlü, tanınmış; билгеле языусы ünlü bir yazar
билет билет, cüzdan; автобус билеты otobüs bileti; хэрби билет
askerlik cüzdanı; студент билеты öğrenci bileti; экзамен билеты
soru kağıdı

билэу I sahip olmak

билэу II kundak; билэүзэге бала kundak çocuğu

биреу vermek; дэрес биреу ders vermek; тауыш биреу ses ver-
mek

биржа borsa; хэзмэт биржаһы iş borsası

бирсэткэ eldiven; бирсэткэ кейеу eldiven giymek

бит I yüz, çehre

бит II sayfa; гэзит биттэрэндэ gazete sayfalarında

бит III кич, ki, ya, ne de olsa; нин бит уны беләһең! onu bilirsin
ya!

биш beş; биш тапкыр beş defa; биш ярым beş buçuk; сэгәт
биштә saat beşte

бишенсе beşinci; бишенсе бит beşinci sayfa

боз buz; боз китеүе buz çözümü

бозок arızalı, bozuk, çürük; бозок теш çürük diş; бозок кеше
bozuk adam

бозоу bozmak, kırmak, parçalamak, kaçırmak; моторзы бозоу
motoru bozmak; берәйһенең кәйефен бозоу birinin keyfini kaçırmak

бойзай buğday; бойзай икмәге buğday ekmeği; бойзай баһуы
buğday tarlası

бойондорокло bağımlı; бойондорокло илдэр bağımlı ülkeler;
бойондорокло булыу bağımlı olmak

бойондорокхоз bağımsız; бойондорокхоз илдэр bağımsız
ülkeler

болан geyik; болан мөгөзө geyik boynuzu

болғансык bulanık; болғансык һыу bulanık su

болғау sallamak; кул болғау kol sallamak, койрок болғау
kuyruk sallamak

болон çayır, çayırılık; болон үләне çayır otu

болот bulut; болоттар таралды bulutlar dağıldı

болотлау bulutlanmak; көн болотланы hava bulutlandı

боркотоу kaldırmak, koparmak; саң боркотоу toz koparmak

боркоу çıkmak, kopmak; саң борконо toz koptu

борма dolambaçlı; борма юл dolambaçlı yol
боронго eski, eskiçağ, eski zaman; боронго йыр eski şarkı
борос biber; кызыл борос kırmızı biber; йәшел борос yeşil biber
бороу çevirmek, döndürmek, sarmak, dönmek; башты бороу baş
çevirmek; уңға боролоу sağa sarmak

борсак bezelye; йәшел борсак yeşil bezelye
ботак budak, dal; ағас ботағы ağaç dalı
ботау kesmek, budamak; ағасты ботау ağacı budamak
бөгөн bugün; бөгөн иртә менән bu sabah; бөгөн кис менән bu
akşam

бөгэрләү buruşturmak; кағыззы бөгэрләү kağıdı buruşturmak
бөжәк böcek, haşere; бөжәк канаты böcek kanatı
бөйөк büyük; бөйөк дуçлык büyük dostluk; бөйөк илдәр büyük
devletler

бөйөр böbrek ◊ бөйөр ташы böbrek taşı
бөкләү kıvrımak, bükmek; битте бөкләү sayfaı kıvrımak
бөркөт altın kartal; бөркөт ояһы altın kartal yuvası
бөркәү örtmek, kaplamak; башка яулык бөркәү başını örtmek
бөрө tomurcuk; ағас бөрөһө ağaç tomurcuğu
бөртөк tane, zerre; ком бөртөгө kum tanesi
бөтөн bütün; бөтөн алма bütün elma
бөтөрөү bitirmek, tamamlamak; мәктәпте бөтөрөү okulu
bitirmek; ремонтты бөтөрөү tamiri bitirmek

бөтөү bitmek, sona ermek; дәрес бөттө ders bitti; акса бөттө para
bitti

буз kır; буз ат kır at
буй uzunluk, boy
буйзак bekar; буйзак ир bekar erkek
булдырыу edinmek, tutmak, almak, kurmak; файлә булдырыу
aile kurmak

буразна saban izi, çizi, karık; тәрән буразна derin karık
буран kar fırtınası, tipi; финуар бураны ocak tipisi
буçтау çuha; буçтау ашъяулык çuha örtü; буçтау фабрикаһы
çuha fabrikası

бутка lapa; дөгө буткаһы pirinç lapası; бойзай буткаһы bulgur
lapası

буш boş, kof, darkafalı, kuru; буш өй boş ev; буш сәтләүек kof
ceviz; буш һүз boş söz

буяу boyamak, boya; кара буяу siyah boya
бүлкәт *geogr.* kuşak; эсе бүлкәт sıcak kuşak
бүлмә oda; өс бүлмәле фатир üç odalı daire
бүләк hediye, armağan; яңы йыл бүләге yılbaşı hediyesi; бүләк

биреү hediye vermek
бүре kurt; ата бүре erkek kurt; инә бүре dişi kurt; бүре балаһы
kurt yavrusu

бүрек kalpak, şarka; бүрек кейеү şarka giymek
 бүрэнә томрук, azman; карагай бүрэнә çam azman
 бызау дана; бызау ите дана ети
 быйма keçe çizme; ак быйма beyaz keçe çizme
 быйыл halen, şimdi, bu yıl
 былау pilav; былау бешереү pilav pişirmek
 былтыр geçen yıl
 бына işte; бына алма işte elma; бына беззең йорт eşte evimiz
 бынан buradan, bundan
 бында burada, burası; бында һыуык burası soğuk
 бысак bıçak; бысак йөзө bıçak yüzü; икмәк бысағы ekmek
 бысағы
 быскы testere, bıçkı; быскы теше bıçkı dişi
 бысрак çamur, kir, pislik; бысракка бағыу çamura basmak; быс-
 ракка батыу çamura batmak
 быуаз gebe; быуаз һыйыр gebe inek
 быуат yüzyıl, asır; хәзерге быуат şimdiki yüzyıl; егерменсе бы-
 уатта yirminci asırda
 быуын kuşak, nesil; йәш быуын генç kuşak; беззең быуын ке-
 шеләре bizim kuşağımızdan insanlar
 быяла cam, camlı; күзлек быялаһы gözlük camı
 бәй ip, urgan; бәй менән бәйләү iple bağlamak
 бәйге yarış; ат бәйгеһе at yarışı
 бәйләм I demet, bağlam, tutam, deste; утын бәйләме odun deste-
 si; бер бәйләм петрушка bir demet maydanoz
 бәйләм II örgü işi, örme, tığ işi; бәйләм энәһе örgü şişi; бәйләм
 йөнө örgü yünü
 бәйләнеш bağlantı, irtibat; телефон бәйләнеше telefon
 bağlantısı
 бәйләү bağlamak, örmek; ау бәйләү ағ örmek
 бәке çakı; бәке һабы çakı sarı
 бәлеш tersi böreği, börek; ит бәлеше kıymalı börek
 бәләкәй küçük; бәләкәй балалар küçük çocuklar; бәләкәй өй
 küçük ev
 бәпкә kuş yavrusu, yavru; өйрәк бәпкәһе yavru ördek
 бәүелеү sellanmak; ағастар бәүелә ағачлар sellanıyor
 бәхет mutluluk, saadet; һаилә бәхете aile mutluluğu
 бәхетле mutlu, talihli, şanslı; бәхетле тормош mutlu yaşam
 бәхәс tartışma, münakaşa, çekişme; бәхәс кыззы tartışma kızdı
 бәхәсләшеү tartışmak, münakaşa etmek, çekişmek
 бәшмәк mantar; ак бәшмәк ak mantar; һаңғырау бәшмәк kurt
 mantarı
 бюджет bütçe; һаилә бюджеты aile bütçesi
 бюллетень rapor, bülten; өс көнгә бюллетень алыу üç günlük
 rapor almak

В

вагон vagon, araba; **йөк вагоны** yük vagonu; **пассажирзар вагоны** yolcu vagonu; **багаж вагоны** eşya vagonu; **трамвай вагоны** tramvay vagonu; **бер вагон** иген bir vagon tahlı

вагайыу küçülmek

ваза vazo; **сәскә вазаһы** çiçeklik; **емеш вазаһы** ayaklı yemişlik
вазифа görev; **директор вазифаһы** müdürlük görevi; **вазифанан** бушатыу görevden almak

вайымһыз kaygisız, tasasız, gamsız; **вайымһыз кеше** gamsız adam

вакцина мед. aşı; **тифка каршы вакцина** tifo aşısı; **вакцина биреу аşı** vurmak

вак küçük, ufak, ince; **вак балалар** küçük çocuklar; **вак мал** küçük baş; **вак акса** ufak para; **вак сәтләүек** ufak ceviz; **вак ком** ince kum

вакиға olay, hadise; **мөһим халык-ара вакиғалар** önemli milletarası olaylar; **вакиға сығыу** hadise çıkmak

ваклау ufalamak, bozmak; **алманы ваклау** elmayı ufalamak; **аксаны ваклау** parayı bozmak

вак-төйәк ufaklar, ufak tefek şeyler; **кivir zivir**; **вак-төйәк менән шөғөлләнеу** kivir zivirle uğraşmak

вакыт 1. zaman, vakit, sıra, süre, saat; **урак вақыты** hasat zamanı; **киске вақыт** gece vakti; **буш вақытта** boş vakitlerde; **урындағы вақыт** mahalli saat; **һуғыш вақытында** savaş sırasında; **ошо вақыт эсендә** bu süre içinde; **һәр нәмәнәң үз вақыты бар** her şeyin vakti sırası var 2. *лингв.* zaman; **вақыт рәүештәре** zaman zarfları

вақытлы geçici, eğreti; **вақытлы эш** eğreti iş; **вақытлы хөкүмәт** geçici hükümet

вақытһыз vakitsiz; **вақытһыз үлем** vakitsiz ölüm

вақытында vakitinde; **эш вақытында** iş vakitinde

валсык kırıntı, ufak; **икмәк валсығы** ekmek ufakları

ванна banyo; **ванна бүлмәһе** banyo odası; **ванна инеу** banyo almak

варенье reçel; **сейә вареньеһы** vişne reçeli; **алма вареньеһы** elma reçeli

вариç mirasçı, varis, kalıtçı; **законлы вариç** kanuni varis; **вариç булыу** varis olmak

васыят vasiyet, vasiyetname; **васыят итеу** vasiyet etmek

ватан vatan, yurt, doğum yeri; **ватан һағышы** vatan hasreti; **ватанды яратыу** vatan sevgisi; **ватанды һақлау** vatani savunma

ватандаш yurttaş, vatandaş; **ватандаш булыу** yurttaş olmak

ватык kırık; **ватык ултырғыс** kırık sandalye; **быяла ватығы** cam kırığı

ватыу kırmak, bozmak; стаканды ватыу bardağı kırmak; быяла-
 ны ватыу camı kırmak
 велосипед bisiklet; велосипедка ултырыу bisiklete binmek
 венгр Macar
 венок çelenk; лавр веногы defne çelengi; венок халыу çelenk
 коумак
 вертолет helikopter; вертолет төзөү промышленносы
 helikopter sanayii
 вертолетсы helikopter pilotu
 вестибюль vestibül
 ветеран emektar; сәхнә ветераны emektar artist; футбол вете-
 раны emektar futbolcu
 виноград üzüm, üzüm asması; виноград һуты üzüm suyu
 винт vida
 винтовка tüfek; һунар винтовкаһы av tüfeği; винтовка көбәге
 tüfek namlusu
 вице-президент başkan yardımcısı
 власть iktidar; дәүләт власы devlet iktidarı
 водитель sürücü; автобус водителе otobüs soförü
 водород hidrojen
 вокзал gar; диңгез вокзалы deniz garı
 врач doktor, hekim; теш врачы diş hekimi; күз врачы göz hekimi
 вулкан yanardağ, volkan
 вывеска levha, tabela; магазин вывескаһы mağaza levhası
 вышка kule, pylon; вышканан һикереү kule atlama
 вьетнам Vietnamlı
 вәғәзә vaat; вәғәзә биреү vaatlerde bulunmak; вәғәзәһендә то-
 роу vaadinde durmak
 вәғәз vaiz, vaaz; вәғәз укыу vaiz vermek
 вәхиши zalim, gaddar, vahşi

Г

гавань liman; гаванда тороу limanda yatmak
 гага зоол. rıpla; гага мамығы rıpla tüyü
 газ gaz, havagazı; тәбиғи газ doğal gaz; газ яткылыктары gaz
 yatakları; газ плитаһы gaz fırını
 галстук kravat, boyunbağı; галстук төйрәмесе kravat iğnesi
 гараж garaj
 гарнитур takım; йоко бүлмәһе гарнитуры yatak odası takımı
 гел her zaman, һер; ул гел һуңлай o her vakit geç kalır
 география coğrafya; география дәресе coğrafya dersi
 геология jeoloji
 герб arma; дәүләт гербы devlet arması

герман Alman
герой kahraman; милли герой ulusal kahraman; эзэби герой
edebi kahraman
гизеү seyahat etmek, gezi yarmak
гизеүсе gezici, gezgin
гильза kovan; патрон гильзаһы fişek kovani
гимн marş; дәүләт гимны milli marş
гипербола эзэб. abartma
гипс alçıtaşı; гипс һалыу alçıya almak; кулы гипста kolu
alçılıdır
гипслау мед. alçıya almak
гонаһ günah; гонаһка калыу günaha girmek; гонаһ кылыу
günah etmek
гонорар ücret; гонорар алыу ücret almak
горизонт ufuk
горчица бот. hardalotu; hardal; горчица онтағы hardal tozu
горчичник hardal yakısı
гөл oda çiçeği
градус derece; градусы бармы? derecesi var mı?
градусник derece; градусник куйыу derece koymak
грамматика dilbilgisi, grammer
гранат бот. nar; гранат сәскәһе nar çiçeği
граната bomba; кул гранатаһы el bombası
графин sürahi; бер графин һыу bir sürahi su
грек Yuman, Rum; грек теле Yunanca, Rumca
грипп grip; грипп эпидемияһы grip salgını
грузин Gürcü; грузин теле Gürcüce
груша armut; груша ағасы armut ağacı
гүзәл güzel; гүзәл кыз güzel kız
гәзит gazete; киске гәзит akşam gazetesi; стена гәзите duvar
gazetesi; азналык гәзит haftalık gazete; гәзит сығарыу gazete çıkar-
mak; гәзиткә язылыу gazeteye abone olmak; гәзит таратыу gazete
dağıtmak
гәлсәр billur; гәлсәр графин billur sürahi
гәрәбә kehribar, kehribar; гәрәбә муйынсақ kehribar gerdanlık
гәүһәр pırlanta; гәүһәр йөзөк pırlanta yüzük

F

ғазап ızdırap, azap; тамук ғазабы sehennem azabı; выждан
ғазабы vicdan azabı; күңел ғазабы gönül azabı; ғазап сигеү azap
çekmek

җаилә aile; күп балалы җаилә çok çocuklu aile; җаилә башы aile
reisi; җаилә усағы aile ocağı; җаилә короу bir aile kurmak

ғалим alim, bilgin; физика ғалимы fizik alimi
ғариза dilekçe; ғариза биреу dilekçe vermek
ғауға kavga, dalaş, gürültü; ғауға куптарыу kavga çıkarmak
ғауғалы гүрүлтүлү; kavgalı; ғауғалы тормош гүрүлтүлү bir hayat
ғашик âşik; бер кызға ғашик bir kıza âşik; ғашик булыу âşik
olmak

ғибрәт ibret, ders; ғибрәт алыу ibret almak; ғибрәт өсөн ibreti
âlem için

ғилем bilim, bilgi, fen; тәбиғәт ғилеме tabiat bilimi
ғилми ilmi, bilimsel; төрөк теле буйынса ғилми тикшере-
неүзәр Türk dili üzerinde yapılan bilimsel çalışmalar
ғинуар ocak; ғинуар кыш айы ocak kış ayı
ғорур gururlu; ғорур кеше gururlu adam
ғорурлык gurur, benlik; милли ғорурлык milli gurur
ғорурланыу gururlanmak; Ватан менән ғорурланыу Vatanla
gururlanmak

ғөрөф âdet; милли ғөрөф milli âdet
ғөсөл dünü, gusül; ғөсөл койоноу gusül aptesi almak
ғүмер ömür, yaşam; ғүмер буйы эшләне ömür boyunca çalıştı;
озон ғүмер uzun ömür; бәхетле һәм озон ғүмер теләу hayırlı ve
uzun ömürler dilemek

ғәзел adil, haklı, doğru; ғәзел кеше adil adam
ғәзеллек adalet; ғәзеллек тойғоһо adalet duygusu
ғәзәт alışkanlık, alışkı, adet, huy; уның кызык кына ғәзәттәре
бар garip huyları var; ғәзәткә инеү adet haline gelmek
ғәзәтләнеү alışmak; иртә торорға ғәзәтләнеү erken kalkmaya
alışmak

ғәжәп şaşılacak, harika; ғәжәп әсәр harika eser; ғәжәп нәмә
şaşılacak şey

ғәжәпләнеү şaşmak, hayret etmek
ғәзиз aziz; ғәзиз әсә aziz anne; ғәзиз ер aziz toprak
ғәйбәт dedikodu, gıybet, lakırdı; ғәйбәт таратыу bir dedikodu
çıkarmak; ғәйбәт һатыу dedikodu урмәк

ғәйеп kabahat, suç; ғәйепте үзенә алыу suçu üstüne almak;
ғәйеп ташлау suç atmak; бында минең ғәйебем юк bunda benim
suçum yok

ғәйепләү suçlamak, suçlu bulmak; һин мине ғәйепләмә! bana
kabahat bulma!

ғәләм evren, dünya, alem; быны бөтә ғәләм белә dünya duydu
ғәрлек yüzkarası, rezalet; ғәрлек тойғоһо rezalet duygusu
ғәрәп Arab

ғәфү af; ғәфү үтенеү affını dilemek, özür dilemek; ғәфү итегез!
Affedersiniz

Д

- дала bozkır; дала климаты bozkır iklimi; дала аты bozkır atı
дан şan, ün, şöhret; дан қазаныу şan kazanmak
дана tane, adet; биш дана beş tane
дары барут; дары төтөнө барут dumanı
дарыу ilaç, deva; йүтэл дарыуы öksürük ilacı; йоко дарыуы
uyku ilacı; дарыу эсеу ilaç içmek
дата tarih; датаһыз хат tarihsiz mektup; дата куйыу tarih atmak
дауам sürdürme, devam, sürme; дауамы бар devamı var
дегет katran; дегет мискәһе bir varil katran
диалект lehçe; диалект һүзе lehçe sözü
диңгеҙ deniz; асык диңгеҙ ачык deniz; диңгеҙгә сығыу denize
çıkmak
диссертация tez; докторлык диссертацияһы doktora tezi; дис-
сертация яклау tez vermek
доклад rapor, konuşma, bildiri; доклад яһау rapor vermek
донъя evren, dünya; донъя һуғышы dünya harbi; теге донъя
öbür dünya; донъя куйыу /донъянан китеу/ bu dünyadan göçmek
дошман düşman, hasım; кан дошман ana düşmanı; дошман
кулына эләгеу düşman eline düşmek
дөйөм genel, ortak; дөйөм күренеш genel görünüş
дөйә deve; дөйә йөнө deve tüyü
дөрөç doğru, şaşmaz; дөрөç тәржемә doğru uygun çeviri; дөрөç
сәғәт doğru saat
дуç dost, arkadaşı; балалык дуçы çocukluk arkadaşı; дуçтар һәм
таныштар dostlar ve tanıdıklar
дүрт dört; дүрт алма dört elma; дүрт йәш dört yaş; дүрт кило
һуған dört kilo soğan
дүшәмбе pazartesi
дым nem, rutubet, su; был өйзә дым бар bu evde rutubet var;
дымлы ер rutubetli yer
дәрес ders; дәрес әзерләу ders çalışmak; дәрес биреу ders ver-
mek
дәрәжә derece; фән докторы дәрәжәһе doktora derecesi
дәүер çağ, devir; атом дәүере atom çağы; боронғо дәүерзә eski
çağlarda
дәүләт devlet; дәүләт эшмәкәре devlet adamı; дәүләт башы
devlet başkanı
дәфтәр defter; һызыклы дәфтәр çizgili defter; шакмак дәфтәр
kareli defter; дәфтәр бите defter sayfası

зур буюк, геніш, үстүн; зур кала буюк şehir; зур уңыш üstün başarılar

зурлык büyüklük; грек сәтләүеге зурлығында ceviz büyüklüğünde

E

ебетеу suya bastırmak; етен ебетеу keteni suya bastırmak
 ебәк ирек; ебәк тукыма ирек kumaş; ебәк күлдәк ирек elbise
 ебәреу göndermek; акса ебәреу para göndermek; хәбәр ебәреу
 haber göndermek; хат ебәреу mektup göndermek; врач сакыртып
 ебәреу doktoru çağırмаға göndermek

егерме yirmi; егерме ток картуф yirmi çuval patates; егерме
 йәш yirmi yaş

егет delikanlı; ауыл егете köy delikanlısı

егеу koşmak; аттарзы егеу atları arabaya koşmak

ез piring; ез батмус piring tepsi

ел rüzgar, yel; каршы ел ters rüzgar; көслә ел kuvvetli rüzgar;

бик көслә ел şiddetli rüzgar

елем zamk, tutkal; елем менән йәбештереу tutkal ile yapıştırmak

ёлка köknar; Yılbaşı ağacı; ёлка байрамы köknar bayramı

елкә ense; елкә һөйәге ense kemigi

еләк meyve, yemiş, çilek; еләк кәрзине çilek sepeti

емереу kırmak, yıkmak; стенаны емереу duvarı yıkmak

ең kol, yen

еңел hafif, yeğni, kolay; еңел сумазан hafif bavul; еңел эш kolay

bir iş; еңел аштар hafif yemekler

еңеу yenmek, mağlup etmek; дошманды еңеу düşmanı yenmek

еп iplik; калын еп kalın iplik; епте энәгә һаплау ipi iğneге

geçirmek

ер yer, toprak; уңдырышлы ер verimli toprak

ерләу gömmek; мәйетте ерләнеләр ölüyü gömdüler

ерән kızıl sarı, al; ерән ат al at

еç koku; дарыу еçтәре ilaç kokuları

еçкәү koklamak; сәскәне еçкәү çiçeği koklamak

ете yedi; ете дәфтәр yedi defter

етез kıvrak, çevik; етез егет kıvrak delikanlı

етем yetim, öksüz; етемдәр йорто yetimhane

етен keten; етен күлдәк keten gömlek

етенсе yedinci; етенсе бит yedinci sayfa

етеу yetmek; был акса етерме? bu para yeter mi?

етмеш yetmiş; етмеш йәш yetmiş yaş

еүеш уаҗ; еүеш утын уаҗ odun

Ж

живопись resim /sanatı/

жираф zürafa

журнал 1. dergi 2. defter, jurnal; **синьф журналы** öğretmen not defteri

журналист gazeteci; журналист катын kadın gazeteci

жюри jüri kurulu; **жюри ағзаһы** jüri kurulu üyesi

З

забастовка grev; забастовка иғлан итеү grev ilan etmek

завод fabrika

закон yasa, kanun; **законға каршы** kanuna aykırı; **закондан тыш** kanun dışı; **тәбиғәт законы** tabiat kanunu; **закон сығарыу** kanun koymak

заман zaman, vakit, çağ, sıra, devir; **яңы заман** şimdiki zaman; **хәзерге заманда** şimdiki sırada; **киләсәк заман** лингв. gelecek zaman; **үткән заман** лингв. geçmiş zaman; **хәзерге заман** лингв. şimdiki zaman

замандаш çağdaş

зарар zarar; **зарар килтереү** zarar vermek, zedelemek; **бының зарары** булмаç bunun zararı dokunmaz

зауык zevk, beğeni; **зауык нәзәкәтләре** zevk inceliği

зачёт sınav, test; **зачёт кенәгәһе** sınav karnesi

зинһар rica ederim, buyurun/uz/, lütfen, ne olur; **зинһар, ултырығыз** rica ederim oturunuz; buyurun oturun; **илама, зинһар ағлама** ne olursun

зонтик şemsiye

зоология zooloji, hayvanbilim

зоопарк hayvanat bahçesi

зөбәржәт zümrüt; **зөбәржәт кашлы йөзөк** zümrüt yüzük

зыярат mezarlık

зәғиф sakat; **зәғиф кеше** sakat bir adam; **кулы зәғиф бала** kolu sakat bir çocuk

зәйтүн zeytin; **зәйтүн ағасы** zeytin ağacı; **зәйтүн майы** zeytinyağı

зәңгәр ачык мави, гөк; зәңгәр күз gök göz

И

игез ikiz; **игез бала** ikiz çocuk; **игез булып тыуыу** ikiz doğmak; **игез бала табыу** ikiz doğurmak

иген tahıl, hububat, ekin; **игендәр** койола ekinler dökülüyor

игенсе ikinci, çiftçi; игенсе хезмәте ikinci emeği
игенселек ekincilik, taım
игеү etmek; бойзай игеү buğday ekmek
игтибар dikkat; игтибар менән тыңлау dikkatle dinlemek;
игтибар итеү dikkat etmek
изеү etmek; картуф изеү patates etmek
изән döşeme, taban, zemin; паркет изән parke döşeme; ер изән
toprak taban
ижек *лингв.* hece; асык ижек ачık hece; ябык ижек kapalı hece
изге kutsal, mukaddes; изге бурыс kutsal görev
изгелек iyilik, hayır; изгелек эшләү iyilik уармак, hayır işlemek
ике iki; ике кыз iki kız; ике ай iki ay; ике тоқ кишер iki çuval
havuç
икенсе ikinci; икенсе синиф ikinci sınıf; икенсе кат ikinci kat;
икенсе азна ikinci hafta
икмәк etmek; бойзай икмәге buğday ekmeği; арыш икмәге
çavdar ekmeği; икмәкте мейескә куйыу ekmeği fırına sürmek
ил ülke, il, memleket; бойондорокло ил bağımlı memleket; коло-
ниаль илдәр sömürge memleketleri; ил гизеү memleket gezmek
илак ağlamalı, ağlamaklı; илақ бала gözü sulu çocuk
илау ağlamak; кайнар күз йәше менән илау süyüm süyüm
ağlamak
илле elli; илле кило кәбестә elli kilo lahanaya; илле йәш elli yaş
иләк elek; иләк тирәсе elek çemberi
иләү elemek; он иләү un elemek
имеү emmek; имсәк имеү teme emmek
индереү sokmak; карапты портка индереү gemiyi limana sok-
mak; капкаға туп индереү topu kaleye sokmak; янына индермәү
yanına sokmamak
инеү girmek; баксаға индем bahçeye girdim; эшкә инеү işe
girmek; бурыска инеү borca girmek
инженер mühendis; хәрби инженер askeri mühendis; тау инже-
неры maden mühendisi
институт enstitü, yüksek okul
интегеү ıstırap çekmek, azap çekmek; ауырыу нык интекте
hasta müthiş ıstıraplar çekiyordu
интектереү eziyet etmek, işkence etmek; хайуандарзы интекте-
реү hayvanlara eziyet etmek
инә dişi; инә бесәй dişi kedi; инә суска dişi domuz
иптәш arkadaşı, yoldaş; тормош иптәше hayat arkadaşı; мәктәп
иптәше okul arkadaşı; иптәш булыу arkadaşı olmak
ир erkak
ирек özgürlük, serbestlik; ирек яулау özgürlüğe kavuşmak; ир-
кенән мәхрүм ителгән özgürlükten yoksun
ирекле özgür, hür; ирекле милләт özgür millet; ирекле кеше
özgür insan

ирен dudak; асқы ирен alt dudak; өскө ирен üst dudak: ирен буяуы dudak boyası

иреу erimek, çözülmek; кар ирей kar çözülyor; боз ирене buz eridi

ирешеу elde etmek, sağlamak, ulaşmak; еңеүгә ирешеу zafere ulaşmak; уныштарға ирешеу başarıya ulaşmak

иркен ferah, engin, bol; иркен бүлмә ferah oda; иркен кейем bol elbise

иркә şımarık; иркә кыз şımarık kız

иркәләү şımartmak; баланы иркәләү çocuğu şımartmak

иртә sabah; бик иртә sabah sabah; иртәнән бирле sabahtan beri;

иртәнге сәғәт биштә sabahın beşinde; хәйерле иртә! günaydın!

иртәгә yarın; иртәгә иртә менән yarın sabah

иртән sabah /vakti/; бөгөн иртән bu sabah; кисә иртән dün sabah; иртәгә иртән yarın sabah

исем ad, isim; ир һәм катын исемдәре erkek ve kadın adları; исем кушыу ad koymak; исем тағыу ad takmak; яңғызлык исем *лингв.* özel ad; уртақ исем *лингв.* cins adı

иҫеу esmek; ел иҫә rüzgar esiyor

иҫке köhne, eski püskü, pejmürde; иҫке өй köhne ev; иҫке фекер köhne fikir

иҫкереу köhнемek, eskimek; фекер иҫкерзе fikir köhnedi

иҫтәлек hatıra, anı; иҫтәлек итеп биреу hatıra olarak takdim etmek

иҫәнлек sağlık, sıhhat; иҫәнлегегез нисек? nasılsınız? һеззен иҫәнлеккә! sağlığınıza!

иҫәп sayma, hesap, sayı, fatura; кунакхана өсөн иҫәп otel faturası; уларзың иҫәбе юк onlar hesapsız

иҫәпләу saymak; йөзгә кәзәр иҫәпләу yüzе kadar saymak; аксаны иҫәпләу parayı saymak

ит et; һыйыр ите siğir eti; бызау ите dana eti; ит турағыс et makinesi

итек çizme; күн итек deri çizme; резина итек lastik çizme; итек калыбы çizme kalıbı

итеу etmek; изгелек итеу iyilik etmek; байрам итеу bayram etmek

ишек карı; ишектең төбөндә карının ağzında; ишекте шакыу каруı çalmak; ишектәрзе асык калдырыу карıları ачык bırakmak; ишекте бикләу каруı kilitlemek;

ишетеу duymak, işitmek; колағы якшы ишетә kulağı iyi işitir; карт бик насар ишетә ihtiyar çok ağır duyar

ишәк eşek; ишәк аҫрау eşek beslemek

июль temmuz; июль — йәй айы temmuz — yaz ayı

июнь haziran; июнь айы haziran ayı

Й

- йоҕоу булашмак, geçmek; уҕа грипп йоккан ona grip bulaştı
 йоҕошло булашıcı, bulaşık; йоҕошло ауырыу булашıcı hastalık
 йозак kilit; йозак асыу kilit açmak
 йозрок yumruk; йозрок менэн һуғыу yumruğuyla vurmak
 йока ince, yufka; йока кағыз ince kağıt
 йоклау ууamak; йокларға ятыу уukuуа yatmak; баланы
 йокларға һалыу çocuđu uyutmak
 йоко уuku; йоком килә уukum geliyor; йокоһо касты уukusu
 kaçtı; йокоға талыу уukuуа dalmak
 йолкоу yolmak; каш йолкоу kaş yolmak; коштоң кауырһын-
 дарын /йөнөн/ йолкоу kuşun tüylerini yolmak
 йомғак yumak; бер йомғак еп bir yumak iplik
 йомортка yumurta; йомортка ағы yumurta akı; йомортка
 һарыһы yumurta sarısı; йомортка кабығы yumurta kabuđu
 йомоу yummak; күззе йомоу gözünü yummak
 йондоз yıldız; таң йондозо sabah yıldızı; кино йондозо sinema
 yıldızı; офицер йондозо subay yıldızı
 йонсоу yorulmak, yorgun düşmek; бөгөн нык йонсоном bugün
 ереу yoruldum
 йорт ev, apartman; ағас йорт ahşap ev; бала табыу йорто doğum
 evi; никах йорто Düğün evi; сауза йорто ticaret evi; ата йорто baba
 evi
 йотоу yutmak, yutkunmak
 йөз I yüz; йөз кило карабойзай yüz kilo karabuğlay; йөз кило
 кәбестә yüz kilo lahana; йөз грамм сыр yüz gram peynir
 йөз II yüz; йөз кызыллығы yüz kızartıcı
 йөрөү gitmek, yürümek, gezmek, dolaşmak; бала иртә йөрөй
 /атлай/ башланы çocuk erken yürüdü
 йөрәк kalp, yürek, gönül; йөрәк ауырыуы kalp hastalığı; йөрәк
 өйәнәге kalp krizi
 йығылыу düşmek; ергә йығылыу yere düşmek; өй башынан
 йығылыу damdan düşmek
 йыйыу toplamak, toparlamak; сәскә йыйыу çiçek toplamak;
 түшәк каралтылары йыйыу yatakları toplamak
 йыл yıl; яңы йыл yeni yıl; укуу йылы öğretim yılı; тыуған йы-
 лы doğum yılı
 йылан yılan; йылан балаһы yılan yavrusu; йылан ояһы yılan
 deliđi
 йылға ırmak, nehir, akarsu, su; Төркиәнең йылғалары
 Türkiyenin akarsuları; йылға жулы nehir kolu; йылға порты nehir
 limanı
 йылғыр çevik, kıvrak; йылғыр хәрәкәт çevik bir hareket;
 йылғыр ерет kıvrak delikanlı

йылдам çevik, çalak; тейен кеүек йылдам sincap gibi çevik
 йылы ılık, sıcak; йылы һыу ılık su; йылы илдәр sıcak ülkeler;
 йылы бүлмә sıcak oda; йылы тойғолар sıcak duygular
 йылыу ısınmak; һыу йылыны su ısındı; өй йылыны ev ısındı
 йыр şarkı; халык йыры halk şarkısı; йыр йырлау şarkı söylemek
 йырак uzak, uzun; йырак райондар uzak bölgeler
 йырлау /şarkı/ söylemek, okumak; Салауат партияһын йырлау
 Salavat partisini söylemek
 йырсы şarkıcı, ses sanatçısı, okuyucu; santör; опера йырсыһы
 opera sanatçısı
 йыртыу yırtmak; кағыззы йыртыу kağıdı yırtmak
 йыуан şişkin, şişman, kalın; йыуан корһак şişkin göbek; йыуан
 кеше şişman insan
 йыуанайыу şişmanlamak
 йыуыу yıkamak; кулдарзы йыуыу ellerini yıkamak; стаканды
 йыуыу bardağı yıkamak
 йыш sık, sıkça; сәскәләрҙе йыш ултыртыу /сәсеү/ çiçekleri
 sık dikmek
 йә терк. ya da, veya; йә азатлык, йә үлем ya hürriyet ya ölüm
 йәбешәү yapışmak
 йәй yaz; былтырғы йәй geçen yaz; йәй көнө yaz günü
 йәйғор gökkuşağı; йәйғор төҫтәре gökkuşağı renkleri
 йәйеү yaumak, sermek; түшәк каралтыһын йәйеү yatağı ser-
 mek; келәмде йәйеү halıyı yaumak
 йәйәүле yaya; йәйәүле ғәскәр yaya asker
 йәкшәмбе pazar; йәкшәмбе көнө pazar günü
 йән ruh, can; adam; бала йәнле çocuk ruhludur; йән башына
 adam başına
 йәнлек vahşi hayvan; затлы тиреле йәнлек kürk hayvanı
 йәш I genç; йәш быуын genç kuşak; йәш кеше genç adam; йәш
 ағас genç ağaç
 йәш II yaş, göz yaşı; йәш ағызыу yaş akıtmak; күз йәштәре göz
 yaşları
 йәшел yeşil; йәшел үлән yeşil ot; йәшел помидор yeşil domates
 йәшелсә sebze; йәшелсә магазины sebze dükkânı
 йәшен yıldırım, şimşek; йәшен йәшнәне şimşek çaktı
 йәшереү saklamak
 йәшлек gençlik
 йәшәү yaşamak, oturmak, ikamet etmek, kalmak; ауылда йәшәү
 köyde yaşamak; кунакханала йәшәү otelde kalmak; /һез/ хәзәр
 кайҙа йәшәйһегез? şimdi nerede oturuyorsunuz? ике көн таныш-
 тарҙа йәшәнем iki gün tanıdıklarda yattım

К

кабинет çalışma odası, makam

кадр кино. görüntü, kare; кадрға элэгей kareye girmek

календарь takvim; өстэл календары masa takvimi

кандидат 1. aday; депутатлыкка кандидат milletvekili aday

2. master; фэн кандидаты master

каникул tatil; йэйге каникул yaz tatili

карап gemi; хэрби карап savaş gemisi; йһан карабы uzay gemisi

картуф patates; картуф измәһе patates ezmesi

квартира daire; өс бүлмәле квартир üç odalı daire

кейем elbise, giyim, giysi, giyecek; кышкы кейем kışlık giyecek;

байрам кейеме bayram elbisesi

кейенуе giyinmek, giymek; ыспай кейенуе temiz giyinmek

кейеу giymek, takmak; пальтоһын кейзе paltosunu giydi; башы-

на берет кейгән başına bere giymiş

келәм halı; изән келәме taban halısı; келәм түшәу halı döşemek

кем kim; кем менән? kiminle? минең менән кем бара? benimle kim gelecek? бында кемдәр бар? burada kimler var? һәр кем her kim

кер çamaşır; кер йһууу çamaşır yıkamak; кер элеу çamaşır asmak; кер машинаһы çamaşır makinesi; кер һабыны çamaşır sabunu

керпек kirpik

кесазна perşembe; кесазна көнө perşembe günü

кесерткән ısırgan; кесерткән үләне ısırgan otu

кескәй küçük; кескәй бала küçük çocuk

кеçә сер; кульяулык кеçәһе mendil cebi; кеçә сәғәте сер saati;

кеçә һүзлеге сер sözlüğü

кеүек бәйл. gibi; был кауын бал кеүек татлы bu kavun bal gibi tatlı; бал корто кеүек эшләу ағи gibi çalışmak

кеше insan, adam, kişi, fert; йәш кеше genç adam; биш кеше

инек beş kişiydik

кешелек insanlık; кешелек тарихы insanlık tarihi

кибеу kurumak, solmak; кер кибә çamaşır kuruyor

килен gelin

килеу gelmek; ат менән килеу at ile gelmek; самолет менән килеу uçakla gelmek; күззәрзән йәш килде gözlerden yaş geldi

килеш лингв. hal; төп килеш yalın halі; эйәлек килеш -in halі;

төбәү килеш -e halі; төшөм килеш -i halі; сығанак килеш vasıta halі; урын-вакыт килеш -da halі; килеш ялғауы hal eki

килешеу geçinmek; күрше илдәр менән килешеп йәшәу komşu memleketle iyi geçinmek

кимереу kemirmek; һөйәк кимереу kemik kemirmek

кино sinema, төслө кино renkli sinema
киң 1. geniş, enli, açık: киң урам geniş cadde 2. bol, киң кейем
bol elbise
кипкән kavruk: кипкән япрак kavruk yaprak
кирбес tuğla: кирбес заводы tuğla harmanı
кис akşam, gece
кисә дүн; кисә иртә менән дүн sabah
кисеу kesmek: тырнак кесеу tirnak kesmek
кисәк parça, lokma, kalıp: бер кисәк ит bir lokma et; бер кисәк
набын bir kalıp sabun
кит balina: кит майы balina yağı
китап kitab: кулъязма китаптар el yazması kitablar: китап би-
те kitab sayfası
китеү gitmek, ayrılmak, çekilmek: сәғәт нисәлә китте saat kaçta
gitti? бүлмәһенә инеп китте odasına çekildi; эштән китеү işten
ayrılmak
кишер havuç: кишер हुты havuç suyu
класс sınıf; икенсе класс ikinci sınıf; эшселәр класы işçiler
sınıfı
климат iklim; каты климат sert iklim
колбаса sucuk; суска колбасаһы domuz sucuğu
конгресс kongre; Тыныслык яклыларзың бөтә донъя кон-
гресы Barış taraftarlarının dünya kongresi
кондитер pastacı, şekerçi; кондитер магазины pastacı dükkânı
көнкурс yarışma, sınav; конкурс иғлан итеү yarışma açmak
конспект özet; конспект языу özetini çıkarmak
конституция anayasa
консультация danışma: балалар консультацияһы çocuk
bakımı danışma merkezi
конфликт çatışma, anlaşmazlık, ihtilaf; социаль конфликттар
sosyal çatışmalar
концерт 1. konser, resital 2. муз. konçerto; скрипка өсөн кон-
церт keman konçertosu
коськи paten; коськиза шыуыу paten kaymak
көз sonbahar; көз һыуығы sonbahar soğuğu
көзгә айна; көзгәгә карау айнауа bakmak
көл kül; тәмәке көлө sigara külü
көлөү gülmek
көлтә demet; ekin demeti: көлтә бәйләү demet bağlamak
көмөш gümüş; көмөш алка gümüş küpe
көн gün; өс көн üç gün
көнбағыш ауҗиҗеғи; көнбағыш майы ауҗиҗеғи yağı
көнбайыш batı; көнбайыш Европа илдәре Batı Avrupa ülkeleri
көнсығыш doğu; Якын Көнсығыш Yakındoğu; Алыҗ
Көнсығыш Uzakdoğu; Урта Көнсығыш Ortadoğu

көнъяк güney. Башкортостандың көнъяғында Başkurtistanın güneyinde

көс güç, kuvvet, zor, kudret, şiddet; кул көсө kol gücü; рух көсө ruh gücü; ел көсө rüzgar şiddeti; хәрби дингез көстәре deniz kuvvetleri

көслө güçlü, kuvvetli, zorlu, şiddetli; көслө кеше kuvvetli adam; көслө дәүләт güçlü devlet; көслө теләк şiddetli istek arzu

көтөү 1. beklemek. поезд көтөү tren beklemek; һинән быны көтмәгәйнем senden bunu beklemezdim 2. otlatmak; һарык көтөү koyun otlatmak

культура kültür; матди культура maddi kültür; боронго Египет культураһы Eski Mısır kültürü

кухня mutfak; кухня өстәле mutfak masası

күбәләк kelebek; төнгө күбәләктәр gece kelebekleri

күгәрсен güvercin; тыныслык күгәрсене barış güvercini

күз göz; күз караһы göz karası; күз алмаһы göz elması;

күззәрзе асыу gözlerini açmak; күззәрзе йомоу gözlerini kapamak

күзлек gözlük; күзлек быялаһы gözlük camı; күзлек кейеу gözlük takmak

күк I mavi; күк күз mavi göz

күк II gök; күкте болот каплай gök bulutlanıyor

күкрәк göğüs, bağı; күкрәк ситлеге göğüs kafesi

күлдәк gömlek; төнгө күлдәк gecelik

күмер kömür; һоро күмер linyit; күмер шахтаһы kömür oсаğı

күмеу gömmek; көлгә картоф күмеу külye patates gömmek

күн deri, işlenmiş deri

күңел ruh, gönül; һескә күңелле кеше ince ruhlu bir adam

күп çok; бик күп pek çok; күп тапкыр çok defalar

күпер köprü; ағас күпер ағас köprü

күплек, күплек һан лингв. çoğul

күпме каç? ne kadar? вақыт күпме? saat каç? күпме тора? fiyatı ne?

күреу görmek; күззәре якшы күрмәй gözleri iyi görmez; дошман күреу düşman görmek

күрше komşu; йәнәштәге күрше карı komşu; беззең күршенең балаһы bizim komşunun çocuğu

күсенеу göçmek, taşınmak, göç etmek, geçmek; был йәйзә йәйләүгә күсендек bu yaz yaуlaya göçtük

күтәреу 1. kaldırmak, çekmek; сумазанды күтәреу bavulu kaldırmak; байрак күтәреу bayrak çekmek 2. çıkarmak, koparmak; тауыш күтәреу gürlütü çıkarmak

кәбестә lahana; төслө кәбестә karnabahar; кәбестә күбәләге зодл. lahana kelebeği

кәзә кеçi; кәзә бәрәсе кеçi yavrusu

кэйеф keyif; **кэйефтэр** нисек? keyifler nasıl? **кэйефте** бозоу keyifini kaçırmak

кэкре eđri, çarlık, çalık; **кэкре** **һызык** eđri çizgi; **кэкре** **аяктар** çarlık bacaklar

кэкүк guguk (kuşu)

кэмеу azalmak, eksilmek, inmek, düşmek, daralmak; **эселек** **кэмей** sıcak düşüyor; **ел** **кэмене** rüzgar azaldı

кэмэ kayık, sandal, tekne; **ярыш** **кэмэһе** yarış kayığı

кэнфит şeker, fondan

кэңэш tavsiye, öğüt; **кэңэш** **биреу** öğüt vermek; **кэңэш** **алыу** öğüt almak

кэңэшмэ müşavere, toplantı; **киңэйтелгэн** **кэңэшмэ** geniş bir toplantı

кэрэзле petek; **кэрэзле** **бал** petek balı

кэрэк gerek, lazım, ister; **һиңэ** **нимэ** **кэрэк?** sana ne gerek? **һезгэ** кем **кэрэк?** kimi istiyorsunuz?

К

кабатлау tekrar etmek, tekrarlamak, yinelemek

кабык kabuk; **ағас** **кабығы** ағас kabuđu; **ер** **кабығы** yer kabuđu; **баш** **мейеһе** **кабығы** beyin kabuđu

кабырға kaburga

кағыз kağıt; **языу** **кағызы** yazı kağıdı; **төрөү** **кағызы** ambalaj kağıdı; **кағыз** **фабрикаһы** kağıt fabrikası

кағыу 1. kakmak, çakmak; **сөйзө** **кағыу** çivi çakmak; **казык** **кағыу** kazık kakmak 2. çubuklamak; **келэмде** **кағыу** halıyı çubuklamak 3. vurmak, çalmak; **ишекте** **кағыу** каруы çalmak

каз kaz; **каз** **йөнө** kaz tüyü

казау çivi, mih; **сөй** **менэн** **кағыу** çivilemek, mihlamak

казыу kazmak, açmak, bellemek; **соқор** **казыу** çukur kazmak

кайза nerede; **был** **сэскэлэрҙе** **кайзан** **йыйзың?** bu çiçekleri nereden topladin?

кайнау kaynamak; **һыу** **кайнай** su kaynıyor; **урамда** **кешелэр** **кайнай** sokakta insanlar kaynıyor

кайсы makas

кайтыу dönmek; **Өфөнэн** **касан** **кайттығыз?** Ufadan ne zaman döndünüz?

кайһы hangi, kaçınıcı; **кайһы** **катта** **йэшэйһегез?** kaçınıcı katta oturuyorsunuz?

кайын huş, huş ağacı, kayın ağacı

калдырыу bırakmak, saklamak; **хатты** **өстэл** **өстөндэ** **калдыр** mektubu masanın üstüne bırak; **эйберенде** **күршелэргэ** **калдыр** eşyanı komşuna bırak

калыу kalmak, өйзә калыу evde kalmak; эшһез калыу işsiz kalmak

камыр hamur; камыр куйуу hamur tutmak

кан kan; кан бақымы kan baskısı

канат kanat; кош канаты kuş kanatı; канат қағыу kanat çıғрмак

капка карı, sokak kapısı; kale (*спорт*) капка шакыйзар карı çalıнуор

каплау örtmek, kaplamak; йөззө каплау yüzünü örtmek

кар kar; кар яууу kar düşmek; кар бураны kar fırtınası

карағай çam, çam ağacı; карағай олоно çam gövdesi

карағас melez, melez ağacı; карағас япрағы melez yaprağı

карағат frenküzümü; кара карағат siyah frenküzümü; кызыл карағат kırmızı frenküzümü

караңғы 1. karanlık; караңғы бүлмә karanlık oda 2. asık, somurtuk; караңғы йөз somurtuk yüz

карау 1. bakmak; тәзрәнән карау pencereden bakmak; би-ноклдән карау dürbünle bakmak 2. görmek, seyretmek, izlemek; яңы фильм карау yeni filmi seyretmek 3. muayene etmek, bakmak; ауы-рыуы карау hastayı muayene etmek

карт ihtiyar, koca kart; карт кеше ihtiyar adam

касан ne zaman; касан кайтасак ne zaman dönecek

касыу 1. koşmak, koşarak uzaklaşmak; балалар урманға касты çocuklar ormana koştı 2. kaçmak; төрмәнән касыу cezaevinden kaçmak

каты katı; каты есем katı cisim; каты һүз katı söz; каты сара-лар katı tedbirler

каш kaş

койоу dökmek, akıtmak, koymak; һыу койоу su koymak

кол köle; кол ителеу köle edilmek

колак kulak; колак япрағы kulak kepçesi

колау düşmek; өй башынан колау damdan düşmek

ком kum; ком бураны kum fırtınası; шәкәр комо toz şeker

корал silah; ракета коралы roket silahı; корал йөрөтөу silah taşımak

коро kuru, kurumuş; коро таштамал kuru havlu; коро һауа kuru hava; коро йүтәл kuru öksürük

корос çelik; корос иретеу çelik eritmek

корт solucan, kurt

косаклау sarmak, kucaklamak; баланы косаклау çocuğu kusaklamak

коткарыу kurtarmak; һүмерен коткарыу hayatını kurtarmak

котлау kutlamak, tebrik etmek

кош kuş; йорт коштары evcil kuşlar; йырткыс коштар yırtıcı kuşlar

кояш güneş, gün; кояш батыу güneş batmak
 куйы 1. sık, gün; куйы урман sık orman; куйы сәс sık saç
 2. koyu; куйы кайнатма koyu geçel; куйы һөт koyu süt
 куйыу 1. koymak, bırakmak, oturtmak; вазаны өңтәлгә куйыу
 vazoyu masaya koymak 2. koymak, vurmak, çekmek
 кул kol, el; уң кул sağ kol; һул кул sol el
 кунак konuk, misafir; кунакка барыу konuk gitmek
 кунуу gecelemek, yatıp kalkmak, yatmak; бөгөн кайза куна-
 быз? bu gece nerede yatacağыз?
 куркыу korkmak; караңгынан куркыу karanlıktan korkmak;
 ауырып китеүзән куркыу hasta olmaktan korkmak
 куян tavşan; куян ите tavşan eti
 кызык ilginç, enteresan; кызык китап ilginç bir kitap; кызык
 вакифа ilginç bir olay
 кызыу 1. kızmak; табаның хабы кыззы tavanın sapı kızdı
 2. öfkelenmek; һәр нәмәгә кыза her şeye öfkeleniyor
 кыйын güç, zor, çetin; кыйын эш zor iş; кыйын юл çetin yol
 кыйыш eğri, çarpık, çalılık; кыйыш ауыз çalılık ağız
 кылым лингв. fiil; күсемле кылым geçişli fiil; күсемһез
 кылым geçişsiz fiil
 кырк kırk; кырк йәш kırk yaş
 кыркыу kesmek; ағастарзы кыркыу ағачлары kesmek
 кырыныу tıraş olmak
 кысқырыу bağırmaq; тамак ярып кысқырыу avaz avaz
 бағırmaq
 кысқа kısa; кысқа итәк kısa etek; кысқа юл kısa yol; кысқа
 тулкындар радио. kısa dalgalar
 кысык dar; кысык квартир dar daire; кысык урам dar sokak
 кысыу sıkmaq; итек аяғымды кысқа çizme ayağımı sıkıyor
 кытыклау güdüklemek
 кыуыу kovmak; һыйырзы баксанан кыуыу ineği bahçeden kov-
 mak
 кыш kış; кыш үткәреү kışı geçirmek
 кыя eğik; кыя һызык eğik çizgi
 кыяр hıyar
 кәбер mezar; кәбер ташы mezar taşı
 кәзерле değerli, sevgili; кәзерле кунактарыбыз değerli konuk-
 larımız

Л

лагерь kamp; лагерь короу kamp kurmak
 лампа lamba; кәрәсин лампаһы gaz lambası
 лексика kelime hazinesi

лексикограф sözlükçü

лекция konferans, konuşma; лекция укыу konferans vermek

литр litre; бер литр һөт bir litre süt

ләкин *терк.* ama; кояш сықты, ләкин һауа һыуык әле güneş doğdu, ama hava daha soğuktur

ләстит dedikodu, lakırdı; ләстит һатыу lakırdı taşımak

М

магазин mağaza; азык магазины yiyecek mağazası

май I yağ; ак май tereyağı; көнбағыш майы ауçиңеғи yağы; май

һауыты tereyağı kabı

май II mayıs; май айы mayıs ayı

майзан meydan; базар майзаны pazar kurulan meydan; һуғыш

майзаны harp meydanı

маймыл maymun

макарон makarna; макарон бешереу makarna pişirmek

максат amaç, maksat, gaye, hedef, erek; максатына ирешеу атасына ulaşmak

мактау övmek

мал 1. hayvanlar; эре мөгөзлө мал büyük baş hayvanlar 2. zenginlik; servet, bolluk, mal; мал йыйыу servet yapmak

мамык pamuk, tüy, küştüyü; каз мамығы kaz tüyü; мамык

юрған pamuk yorgan

маңлай alın; маңлай һөйәге alın kemiği

марка pul; почта маркаһы posta pulu

март mart; март айы mart ayı

матур güzel, yakışıklı; матур кыз güzel kız; матур сәскә güzel çiçek; матур ерет yakışıklı delikanlı

машина makine, araba; тереу машинаһы dikiş makinesi; маши-

на менән барыу arabayla gitmek

мейе beyin; мейегә кан һауыу beyin kanaması

мейес soba, fırın; мейес мөрийәһе soba borusu; мейес яғыу sobayı yakmak

менеу binmek; атка менеу ata binmek

мең bin; өс мең üç bin

меңкен acınacak, sefil

мизгел mevsim; ямғырзар мизгеле yağmur mevsimi; алма мизгеле elma mevsimi

милек mal, mülk; халык милке halkın malı

миләш üvez; миләш сәскәһе üvez çiçeği

мин ben; мин укыусымын ben öğrenciyim

мина mayın; мина яланы mayın tarlası

министр bakan

министрлык bakanlık; Эске эштэр министрлыгы İçişler bakanlığı

минус eksi; биш минус өс beş eksi üç

минут dakika; биш минут алтынсы beşi beş geçiyor; биш минуттан өс üçe beş dakika var

моғайын galiba, her halde; моғайын килмәç galiba gelmeyecek

морат murat; моратына ирешеү muradına ermek

мөгөз boynuz; һыйыр мөгөзө inek boynuzu

мөгәмәлә davranma, muamele; тупаç мөгәмәлә kaba muamele; якшы мөгәмәлә hüsnü muamele

мөдир müdür; тел бүлеге мөдире dil bölümü müdürü

мөйөш 1. köşe; өңтәлдең мөйөшө masanın köşesi; яулыктың мөйөшө mendilin köşesi 2. мат. ақи; кысынкы мөйөш dar ақи; тура мөйөш dik ақи

мөлкәт mal, mülk, eşya; шәхси мөлкәт özel mülkiyet

мөмкин mümkün

мөрийә баса; мейес мөрийәһе soba bacası

мөхәббәт sevgi, aşk, sevi; Ватанға булған мөхәббәт yurt sevgisi

муйыл idris; муйыл сәскәһе idris çiçeği

муйын boyun; муйын умырткалары boyun kemikleri

мунса hamam; мунса инеү hamama gitmek (girmek)

мүк yosun

мыйык bıyık; мыйык ебәреү bıyık bırakmak; мыйык сығыу bıyığı terlemek

мылтык tüfek

мәғариф öğrenim, öğretim, tansil, eğitim

мәғәнә anlam, mana; тормоштоң мәғәнәһе aşamın anlamı

мәктәп okul; киске мәктәп akşam okulu; хәрби мәктәп askeri okul; башланғыс мәктәп ilk okul; урта мәктәп orta okul

мәкәл atasözü, atalar sözü

мәкәлә yazı, makale; мәкәлә языу makale yazmak

мәсет camii, meseit; мәсет манараһы camii minaresi

мәшәкәт uğraşmalar, gaile, dağdağa; йорт мәшәкәте ev gailəsi

Н

насар kötü, fena; насар һауа kötü hava; насар фәзәт kötü alışkanlık; насар укыусы fena öğrenci

нервы sinir; нервыһына тейеү sinirine dokunmak

нескә ince; нескә бил ince bel

нефть petrol; нефть скважинаһы petrol kuyusu

нигез temel, esas; өйзөң нигезе evin temeli; күперзәң нигезе köprünün temeli; нигез һалыу temel atmak

нимә ne; нимә булды? ne oldu?

ниндэй nasıl, ne gibi, ne, kaçınıcı, hangi; был ниндэй бина? bu ne binası? ниндэй бүлмэлэ? hangi odada?

ниңэ niçin, niye, ne diye; уны ниңэ сақыралар? onu niye çağırıyorlar?

нисек nasıl, ne; нисек килеп еттегез? nasıl geldiniz? ауы-рузың хәле нисек? hasta nasıl?

нисә kaç? ne kadar? сәғәт нисә? saat kaç? һез нисә кеше? siz kaç kişisiniz?

ноябрь kasım

нур ышын; кояш нуры güneş ışınları

нык sağlam, sert, çetin; нык еп sağlam ip

нәфис zarif, nemiş; нәфис кыз zarif kız

нәфрәт kin, nefret; нәфрәт тойгоһо nefret duygusu

О

одеколон kolonya; одеколон есе kolonya kokusu

озайтыу uzatmak, sürdürmek; фүмерзе озайтыу ömrünü uzatmak

озак uzun, uzun süre, çok; озақ көттөрзөммө? çok mu beklettim?

озатыу uğurlamak, götürmek; өйөнә тиклем озатыу evine kadar götürmek; ишеккә тиклем озатыу кәриуа kadar uğurlamak

озон uzun; озон фүмер uzun ömür; озон юл uzun yol

ойок çorap; ебәк ойок ipek çorap

ойоу I ekşimek; һөт ойоно süt ekşidi

ойоу II uyuklamak, pineklemek

океан okyanus

октябрь ekim; Октябрь революцияһы Ekim Devrimi

окшау 1. benzemek, andırmak 2. beğenmek, hoşuna gitmek, hoşlanmak; калағыз бик окшаны şehriniz çok hoşuma gitti

олатай büyükbaba

оло 1. büyük; оло языусы büyük yazar; ололарзың һүзен тыңлау büyüklerin sözünü dinlemek 2. ihtiyar, koca, kart; оло кеше ihtiyar adam

олон gövde; ағас олоно ağaç gövdesi

олоу ulumak; эт олой it uluyor

омоним лингв. eşesli (kelime)

он un; он иләү un elemek

онотоу unutmak; беззе онотма! bizi unutma! bizi gönülden çıkarma!

операция мед. ameliyat; операция өстәле ameliyat-masası

орден nişan; Ленин ордены Lenin Nişanı

орлок tohum, tane; орлок сәсеү tohum atmak

орфография yazım, imla; орфография һүзлеге yazım kılavuzu

ос уç; уқтың осо okun sivri uçu; энә осо iğne uçu

ослау bilemek, sivriltmek, açmak; кәләмде ослау kurşunkalemi açmak

осло keskin, sivri, uçlu; осло түбә sivri dam

осороу fırlatmak, atmak, savurmak; ракета осороу füze uçurmak, roket atmak; йһан карабы осороу uzay gemisini atmak

осоу ұçмак, gitmek, geçmek, sıçramak; бөгөн Өфөгә осабыз bugün Ufaya uçuyoruz

осрау raslamak, raslaşmak, buluşmak

очоҙ ucuz; очоҙ кейем ucuz elbise

офицер subay; запастағы офицер yedek subay

ошо бу, şu; ошо урындарза buralarda; ошо йәйзә bu yaz

оя yuva; оя яһау yuva yармак; оя короу yuva kurmak

оялау yuvalamak, yuva yармак

оялыу utanmak, sıkılmak, çekinmek

оят utanç, utanma, yüz, ar, haya, sıkılma; ояттан ер тишегенә инеү utançından yere geçmek

Ө

өзөү 1. koparmak; сәскә өзөү çiçek koparmak 2. kesmek; мәнәсәбәттә өзөү münasebeti kesmek; һүззә өзөү sözünü kesmek

өй ev, apartman; ата йорто baba evi; күп катлы өй çok katlı apartman

өйкәү vurmak; итек аяғымды өйкәй çizme ayağımı vuruyor

өйөр sürü; ат өйөрә at sürüsü

өрдек ördek; йорт өйрәге evcil ördek; кырағай өйрәк yaban ördek

өйрәнәү öğrenmek, öğrenim yармак

өйрәтеү öğretmek, okutmak

өлгәшеү varmak, ulaşmak, erişmek, bulmak; максатка өлгәшеү amaca varmak

өләсәй büyükanne, nine

өмөт umut, ümit; бар өмөтөм hezзә bütün umudum sizde

өн ses; тартынкы өндәр ünsüzler; һузынкы өндәр ünlüler

өндәшеү seslenmek; өндәштем — ишетмәне seslendim — duymadı

өрөү havlamak, ügümek ◊ эт өрөр, каруан йөрөр it ürür, kervan yürür

өс üç; өс кило алма üç kilo elma

өсән için; hezзәң өсән бик иланы sizin için çok ağladı; hezзәң өсән бер китап килтерзәм sizin için bir kitap getirdim

өсәнсә üçüncü; өсәнсә кат üçüncü kat

өскө üst, yukarı; өскө кат yukarı kat

өстәл masa, sofra; языу өстәле yazı masası; аш өстәле yemek masası; өстәл әзерләү sofra donatmak

өшөү üşülemek; мин өшөйөм ben üşüyorum

П

палата koğuş, meclis; больница палатаһы hastane koğuşu
парикмахер berber; ирзәр парикмахеры erkek berberi
пляж plaj; пляж костюмы plaj kıyafeti
поезд tren, katar; ашығыс поезд sürat treni; пассажирзәр по-
езы yolcular treni
помидор domates
порт liman
портфель çanta
почта posta, postane; иртэнге почта sabah postası; почтаға ба-
рыу postaneye gitmek
производство üretim, уарым
промышленность sanayi; ауыр промышленность ağır sanayi;
еңел промышленность hafif sanayi; хәрби промышленность harp
sanayi
профессия meslek
процент faiz; процент алыу faiz almak
пәрзә perde; ебәк пәрзә ipek perde

Р

радио radyo; радио тыңлау radyo dinlemek
рак мед. kanser; ашказан рагы mide kanseri
революция devrim; социалистик революция sosyalist devrim
резина lastik; резина итек lastik çizme
республика cumhuriyet; республика халкы cumhuriyet halkı
референдум referandum, halkoюu; референдум үткәрәү referan-
dum yарmak
рәхсәт izin, müsaade, ruhsat; ул рәхсәтһез китте izinsiz gitti;
рәхсәт бирәү ruhsat vermek
рухи ruhi; рухи яқынлык ruhi yakınlık; рухи азык ruhi gıda
рәт sıra, dizi; бер рәт йорттар bir sıra ev; ағас рәттәре ағас
dizileri
рәтләү ayarlamak, kurmak, yola koymak; эштәрҙе рәтләү işlerini
yola koymak
рәүеш лингв: zarf; вақыт рәүеше zaman zarfı; урын рәүеше
yer zarfı
рәхим: рәхим итегеҙ hoş geldiniz
рәхмәт teşekkür ederim, sağ ol (ün), eksik olma (yın), eyvallah;
ярзамығыз өсөн һезгә зур рәхмәт yardımınız için çok teşekkür
ederim
рәхәт zevk, tat, lezzet, keyif, haz
рюмка (аяаклы) kadeh; гәлсәр рюмка billur kadeh

С

- сабыр sabır; сабыр итеу sabır etmek
 сабыу I biçmek, tırpanlamak; бесэн сабыу ot biçmek
 сабыу II etek; пальтоның сабыуы paltonun eteği
 сағылдырыу yansıtmaq; ысынбарлықты сағылдырыу gerçeği yansıtmaq
 сағылыу yansımak, belirmek; сағылған яктылық yansıyan ışın
 сағыу I sokmaq, dalmak; баланы корт саккан çocuğu arı sokmuş
 сағыу II parlak; сағыу төҗтәр parlak renkler
 сағыштырыу karşılaştırmak, kıyaslamak, kıyas etmek, benzetmek, deneştirmek
 сайкау çalkalamak, durulamak, gargara etmek; керзе сайкау çamaşıң çalkalamak; ауыз сайкау ағыз çalkalamak
 сак I vakit, zaman, çağ, mevsim, dönem; йэшлек сак gençlik çağı; бесэн сағы ot biçme vakti
 сак II güçbela, güç halle, zar zor, zoru zoruna, daradar zoru; поезға сак етеште trene zar zor yetiştii
 сакырыу çağырмак, seslenmek, davet etmek; туйға сакырыу düğüне çağырмак; ауырыуға врач сакырыу hastaya doktor çağырмак
 сал ак, kır; сал сәсле ак saçlı
 салбар pantolon; спорт салбары spor pantolonu
 салғы тırpan; салғы менэн сабыу tırpan ile biçmek
 салыу kesmek, boğazlamak; мал салыу hayvan kesmek
 сама ölçü, had, karar; һәр нәмәнөң самаһы бар her şeyin haddi var; саманы юғалтыу ölçüyü kaçıрмак
 самауыр semaver; самауыр куйыу semaveri yakmak
 самолет uçак; санитар самолеты hasta taşıma uçağı; пасса-жирзар самолеты yolcular uçağı
 сана kızak
 саң toz; саң һөртөү toz silmek; саң күтәреү toz korpmak
 саңғы kayak; саңғыла йөрөү kayak yarmak; һыу саңғыһы su kayаğı
 сауза ticaret, satış; тышкы сауза dıř ticaret; дәүләт саузаһы devlet ticareti
 себеш civciv, piliç; тауык себеше tavuk civcivi; себеш сығарыу civciv çıkarmak
 сей çiğ; сей ит çiğ et
 сейә vişne; сейә ағасы vişne ағасı
 секунд saniye; бер секунд bir saniye
 сентябрь eylül; сентябрь айы eylül ayı
 сер sır; хәрби сер askeri sır; сер асыу sır açmak; сер һаклау sır saklamak
 серек çürümüş nesne, çürük; серек ағас çürük ағас

сибек cılız, kavruk, yanık; **сибек бала** cılız çocuk
сибэр güzel; **сибэр кыз** güzel kız
сик sınır; **дәүләт сиге** devlet sınırı; **сикте** үтеү сınıрн geçmek
сикә şakak; **сикә һөйәге** şakak kemiği
сисенеү soyunmak; **сисенеп ятты** soyunup yattı
сисеү çıkarmak; **пальтоны сисеү** paltoyu çıkarmak
сит 1. yabancı; **сит телдәр** yabancı diller **2.** yad; **сит илдә** yad ilde
ситән çit; **ситән үреү** çit çekmek
сифат *лингв.* sıfat
совет sovyet; **Югары совет** Yüksek Sovyet
сода soda; **кер содаһы** çamaşır sodası
сокоу kazmak, açmak; **сокор сокоу** çukur kazmak
сорт çeşit, tür
сос çevik, kıvrak; **сос кеше** çevik adam
состав bileşim, kadro, personel; **халыктың синфи** составы
nüfusun sınıfsal bileşimi; **армияның офицерҙар** составы ordunun
subay kadrosu; **һыузың химик** составы sunun kimyasal bileşimi
соус salça; **соус һалынған шашлык** salçalı kebab
социаль toplumsal, sosyal; **социаль тигезһезлек** sosyal eşitsizlik
союз birlik, ittifak, bağlaşıklık; **эшселәр һәм крәстиәндәр** сою-
зы işçi-köylü ittifakı; **языусылар союзы** yazarlar birliği
сөгөлдөр pancar; **шәкәр сөгөлдөрө** şeker pancarı; **азык**
сөгөлдөрө yemlik pancar
сөй çivi, mih; **сөй кағыу** çivi çakmak
сөнки *бәйл.* çünkü
сөннәт *дини.* sünnet
сөскөрөү aksırmak, hapşırmak, öksürmek
сөсө 1. tatlı; **сөсө һыу** tatlı su **2.** mayasız; **сөсө икмәк** mayasız
ekmek; **сөсө камыр** mayasız hamur
справка 1. bilgi; **телефондан справка бирмәйбөз** telefonda
bilgi veremeyiz **2.** rapor, ilmihaber; **һаулык хакында** справка sağlık
raporu
станция istasyon; **тимер юл станцияһы** demiryolu istasyonu
суйын dökme demir
сукмар sor; **сукмар менән һуғыу** sorla dövmek, sorla vurmak
сукыу gagalamak
сумазан bavul; **бер сумазан китап** bir bavul kitap
сумка çanta; **юл сумкаһы** yol çantası
сумыу dalmak; **һыуға сумыу** suya dalmak; **эшкә сумыу** işe dal-
mak; **китапка сумыу** kitaba dalmak
суска domuz; **суска ите** domuz eti; **суска колбасаһы** domuz
sucuğu
сүкеү dövmek; **тимер сүкеү** demir dövmek
сүкеш çekiç; **сүкеш менән кағыу** çekiç ile çakmak

сүмөс кепче, kova; бер сүмөс һыу bir кепче su
сыбар alaca, rengarenk, renk renk, çil; сыбар тукыма alacalı
kumaş; сыбар галстук çok renkli kravat; сыбар тауык çil tavuk
сығарыу çıkarmak, dışarı taşımak; базарға сығарыу pazara çıkar-
mak

сығыу 1. çıkmak, inmek, ayrılmak; больницанан сығыу hastane-
den çıkmak; урамға сығыу sokağa çıkmak 2. bakmak, çıkmak; юл
шоссеға сыға yol şoseye çıkar 3. varmak; кейәүгә сығыу kocaya var-
mak

сынығыу suyu verilip sertleşmek, dayanıklığı artmak

сыр реунір; бер кило сыр bir kilo peynir

сыскан fare, sıçan; сыскан ояһы sıçan yuvası

сәғәт saat; алтын сәғәт altın saat

сәй çay; куйы сәй koyu çay; шыйык сәй ачк çay; сәй эсеу çay

іçmek

сәйнүк çaydanlık, demlik; фарфор сәйнүк porselen çaydanlık

сәйнәу çigdemek

сәләмәтлек sağlik, sıhhat; сәләмәтлегегез нисек? nasılsınız?
sağlığınız nasıl?

сәнсеу batırmak, sancımak; энә менән сәнсеу iğne ile sancımak

сәңгелдәк beşik

сәс саç; бөзрә сәс kıvrık saç; сәсенә сал төшөу саçına sal

düşmek

сәсеу ekmek, ekim yarmak; арыш сәсеу çavdar ekmek; бойзай

сәсеу buğday ekmek

сәскә çiçek; сәскә өзөү çiçek korumak; сәскә ултыртыу çiçek

dikmek; сәскә атыу çiçek açmak

сәсәтмә мед. boğmaca

сәтләүек fındık, ceviz

сәүкә küçük karga

Т

таба tava

табак I tas; коштабак sefer tası

табак II forma; йөз табаклык китап yüz formalık kitap

табан taban, ayak

таза temiz; таза тәрилкә temiz tabak; таза бүлмә temiz oda;

таза һауа temiz hava

тай tay; тай ите tay eti

тайыу I аyağı kaymak

тайыу II çıkmak; кулы тайзы kolu çıktı

так тек; так һан tek sayı

такта tahta, levha; класс тактаһы yazı tahtası, kara tahta

тал sögüt, sorkun; бөзрә тал salkım sögüt
 талап talep, istem, istek; талап куйыу talepte bulunmak
 талау soymak, yağma etmek; кешене талағандар adamı soy-
 muşlar; өйзө таланылар evi soydular
 талпан kene, sakırğa; талпан йәбешөү kene уарышмак
 тамак utak, boğaz, gırtlak; тамағы ауыртыу boğazı ağrıмак; та-
 мак ауырыуы boğaz hastalığı
 тамаша temaşa, temsil; тамаша кылыу temaşa etmek
 тамға nişan, işaret, damga; тамға куйыу işaret koymak
 таможня gümrük; таможня хөзмәткәре gümrük memuru
 тамсы damla; ямғыр тамсыһы yağmur damlaları
 тамыр 1. kök; ағас тамыры ağacın kökü 2. damar; кан тамыры
 kan damarı 3. лингв. kök; һүз тамыры kelime kökü
 тамыу damlamak; крандан тама musluk damlıyor
 танау burun; танау тишеге burun deliği; танаузы сөкоу buru-
 nunu karıştırmak
 таныу tanımak; bilmek
 танышыу tanışмак; tanışma
 таң gün ağarması, şafak vakti
 тап leke; май табы yağ lekesi; кара табы mürekkep lekesi; тап
 бөтөрөү leke çıkarmak
 тапау I çiğnemek; сәскәләрзе тапау çiçekleri çiğnemek
 тапау II kesmek, doğramak, kıymak; ит тапау et kıymak
 тапкыр kez, defa, kere, sefer; өс тапкыр üç defa
 тар dar, ensiz, sıkı; тар урам dar sokak; тар аяк кейеме dar
 ayakkabı; тар фекерле dar fikirli
 тараk tarak
 таралыу dağıлмак; өйзәребөзгә таралдык evlerimize dağıldık;
 болоттар таралды bulutlar dağıldı
 тартма çekme; өстәлдең тартмаһы masanın çekmesi
 тартыу I çekmek; йөк кырк кило тарта balya kırk kilo çekiyor;
 йәрәбә тартыу kura çekmek
 тартыу II içmek; тәмәке тартыу tütün içmek
 тары darı; тары буткаһы darı lapası
 таçма kurdela, kordele; ебәк таçма ipek kordele
 татлы tatlı, şekerli; татлы груша tatlı armut; татлы хыял tatlı
 rüyalar
 тау dağ; карлы таузар karlı dağlar; тау климаты dağiklimi; тау
 кешеһе dağadamı
 тауар 1. meta; mal; көнкүреш тауарзары tüketim malları 2.
 dokuma, kumaş; ебәк тауар ipek kumaş
 тауык tavuk; тауык йоморткаһы tavuk yumurtası
 тауыш 1. ses; әсе тауыш içе işleyen ses; һаңғырау тауыш pes
 ses; тауышты күтәрөү ses yükseltmek 2. oy; тауыш бирөү oy vermek

таш taş, kaya; киммәтле таш değerli taş ◊ бөйөр ташы böbrek taşı

ташыу I taşımak; пассажирзарзы аэропортка ташыу hava limanına yolcu taşımak

ташыу II dökülmek, taşmak; йылға ташты nehir taşı; кәһеүә ташты kahve taşı

таяк sopa, değnek; таяк менән һуғыу sopa çekmek
тегенсе terzi; катын-кыззар тегенсеhe kadın terzisi
тегеү dikmek; итек тегеү çizme dikmek

тейен sincap; тейен тун sincap kürk
тейеү değmek, dokunmak; күнәк койо төбөнә тейзә kova kuyunun dibine değdi

тейәү yüklemek, bindirmek; карапка иген тейәү gemiye tahıl yüklemek; вагондарға мал тейәү vagonlara hayvanları bindirmek

текә dik; текә кая dik kaya; текә баҫкыс dik merdiven
тел dil; һыйыр теле sığır dili; төрөк теле Türk dili; башкорт теле Başkurd dili; рус теле Rus dili; әсә теле ana dili; һөйләү теле konuşma dili; әзәби тел yazım (edebiyat) dili; язма тел yazı dili

телевидение televizyon, TV; төҫлө телевидение renkli televizyon

телеграмма telgraf, tel; телеграмма биреү telgraf çekmek
телеграф telgraf, telgrafhane; аксаны телеграф менән ебәреү telgrafla para yollamak

телем dilim; бер телем лимон bir dilim limon
телеү kesmek; икмәк телеү ekmek kesmek
телефон telefon; телефон аша такси сақырыу telefonla taksi çağırmaq

телмәр konuşma; телмәр тотоу konuşma уарmaq
теләк istek, dilek; теләк һөйкәләше лингв. dilek kipi
теләү dilemek; һаулығығыззы теләйем sağlığını dilerim
тема konu, tema; инша темаһы yazma konusu; докторлык диссертацияһының темаһы doktora tezinin konusu

температура sıcaklık, ısı, hararet; һауа температураһы havanın sıcaklığı; һыузың кайнау температураһы suyun kaynama noktası

тере canlı, diri; тере балык diri balık
терегәмөш cıva

терпе kirpi
терһәк dirsek; терһәк һөйәге dirsek kemiği
теш diş; теш тамыры diş kökü; куйылма теш diş takımı; теш пломбаһы diş dolusu; теш щеткаһы diş fırçası; теш пастаһы diş macunu; теш һурыу diş çekmek

тешләү ısırmak, dişlemek; ирендәрзе тешләү dudaklarını ısırmak
тибеү терmek, çifte atmak; туп тибеү top терmek
тиз çabuk, hızla, hızlı; тиз барыу hızlı gitmek
тикшереү araştırmak, incelemek

тиле budala, ahmak, aptal; тиле кеше ahmak adam
 тимер demir; тимер юл demiryolu; тимер рудаһы demir cevheri
 тиң ешит, еш, denk, аун
 тир ter; һыуык тир soğuk ter; тир тамсыһы ter gözü; тир түгеү
 ter dökmeк
 тиргәү sövmek, küfretmek, asarlamak, paylamak
 тире deri, post; айыу тиреһе ауı postu; илэнгән тире işlenmiş
 deri
 тирләү terlemek
 тирмән değirmen; кул тирмәне el değirmeni; ел тирмәне yel
 değirmeni; һыу тирмәне su değirmeni
 тишек delik, deşik
 тишеү delmek, deşmek; кыззың колағын тишеү kızın kulağını
 delmek
 тоз tuz; аш тозо yemek tuzu; тоз һибеү tuz ekmek
 тозак tuzak; тозакка төшөү (эләгеү) tuzağa düşmek; тозак
 короу tuzak kurmak
 тойфо duyu, duyum, duygu
 тойоу duymak; выждан ғазабы тойоу vicdan azabı duymak
 ток akım, cereyan; электр тогы elektrik akımı
 токарь tornacı
 ток çuval, torba; бер ток он bir çuval un; ике ток картуф iki
 çuval patates
 томан sis, duman; тау башын томан капланы dağ başını duman
 almış
 торба boru, bacа; һыу торбаһы su borusu; завод торбаһы fabri-
 ka bacası
 торғозоу kaldırmak; постелдән торғозоу yataktan kaldırmak
 тормош уаһам, hayat, уаһама, уаһант; ғаилә тормошо aile
 hayatı; илдең сәйәси тормошо ülkenin siyasal уаһамы ∅ тормошка
 сығыу evlenmek
 торна turna; торна балаһы turna yavrusu
 тороу durmak, dikilmek; аякта тороу ayakta durmak; буш тороу
 boş durmak; хәзер бында тораһығызмы? şimdi burada mı duruyor-
 sunuz? иртәнән бирле ас тора sabahtan beri ач duruyor
 тотка sar, kol, el, kulp; портфель тоткаһы çantanın sarı; ишек
 тоткаһы kapı kolu
 тотлоғоу kekelemek; бала тотлоға башланы çocuk kekeme oldu
 тотоноу tutunmak; стенаға тотоноу duvara tutunmak; акса то-
 тоноу para harcamak
 тотоу tutmak; епте тотоу ipi tutmak; өйзө таза тотоу evini temiz
 tutmak; балык тотоу balık tutmak
 төзөү kurmak, уармак, inşa etmek, dikmek; завод төзөү fabrika
 kurmak; планлар төзөү planlar kurmak
 төзөүсе inşaatçı уарı işçisi

төймә дүгме; төймә тишеге дүгме deliği
төлкө tilki; инә төлкө dişi tilki
төн gece; йәйге төн yaz gecesi; кышкы төн kış gecesi
төркөм grup, küme, öbek; талиптар төркөмө bir grup (küme)
öğrenci; этник төркөм etnik grup ◊ һүз төркөмдәре лингв. söz
bölükleri

төрлө аур, değişik, çeşitli, türlü; төрлө нәмәләр аурı şeyler; төрлө
вакытта değişik zamanda

төрөк Türk; төрөк катыны Türk kadını
төрөү sarmak, dürmek; икмәкте кағызға төрөү ekmeği kağıda
sarmak; китапты кағызға төрөү kitabı kağıda sarmak

төртөү 1. vurmak; ергә төртөү yere vurmak 2. itmek, dürtmek;
терһәге менән төрттө dirseğiyle dürttü

төç renk; асык төç ачык renk; куйы төç koyu renk; төçө уңы
rengi atmak

төçлө renkli; төçлө фильм renkli film

төтөн duman; куйы төтөн koyu duman; төтөн юлы duman yolu

төш I düş, rüya; төш күреү düş görmek

төш II ögle; төш вакыты ögle vakti

төшөрөү indirmek, salmak, sarkıtmak; байракты төшөрөү
bayrağı indirmek; пәрзәне төшөрөү perdeyi indirmek; карапты
дингезгә төшөрөү gemiyi denize indirmek; бизрәне койоға
төшөрөү kovayı kuyuya salmak

төшөү 1. inmek; таузан төшөү dağdan inmek; баҫкыс буйлап
төшөү merdiveni inmek 2. düşmek; кар төштө kar düştü; хактар
төшә fiyatlar düşüyor

трактор traktör; трактор йөрөтөү traktör sürmek (yönetmek)

трамвай tramvay; трамвайға ултырыу tramvaya binmek; трам-
вай менән барыу tramvayla gitmek

транспорт ulaştırma, taşıtlar; тимер юл транспорты demiryolu
ulaştırması; кала транспорты kent içi taşıtlar

трикотаж triko mamulleri, trikotaj; трикотаж тукума triko
kumaş; трикотаж промышленносы örme sanayii

тубык diz; кар тубыктан diz boyu kar var

тубыкланыу diz çökmek

туған akraba, hısim; якын туған yakın akraba; алыç туған uzak
akraba; туған тел ana dili

туғыз dokuz; туғыз алма dokuz elma

туй дүгүн; туй үткәреү дүгүнү olmak; туй бүләге дүгүн
hediyesi

туйыу doymak; мин туйзым karnım doydu, doydum

тук tok; бала тук çocuğun karnı tok ◊ астың хәлен тук белмәç
tok açın halinden anlamaz

тукмау dövmek, dayak atmak, yumruk atmak, yumruklamak, tekme
atmak, tekmelemek

туктатыу durdurmak, çevirmek; сәфәтте туктатыу saati durdurmak

туктау durmak, duraklamak; ямғыр туктаны yağmur durdu; поезд туктаны tren durdu

туктауһыҙ kesintisiz, aralıksız

тукыма dokuma, kumaş; ебәк тукума ipekli kumaş

тулкын dalga; кыска тулкын kısa dalga; тауыш тулкыны ses dalgası; дингез тулкыны deniz dalgası

тулкынланыу dalgalanmak, çalkanmak; дингез тулкынлана deniz dalgalanıyor

тултырыу doldurmak; кәрзинде тултырыу sepeti doldurmak

тулы 1. dolu; тулы стакан dolu bardak; зал тулы salon doludur

2. tombul, şişmanca, topfu, dolgun; тулы катын tombul (şişmanca) kadın

тулыу dolmak; шешә май менән тулды şişe yağla doldu

тун kürk; кеш тун samur kürk

туң donmuş, soğuk (kırağı) almış; туң ер donmuş yer

туңы donmak; һыу туңды su dondu; май туңды yağ dondu

тупаç kaba, kabaca, dürüst; тупаç тукума kaba kumaş; тупаç

һүз kaba söz; тупаç кеше kaba adam

тупрак toprak; эшкәртелмәгән тупрак ham toprak; уңдырышы тупрак mümbit toprak

тура doğru, düz; тура мөйөш doğru aç; тура һызык doğru çizgi; тура һүз doğru söz

турау ufalamak, doğramak, kıymak; картуф турау patates doğramak; ит турау et kıymak

турғай serçe

түбә dam, çatı; өй түбәһе ev damı; түбәләрҙең барыһы ла кар менән капланған bütün damlar karla örtülü

түбән alçak, düşük; түбән температура düşük ateş; түбән процент düşük faiz; түбән хак düşük fiyat

түгеү dökmek; тир түгеү ter dökmek; күз йәше түгеү göz yaşı dökmek; һыу түгеү su dökmek

түземле sabırlı; түземле кеше sabırlı adam

түңәрәк yuvarlak, tombul; түңәрәк өстәл yuvarlak masa; түңәрәк сәфәт yuvarlak saat

түш göğüs, bağır, meme, döş; түш ите döş eti

түшәм tavan

түшәү sermek, yaumak, döşemek; ястык түшәү yatağı sermek; паркет түшәү parke döşemek

тығыз sıkı, tıkHz; тығыз пальто tıkHz palto; тығыз бәйләнеш sıkı bağlar

тығыу sokmak; кулды кеçәгә тығыу elini cebine sokmak

тыһыу yasaklamak, yasak etmek

тымау nezle; тымау тейеү nezle olmak

тын soluk, nefes, solunum; **тын юлы** solunum yolu; **тын алыу** nefes almak

тыныс yavaş, sessiz, sakin, durgun; **тыныс тауыш** yavaş ses; **тыныс төн** sessiz gece; **тыныс тормош** sakin hayat; **тыныс кеше** sakin adam

тыңлау dinlemek; музыка **тыңлау** müzik dinlemek

тырнак tırnak

тырыш çalışkan, gayretli; **тырыш кеше** çalışkan adam

тырышыу özenmek, gayret etmek, çalışmak; **тырышһаң** — эшләрһең gayret etsen — yaparsın

тыууу doğmak, dünyaya gelmek

тәгәрмәс tekerlek, çark; **тәгәрмәс күсәрә** tekerlek eksenі

тәзрә pencere, cam; **тәзрәне асыу** pencereyi açmak

тәкдим öneri, teklif, önerge; **тәкдим яһау** öneri yapmak

тәм tadım, tat, lezzet; **тәм биреу** tat vermek

тәмәке tütün; **тәмәке тартыу** tütün içmek

тәрбиә 1. eğitim; **бала тәрбиәһе** çocuk eğitimi 2. terbiyeli olmuş; **якшы тәрбиә** iyi terbiye

тәржемә çeviri, tercüme; **тәржемә итеу** çeviri yapmak

тәржемәсе çevirmen, tercüman

тәртип düzen; **тәртип булдырыу** düzen vermek

тәүлек gün, yirmi dört saat

тюлень fok; **тюлень балаһы** fok yavrusu

У

углевод karbonhidrat

углерод karbon

ужым güzlük ekin

уй düşünce, fikir; **уйға сумыу** düşünceye dalmak

уйлау 1. düşünmek, aklından geçirmek; **башта уйла, һуңынан һөйлә** önce düşün, sonra söyle 2. sanmak, demek; **һине киткәнһендер тип уйланым** seni gitti sandım; **якшы уйлау (кемдер тураһында)** hayır düşünmek; **насар уйлау (кемдер тураһында)** kötü düşünmek

уйнау 1. oynamak, oynaşmak; **футбол уйнау** futbol oynamak; **шырпы менән уйнама!** kibritle oynama! 2. çalmak; **пианино уйнау** piyano çalmak 3. çıkmak, rol oynamak; **Отелло ролендә уйнау** Otello ya çıkmak

уйын oyun; **һуғыш уйыны** harp oyunu; **шахмат уйыны** satranç oyunu; **уйын уйнау** oyun oynamak

уйынсык oyuncak; **уйынсык магазини** oyuncak mağazası

уқытыу öğretmek, okutmak

уқытыусы öğretmen, hoca; **мәктәп уқытыусыһы** okul öğretmeni; **тарих уқытыусыһы** tarih öğretmeni

укыу okumak; хатты укыу mektubu orumak; гәзит укыу gazete okumak

укыусы öğrenci; мәктәп укыусыны okul öğrencisi

укыу-укытыу öğrenim; укыу-укытыу эсбәптәре öğrenim araçları

ул I oğul, erkek evlat; яңгыз ул biricik oğul; кесе улы küçük oğlu; оло улы büyük oğlu; уртансы улы ortanca oğlu

ул II o, kendisi; ул килмәне, мин килдем o gelmedi, ben geldim
улар onlar, kendileri

ултырғыс sandalye; iskemle; ултырғыска ултырыу sandalyeye oturmak

ултырыу oturmak; эйәрзә ултырыу eyerde oturmak; өйөндә ултырыу evinde durmak (oturmak)

ултырыш oturum, toplantı; асык ултырыш ачык oturum; ябык ултырыш gizli oturum

умарта ағи kovani, kovan

ун on; ун бала on çocuk; ун сәғәт on saat; ун беренсе ярты saat on buçuk

уң sağ; уң кул sağ kol

уңай rahat, kullanışlı, elverişli, münasip; уңай балта rahat balta; уңай вақыт münasip bir zaman

урам sokak, cadde; урамға сығыу sokağa çıkmak

ураны бүрүнмек, sarınmak; шәлгә ураныу şala sarınmak

урау sarmak; еп урау ipliği sarmak

урлау çalmak; сәғәтте урланылар saatini çaldılar

урман orman; һирәк урман seyrek orman

урт ağız boşluğu

урта orta; юлдың уртаһы yolun ortası; кыштың уртаһы kışın ortası; урта бармак orta parmak

уртак genel, ortak; уртак сик ortak sınıр

урын yer; тыуған урыны doğum yeri; кунакханала буш урын юк otelde boş yer yok

урынлашыу girmek, yerleşmek; эшкә урынлашыу işe yerleşmek; заводка урынлашыу fabrikaya girmek

ус авуш, аяа; усым кысыта avucum kaşınıyor

ушак titrekavak

ушал kötü kalpli, gönlu kara; ушал кеше kötü kalpli bir adam; ушал ниәт kötü niyet

ут ateş, alev; ут яғыу ateş yakmak; ут сыкты ateş çıktı; ут асыу ateş ашmak

утау ayıklamak; кый үләндәрзә утау yabancı otları ayıklamak

утрау ada

утыз otuz; утыз кило кәбестә otuz kilo lahanа; утыз укыусы otuz öğrenci

утын odun; утын яғыу odun yakmak

учреждение kurum, daire; дәүләт учреждениелары devlet kurumları

уяныу уяанмак; балалар уянды çocuklar uyandı

Ү

үбөү өрмөк; яңагынан үбөү янагындан өрмөк

үгөз боға, өкүз; током үгөзө cins boğa

үгэй үvey; үгэй эсә үvey ana; үгэй атай үvey baba; үгэй бала үvey çocuk

үз кенди; мин үзем kendim; нин үзең kendin; ул үзе kendisi; без үзебез kendimiz; һез үзегез kendiniz; улар үззәре kendileri; үз өйөм kendi evim; уның үз китабы kendi kitabı; һеззәң үз һүззәрегез kendi sözünüz

үзаллы бағимсыз, өзөрк; үзаллы дәүләт bağımsız devlet; үзаллы ойошма өзөрк kuruluş

үзгәртеү дегиштермек; донъяны үзгәртеү дүnyaуи дегиштермек

үзәк merkez, orta; каланың үзәге şehir merkezi

үзән vadi, koyak

үкенес pişmanlık, nedamet

үкенеү pişman olmak, nedamet getirmek

үксә топук; бейек үксәле туфли uzun topuklu iskarpinler

үлек ölü, mütevefa, rahmetli, merhum

үлеү өлмөк, can vermek, hayatını yitirmek; һуғышта үлеү savaşta ölmek

үлсәү өлчмөк; майзы үлсәү yağı өлчмөк; тауарзы үлсәү kumaşı өлчмөк

үлтереү öldürmek, kıymak, vurmak

үлән ot, otlar, çim; кый үләне yabani ot

үпкә акцигер; үпкә туберкулезы akciğer veremi

үпкәләү gücenmek, darılmak, kırılmak, gönlü kalmak; һез

үпкәләмәгез! siz darılmayınız

үреү өрмөк; ау үреү ağ өрмөк; кәрзин үреү sepet өрмөк

үрләү çıkmak, tırmanmak; каяға үрләү kayaya tırmanmak;

ағаска үрләү ağaca çıkmak

үрсетеү beslemek; тауык үрсетеү tavuk beslemek

үртәү yakmak; өйзө үртәү evi yakmak

үс intikam, öç; үс алыу öç almak

үсекләү kızdırmak

үсемлек bitki; үсемлектәр донъяны bitki evreni; үсемлек

майзары bitki yağları

үсәү буюмөк, битмөк, бой atmak; бала үсә çocuk буюуор; қала

үсә şehir буюуор

үсмер yeniyetme, delikanlı, genç

үстөрөү yetiştirmek, beslemek; сәскә үстөрөү çiçek yetiştirmek; кадрзар үстөрөү kadro yetiştirmek

үтек үтү; электр үтеге elektrik үтү

үтекләү үтүлемек; салбар үтекләү pontalon үтүлемек

үтенөү yalvarmak; rica etmek

үтеү 1. geçmek; ауылды үтеү köyü geçmek; урман эсенән үтеү orman içinden geçmek 2. (yol) almak, уармак; ун километр юл үттек on kilometre yol aldık 3. geçmek, arkada bırakmak; бер йыл үтте aradan bir yıl geçti; кыш үтте kış geçti; йәшлек үтте gençlik geçti 4. sızmak; һыу үтеү su sızmak

үткер sivri, keskin; үткер бысак keskin bıçak

үткерләү bilemek, çarka vermek; балта үткерләү balta bilemek

үткәрөү geçirmek, kaçırmak, sızdırmak; һыузы үткәрә suyu sızdırıyor; һөзгөстән үткәрөү süzgeçten geçirmek

үтәү yerine getirmek, icra etmek, uygulamak; әмерзе үтәү emri yerine getirmek

Ф

файза yarar, fayda; файза килтерөү yararı dokunmak; файзаһын күрөү faydasını görmek

файзаланыу kullanmak, yararlanmak, faydalanmak

факультет fakülte; тарих факультеты tarih fakültesi

фамилия soyad; фамилияғыз кем? soyadınız kim?

фатир daire; өс бүлмәле фатир üç odalı daire

февраль şubat; февраль айы şubat ayı; февраль һыуығы şubat soğuğu

фекер düşünce, fikir; бер фекергә килеү bir fikire gelmek

фестиваль festival, şenlik; йәштәр фестивале Gençlik Festivali

физика fizik; физика дәресе fizik dersi

фил fil; фил томшоҗо fil hortumu

филология filoloji; филология факультеты filoloji fakültesi

философия felsefe

флот donanma, filo; сауза флоты ticaret filosu; һыу асты флоты denizaltı filosu

фокус hokkabazlık numarası; фокус күрһәтеү hokkabazlık numarası göstermek

фермер çiftlik sahibi

фраза deyim

фразеология deyimler; башкорт теле фразеологияһы başkurtçanın deyimleri

фронт serhe, alan; фронтка китеү serheye gitmek; мәзәниәт фронты kültür alanı

лөр **фэкир** yoksul fakir; **фэкирзэр** һәм **байзар** yoksullar ve zengin-

фуражка kasket; **фуражка кейеү** kasket giymek
фэн bilim; **фэнгэ бирелеү** kendini bilime vermek

Х

хазина hazine, servet; **тел хазинаһы** dil hazinesi
хайуан hayvan; **хайуандар донъяһы** hayvanlar alemi
хак fiyat; **хактарзы арттырыу** fiyatları artırmak; **хак куйыу**
fiyat ayarlamak (koymak)

хакында бәйл. hakkında; **һинең хакында** senin hakkında
халык halk, ulus, millet; **донъя халыктары** dünya halkları; **кала**
halke şehir halkı

характеристика referans, iyi hismet belgesi; **эш урынынан ха-**
рактеристика çalıştığı yerden iyi hizmet belgesi

хат mektup; **асык хат ачык** mektup; **заказлы хат** taahhütlü mekt-

ур
хата yanlış, hata, yanlışlık; **хатаны төзәтеү** yanlış düzeltmek
хезмәт 1. emek, çalışma, iş; **акыл хезмәте** kafa emeği; **кул**

хезмәте el emeği 2. hizmet; **хәрби хезмәт** askeri hizmet
хезмәткәр memur, görevli; **һилми хезмәткәр** ilmi memur
хикәйә öykü, hikaye; **кызыклы хикәйә** ilginç bir hikaye
химия kimya

хирург operatör, cerrah
хис duyu, aşk, his, sevgi; **әсәлек хисе** annelik sevgisi
хисап hesap; **хисап биреү** hesap vermek
хоккей hokey; **боз хоккейы** buz hokeyi
хокук hukuk, türe, hak; **тауыш биреү** хокуғы оу hakkı; **белем**
алыу хокуғы öğrenim hakkı

холок huу, mizaç; **кызыу холокло** tez huуlu
хөкөм hüküm; **хөкөм сығарыу** hüküm vermek
хөкүмәт hükümet; **хөкүмәтте төшөрөү** hükümeti düşürmek;
хөкүмәт төзөү hükümet kurmak

хөрмәт saygı, hürmet; **хөрмәт күрһәтеү** saygı göstermek; **зур**
хөрмәт менән derin saygılarımla

хөрмәтләү derin saygısı olmak
хужа sahip, efendi; **өй хужаһы** ev sahibi

хуплау onamak, tasvip etmek
хурлау kötölemek, yermek; **бер-беренде хурлау** birbirlerini
kötölemek

хурлык yüzkarası, rezalet; **хурлыкка калыу** rezil olmak
хуш I: хуш еңле güzel kokulu, hoş bir koku neşreden
хуш II: хуш булығыз! hoşça kalın!

хушбый koku, parfüm; хушбый һөртөү koku sürmek
хыял güya, düş, hayal; хыялдар эсендә йәшәү hayal içinde
yaşamak

хыялланыу hayale kapılmak, hayal kurmak

хыянат suç, cürüm, hiyanet; хыянат эшләү suç işlemek (cürüm
yarmak)

хәбәр 1. haber, müjde; хәбәр алыу haber almak 2. лингв. haber;
хәбәр һөйләм haber cümlesi; хәбәр һөйкәлеше haber kipi

хәзер şimdi, bugün; хәзер килде şimdi geldi

хәйерле hayırlı; хәйерле иртә! hayırlı sabahlar! хәйерле кис!
hayırlı akşamlar! хәйерле төн! hayırlı geceler! хәйерле булһын!
hayırlı olsun!

хәйерсе dilenci, yoksul, sefil

хәйерселек yoksulluk, sefalet; хәйерселектә йәшәү yoksulluk
içinde yaşamak

хәйлә kurnazlık, hile; һуғыш хәйләhe savaş hilesi

хәл durum, konum, hal; һаилә хәле ailevi durum; халык-ара хәл
uluslararası durum; һауа хәле hava durumu

хәнийәр һанҗер

хәрәф һarf; баш хәрәф baş һarf; бәләкәй хәрәф küçük һarf

хәрәкәт 1. hareket, devir; хәрәкәткә килеү harekete gelmek;
хәрәкәтһез ятыу hareketsiz yatmak 2. trafik, gidiş gelişi; урам
хәрәкәте һағизәләре trafik kaideleri

хәсрәт keder, hüznün, elem; һагы, үйрек асисы; әсә хәсрәте ananın
үйрек асисы

хәтер һatır; хәтерзә калыу һatırda kalmak; хәтерзә тотоу
һatırda tutmak

хәтерләү һatırlamak, һatırda tutmak

хәтәр tehlike, vahamet, varta; хәтәр хәлдән котолоу tehlikeyi
atlatmak

Һ

һабак sap; сәскә һабағы çiçek sapa

һабан 1. pulluk, saban; 2. (toprak) sürme; һабан вақыты sürme
vakti; һабан турһайы tarlakuşu

һабантуй һabantuy, sürme дүгүнү (bayramı)

һабын sabun; бит һабыны tuvalet sabunu; кер һабыны mutfak
sabunu; һабын күбере sabun көрүгү

һағыныу özlemek, һasret çekmek; һаиләне һағыныу ailesini özle-
mek, aile һasreti çekmek

һағыш özlem, һasret; туған ер һағышы yurt özlemi

һаз bataklık, saz; һаз үләне saz otu

һай sığ; һай күл sığ göl; һай тәрилкә düz tabak

хайлау аярмак, сеҗмек; **хайлау** һәм **хайланыу** хокуғы сеҗмек ve сеҗilmek һаккі; **мин был китапты хайланым** ben bu kitabı seçtim

хайлаусы seçmen; **хайлаусылар** йыйылышы seçmenler toplantısı

хайрау ötmek, şakımak; **һандуғас хайрай** bülbül şakıyor

һак posta, nöbetçi; **һак куйыу** posta çıkarmak

һакал sakal; **һакал ебәреу** sakal bırakmak (koyvermek, salıvermek, uzatmak)

һакау söyleyişi kusurlu; **һакау кеше** söyleyişi kusurlu adam

һаклау 1. saklamak, muhafaza etmek, tutmak; **сер һаклау** sır saklamak (tutmak); **ите һыуыткыста һаклау** eti buzdolabında saklamak
2. savunmak, korumak; **тыныслыкты һаклау** barışı savunmak; **һыуыктан һаклау** soğuktan korumak

һаклык uyanıklık; **һаклык күрһәтеу** uyanıklık göstermek; **һаклык кассаһы** tasarruf sandığı

һалам sarı, saman; **арыш һаламы** çavdar sarı

һалкын soğuk, soğukluk, serin; **кыш һалкыны** kış soğuğu; **һалкын һауа** serin hava

һалма erişte; **һалмалы һурпа** erişte çorbası

һалмак yavaş, ağır; **һалмак азымдар** yavaş adımlar

һалыу 1. koymak, yatırmak; **баланы йокларға һалыу** çocuğu yatırmak; **аксаны кеҗәңә һал** parayı cebine koy 2. örmek; **өйзөң стеналарын һалыу** evin duvarlarını örmek; **йомортка һалыу** yumurta yumurtlamak

һан 1. sayı; **бөтөн һан** tam sayı; **так һан** tek sayı; **йоп һан** çift sayı 2. *лингв.* sayı; **төп һандар** asıl sayılar; **берлек һан** tekil; **күплек һан** çoğul

һанау saymak; **аксаны һанау** parayı saymak; **йөзгә тиклем һанау** yüze kadar saymak

һандуғас bülbül

һаңғырау sağır; **һаңғырау кеше** sağır adam; **һаңғырау булыу** sağır olmak; **һаңғырау өн** sağır ses

һап sarı; **балтаның һабы** baltanın sarı; **бысактың һабы** bıçağın sarı

һаран cimri, hasis; **һаран кеше** hasis adam

һары sarı; **һары лимон** sarı limon; **йомортка һарыһы** yumurta sarısı

һарык koyun, marya; **һарык ите** koyun eti; **һарык йөнө** koyun yünü; **һарык көтөүе** koyun sürüsü

һатыу satmak; **өй һатыу** ev satmak

һауа hava; **һауа бозолоу** hava bozulmak; **һауа шарттары** hava şartları

һаулык sağlık, sıhhat; **һаулығырыз нисек?** nasılsınız? **һезҙең һаулығырыҙға!** sağlığınıza!

һаумыһығыз merhaba! günaydın (*иртәнге сахта*), iyi akşamlar (*кисен*)

һауын sağma, sağın, sağmal; **һауын һыйыр** sağmal inek

һауыу sağmak; **һыйыр һауыу** ineği sağmak

һез siz; **һезең исемегез** (фамилияғыз) **һисек?** adınız (soyadınız) nedir?

һепереу süpürmek; **изәнде һепереу** döşemeyi süpürmek

һибеу ekmek, serpmek, dökmek; **шәкәр һибеу** şeker ekmek

һигез sekiz; **һигез кило картоф** sekiz kilo patates

һизеу sezmek; алдан **һизеу** evvelden sezmek

һикереу atlamak, sıçramak, zıplamak, hoplamak, sekme; **озон-ложка һикереу** uzun atlamak; **бейеклеккә һикереу** yüksek atlamak; **ботактан ботакка һикереу** daldan dala atlamak

һимез yağlı, semiz; **һимез ит** yağlı et

һимереу şişmanlamak, semirmek

һин sen; **һин башкортын** sen başkurtsun

һирәк seyrek; **ағастары һирәк урман** ağaçları seyrek orman; **һирәк килгән кунак** seyrek gelen konuk

һокландырғыс şaşılacak, hayret edilecek; **һокландырғыс нәмә** şaşılacak şey

һокланыу hayranlık duymak, hayran olmak

һоло yulaf; **һоло оно** yulaf unu; **бер ток һоло** bir çuval yulaf

һоноу uzatmak; **кулды һоноу** elini uzatmak; **ярзам кулы һоноу** kardeşçe yardım elini uzatmak

һорау 1. sormak; **исемен һорау** adını sormak **2.** istemek; **рөхсәт һорау** izin istemek **3.** aramak; **һине телефондан һоранылар** seni telefonda aradılar

һоро kahverengi

һөзөмтә sonuç, netice

һөйләм *лингв.* cümle, tümce; **баш һөйләм** baş cümle; **кушма һөйләм** bileşik cümle; **эйәрсән һөйләм** bağımlı cümle

һөйләу söylemek; **төрөксә һөйләу** Türkçe söylemek; **һөйләу** теле konuşma dili

һөйләшеу konuşmak; **ул төрөксә бик якшы һөйләшә** Türkçeyi çok iyi konuşur

һөйөклә sevgili; **һөйөклә балалар** sevgili çocuklar

һөйөү sevmek, hoşlanmak; **был сәскә һыузы ярата** bu çiçek suyu sever; **ватаныңды һөйөү** yurdunu sevmek

һөйрәү sürüklemek, sürümek; **кәмәне һыуға һөйрәү** kayığı su kenarına sürüklemek

һөйәк kemik; **муйын һөйәге** boyun kemiği

һөрөү sürmek; **ер һөрөү** toprak sürmek

һөртөү silmek, kurulamak; **кулды һөртөү** elini kurulamak; **танаузы һөртөү** burunu silmek; **тузанды һөртөү** tozunu almak

һөт süt; **яңы һауған һөт** taze süt; **әсергән һөт** ekşi süt

һуған soğan; **йәшел һуған** taze soğan
һуғарыу sulatmaq; **баҫыузы һуғарыу** tarlayı sulatmaq
һуғыу vurmaq; **күкрәгенә һуғыу** göğsüne vurmaq; **өҫтәлгә**
һуғыу masaya vurmaq; **сәғәт биште һукты** saat beşi vurdu
һуғыш savař; **донъя һуғышы** dünya savařı; **һуғыш яланы** savař
alanı; **һуғыш асыу** savař аҫmaq
һузыу 1. ҫekmek, döşemek; **аузы һузыу** ağı ҫekmek 2. uzatmaq;
кулды һузыу elini uzatmaq
һуйыу kesmek, boğazlamak; **мал һуйыу** hayvan kesmek
һуқыр көр; **һуқыр кеше** көр adam; **һуқыр тыуыу** көр dođmaq
һул sol; **һул кул sol el;** **һул кеҫә sol cer;** **һул як** (*тукымага*
карата) ters
һулыу solmaq, bayılmak; **сәскәләр һулыны ҫиҫеклер** soldu
(bayıldı)
һулыш soluk; **һулыш алыу** soluk almak
һунар av, avcılık; **айыу һунары** ayı avı; **һунарға сығыу** ava
ҫıkmak
һуң геҫ; **вакыт бик һуң** vakit ҫok geҫ; **һуңға калыу** geҫ kalmak
һуңғы son; **һуңғы вагон** son vagon; **һуңғы тукталыш** son durak;
һуңғы хәбәрзәр son haberler
һуңлау gecikmek, geҫ kalmak; **поезд бөгөн һуңлай** tren bugün
gecikiyor
һурпа ҫорба; **балык һурпаны** balık ҫorbası; **һурпа кайнатыу**
ҫorba kaynatmaq
һуҫар zerdeva; **һуҫар тиреһе** zerdeva kürkü
һут su, özsu; **йөзөм һуты** üzüm suyu; **томат һуты** domates suyu
һүз söz, kelime; **сит тел һүзе** yabancı kelime; **бер телдең һүз**
хазинаһы bir dilin söz hazinesi; **һүз биреу** (*һөйләргә*) söz bırakmaq;
һүз һорау söz istemek; **һүзгә кысылыу** söze karışmaq
һүзбәйләнеш söz takımı, terkip; **тоторокло һүзбәйләнеш** deyim
һүлпән gevşek, ууушuk; **һүлпән кеше** gevşek adam
һүнеу sönmek; **ут һүнә** ateş söniyor; **йондоззар һүнде** yıldızlar
söndü; **һуңғы өмөтө һүнде** son ümidi de söndü
һүрәт resim; **һүрәт төшөрөу** resim yarmak
һүтеу sökmek; **йөйзө һүтеу** dikışı sökmek
һыбай atla, at üstünde; **һыбай йөрөу** ata binmek
һығыу sıkmak; **кер һығыу** ҫамаşır sıkmak; **лимон һығыу** limon
sıkmak
һызғырыу ıslık ҫalmak, ıslıklamak
һызлау sızlamak; **тешем һызлай** dişim sızlıyor; **йөрәгем**
һызлай yüreğim sızlıyor
һый ikram etme, ҫıkarma; ziyafet; **һыйығызға бәрәкәт** sofranıza
bereket
һыйлау ikram etmek, ҫıkarmak, ziyafet ҫekmek; **туңдырма менән**
һыйлау dondurma ikram etmek

һыйпау оқсамак, сивазламак; башын һыйпау başını оқсамак;
һакалын һыйпау sakalını сивазламак

һыйыр инек; һыйыр һөтө инек сүтү; һыйыр ите инек ети

һылау сүрмек, сивамак; икмәккә май һылау ekmeğe tereyağı
сүрмек

һылыу гүзел, яқишıklı; һылыу кыз гүзел кыз

һынау синав, имтихан; кабул итеу һынауы kabul sınavı

һындырыу кырмак, парçаламак, үйкмак; тешен һындырзы dişі
кыıldı

һытыу сикмак, ezmek; йомортка һытыу yumurta sitmak

һыу су; диңгез һыуы deniz suyu; минераль һыу maden suyu;

һыу башы su başı

һыуһау susamak; бик һыуһаным çok susadım

һәм терк. ve; атай һәм әсәй baba ve anne

һәнәк çatal, dizen, yaba; һәнәк һабы çatal sarı

һәр her; һәр бере her biri; һәр көн һайын her geçen gün

Ц

цемент çimento; цемент заводы çimento fabrikası

цементлау çimento ile kaplamak

центнер kenta: бер центнер һоло bir kenta yulaf; биш центнер
кәбестә beş kenta lahana

цех atelye, kısım, daire

цинк çinko; цинк ялғаш çinko leğen

циркуль pergel

цитата alıntı; цитата килтереу alıntı уармак, alıntılamak

цифр rakat; цифр мәғлүмәттәре rakamlar

Ш

шағир şair, ozan

шайык tükürük, salya

шақыу vurmak, çalmak, takırdatmak; ишекте шақыу карыу vur-
mak

шалкан şalgam; шалкан сәсеу şalgam ekmek

шалтыратыу çalmak, telefon etmek, telefonla aramak; аэро-
портка нисек шалтыраталар? hava alanına nasıl telefon edilir?

шар küre, yuvarlak, top; бильярд шары bilardo topu; ер шары
yeryuvarlağı, yerküre

шартлау patlamak, havaya uçmak; бомба шартланы bomba pat-
ladı

шарф boyun atkısı, eşarp; ебәк шарф ipek eşarp

шат şen, neşeli, keyifli; шат кеше şen adam
шатлык neşe, şenlik; шатлык килтереү şenlik getirmek
шаулау gürültü etmek (yarpmak), patırtı yarmak, uğuldamak; ур-
ман шаулай orman uğulduyor; балалар шауламаһын çocuklar
patırtı yarmasınlar

шахмат satranç; шахмат тактаһы satranç tahtası; шахмат фи-
гуралары satranç taşları

шахта ocak, maden ocağı, kuyu; күмер шахтаһы kömür ocağı
шашка dama taşı, taş; шашка уйнау dama oynamak
шаян yaramaz, yaramazca, çarķınca; шаян бала yaramaz çocuk;
шаян караш yaramazca bakış

шелтәләү yüzüne vurmak, yüzlemek, sitem etmek
шешек çıban; шешек сығыу çıban çıkmak

шешенеү şişmek, kabarmak

шифалы şifalı, şifa verici; шифалы һыу şifalı su

шишмә pınar, kaynak; шишмә һыуы pınar suyu

шомло endişeli, telaşlı, kuşku; шомло тауыш telaşlı ses; шомло
төн telaşlı gece

шул о, şu; шул кис о ақсам; шул вақыт о zaman; шуға кара!
şuna bak!

шулай böyle, öyle, şöyle, böylece, öylece, şöylece; шулай
һөйләне böyle söyledi; шулай булған, шулай булыр böyle gelmiş,
böyle gider

шунан oradan, oralardan, sonra, sonradan, ondan sonra

шундай öyle, böylesine, öylesine; коридор ниңә шундай тар?
koridor neden bu kadar dar? күл шундай тәрән, хатта... göl öylesine
derin ki...

шыбырзау fısıldamak; колағына шыбырзау kulağına fısıldamak

шыма düz, kaygın, pürüzsüz; шыма кағыз kaygın kağıt

шырпы kibrit; шырпы менән уйнама kibritle oyhama

шыршы köknar; шыршы урманы köknar ormanı

шытыу uç vermek, sürmek; игендәр шытып сыкты ekinler sürdü

шәкәр şeker; шәкәр камышы şeker kamışı ◊ шәкәр ауырыуы

şeker hastalığı

шәмбе cumartesi

шәп çabuk, hızlı, hızlı; шәп атлау hızlı yürüme; шәп йүгерәү
çabuk geçmek

Щ

щетка fırça; теш щеткаһы diş fırçası; кейем щеткаһы elbise
fırçası; изән щеткаһы tahta fırçası

Ы

ызалау eziyet etmek, işkence etmek, (ısırap) çektirmek; хайуан-дарзы ызалау hayvanlara eziyet etmek

ылыслы игне yapraklı; ылыслы урман игне yapraklı orman; ылыслы ағастар игне yapraklı ağaçlar

ымлык *лингв.* ünlem

ыңғай olumlu, müspet; ыңғай яуап olumlu cevap; ыңғай һөзөмтә olumlu sonuç; ыңғай герой olumlu kahraman; ыңғай һан *мат.* müspet adet

ырыу soy, kuşak, boy, nesil; беззең ырыу кешеләре bizim boyu-muzdan insanlar

ыскындырыу kaçırмак; кулыңдан ыскындырыу elinden kaçırмак; мөмкинлекте ыскындырыу fırsatı kaçırмак; тупты ыскындырыу toru kaçırмак

ыс is; ыста тотоу ise tutмак

ыслау islemek, dumanlamak, tütsülemek; балык ыслау balık isle-mek

ыу zehir; йылан ыуы yılan zehiri

ышаныу inanмак, kanмак; һәр һүзенә ышаныу her sözüne inan-mak; һезгә ышанам size inanırım

ышкыу 1. ovmak, ovalamak, sürtmek, keselemek, çitilemek; кәстрүлде ком менән ышкыу tencereyi kumla ovmak 2. vurmaк; аяғымды итек ышкый çizme ayağımı vuruyor

Э

эз iz, eser; куян эзе tavşan izi; тәгәрмәс эзе tekerlek izi; яра эзе yara izi

эзләү aramak; тыныслык эзләү derman aramak; телефондан эзләү telefonla aramak

эйеләү eğilmek; эйеләп сәләм бирзе eğilip selâm verdi

эйеү бүкмәк, егмәк; йэйәне эйеү уауı eгmek

эйә 1. sahip; эйә булыу sahip olmak; һыйырзың эйәһе ineğin sahibi 2. *лингв.* özne, fail

эйәк çene; эйәк атыу (кағыу) çenesi atмак

эйәр eyer; эйәр кашы eyer kaşı

эйәрләү eyerlemek, eyer vurmaк; атты эйәрләү atı eyer vurmaк
экскурсия gezi, seyahat; экскурсия ойоштороу bir gezi düzen-lemek

элгес askı; элгескә элеу askıya geçirmek

элек önce; минән элек килде benden önce geldi

элекке eski; элекке дуç eski dost; элекке гәзәттәр eski adetler

элеу asmak, sermek; кер элеу çamaşır sermek

эләктерев 1. кармак, kavramak, yakalamak, уарышмак; тештәр менән эләктерев dişleriyle кармак; ауырыу эләктерев hastalık кармак 2. илїшмек; күлдәгем сөйгә эләкте elbisem çiviye ilişti

әнә игне; теgev энәhe dikiş iğnesi; бәйләү энәhe şiş iğnesi; энәгә еп һаплау игneyi iplik geçirmek

эре I iri; эре ком iri kum; эре йөзөм iri üzüm; эре мөгөзлө мал büyük baş hayvan

эре II gururlu, kibirli; эре кеше gururlu adam

эремсек екшмик

эрев erimek, çözünmek; ыçмала һыуза эремәй реçине suda çözünmez

эс karın; эс кыуышлығы karın boşluğu ∅ эс катыу kabız

эсеу içmek, almak; йотомлап эсеу yudumaimak; алма һуты эсеу elma suyu içmek

эске iç, içsel, dahili; эске базар iç pazar; эске ауырыузар dahili hastalıklar

эсәк bağırsak; һукыр эсәк kör bağırsak

эçe sıcak; эче һыу sıcak su; эче аш sıcak yemek; бөгөн көн эче bugün hava sıcak

эт köpek, it; эт өрөр, бүре йөрөр it ürür, kort yürür

этеу itmek, dürtmek; терһәк менән этев dirseğiyle dürtmek; машинаны арттан этегез arabayı arkadan itin

эш çalıřma, işleme, iş; физик эш bedeni çalıřma; ашығыс эшем бар acele işim var

эшләпә şарка; эшләпә кейев şарка giymek

эшләү çalıřmak, görev уармак; баçыуза эшләү tarlada çalıřmak; диссертация өçтөндә эшләү tez üzerinde çalıřmak

эшсе işçi; эшсе хезмәте işçi emeği

Ә

әбей karı, nine, kocakarı; кендек әбейе ebe ∅ әбейзәр сыуағы pastırma yazı

әгәр eğer; әгәр көн матур булһа... eğer hava güzel olursa...

әзерләнев hazırlanmak, hazırlık уармак (görmek); туйға әзерләнев düğüne hazırlık уармак; юлға әзерләнев yol hazırlığı уармак

әзерләү 1. hazırlamak, çalıřmak; дәрес әзерләү ders çalıřmak 2. yemek pişirmek, hazırlamak; иртәнге ашты әзерләү kahvaltı hazırlamak 3. tedarik etmek; кышлык утын әзерләү kışlık odun tedarik etmek

әзәбиәт edebiyat, yazın; балалар әзәбиәте çocuk edebiyatı

әзәби edebi, yazımsal, yazın; әзәби әçәр edebi eser; әзәби тел yazımdili

эзэп nezaket, naziklik
эйлэнэу 1. dönmek; башым эйлэнэ başım dönüyor 2. dönüş mek,
haline gelmek, halini almak (olmak); боз һыуға эйлэнде buz su haline
geldi

эйтеу demek; мин бер нэмэ эйтмәнем ben bir şey demedim
экиэт masal; экиэт һөйләу masal söylemek
әрем pelin; әрем есе pelin kokusu
әрнеу sızlamak; йөрәгем әрней үйрегім sızlıyor
әрсеу soymak; картуфты әрсеу patatesi soymak; апельсинды
әрсеу portakalı soymak
әсе ekşi; әсе алма ekşi elma
әсеу ekşimek; камыр әсене hamur ekşidi
әсә anne; ana; үз әсәйең öz anne; үгәй әсә üvey ana, analık; өс
бала әсәһе üç çocuk anası
этәс horoz; этәстәр кысқыра башланы horozlar ötüyor artık
әүрәу meraklı olmak, merak sarmak, düşkün olmak, düşmek;
әзәбиәткә әүрәу edebiyata merak sardı
әһәмиәт önem, değer; әһәмиәт биреу önem vermek; әһәмиәтен
юғалтыу değerini yitirmek

Ю

юғалтыу yitirmek, kaybetmek; аскысты юғалтыу anahtarı
yitirmek; юлды юғалтыу yolunu kaybetmek; дустарзы юғалтыу
dostlarını kaybetmek

юғары yüksek; юғары эш хақы yüksek ücret; юғары уңыш bol
ürün

юк I hayır, değil, yok; — Бараһыңмы? — Юк! — Gidecek
misin? — Hayır (yok)!

юк II yok; шәкәр юк şeker yok; вақыты юк vakti yok

юл 1. yol; тура юл doğru yol; дингез һәм йылға юлдары deniz
ve nehir yolları 2. satır; яңы юл satırbaşı; ун юллык телеграмма on
satırlık telgraf

юлдаш yoldaş, yol arkadaşı, uydu

юныу yontmak; ағас юныу ağacı yontmak

юныскы yonga; ағас юныскыһы ağaç yongası

юрға rahvan at

юртак tınsa alıştırılmış at

Я

ябай 1. kolay, basit; ябай кешеләр basit insanlar 2. yalñç; ябай
бер эш yalñç bir iş

ябығы зауыфламак

ябык zaуıf, arık; **ябык ат** arık at

ябыу 1. карамак, каратмак; ишекте **ябыу** карıуı карамак; **улытырышты** **ябыу** oturumu карамак 2. örtmek; балаға юрган **ябыу** çosuға yorgan örtmek

яғымлы okşayıcı, tatlı, müşfik; **яғымлы әсә** müşfik anne; **яғымлы һүз** okşayıcı söz

яғыу yakmak, ısıtmak; **ут яғыу** ateş yakmak; **мейес яғыу** sobayı yakmak

яз ilkbahar; **яз қояшы** ilkbahar günüшü

языу yazmak; **хат языу** mektup yazmak; **кәләм менән языу** kalemle yazmak; **гәзит һәм журналға языу** gazete ve dergilerde yazmak

йй yavaş, ağır; **зинһар, йй һөйләгез** lütfen, yavaş söyleyiniz

ййлы rahat, kullanışlı; **ййлы урын** rahat yer

якты aydınlık, aydın, parlak; **якты бүлмә** aydınlık oda

яктыртыу aydınlatmak

якшы iyi, güzel; **якшы кеше** iyi adam; **якшы хәбәр** iyi haber

якын yakın; **якын дүс** yakın dost

ял I dinlenme, istirahat; **ял көнө** tatil günü

ял II yele; **ат ялы** at yelesi

ялған yalan, yanlış; **ялған хәбәрзәр** yalan haberler

ялғау I katmak, eklemek

ялғау II лингв. son ek; ek; **эйәлек ялғауы** iyelik eki

ялкау tembel, uyuşuk; **ялкау бала** tembel çocuk

ялкытыу bıkmak, usanmak, can sıkıkmak, usanç vermek; **буш**

йөрөү ялкытты boş gezmekten bıktı

ялтырау parlamak; **күззәре ялтыраны** gözleri parladı

яман kötü, fena; **яман фәзәт** kötü alışkanlık

ямғыр yağmur; **ямғыр яуа** yağmur yağıyor

ян уау; **ағас** **ян** ағас уау

янау tehdit etmek

яныу yanmak; **кағыз** **яна** kağıt yanar; **утын** **янманы** odun yanmadı

яңак çene [kemiği]

яңғыз yalnız, bekâr; **яңғыз йәшәү** yalnız yaşamak; **яңғыз өй** yalnız ev

яңғырау çınlamak, ötmek

яңы yeni; **яңы өй** yeni ev

яңырыу yenileşmek, yenilenmek; **репертуар** **яңырзы** repertuar yenilendi

япрак уарпак; **кайын** **япрағы** akağас уарпағı

яр kıyı, sahil, kenar, yaka; **текә** **яр** dik yaka; **диңгез** **яры** deniz kıyısı

яраклаштырыу уydurmak, uyarlamak; климатка яраклаштырыу iklimine uyarlamak

яралау yaralamak, vurmak

яратыу sevmek, hoşlanmak; Ватанды яратыу yurdunu sevmek; сәскәләрҙе яратыу çiçekleri sevmek

ярҙам yardım; матди ярҙам maddi yardım; медицина ярҙамы sıhhi yardım; үз-ара ярҙам karşılıklı yardım; ярҙам кулын һоноу yardım elini uzatmak; ярҙам күрһәтеү yardım göstermek

ярлы yoksul, fakir; ауыл ярлылары köy yoksulları; ярлылар һәм байҙар yoksullar ve zenginler

ярма tane; kırık; ҡарабойҙай ярмаһы karabuğday tanesi

ярты уap, yarım; икмәктең яртыһы ekmeğin yarısı; уңыштың яртыһы ürünün yarısı; сәғәт беренсе яртыла saat yarımında; сәғәт икенсе ярты (saat) bir buçuk

ярыу kırmak, yarmak; утын ярыу odun kırmak

ярыш yarışma, yarış; йөзөү ярышы yüzme yarışı

ясы düz, yassı; ясы тимер yassı demir

ятка ezber; ятка укуу ezber okumak

ятлау ezberlemek, ezber etmek

ятыу yatmak; больницаһа ятыу hastanede yatmak; ҡитап өҫтәлдә ята kitap masada duruyor

яуap cevap; һорауға яуap soruya cevap

яуыз kötü kalpli, gönlü kara, öfke dolu, öfkeli, kindar; яуыз кеше gönlü kara adam; яуыз ниәт kötü niyet

яуын yağış; яуын көтөлә yağış bekleniyor

яууу yağmak; ҡар яуа kar yağıyor; ямғыр яуа yağmur yağıyor;

борсаҡ яуа dolu yağıyor

яһалма suni, yapma, yapay; яһалма ебәк suni ipek; яһалма

тештәр takma dişler

яһау yarmak, etmek; мебель яһау mobilya yarmak; тәнәфес яһау ara vermek

БАШКОРТ ҺӘМ ТӨРӨК ТЕЛДӘРЕНДӘГЕ КАЙБЫ БЕР ГРАММАТИК КАТЕГОРИЯЛАР ХАКЫНДА КЫҢКАСА МӘФЛҮМӘТ

Исемдәрҙең килеш менән үзгәрүе

төп к.	(Yalın hali)	өй	ev
эйл. к.	(-in hali)	өй-ҙең	ev-in
төб. к.	(-e hali)	өй-гә	ev-e
төш. к.	(-i hali)	өй-ҙө	ev-i
сығ. к.	(-den hali)	өй-ҙән	ev-den
у.-в. к.	(-de hali)	өй-ҙә	ev-de

Эйәлек ялгауҙары берлек

İyelik ekleri tekil

- 1 зат мин-ең өй-өм
- 2 зат һин-ең өй-өн
- 3 зат ун-ың өй-ө

- ben-im ev-im
- sen-in ev-in
- on-un ev-i

Күплек

Çoğul

- 1 зат без-ҙең өй-өбөҙ
- 2 зат һез-ҙең өй-өгөҙ
- 3 зат улар-ҙын өй-ҙәре

- biz-im ev-imiz
- siz-in ev-iniz
- onlarin ev-leri

Сифат

Sifat

- матур кыз
- оло кеше
- бәләкәй бала
- бейек ағас
- бик матур өй

- güzel kız
- yaşlı adam
- küçük çocuk
- büyük ağaç
- çok güzel ev

Зат алмаштары

Şahıs zamirleri

- мин — без
- һин — һез
- ул — улар

- ben — biz
- sen — siz
- o — onlar

Зат алмаштарының килеш менэн үзгәрүе

берлек

tekil

төп к.	(Yalın hali)		мин	ben
эйл. к.	(-in hali)		мин-ең	ben-im
төб. к.	(-e hali)		миң-э	ban-a
төш. к.	(-i hali)		мин-е	ben-i
сығ. к.	(-den hali)		мин-ән	ben-den
у.-в. к.	(-de hali)		мин-дә	ben-de

төп к.	һин	sen	ул	о
эйл. к.	һин-ең	sen-in	ун-ың	on-un
төб. к.	һиң-э	san-a	у-ға	on-a
төш. к.	һин-е	sen-i	ун-ы	on-u
сығ. к.	һин-ән	sen-den	ун-ан	on-dan
у.-в. к.	һин-дә	sen-de	ун-да	on-da

күплек

çoğul

төп к.	без	һез	улар	biz	siz	onlar
эйл. к.	без-зең	һез-зең	улар-зың	biz-im	siz-in	onlar-in
төб. к.	без-гә	һез-гә	улар-ға	biz-e	siz-e	onlar-a
төш. к.	без-зе	һез-зе	улар-зы	biz-i	siz-i	onlar-i
сығ. к.	без-зән	һез-зән	улар-зан	biz-den	siz-den	onlar-dan
у.-в. к.	без-зә	һез-зә	улар-за	biz-de	siz-de	onlar-da

Хәбәрлек категорияһы

мин укытыусы (мын)	ben öğretmen — im
һин укытыусы (һың)	sen öğretmen — sin
ул укытыусы	o öğretmen
без укытыусы (быз)	biz öğretmen — iz
һез укытыусы (һығыз)	siz öğretmen — siniz
улар укытыусы (лар)	onlar öğretmen — ler
мин башкөрт (мын)	ben başkurt — um
һин башкөрт (һың)	sen başkurt — sun
ул башкөрт	o başkurt
без башкөрт (быз)	biz başkurt — uz
һез башкөрт (һығыз)	siz başkurt — sunuz
улар башкөрт (тар)	onlar başkurt — lar

Кылым

Хәзерге заман барлык-юклык

мин киләм — килмәйем
һин киләһең — килмәйһең
ул килә — килмәй
без киләбез — килмәйбез
һеҙ киләһегеҙ — килмәйһегеҙ
улар киләләр — килмәйҙәр

Киләсәк заман барлык

мин киләсәкмен
һин киләсәкһең
ул киләсәк
без киләсәкбез
һеҙ киләсәкһегеҙ
улар киләсәк (тәр)

юклык

мин килмәйәсәкмен
һин килмәйәсәкһең
ул килмәйәсәк
без килмәйәсәкбез
һеҙ килмәйәсәкһегеҙ
улар килмәйәсәк (тәр)

Үткән заман барлык-юклык

мин килдем — килмәнем
һин килдең — килмәнең
ул килде — килмәне
без килдек — килмәнек
һеҙ килдегеҙ — килмәнегеҙ
улар килделәр — килмәnelәр

Бойорок һөйкәләше

мин —
һин кил
ул килһен
без —

Fiil

Şimdiki zaman olumlu-olumsuz

ben geliyorum — gelmiyorum
sen geliyosun — gelmiyorsun
o geliyor — gelmiyor
biz geliyoruz — gelmiyoruz
siz geliyosunus — gelmiyorsunus
onlar geliyorlar — gelmiyorlar

Gelecek zaman olumlu

ben geleceğim
sen geleceksin
o gelecek
biz geleceğiz
siz geleceksiniz
onlar gelecekler

olumsuz

ben gelmeyeceğim
sen gelmeyeceksin
o gelmeyecek
biz gelmeyeceğiz
siz gelmeyeceksiniz
onlar gelmeyecekler

Geçmiş zaman olumlu-olumsuz

ben geldim — gelmedim
sen geldin — gelmedin
o geldi — gelmedi
biz geldik — gelmedik
siz geldiniz — gelmediniz
onlar geldiler — gelmediler

Emir

ben —
sin gel
o gelsin
biz —

һез килегез
улар килһендәр

siz geliniz
onlar gelsinler

Ярзамлык һүззәр

һәм — ve
менән — ile
тиклем — kadar
кеүек — gibi
өсөн — için

ямғырзан һуң
дәрестән һуң
каникулдан элек
июлгә саклы
иптәшем менән
кулың боз һымак һалкын
иң элек
йыйылыштан элек
һеззәң өсөн

саклы — evvel
элек — önce
һуң — sonra
һымак — gibi
ә, әммә, ләкин — ama

yağmurdan sonra
dersten sonra
tatilden evvel
temmuzdan evvel
arkadaşım ile
elin buz gibi soğuktur
her şeyden önce
toplantıdan önce
sizin için

Мөнәсәбәт һүззәре менән килгән һөйләмдәр

миңә килергә кәрәк
һиңә килергә кәрәк
уға килергә кәрәк
безгә килергә кәрәк
һезгә килергә кәрәк
уларға килергә кәрәк

ben gelmeliyim
sen gelmelisin
o gelmeli
biz gelmeliyiz
siz gelmelisiniz
onlar gelmeliler

Һорау һөйләмдәр

киләйемме?
киләһеңме?
киләме?
киләбезме?
киләһегезме?
киләләрме?
килмәйһеңме?
килмәйһегезме?
килмәйме?
килмәйбезме?
килмәйһегезме?
килмәйзәрме?

geliyor muyum?
geliyor musun?
geliyor mu?
geliyor muyuz?
geliyor musunuz?
geliyorlar mu?
gelmiyor muyum?
gelmiyor musunuz?
gelmiyor mu?
gelmiyor muyuz?
gelmiyor musunuz?
gelmiyorlar mu?

ЙӨКМӘТКЕҢЕ

Төрөк теле хақында қысқаса		А _____	119
мәғлүмәт _____	5	Б _____	124
Хәзерге төрөк теленең фонетик		В _____	132
үзенсәлектәре һәм график		Г _____	133
системаһы _____	7	Ғ _____	134
Һүзлектен составы һәм төзөлөшө	8	Д _____	136
Файзаланған әзәбиәт _____	9	З _____	137
Қыскартыузар _____	9	Е _____	137
Төрөк алфавиты _____	11	Ж _____	138
А _____	12	З _____	138
В _____	15	И _____	138
С _____	20	Й _____	141
Ҙ _____	22	К _____	143
Д _____	26	Қ _____	146
Е _____	33	Л _____	148
Ғ _____	36	М _____	149
Г _____	37	Н _____	150
Н _____	46	О _____	151
І _____	53	Ө _____	152
і _____	54	П _____	153
Ј _____	63	Р _____	153
К _____	63	С _____	154
Л _____	77	Т _____	156
М _____	78	У _____	162
Н _____	83	Ү _____	164
О _____	86	Ф _____	165
Ө _____	88	Х _____	166
Р _____	91	Һ _____	167
Ғ _____	93	Ц _____	171
С _____	94	Ш _____	171
Ҙ _____	103	Щ _____	172
Д _____	104	Ы _____	173
Е _____	108	Э _____	173
Ғ _____	108	Ә _____	174
Г _____	109	Ю _____	175
Н _____	109	Я _____	175
З _____	113	Башқорт һәм төрөк	
Қушымта _____	115	телдәрендәге қайһы	
Башқортса-төрөксә һүзлектен		бер грамматик категориялар	
төзөлөшө _____	117	хақында қысқаса мәғлүмәт _____	178
Башқорт алфавиты _____	118		

Учебное издание

ЗАЙНУЛЛИНА Гаухар Динмухаметовна

**Турецко-башкирский,
башкирско-турецкий словарь**

Рецензенттары: **Зөбәир Туфан, Ибраһимов Ф. Д.**

Редакция мөдире *Мөхтәрүллина С. Ф.*
Мөхәррирзәре *Хөсәйен Шәнгүн, Кунафин В. С.*

Рәссамы *Василов А. Д.*

Бизәләш мөхәррире *Мөхтәрүллин А. Р.*

Техник мөхәррире *Янгүжина Г. Ә.*

Корректоры *Ногоманова Ф. Ф.*

ИБ № 5581

Йыйырга бирелде 14.11.95. Баһырга кул куйылды 01.04.96. Кағыз форматы 84×108 ¹/₃₂. Тип. кағызы № 2. Тип Таймс гарнитураны. Калкыу ысул менән баһылды. Шартлы баһма таб. 9,66. Шартлы буяу отт. 9,82. Иҫәп-баһма таб. 10,07. Тиражы 10000 дана. Заказ № 132. Хақы ирекле.

Башкортостан «Китап» нәшриәте. 450001, Өфө, Левченко урамы, 4а.
Өфө полиграфия комбинаты. 450001, Өфө, Октябрь проспекты, 2.